

29 JANUARI, 2015
BUNGE LA TANZANIA

MAJADILIANO YA BUNGE

MKUTANO WA KUMI NA NANE NANE

Kikao cha Tatu - Tarehe 29 Januari, 2015

(Mkutano Ulianza Saa Tatu Asubuhi)

D U A

Spika (Mhe. Anne S. Makinda) Alisoma Dua

SPIKA: Waheshimiwa tukae. Inaonyesha alivyokuwa amechelewa! *(Makofi/Kicheko)*

Katibu tuendeleee!

MASWALI KWA WAZIRI MKUU

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, leo ni siku ya Alhamisi, tutatumia nusu saa ya mwanzo kwa Maswali kwa Waziri Mkuu. Bahati nzuri Kiongozi wa Upinzani Bungeni yupo kwa hiyo, nitamwita aanze kuuliza maswali. Mheshimiwa Kiongozi wa Kambi ya Upinzani!

MHE. FREEMAN A. MBOWE – KIONGOZI WA KAMBI YA UPINZANI BUNGENI: Mheshimiwa Spika, ninakushukuru kwa kunipa nafasi ya kumwuliza Waziri Mkuu swali la kwanza.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Waziri Mkuu, mwaka huu ni wa Uchaguzi Mkuu wa Madiwani, Wabunge na Rais. Ili uchaguzi huu uweze kufanyika katika mazingira yaliyo huru na salama ni lazima pawepo na Daftari la Kudumu la Wapiga Kura ambalo halina utata miongoni mwa wadau wote katika Taifa.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, Serikali yako ilitangaza kwamba zoezi la kuandikisha Wapiga Kura kwa utaratibu wa *Biometric Voters Register*, lingeanza Februari, 2014 lakini utaratibu huo haukuanza. Baadaye Serikali ikatangaza ungeanza Septemba, 2014 lakini haukuanza. Kisha Serikali ikasema kazi hiyo itaanza Desemba, 2014, lakini kazi hiyo haikuanza.

Hatimaye Serikali ikatangaza kazi itaanza tarehe 30 Januari, 2015 yaani kesho na kazi hiyo haitaanza. Sasa Tume imesema itaanza kuandikisha Wapiga Kura nchi nzima tarehe 15 Februari, 2015.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, wakati Taifa linasubiri kila siku kujua ni lini utaratibu huu unaaza, Tume iliomba kuletewa *kits* 15,000 kwa ajili ya uandikishaji. Serikali ikasema haina uwezo.

Katika hatua ya baadaye ikasema itaweza kutoa *kits* 8,000. Hadi tunapozungumza hivi sasa hizo *kits* hazipo nchini na ambacho kimejitokeza wakati wa zoezi la majaribioni kwamba zilitolewa *kits* 250 ambazo zilifanyiwa majaribio katika majimbo ya Mlele kule Katavi, Kilombero kule Morogoro na Kawe kule Dar es Salaam. Majaribio hayo yalionesha kwamba, mitambo hii ina matatizo makubwa na kumekuwa na malalamiko makubwa sana kutoka kwa wadau kwamba, mfumo mzima wa *biometric* haujafahamika unavyofanya kazi.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, Serikali imetangaza tarehe 30 Aprili, 2015 kuwa ni siku ya kufanya *Referendum* (Kura ya Maoni) ambayo inategemewa kutumia daftari hili, kipindi ambacho ni miezi mitatu kamili kuanzia hivi sasa na wakati huo huo Uchaguzi Mkuu ni miezi minane kuanzia hivi sasa.

29 JANUARI, 2015

Serikali ina mpango gani wa kuhakikisha kwamba, Daftari hili linaandikishwa na Wadau wanashirikishwa kikamilifu kwa sababu huu ni utaratibu mpya ili kuliepusha Taifa na machafuko ambayo yanaweza kutokea kama uchaguzi utaonekana una mizengwe kama ilivyotokea wakati wa Uchaguzi wa Serikali za Mitaa? (Makofi)

SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu, majibu!

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, kwanza ninaomba nimshukuru sana Mheshimiwa Freeman Mbowe, kwa swali lake zuri na kwa kweli ni la msingi sana na *concern* anayoionyesha wala huwezi ukaipuuza hata kidogo. Ninataka nikubaliane naye kwamba, ni kweli kwa maana ya mchakato ambao tulikuwa tumejipangia. Kumekuwa na matatizo makubwa kifedha mpaka tulipojaribu kufikia hatua sasa tuko tayari kwa ajili ya kuweza kupata fedha kwa ajili ya mradi huo.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo na sisi tumekuwa tunalifanyia kazi kwa bidii sana ili kuhakikisha kwamba, lengo letu linatimia. Kwa hiyo, ninachoweza kumhakikishia tu Mheshimiwa Mbowe ni kwamba, ratiba tuliyopewa na Tume ili kuwezesha mchakato huo kukamilika na zoezi lile kufikia tamati likiwa katika hali nzuri na kuhakikishia Watanzania kwamba, zoezi limefanyika vizuri ndiyo sasa hivi inayotuongoza.

Kwa hiyo, tunaamini kabisa kwa ratiba ile waliyotupa na sisi tumeishaanza kupeleka fedha ili kuhakikisha tunakwenda na *pace* wanayoitaka kulingana na mpango walivyoweke wao wenyewe, mimi ninaamini zoezi hili litakamilika kama Tume inavyotaka.

Mheshimiwa Spika, sasa ninakubaliana na Mheshimiwa Mbowe kwamba, ni lazima uwepo ushirikishwaji wa kutosha kutoka kwa Wadau wote na hasa Vyama vya

29 JANUARI, 2015

Siasa, jambo ambalo ninadhani ni la msingi kabisa na wala sina ubishi nalo. Tutaoiomba Tume na viongozi wa vyama hivi katika kila hatua, ili waweze kuhakikishiwa ni namna gani mchakato huo unavyokwenda. Ninaamini tukifanya hili linaweza likatupa *comfort* kubwa.

Mheshimiwa Spika, lakini jambo la tatu ni kweli kwamba vile vifaa vya *BVR 250* vilipowasilishwa, maana vilikuwa ni vifaa kwa ajili ya kupima uwezo wake ili tuweze kuwa na uhakika kwamba, havitatuletea migogoro wakati wa utendaji, tuliwataka watengenezaji wenyewe waje na walikuja.

Kwa hiyo, wameshiriki katika zoezi hili la majaribio na ni kweli kulibainika matatizo ya hapa na pale ambayo wanaita ni ya kitaalam na ambayo ndiyo tuliwataka sasa yasahihishwe ili kuwezesha vifaa vile kufanya kazi yake kama inavyotakiwa. Lakini kwa sehemu kubwa vifaa vile vilionekana ni vizuri na uwezo (*Capacity*) wake wa kuandikisha Watanzania kwa siku ni mara mbili ya kile tulichokuwa tumefikiria hapo awali.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, tunaamini kabisa kwa maelezo haya imani yangu ni kwamba, zoezi litakwenda vizuri kwa muda unaotakiwa na tutaweza kufika katika hatua ya Kura ya Maoni na baadaye kwenye Uchaguzi Mkuu.

SPIKA: Mheshimiwa Mbowe, swali la nyongeza.

MHE. FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Spika, ninamshukuru Mheshimiwa Waziri Mkuu, amekiri kwamba, Serikali ilikuwa haina uwezo wa fedha na bado haina uwezo wa fedha. Sitaki kusema Serikali imefilisika, lakini ninapenda kusema kwamba, Serikali haina uwezo wa kutosha kulifanya hili zoezi kwa wakati muafaka. (*Makofi*)

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Waziri Mkuu, zimebaki siku tisini (90) kwenda kwenye *Referendum* na hili Daftari linaandikishwa katika teknolojia mpya kwa mara ya kwanza ndani ya nchi. Tume imekuwa inashirikisha viongozi wa siasa ambao siyo wataalam wa masuala ya *Information Technology (IT)*. Tulitegemea zaidi ushirikishwaji wa wadau ungekuwa kuuelewa ule mfumo wenyewe kuanzia kwenye *hardware* mpaka kwenye *software*, jambo ambalo halijafanyika. Lakini tuna taarifa kwamba, Serikali inajua na maana yake ni kwamba, Serikali ikijua basi Chama cha Mapinzudi (CCM) kinajua. (Makofi)

Mheshimiwa Waziri Mkuu, mfumo wa majaribio ulipofanyika Dar es Salaam, Kilombero na kule Mlele, ulidhihirisha kwamba, wanaweza kuandikishwa watu 22 kwa siku nzima kwa kutumia *kit* moja ya *BVR*. Wapiga Kura wanaotegemewa kuandikishwa nchi hii ni milioni 24, hakuna miujiza ambayo inaweza ikafanyika kwenye sayansi wala kwenye siasa ambayo itawezesha wananchi wote hawa kujiandikisha kwa huo muda uliopangwa na Tume. Kwa hiyo, taarifa kwamba Serikali imeelezwa na Tume kwamba, watamaliza ni taarifa ambazo zitakuja kuwa za upotoshaji. (Makofi)

Mheshimiwa Waziri Mkuu, ni kwanini usilitangazie Taifa lako wewe kama Kiongozi wa Serikali Bungeni kwamba, Serikali itatoa muda wa kutosha kwa Tume kuandikisha Wapiga Kura wote na siyo katika utaratibu wa *Voda Faster* ambao utawanyima Wapiga Kura wengi wasipate haki yao ya kimsingi ya kupiga Kura?

Ni kwanini basi kama Taifa tusijielekeze kwenye Uchaguzi Mkuu wa Oktoba, 2015 Tume ikapata fedha, vifaa na muda wa kutosha wa kuandikisha Wapiga Kura hasa ukifilia maanani kwamba, wanaoandikisha Wapiga Kura ni watumishi katika maeneo mengine mbalimbali ambao wengi wao hawana utaalum wa masuala ya kompyuta kama ambavyo inategemewa kufanyika mwaka huu. Hii haraka unayotaka kuikimbiza unataka kulipeleka wapi Taifa? (Makofi)

29 JANUARI, 2015

SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, mimi ninaheshimu sana maelezo ya Mheshimiwa Mbowe na wala sitaki kubishana naye. Ninachosema mimi ni kwamba, Tume ilichoniambia ndicho ninachojaribu kuliambia Bunge. Kama watafika mahali wakasema Mheshimiwa Waziri Mkuu, tunadhani mwelekeo wa zoezi hili una matatizo ambayo tunafikiri ni vizuri Serikali ikayatazama upya, sina tatizo. Tutarudi hapa Bungeni, tutawaelekeza na tutaomba Bunge likubali hilo ambalo unaliomba.

Mheshimiwa Spika, taarifa nilizonazo leo ndizo nimepata kutoka kwenye Tume. Awali BVR moja ilikuwa ina uwezo wa kuandikisha kama watu 70. Juzi walikuja kuniambia kwamba, katika majaribio waliyoyafanya wamekuta BVR hiyo moja ina uwezo wa kuandikisha mara mbili ya kile walichokifikiria. Sasa wewe (Mheshimiwa Freeman Mbowe) unaniambia ni 22. Kwa hiyo, inawezekana maana sina sababu ya kubishana na wewe kwa sababu sijui taarifa ulizipata wapi.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, kama nitakuwa nimedanganywa na Tume, mimi nitakuja kusema nilidanganywa na Tume. Lakini ninaheshimu sana mawazo yako (Mheshimiwa Freeman Mbowe) na nitawaeleza watu wa Tume watuambie ukweli juu ya jambo hili ili tusije tukalipeleka Taifa katika mwelekeo ambao baadaye unaweza ukatuletea matatizo. *(Makofi)*

SPIKA: Tunaendelea! Sasa nitamwita Mheshimiwa Selemani Saidi Jafo.

MHE. SELEMANI SAIDI JAFO: Mheshimiwa Spika, ahsante sana.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, kwa muda mrefu sasa maeneo mengi yamekumbwa na changamoto kubwa sana hasa yale yanayokaliwa baina ya Wananchi na Jeshi. Kuna eneo moja linaitwa Tondoroni katika Wilaya ya Kisarawe,

29 JANUARI, 2015

kumekuwa na mgogoro wa miaka mingi sana na hivi karibuni Kamati inayoshughulikia mambo ya ndani ilipata barua ya malalamiko ya wananchi hao.

Lakini isitoshe ndani ya wiki moja iliyopita baadhi ya Wananchi walivunjiwa nyumba zao. Tatizo hili lilidumu kwa muda mrefu sana kwa sababu, hata kuna kesi nyingine ziko Mahakamani. Upande wa Serikali unasema kesi zimeisha, upande wa wananchi unasema bado kuna kesi nyingine za msingi.

Mheshimiwa Spika, ukiangalia msingi wa tatizo wanasema kwamba, kuna wengine wamelipwa fidia, lakini ukienda kwa wananchi wenyewe wanasema wengine hawajalipwa fidia. Sasa kadhia hii inaendelea hivi sasa na wananchi wengine hawana nyumba za kukaa.

Je, Waziri Mkuu una kauli gani kutatua mgogoro huu ambao umedumu kwa muda mrefu kwa wananchi wa Tondoroni? Ahsante sana. *(Makofi)*

SPIKA: Ahsante sana. Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, ninaomba nikiri kwanza kwamba, siufahamu mgogoro huo, lakini ninaomba tu nipokee maelezo ya Mheshimiwa Selemani Saidi Jafo na tuyafanyie kazi kwa kushirikiana naye.

Nina amini kabisa suluhu ya tatizo hilo itaweza kupatikana kwa sababu chombo anachokizungumza ni cha Serikali na kama kulikuwa na ahadi za Serikali juu ya fidia na mambo mengine kama hayo, basi ninataka nimhakikishie kwamba, tutayafanyia kazi haraka sana. Bahati nzuri Waziri wa Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa yupo, tuone namna ya kulimaliza tatizo hili bila ya kuendelea kuwabughudhi wananchi.

MHE. SELEMANI SAIDI JAFU: Mheshimiwa Spika, ahsante sana. Kwanza ninamshukuru sana Mheshimiwa Waziri Mkuu. Hivi sasa zoezi la ubomoaji bado linaendelea,

29 JANUARI, 2015

ninaomba kauli yake kwamba, ikiwezekana zoezi lile lisitishwe mpaka litakapofanyika vizuri na Serikali. Ahsante sana.

SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, ninaomba tu nimwombe Mheshimiwa Jafo kwamba, kutoa kauli kama hiyo wakati sina taarifa sahihi sana za kiserikali inaweza ikanipa taabu kidogo. Lakini nimhakikishie tu kwamba, maadam amelifikisha kwangu, tutalifanyia kazi haraka sana. Tutapata maelezo halafu kama ni kutoa amri ya kusitisha itaweza kufanyika kiutawala, lakini kuamua haraka haraka ninadhani itakuwa siyo rahisi sana kuweza kufanya hivyo. (Makofi)

SPIKA: Ahsante sana. Tunaendelea, Mheshimiwa Mussa Zungu Azzan.

MHE. MUSSA ZUNGU AZZAN: Mheshimiwa Spika, ninakushukuru.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, Sera ya MKURABITA ambayo nchi yetu imeitangaza kwa kipindi kirefu sana imeigwa na nchi nyingi za jirani kwa mfano Kenya.

Sekta ambayo siyo rasmi nchini Kenya inachangia kodi ya Serikali shilingi Trilioni 8 ambazo ni sawa na kodi ambayo ilikuwa inakusanywa na TRA kwa mapato yote nchini mwetu. Kutokana na kutambua umuhimu wa Sekta isiyo rasmi ya wafanyabiashara wadogo wadogo na ku – *move policy to action*.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, lakini nchini mwetu bado Watendaji wa Serikali hawajui maana ya MKURABITA kwamba ni Mkakati wa Kurasimisha Biashara za Wanyonge. Bado kuna mvutano mkubwa sana kati ya Mamlaka za Miji yote mikubwa na midogo, kunyanyasa na kutesa

29 JANUARI, 2015

Wafanyabiashara wadogo wadogo wanaojitafutia riziki zao ili waendeshe maisha yao. Mahitaji ya wafanyabiashara hawa wadogo wadogo, bodaboda, mama lishe, wauza tangawizi, nchi nzima hawana raha wala furaha kwa Taifa lao la leo.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, sasa swali, tunakuomba uziagize Mamlaka zako zikae na wadau hawa ili sasa tupate njia muafaka ya kuwasaidia hawa wananchi ili wafanye biashara zao kwa njia ya amani na ya kutambulika.

Kwa vile hakuna maeneo, Serikali vilevile itazame sasa ili maeneo haya yatakayopatikana yasiwe ya kuridhisha tu viongozi wa juu kuonesha tu kwamba, tumewapa maeneo, kumbe unawatoa katika maeneo ya biashara *simply* kuwafukuza mjini.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, ninaomba kauli yaki na ya Ofisi yako na wewe mwenyewe binafsi. Ahsante sana.
(Makofi)

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, ninamshukuru sana Mheshimiwa Zungu kwa jambo hili, lakini nimshukuru vilevile kwa sababu kwa upande wa Dar es Salaam na hasa Jimbo lake la Ilala, jambo hili ni kubwa na linagusa watu wengi.

Kwa hiyo, ninataka nikubaliane naye kwamba, katika mazingira tuliyonayo ni vizuri mamlaka za mikoa na wilaya, wakachukua hatua za kushirikisha wadau hawa kwa kadiri itakavyowezekana. Ninajua ziko changamoto zake nyingi; wao wana shauku ya kuweka miji yao katika hali safi, wanataka vilevile kuzuia pengine hali ambazo wanaona zinaweza kusababisha vurugu, fujo na kadhalika.

Mheshimiwa Spika, lakini mimi ninaamini kama anavyosema Mheshimiwa Zungu, yote haya yanaweza kurekebishwa kwa kukaa pamoja mkatengeneza mipango

29 JANUARI, 2015

mizuri, mkakubaliana namna ya uendeshaji wa biashara hizo. Nchi nyingine wanafanya vilevile maana hata Ulaya siyo kwamba, hawana mifumo ya namna hii. Ziko siku za soko hata Jumapili, ziko siku za soko jioni, wanaruhusu hawa watu kuja kufanya biashara kwa muda fulani na baada ya pale wanaondoka.

Kwa hiyo, mimi nina amini kabisa anachokisema Mheshimiwa Zungu kinawezekana kabisa.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, ninataka nitoe tu agizo kwa Wakuu wa Mkoa na Wilaya wote watambue umuhimu wa kukaa na vijana hawa na wakubaliane namna ya kuendesha biashara hizi kistaarabu. Mimi ninaamini inawezekana kabisa.

Lakini kwa upande wa Ilala ninadhani tutajaribu kukaa na uongozi wa Mkoa pamoja na Manispaa yenyewe ya Ilala na Wabunge hasa wewe mwenyewe (Mheshimiwa Mussa Zungu Azzan) tulizungumze hili kwa undani kwa sababu pale panahitajika msimamizi wa sura tofauti kidogo ili tuwezeshe shughuli nyingine kuendelea.

Tupende tusipende, vijana hawa wapo, ni namna ya kuwapanga ili tuweze kufanya kazi zao ziwe nyepesi lakini kwa utaratibu ambao na sisi tunasema siyo mbaya, ni mzuri na unatupa ufanisi wa namna fulani.

SPIKA: Mheshimiwa Mussa Zungu Azzan.

MHE. MUSSA ZUNGU AZZAN: Ninakushukuru sana Mheshimiwa Waziri Mkuu. Wananchi wote, Wabunge wote wa nchi yetu, wanapenda usafi kwenye maeneo yao na huo usafi sisi tunautaka wote. Tatizo lililokuwepo Mheshimiwa Waziri Mkuu zoezi hili si la usafi ni zoezi la dhuluma la kunyang'anya mali za watu, kunyang'anya wanyonge na kuna *clips* zinapita katika mitandao sasa hivi kuonesha Mgambo wa Halmashauri ya Manispaa Ilala wakigawana mali za wanyonge bila aibu.

29 JANUARI, 2015

Hiki kitendo Mheshimiwa Waziri Mkuu kinarudisha nyuma vijana hawa na hasa anayehusika na mambo haya katika jimbo la Ilala ni Afisa Tarafa wa Kariakoo. Hii takataka mwondoe kabisa mpeleke huko sijui wapi?

Mheshimiwa Waziri Mkuu swali.

SPIKA: Mheshimiwa naomba ubadilishe maneno.

MHE. MUSSA ZUNGU AZZAN: Nimebadilisha.

Ninachokuomba Mheshimiwa Waziri Mkuu hawa vijana wana mahitaji kama mimi na wewe na watu wote humu ndani wanalisha watoto wao, wanalipa ada, wanalipa kodi nakuomba kwa vile maeneo hayajatengwa basi waruhusiwe katika maeneo yale ya Kariakoo na maeneo mengine wafanye biashara kuanzia saa 10.00 mpaka jioni na wao wajipatie riziki. Nakuomba sana Mheshimiwa Waziri Mkuu. *(Makofi)*

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, kwanza nakubaliana na pendekezo lake kwamba pengine tukae na uongozi na wao tuone hilo pendekezo lako la kufanya biashara kuanzia saa fulani mpaka saa fulani. Mimi nadhani sina ugomvi na hilo.

Lakini moja ambalo nataka na mimi nijaribu kulizungumzia hapa ni hivi vitendo ambavyo vinafanyika wakati mwingine kwa kisingizio cha kusafisha maeneo ya miji yetu na nimerushiwa ile picha na nimeshamwambia Waziri wa TAMISEMI awaite viongozi wa Mkoa awaonyeshe ile picha ili hawa waliohusika na kitendo hiki kwa kweli wanatakiwa wachukuliwe hatua. Sababu ni kweli unachokisema ile picha inaonyesha kabisa mali walizokuwa wamezichukua Kariakoo na maeneo mengine badala ya kuzipeleka kwenye vyombo vinavyohusika Waswahili wale wamekaa wanagawana mmoja mmoja anabeba anapeleka.

29 JANUARI, 2015

Sasa nikawaambia haiwezekani kukawa na zoezi la namna hii halafu unajinufaisha mwenyewe. Kwa hiyo nakubaliana na wewe kabisa na Afisa Tarafa unayemsema tutashughulika naye tuone namna ya kumdhibiti inavyotakiwa. *(Makofi)*

SPIKA:Naona leo mtakuwa watu wachache sana kwa sababu maswali yamekuwa marefu sasa namwita Mheshimiwa Khalfan Hilary Aeshi.

MHE. KHALFAN H. AESHI: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi hii, naomba kumwuliza Mheshimiwa Waziri Mkuu.

Mheshimiwa Waziri Mkuu Sera ya Serikali ni Kilimo Kwanza na kilimo bila ardhi hakipo. Mheshimiwa Waziri Mkuu kumekuwa na migogoro mingi sana ya ardhi hususan Arumeru kati ya wafugaji na wakulima, Morogoro na Mkoa wa Rukwa. Mkoa wa Rukwa tuna mgogoro wa shamba la Malonje. Serikali kwenye Bunge la Bajeti lililopita iliahidi kutatua mgogoro huu ifikapo mwisho wa mwaka jana.

Mheshimiwa Waziri Mkuu mpaka leo wananchi hawa wako njia panda. Mwaka jana walitegemea kulima lakini hawakulima na mwaka huu hawajafanya chochote.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, nini kauli ya Serikali katika hili?

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, ninachoweza kumwahidi Mheshimiwa Aeshi ni kimoja tu kwamba mazungumzo yalianza na huyu bwana kwa lengo la kujaribu kutatua ule mgogoro. Bado hatujamaliza lakini tutajaribu kuharakisha yale mazungumzo ili yakamilike mapema tuweze kuwatendea haki wananchi ambao wanakaa kwenye eneo hili.

29 JANUARI, 2015

Sasa lini yatakamilika pengine nisiji-*commit* sana kwenye jambo hili. Lakini nataka niwahakikishie kwamba tutajaribu kulitekeza kwa kasi ili limalizike mapema.

MHE. KHALFAN H. AESHI: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa majibu mazuri.

Mheshimiwa Waziri Mkuu sambamba na kilimo wananchi hawa wamejitahidi sana takribani Tanzania nzima kulima mahindi na mahindi hayo wameyauzia Serikali. Kwanza naomba niipongeze Serikali kwa kuanza kulipa mahindi hayo.

SPIKA: Mbona limekuwa lingine, lile lilikuwa shamba sio mahindi tena ehee, kama hakuna basi.

MHE. KHALFAN H. AESHI: Mheshimiwa Spika, nashukuru.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, nashukuru kwa majibu yako mazuri kwa sababu ninaamini sasa Wana-Sumbawanga na wananchi wote kwa ujumla wamekusikiliza na unaomba tuvumilie tsubiri. Lakini kubwa zaidi endapo Serikali itakuwa haijafanikiwa kurudisha shamba hilo.

Je, wananchi wachukue hatua gani katika hili?

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, mimi naomba nirudie nilichosema tu, naomba Mheshimiwa Aeshi atuamini acha tukamilishe hiki tulichokuwa tumeanza nacho na sasa baada ya pale tutatoa sasa msimamo wa Serikali.

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Waziri Mkuu, Mheshimiwa Stephen Ngonyani

29 JANUARI, 2015

MHE. STEPHEN H. NGONYANI: Mheshimiwa Spika, ahsante sana.

Mheshimiwa Waziri Mkuu mwaka 2015 ni Mwaka wa Uchaguzi, wa Urais, Diwani pamoja na Uchaguzi wa Wabunge. Kuna baadhi ya miji midogo imeomba kuwa Halmashauri ya Miji lakini hadi leo hii hawajui hatma yao.

Je, Serikali itaitangaza lini miji hiyo ili ijipange kwa ajili ya uchaguzi unaokuja?

SPIKA: Haya Mheshimiwa Waziri Mkuu kwa sababu ni Waziri wa TAMISEMI basi naomba ujibu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, swali la Mheshimiwa Stephen Ngonyani linakuwa kidogo gumu kulijibu kiumla jumla ningejua kama ni Mamlaka ipi inazungumzwa ili niweze pengine kujielekeza vizuri zaidi.

MHE. STEPHEN H. NGONYANI: Ahsante sana Mheshimiwa Waziri Mkuu.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, mwaka 2005 Rais alitangaza mji wa Mombo utakuwa Halmashauri. Mwaka 2010 alitutangazia pia mji wa Mombo utakuwa Halmashauri, vikao vyote kuanzia DCC, RCC mpaka Wajumbe kutoka kwako TAMISEMI walikuja kule wakaona vigezo vyote vimekamilika. Lakini cha kushangaza ni kwamba mpaka leo hii hatuna jibu lolote.

Sasa ni lini mji wa Mombo utatangazwa rasmi kuwa Halmashauri?

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba nichukue jambo hili tuta-check na watu wa TAMISEMI kwa sababu ndio linaanzia pale.

29 JANUARI, 2015

Lakini kwa kawaida likija kwangu halichukui muda kwa sababu linakuwa limeshafanyiwa uchambuzi wa kutosha. Sasa inawezekana pengine kulikuwa na maeneo pengine yalitaka masahihisho kidogo. Lakini nataka nikuhakikishie tunaweza tukapata jibu hata leo hii kwa sababu ni jambo ambalo linafahamika na liko wazi.

SPIKA: Lazima ulize swali la nyongeza, sidhani kama lazima.

MHE. ENG. MOHAMED HABIB JUMA MNYAA:
Mheshimiwa Spika, nashukuru.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, wewe ni Mtendaji Mkuu wa Serikali hii. Mheshimiwa Waziri Mkuu wewe kwa kiapo chako ndiyo Msaidizi Mkuu na Mshauri Mkuu wa Mheshimiwa Rais. Mwaka 2008 mwezi Agosti ilipoanzishwa *NIDA* kwa madhumuni yakutoa vitambulisho ifikapo Desemba, 2012, lakini Februari 7, Mheshimiwa Rais alipozindua vitambulisho vya *NIDA* kuna maneno muhimu sana alisema.

La kwanza alisema vitambulisho hivi vya uraia Tanzania vitatumika pia katika matumizi ya kupigia kura katika Uchaguzi wa mwaka 2015. Lakini pia akasema vitambulisho hivi ni gharama kubwa kutengeneza kwa hivyo hakuna haja ya Mtanzania aliyefikia umri wa miaka 18 kuwa na vitambulisho viwili vya kupigia kura mbali na *ID* ya Tanzania.

Mheshimiwa Rais alisema kwamba atahakikisha fedha itapatikanana alimwita Waziri wa Fedha na Katibu Mkuu wa Wizara ya Fedha kwa pamoja kueleza haja ya kupatikana fedha kwa ajili ya vitambulisho vya *NIDA*, lakini la kushangaza tarehe 19 Juni, 2014 Tume ya Taifa ya Uchaguzi ikatangazia kwamba daftari lililopo halitotumika tena. Lakini tukirudi katika *NIDA*.

SPIKA: Muda!

29 JANUARI, 2015

MHE. ENG. MOHAMED HABIB JUMA MNYAA: Najenga hoja vizuri Mheshimiwa Spika tafadhali

SPIKA: Siyo wakati wa hotuba sasa.

MHE. ENG. MOHAMED HABIB JUMA MNYAA: Haya nakuja moja kwa moja.

Bajeti ya *NIDA* ilikuwa ni shilingi bilioni 271 na *NEC* katika hivyo vitambulisho vya kupigia kura vya *biometric* Bajeti yao ilikuwa ni shilingi bilioni 293.

Ulipojibu suala la Kiongozi wa Upinzani leo wewe mwenyewe umekubali gharama kubwa na imekubali kwamba Serikali na matatizo ya fedha ni kwa nini usimshauri Rais vizuri wakati alishatangaza vitambulisho vya *NIDA* vingetumika pia kupigia kura na ukaruhusu *NEC* kuanzisha mradi wao wa vitambulisho ambao pia una gharama kubwa ya shilingi bilioni 293?

SPIKA: Ungesema hivyo si ingetosha Mheshimiwa Waziri Mkuu majibu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, uzuri wa mwuliza swali amefanya utafiti mkubwa tu sasa ingekuwa na mimi amenimegea kabla ingenisaidia sana. Sasa anakuja ananichapa maneno mazito hapa sasa kichwa hiki kimoja taabu kweli kweli, lakini ninachoweza kusema ni kwamba nakubaliana na wewe kabisa kwamba tuna miradi mikubwa miwili *NIDA* kwa maana ya vitambulisho vya Taifa na *NEC* kwa maana ya Tume ya Uchaguzi kwa maana ya *BVR* kwa ajili ya uandikishaji kwa ajili ya Wapiga Kura.

Zoezi lililotangulia lilikuwa ni *NIDA*, hili la Tume limekuja baadaye. Ni kweli kulikuwa na mjadala mkali sana juu ya uwezekano wa mifumo hii kuingiliana katika hatua ambayo Tume ilitaka zoezi langu liende na kama unavyoona lenyewe lina *time frame*, huyu mwingine alikuwa anajilenga zaidi kabla ya Uchaguzi Mkuu.

29 JANUARI, 2015

Tulifika mahali tukafikiri inawezakana, tukaita na wataalamu wanaohusika watazame namna tunavyoweza kupata mwingiliano ili kurahisisha hilo zoezi.

Lakini mwisho ya yote ilionekana tukifanya hilo tunaweza tukaingia katika matatizo makubwa ambayo yataathiri upande wa Tume. Ndiyo maana Serikali ikasema jamani busara nzuri tusijiingize katika tatizo ambalo linaweza likaathiri zoezi hili la Tume tuache *NIDA* waendeleo lakini tukakubaliana kwamba hivi vifaa vitakavyopatikana kutoka Tume tuone kama vinaweza vikafanya kazi ya kuisaidia *NIDA* kukamilisha zoezi lake baada ya kuwa zoezi moja limekamilika.

Kwa hiyo, hiyo ndiyo tuliwaachia waendeleo kulifanyia kazi kwa sababu tuliadini kwamba ikikubalika hiyo *NIDA* si lazima hata kidogo ikakamilisha manunuzi yake mpaka dakika ya mwisho kama vyombo vingine vinavyosaidia kupunguza ile kazi ya *NIDA*.

Sasa ni mambo ya kitaalam. Nilipewa mambo haya na *e-government* na wataalam wake wengine ni imani yangu ni kwamba tutafika mahali pengine tungeweza tukapata mpenyo wa namna ya kusaidia ambapo *NIDA* na yenyewe iweze kufanya kazi hiyo kwa ufanisi zaidi.

SPIKA: Naomba swali liwe la kifupi sana la nyongeza muda umeisha.

MHE. ENG. MOHAMED HABIB JUMA MNYAA: Nakushukuru sana. Ikiwa hayo ni sahihi uliyozungumza na kwa kuwa tunazungumzia uwazi wa Serikali hii, na kwa kuwa hivyo vitambulisho vya *biometric* vimetumika au ndio *system* ambayo Zanzibar vimetoka vya *ID* pamoja na hivyo vya kuwepo muda mrefu.

29 JANUARI, 2015

Kwa nini sasa kukawa na usiri na wasishirikishwe vyama vyote wakati tunajua hizo sifa zinazosifiwa hizo *biometric* sivyo sahihi wakati Zanzibar wizi unatumika na watu wanajiandikisha mara tatu kwa vitambulisho hivyo hivyo vya *biometric*?

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, sitaweza kulijibu swali hilo vizuri. Mimi nadhani ni la kitaalam mno, sina uwezo wa kuweza kusemea jambo hili kwa uhakika sana. Ninachoweza kukubaliana na wewe ni hilo tu kwamba tutazame uzoefu wa Zanzibar ambao naamini watakuwa wanalitazama katika hatua ambazo ni za mwanzo.

Sasa ni kwa nini waliona hili pengine haliwezi kufanyika sina jibu la haraka haraka. Lakini naamini na wao wananitazama wananisikiliza, lakini tutajaribu na wao kuwashirikisha kikamilifu ili waone kama hilo la Zanzibar lilitazamwa ni kwa nini halikuweza kutumika badala yake waka-opt kwa mchakato huo tulionao. (*Makofi*)

SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu muda umepita nakushukuru kwa majibu uliyotoa. Waheshimiwa kwa upande wa Wabunge tumekuwa na wasemaji sita (6) tu kwa sababu kulikuwa na *lecture, seminar* badala ya maswali. Kwa hiyo, waliopata ni hao na muda umeisha tunaendelea.

MASWALI NA MAJIBU

SPIKA: Maswali ya Kawaida tunaanza na Ofisi ya Waziri Mkuu atakayeuliza swali la kwanza leo ni Mheshimiwa Profesa Peter Msolla.

Na. 30

Huduma ya Kutoa Maji Taka Mji Mdogo wa Ilula

Mji mdogo wa Ilula umeanza kupata adha kubwa ya utoaji majitaka:-

29 JANUARI, 2015

Je, ni lini sasa mji huo ulio Wilayani Kilolo utapewa huduma ya kutoa maji taka?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (TAMISEMI) (ELIMU) alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri Mkuu, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Prof. Peter Msolla, Mbunge wa Kilolo, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Mji Mdogo wa Ilula unakadiriwa kuwa na wakazi wapatao 32,727. Mji huu unakadiriwa kuzalisha taka wastani wa tani saba (7) kwa siku. Halmashauri ya Wilaya ya Kilolo kwa kushirikiana na Mamlaka ya Majisafi na Maji Taka ya Iringa (IRUWASA) hutoa huduma ya kutoa majitaka katika Mji mara moja kwa mwezi. Hata hivyo uwezo wa Halmashauri kuzoa taka zote zinazozalishwa ni mdogo ikilinganishwa na uzalishaji wake.

Mheshimiwa Spika, kwa kutambua changamoto hiyo, Halmashauri ya Wilaya ya Kilolo katika Bajeti ya mwaka 2015/2016 imepanga kununua gari kubwa la kuzoa taka ambalo lilitarajiwa kugharimu shilingi milioni mia tatu. Hatua hii itasaidia kuongeza uwezo wa Halmashauri kuondoa Majitaka katika Mji wa Ilula na kuwaondolea adha wananchi hususan mlipuko wa magonjwa.

Mheshimiwa Spika, naomba kutumia fursa hii kuzikumbusha Halmashauri zote kuhakikisha suala la ununuzi wa vifaa vya usafi linapewa kipaumbele katika Bajeti yakiwemo magari ya kuzoa taka ili kuiweka miji yetu katika hali ya usafi wakati wote.

MHE. PROF. PETER M. MSOLLA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi niweze kuuliza swali moja la nyongeza.

29 JANUARI, 2015

Mamlala ya Mji Mdogo wa Ilula idadi ya watu ambao wanakuwa pale kwa saa za mchana ni zaidi ya 50,000 wala sio hiyo 32,000 inayozungumzwa. Lakini Mamlaka ya Mji Mdogo vilevile ina taasisi nyingi, ina Shule za Sekondari 8, Shule za Msingi 13, hospitali 2 ikiwa ni pamoja na Hospitali Teule, ina hoteli pamoja na nyumba za kulala wageni 10.

Kama alivyoeleza Naibu Waziri ni kweli kwamba tumekuwa tukipata huduma hiyo mara moja moja kutoka IRUWASA kilomita 45 kutoka Ilula kwenda Iringa na kwa kulipata hilo gari kwa ile mara moja kuliondoa gari kutoka Iringa kwenda Ilula ni zaidi ya 300,000 na likifika Ilula kwa kila huduma inayotoa ina-charge shilingi 80,000/=. Tunaambiwa iko katika mpango wa Bajeti ambayo haijapitishwa.

Je, Serikali haioni umuhimu kuchukua hatua ya dharura ili kusudi huduma hiyo iweze kupatikana kwa watu wa Mamlaka wa Mji Mdogo wa Ilula?

SPIKA: Ndio Mheshimiwa Naibu Waziri majibu naomba kwa kifupi.

NAIBU WAZIRI WA MAJI: Mheshimiwa Spika, kwanza nikubaliane naye na mimi nilikuwa naye kwenye ziara wiki moja iliyopita changamoto wanazozieleza sisi tunazitambua na mimi nimezishuhudia.

Niseme tu kwamba kwa niaba ya Serikali kwamba tunatambua changamoto hiyo na tunaelekeza kuziagiza Mamlaka ya Majisafi katika mikoa na Halmashauri kuona umuhimu wa kutenga fedha na tutaendelea kushughulikia jambo hili kadiri tutakavyoendelea kupata fedha Serikalini.

SPIKA: Tunaendelea. Maswali yawe mfupi kwa sababu muda wenyewe hautoshi.

MHE.FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Spika, katika majibu aliyotoa Mheshimiwa Naibu Waziri hapa anazishauri Halmashauri zitenge fedha za kutosha kwa ajili ya kuweka huduma za taka katika maeneo yake na Waziri anatoa

29 JANUARI, 2015

maelekezo hayo wakati akijua kabisa Halmashauri hazina uwezo huo na kwamba hali ya miji katika nchi hii ni mbaya sana kwa sababu uchafu umekuwa ni sehemu ya maisha ya Watanzania.

Ni kwa nini Serikali isiweke *commitment* hasa Serikali ikitambua kwamba taka ambazo tunaziona ni uchafu zinaweza kuwa mali na katika nchi hii hakuna sheria inayoruhusu masuala ya *re-cycling* ambapo pengine wakandarasi binafsi wanaruhusiwa ku-*recycle* taka na kuzigeuza kuwa mali Serikali kupitia TAMISEMI haioni sasa ni wakati muafaka wa kutengeneza sheria maalumu itakayoruhusu *re-cycling* ili Wakandarasi binafsi waweze kuruhusiwa kuzitumia taka hizi kuweza kuzizalisha kuwa ni mali badala ya kusema Halmashauri ziweke Bajeti kutoka wapi?

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MAZINGIRA):Mheshimiwa Spika, ni kweli liko tatizo kubwa la usafi katika Majiji yetu na hasa Majiji makubwa pamoja na Halmashauri zetu.

Lakini jibu la kwanza liko kwenye Sheria ya Mazingira ya mwaka 2004, ambayo inaelekeza kwenye sura ya 191 ambayo inaelekeza kwenye 191 kwamba kila Halmashauri ihakikishe inaingiza kwenye mipango yake masuala ya usafi wa mazingira na usimamizi wa shughuli zote za mazingira katika mipango yake ya maendeleo.

Kama inavyoweka mikakati ya kilimo, mifugo, maji, mazingira ni sawa kabisa na hilo hilo ni la kwanza lakini la pili hakuna anayezuaia shughuli za *recycling* kufanywa zinaruhusiwa na sasa hivi tuna kiwanda kiko Mwanza ambacho kinafanya *recycling* ya mifuko ya *plastic*. Ie *recycling* ikishafanywa wanatengeneza meza za kusomea wanafunzi shuleni na mifuniko kwenye sehemu za maji machafu. Kwa hiyo, inaruhusiwa na kama wapo tuletewe. (Makofi)

29 JANUARI, 2015

Ninachotaka kuomba Halmashauri zetu zikubali kuingia mikataba katika teknolojia hizi mpya za kutengeneza takataka ziweze kuwa mali. Zinaweza kutoa gesi, umeme na vitu mbalimbali.

Tuna tatizo na Halmashauri zetu kukumbatia Wakandarasi wadogo wadogo ambao hawana uwezo na vifaa kuwapatia vifaa na kazi za usafi. Waondoke huko, wawekezaji wako tayari kutusaidia na Wizara zingine tushirikiane ili tufanikishe hili. Ninashukuru sana. *(Makofi)*

Na. 31

Mali za Viongozi

MHE. MARIAMU S. MSABAHA aliuliza:-

Kumekuwa na baadhi ya viongozi wa Serikali waliojilimbikizia mali kwa njia ambazo siyo halali:-

(a) Je, ni viongozi wangapi ambao mali zao wamezipata kwa njia hiyo au kwa rushwa zimetaifishwa?

(b) Je, Serikali imechukua hatua gani za Kisheria kwa baadhi ya Viongozi wenye mishahara ya kawaida lakini pia wanamiliki mali zenye thamani kubwa?

NAIBU WAZIRI WA KATIBA NA SHERIA (K.n.y. WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS UTAWALA BORA): Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais Utawala Bora, ninapenda kujibu swali la Mheshimiwa Mariamu Salum Msabaha, Mbunge wa Viti Maalum, lenye sehemu (a) na (b) kama ifuatavyo:-

29 JANUARI, 2015

(a) Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Sekretarieti ya Maadili ya Viongozi wa Umma, inayo mamlaka ya kupokea matamko ya Viongozi wa Umma Tanzania Bara na Zanzibar kuhusu rasilimali na madeni kwa mujibu wa kifungu cha 9 (1) na (14) cha Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma na 13 ya mwaka 1995 na kisha kuyahakiki ili iweze kujiridhisha kuhusu usahihi na uhalali wake.

Tathimini iliyofanyika mwaka 2013 ya uhakiki wa matamko ya mwaka 2011, takribani 78.6% ya fomu hizo zilionekana zipo sawa fomu zilizobaki yaani 21.4% zilikuwa na mapungufu hivyo basi zinaendelewa kufanyiwa kazi. Hivyo mpaka sasa hakuna kiongozi wa Umma aliyetaifishwa mali yake.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, kesi tano zinazohusu viongozi kujilimbikizia mali ambayo hailingani na vipato vyao zinaendelea kusikilizwa Mahakamani. Vile vile majalada 17 yamefunguliwa kwa ajili ya uchunguzi wa viongozi waliojilimbikizia mali isiyolingana na kipato chao.

(b) Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Ibara ya 24 (1) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, kiongozi wa Umma anayo haki ya kumiliki mali ambayo ameipata kihalali. Katiba haijaweka kiwango cha thamani ambayo kiongozi anapaswa kuwa nayo. Endapo itabainika kwamba Kiongozi wa Umma ametoa tamko la uongo au potovu kwenye fomu maalumu anazotakiwa kuonyesha mali alizonazo. Kamishna wa maadili anayo mamlaka ya kumtaka kiongozi huyo kurekebisha tamko lake au kumfikisha mbele ya Baraza la Maadili kwa mujibu wa kifungu cha 27 (3) (a) na (b).

Kumbukumbu zetu zinaonyesha kwamba katika mwaka wa fedha 2013/2014 kiongozi mmoja wa Umma alibainika kutoa tamko la uongo na alitowza faini ya shilingi milioni moja.

29 JANUARI, 2015

MHE. MARIAMU S. MSABAHA: Mheshimiwa Spika, nina maswali mawili ya nyongeza. Mambo mazuri ni lazima yaigwe. Kuna baadhi ya viongozi na wafanyabiashara wakubwa hapa nchini ambao wamewekeza mali zao na pesa zao na vijana wamenufaika kwa ajira na hata Watanzania wengine wananufaika.

Lakini ninataka kuuliza swali. Kwanza, ni kwa nini viongozi wengi wanajilimbikizia pesa nje ya nchi na pesa hizi zikanufaisha nchi za wenzetu kuliko kunufaisha vijana au kufufua viwanda na viwanda hivi vikapata ajira kwa vijana?

Swali la pili, kumekuwa na taratibu za Viongozi wanaingia madarakani lakini tumekuwa tunalindana viongozi na baadhi ya watu utakuta mshahara wake ni mdogo sana lakini unakuta anamiliki nyumba yenye thamani kubwa kuliko mshahara anao pata.

Kuna utaratibu gani wa kuwafilisi mali hawa watu waliojilimbikizia mali na mashamba na mengine kugeuka pori na mali hizi zikarudishwa kwa yatima na kurejeshwa Serikalini na wananchi wakafaidika na kazi hizi?

NAIBU WAZIRI WA KATIBA NA SHERIA (K.n.y. WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS UTAWALA BORA): Mheshimiwa Spika, ninapenda kujibu maswali mawili ya Mheshimiwa Mariam Msabaha, kama ifuatavyo:-

Nikianza na swali lake la pili ni pale ambapo viongozi wa Umma wana mshahara mdogo lakini wanapata mali kubwa ni hatua gani zinaweza kuchukuliwa?

Ninaomba niweke wazi kwa mujibu wa Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma, kama nilivyojibu kazi yake ni kuhakikisha tunajenda na kukuza misingi ya Utawala Bora katika Utumishi wa Umma.

29 JANUARI, 2015

Lakini zipo Sheria zingine kwa mfano Sheria ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa Namba 11 ya Mwaka 2007, Kifungu cha 40 kimeweka wazi iwapo Mtumishi wa Umma atakutwa na mali ambazo amezipata isivyo halali basi mali hizo zinaweza kutaifishwa.

Imewekwa wazi kwa hiyo hilo suala linawezekana na ni suala ambalo kama nilivyosema kesi tano sasa hivi ziko Mahakamani na masuala mengine 17 yanaendelea kuchunguzwa ili kuhakikisha kuwa hatua za Kisheria zinachukuliwa.

Mheshimiwa Spika, swali la pili ni kwa nini viongozi wengi wanajilimbikizia mali na wanafungua akaunti nje ya nchi kama nilivyosema suala ili pia liko ndani ya Sheria ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa. Lakini pia Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma, pale ambapo itabainika kwamba, kwa sababu tatizo siyo kumiliki mali kama nilivyosema mali kama nilivyosema tatizo ni je mali hiyo imepatikana kihalali au siyo kihalali?

Je, akaunti hiyo imefunguliwa kwa mujibu wa Sheria za nchi au hapana?

Kwa hiyo, ni suala ambalo PCCB na Sekretarieti ya Maadili ya Umma wamekuwa wakilifanyia kazi.

Na. 32

Wanawake kunufaika na Benki ya Wanawake Nchini

MHE. MARIAMU R. KASEMBE aliuliza:-

Madhumuni ya kuanzisha Benki ya Wanawake ilikuwa ni kuwawezesha wanawake kujikomboa kiuchumi:-

29 JANUARI, 2015

(a) Je, ni wanawake wangapi wamenufaika na Benki hiyo na ni kutoka Mkoa gani?

(b) Je, ni vikao vingapi vya Wanahisa vimefanyika toka mwaka 2007 ilipoanzishwa Benki hii?

NAIBU WAZIRI WA MAENDELEO YA JAMII, JINSIA NA WATOTO: Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maendeleo ya Jamii, Jinsia na watoto, ninaomba kujibu swali kama ifuatavyo:-

Benki hii ya Wanawake ilianzishwa mwaka 2009, hadi kufikia mwaka 2014 Benki imeshatoa mikopo kwa wateja takribani 12,992 wanawake 11,350, wanaume 1,642 yenye thamani ya shilingi bilioni ishirini na nne, milioni mia nane sitini na nane, laki saba themanini na mbili, katika Mikoa ya Dar es salaam, Dodoma, Mwanza, Mbeya na Ruvuma.

Tangu kuanzishwa kwa Benki mwaka 2009 na kusajiliwa rasmi Julai 2013 Benki imeshafanya vikao vitano vya Wanahisa kuanzia Mwaka 2011 hadi Mwaka 2014 kama ifuatavyo:-

Kikao cha kwanza cha Wanahisa kilifanyika tarehe 1 Aprili, 2011;

Kikao cha pili kilifanyika tarehe 14 Aprili, 2012;

kikao cha tatu kilifanyika tarehe 13 Mei, 2013;

Kikao cha nne kilifanyika tarehe 13 Desemba, 2013;
na

Kikao cha tano kilifanyika hivi karibuni tarehe 13 Desemba, 2014.

MHE. MARIAM R. KASEMBE: Mheshimiwa Spika, ahsante sana kwa kunipa nafasi kuuliza swali la nyongeza. Kwa kuwa Mkoa wa Mtwara na Lindi hivi sasa una fursa kubwa za kiuchumi hasa baada ya kugundulika kwa gesi.

29 JANUARI, 2015

Je, Serikali haioni kuwa iko haja ya kujenga Benki ya Wanawake katika Mkoa wa Mtwara kwa sababu wanawake wengi hivi sasa wa Mkoa wa Mtwara na Lindi wamekuwa ni Wajasiriamali lakini wanakosa kupata fursa hii ya Benki ya Wanawake?

Swali la pili, kwa kuwa uanzishwaji wa Benki hii kwa asilimia kubwa sana tulishiriki sisi Wabunge kipindi kile cha 2005 mpaka kufikia 2010 nina weza kudiriki kwamba Wabunge ndiyo walioweza Benki hii kuanzishwa lakini mpaka hivi sasa.

SPIKA: Ninaomba uende kwenye swali zaidi kuliko historia.

MHE. MARIAM R. KASEMBE: Mheshimiwa Spika, mpaka hivi sasa Wabunge ambao ni Wanahisa hatujawahi kupata mwaliko hata siku moja katika vikao vya Hisa. Je, ni kwa nini hatupewi mwaliko ili kujua maendeleo ya Benki hii na wakati sisi ni waanzilishi wa Benki hiyo?

NAIBU WAZIRI WA MAENDELEO YA JAMII, JINSIA NA WATOTO: Mheshimiwa Spika, nianze kwanza kwa kumpongeza sana Mheshimiwa Mariam Kasembe kwa kutambua kuwa kuna umuhimu wa kuwa na Benki hii Mikoa ya Lindi na Mtwara. Benki ya Wanawake Tanzania kwa sasa inatekeleza mpango mpya wa biashara wa mwaka 2014 hadi 2017 unaolenga kujitana zaidi kibiashara ambapo Mikoa ya Lindi na Mtwara iko katika mpango huo.

Isipokuwa upanuzi huo utategemea zaidi ongezeko la mtaji kuhusiana na Wanahisa kualikwa kwa mujibu wa Sheria za makampuni kila kampuni inapaswa kukaa na Wanahisa wake kila mwaka. Benki ya Wanawake iliandika barua kwa kuzingatia anuani aliyoandikisha wakati wa ununuzi wa Hisa kwa Wanahisa. Pia taarifa hutolewa katika magazeti. Kikao kilichofanyika Desemba, 2014 Benki ya Wanawake ilialika Wanahisa kwa anuani walizoweka na pia ilitangaza.

29 JANUARI, 2015

Aidha, inaendelea kuwaomba wanahisa wote endapo kama kuna mabadiliko ya anuani watoe taarifa au waujulishe Utawala wa Benki. Lakini ilifanya taratibu hizo kwa mujibu wa Sheria za makampuni. *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa Selasini, sijui kama una Hisa na wewe Mheshimiwa Selasini, sijui kama una hisa wewe?

MHE. JOSEPH R. SELASINI: Mheshimiwa Spika, ninakushukuru kwa kunipa nafasi kuuliza swali la nyongeza. Wanawake wengi ni wajasiriamali vijijini na hadi sasa kwa sababu ya matatizo ya Benki wanaweka fedha zao kwa njia ya Upatu. Kwa nini Utawala wa Benki usione kwamba kuna haja ya kuanzisha *agencies* ndogo ndogo vijijini na kwenye maeneo ya Miji midogo ili kusaidia akina Mama hawa kuondokana na utaratibu wa kizamani wa kuwekeza fedha ambao wakati mwingine unawaleta matatizo?

NAIBU WAZIRI WA MAENDELEO YA JAMII, JINSIA NA WATOTO: Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maendeleo ya Jamii, Jinsia na Watoto ninaomba kujibu swali la Mheshimiwa Selasini. Nianze kwa kupongeza sana kwa kuwajali akina Mama na ni kwamba sasa hivi Benki ina vituo maeneo mbalimbali kama ulivyosema umuhimu wa kuanzisha *agency* mbali mbali za Benki ya Wanawake inaita vituo kuepukana na masuala mbalimbali kama ya Upatu na kuadanganyana katika masuala haya. Katika jibu la msingi nimeeleza kwamba vituo hivyo viko katika Mikoa mbalimbali na tunaendelea kujipanua katika mpango wa 2014/2017.

Na. 33

Wananchi Kupewa Huduma kwa Kuchajiwa

MHE. DKT. HAMISI A. KIGWANGALLA aliuliza:-

Je, kwa nini Serikali inakusanya kodi kwa wananchi na kisha kuchaji huduma za afya, elimu na maji badala ya kutoa huduma hizo bure.

29 JANUARI, 2015

NAIBU WAZIRI WA FEDHA (MHE. ADAM K. MALIMA):

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa Fedha ninaomba kujibu swali la Mheshimiwa Dkt. Hamisi Kigwangalla, Mbunge wa Nzega, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, chanzo kikuu cha mapato ya Serikali yoyote ni kodi. Kodi hukusanywa na Serikali ili kugharamia matumizi yake ikiwa ni pamoja na kulipia mishahara na mafao ya Watumishi wa sekta ya Umma husika, wakiwemo walimu, watabibu, maafisa ugani, watumishi katika Utawala, askari polisi na Watumishi wengine wa Umma kwenye taasisi za Ulinzi na Usalama. Kujenga miundombinu ya barabara, umeme, maji, kuweka mazingira bora ya kutoa elimu, afya na kadhalika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, ni ukweli kuwa wananchi kuwa wanachangia malipo kwenye baadhi ya huduma hizi zinazotolewa na Serikali kwa bei ambayo kwa sehemu kubwa inaruzuku yaani *subside* imefidiwa na mapato ya kodi na vyanzo vingine.

Hii hufanya huduma kupatikana kwa gharama ndogo ikilinganishwa na gharama halisi za huduma hizo zinapotolewa binafsi. Ukweli huu ulijitokeza miaka ya nyuma ambapo tulikuwa tunatoa huduma hizo bure zikiwemo afya, elimu na maji ambapo tulishuhudia upungufu mkubwa na kuanguka kwa ubora wa utoaji wa elimu na huduma zingine.

Kwa kutambua hali hiyo na kwa kuzingatia uwezo wetu mdogo kimapato, Serikali imeanzisha utaratibu wa wananchi kuchangia upatikanaji wa huduma hizo wakati Serikali pia ikiwa ni mmoja wa wachangiaji. Hivyo bei zinazotozwa katika utoaji wa huduma hizo ni mchango wa pamoja kati ya Serikali na wananchi. Elimu ya msingi inaendelea kutolewa bure na kwenye shule za Sekondari licha ya kwamba wazazi wanachangia kwa kiasi Fulani. Aidha elimu ya sekondari inalipiwa ada kwa gharama ya chini ukilinganisha na gharama halisi za kutoa huduma husika.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, pamoja na utaratibu uliopo bado kuna mahitaji makubwa ya fedha katika sekta hizi ili kuwezesha upatikanaji wa vyumba na madarasa, walimu, vifaa na nyenzo za kufundishia na kadhalika. Serikali kutokana na mikakati ya Kiseru na miongozo mbalimbali itaendelea kutoa huduma hizo lengo kuu likiwa ni kuwanufaisha Watanzania wote kwa viwango vya juu kabisa vya huduma hizo. (Makofi)

MHE. DKT. HAMISI A. KIGWANGALLA: Mheshimiwa Spika, katika zama za *enlightment* wanafalsafa walizungumzia *social contract* ambayo inazipa mamlaka za nchi uhalali wa kukusanya kodi ili ziweze kutoa huduma za kijamii kwa wanachi. Sasa uhalali huo unajitokeza kwenye mwaka wa kupiga kura na tayari Serikali inatoa mamlaka ya kukusanya kodi. Ni kwa nini tena Serikali hiyo ambayo imeshapewa mkataba na wananchi wa kukusanya kodi ili waletewe huduma muhimu za kijamii inaendelea kuwatoza kodi au ada? Kwa mfano kwenye elimu ya sekondari wakati ambapo ingeweza kutoa huduma hizi bure kutokana na kodi ambazo inakusanya?

Swali la pili, kama kuna uhalali wa Serikali kuwachangisha wananchi michango kwa ajili ya huduma. Ni kwa nini sasa Serikali yetu inaondoka kwenye mkataba wake kwa kutoa huduma za afya kwa zaidi ya 65%, kwa kutegemea michango ya wahisani na wabia mbalimbali wa maendeleo ambao mara zote wamekuwa hawaleti pesa hizi ambazo wana *pledge* kutoa na matokeo yake hospitali zetu zinakosa madawa?

MHE. ADAM K. MALIMA (NAIBU WAZIRI WA FEDHA): Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Fedha ninaomba kujibu maswali ya Dkt. Hamisi Kigwangalla kama ifuatavyo:-

Ile nadharia ya *social contract theory* haiondoi uwajibikaji wa wananchi kimsingi pamoja na kwamba katika nadharia hiyo Serikali inachukua majukumu ya kuingia na kutoa huduma zile kwa kiwango kilicho cha juu kabisa.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, katika Mkataba wa Kukusanya Kodi, kweli Serikali inasema itakusanya kodi, lakini bado tuangalie bajeti yetu ya trilioni 19.67 hivi, mapato ya kodi yanayoingia mle ni kama trilioni kumi na tatu tu. Kwa hiyo, bado kuna sehemu ambayo lazima Serikali itahitaji kwenda kwenye vyanzo nje ya kodi kwa ajili ya kufikisha huduma hizi kwa wananchi.

Mheshimiwa Spika, nilitaka kusema tu kwa mfano, Serikali haijiondoi kwenye kufikisha huduma hizi kwa wananchi, isipokuwa inatambua tu kwamba ili kuziboresha huduma hizo. Kwa mfano, wanafunzi wa bweni kwenye shule za sekondari, gharama halisi ni shilingi laki nne na sabini na tano elfu; wazazi wanachangia kama shilingi elfu sabini, Serikali inachangia kama shilingi laki nne na elfu tano.

Mheshimiwa Spika, kuhusu huduma za afya, ni kweli kabisa kama anavyosema Mheshimiwa Dkt. Kigwangalla kwamba, kuna maeneo kwenye huduma za afya ambayo Serikali inatoa ruzuku kwa watoto walio chini ya miaka mitano, wanawake wajawazito, wazee wasiojiweza na kwenye Halmashauri mahususi kwa kuzingatia umaskini wa Halmashauri hizo, idadi ya watu na kadhalika.

Kwa hiyo, ni kweli, naomba niseme tu kwamba, katika hali hii bado katika kiwango hiki cha mapato na makusanyo haya ya kodi, Serikali itaendelea kutegemea michango ya wahisani, lakini pia na michango ya wananchi katika kuboresha huduma hii, wakati Serikali nayo ikitoa mchango wake kwa kutegemeana na mapato ya kodi.

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, najaribu kwenda na muda kwa sababu nataka leo saa nne na nusu tuwe tumemaliza, tuna kazi zinazozidi. Wizara ya Nishati na Madini, Mheshimiwa Ahmed Shabiby.

29 JANUARI, 2015

Na. 34

Usambazaji wa Umeme Kupitia Mradi wa REA

MHE. AHMED M. SHABIBY aliuliza:-

Serikali ina nia nzuri ya kuwasambazia wananchi umeme kupitia Mradi wa REA, ambao awamu ya pili inakamilika mwezi Juni, 2015; hata hivyo katika baadhi ya Vijiji vya Wilaya ya Gairo, REA bado hawajasaini mkataba wa kusambaza umeme vijijini:-

(a) Je, kwa nini REA wasimsainishe mkandarasi huyo ili kazi ianze mara moja?

(b) Je, Serikali inatoa uthibitisho gani kuwa vijiji vyote vilivyopitishwa katika bajeti ya mwaka 2014/2015 vitapatiwa umeme kabla ya mwaka huo kuisha?

(c) Je, Serikali haioni kuwa inashindwa kutekeleza ahadi aliyotoa Mheshimiwa Rais ya kuwapatia umeme Wananchi wa Vijiji vya Wilaya ya Gairo?

SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri, majibu. Mchawi mpe mtoto akulelee. *(Kicheko/Makofi)*

NAIBU WAZIRI WA NISHATI NA MADINI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, nakuomba kabla ya kujibu swali la Mheshimiwa Ahmed Mabkhut Shabiby, nichukue fursa hii kumshukuru Mheshimiwa Rais. Kabla yake, nimshukuru Mwenyezi Mungu, kwa kunipatia nafasi hii. Ninakushukuru binafsi Mheshimiwa Spika, umechangia kuniweka katika majaribu ambayo yameniimarisha namna hii. Ninawashukuru Wabunge wenzangu, ambao tumeshirikiana nanyi katika kusimamia Kamati muhimu ambazo zimehakikisha kwamba mimi ninamudu. *(Makofi)*

Baada ya hapo sasa, nijibu Swali Namba 34.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, naomba nijibu Swali Namba 34 la Mheshimiwa Ahmed Mabkhut Shabiby, Mbunge wa Gairo, lenye sehemu (a), (b) na (c), kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, Mkataba kwa ajili ya Kusambaza Umeme katika Vijiji vya Mkoa wa Morogoro, ukijumuisha Wilaya ya Gairo kwenye Mradi wa Awamu ya Pili, ulisainiwa mwezi Machi, 2014. Mkandarasi wa Mradi huo ni *M/S MBH Power Ltd.*, amekwishaanza utekelezaji. Mpaka sasa wastani wa vifaa vilivyopelekwa katika eneo la Mradi ni asilimia 38; usimikaji wa nguzo za 0.4kv umefikia kiwango cha asilimia 68; na nguzo za 33kv umefikia kiwango cha asilimia 7. Gharama za Mkataba kwa Mkoa wa Morogoro kwa ujumla ni shilingi bilioni 16.69.

(b) Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Wizara ya Nishati na Madini imeagiza Miradi yote katika Mpango Kabambe wa Umeme Vijijini Awamu ya Pili ikamilike ifikapo mwezi Juni, 2015.

(c) Mheshimiwa Spika, ahadi aliyoitoa Mheshimiwa Rais ya kuwapatia umeme Wananchi wa Vijiji vya Wilaya ya Gairo, imekwishaanza kutekelezwa na Serikali kupitia Wakala wa Nishati Vijijini (*REA*). Tayari *REA* imekwishaandaa Mpango wa kuendelea kutoa huduma ya umeme kwa vijiji ambavyo havikufikiwa na umeme katika Mipango ya Awamu ya Pili na kuhakikisha inatekelezwa.

SPIKA: Naomba ukimya uwepo. Mheshimiwa Shabiby, swali la nyongeza!

MHE. AHMED M. SHABIBY: Mheshimiwa Spika, ninashukuru kwa kunipa nafasi ya kuuliza maswali mawili ya nyongeza.

Kwanza siridhiki na haya majibu, kwa kuwa ninapouliza swali naelewa fika mkandarasi hajasaini mkataba katika Wilaya ya Gairo:-

29 JANUARI, 2015

(i) Je, Mheshimiwa Waziri atakuwa tayari mimi, yeye, REA, Meneja wa Kanda wa TANESCO, ikiwezekana na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Nishati na Madini tufike Gairo ili tupate ukweli?

(ii) Kwa kuwa kumekuwa na utamaduni hapa Bungeni wa Wataalamu kuwapa Mawaziri majibu ya uongo; je, itakapothibitika kwamba hii Machi mkandarasi hajasaini mkataba wa kuweka umeme katika Wilaya ya Gairo, watakuwa tayari na wao kuwawajibisha kama wanavyowajibishwa Mawaziri?

SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri, majibu!

NAIBU WAZIRI WA NISHATI NA MADINI: Mheshimiwa Spika, swali la kwanza la Mheshimiwa Shabiby ni muhimu sana na kila Mbunge atauliza. Kwa siku tatu za ofisini, nimegundua mambo ambayo yanapaswa kuwekewa mkwazo na nitaulizwa na yeyote. Mimi binafsi siridhishwi na utekelezaji wa Miradi ya REA. Kwa Mkoa wa Manyara ni asilimia sita, Pwani asilimia 22, Kigoma asilimia 38, Morogoro yenyewe asilimia 38 na Kagera asilimia 52!

Swali la kwanza, Siku ya Jumamosi, mimi na wewe tunakwenda Gairo. Nakwenda kufanya nini Gairo? Kama wanasema wanasambaza nguzo nikute magari yanasambaza nguzo, kama wanachimba nikute wanachimba, wananchi njooni pale tubebe nguzo tufanye kazi. (Kicheko/Makofi)

Mheshimiwa Spika, swali la pili, napenda nichukue nafasi hii kuwaambia watu wa TANESCO, kiutaratibu utekelezaji wa Miradi ya REA ni kazi ya TANESCO. Yule Mratibu wa Miradi ya TANESCO wa kila Mkoa, kwa kunisaidia nisijibu hili swali la pili, ahakikishe anajua Mbunge wake ni nani na ampigie simu amwambie wanafanya nini; kinyume cha hapo, nitakwenda kwenye mamlaka zilizoniteua. (Kicheko/Makofi)

29 JANUARI, 2015

SPIKA: Tunaendelea na Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi. Mheshimiwa Leticia Nyerere, swali linalofuata; kwa niaba yake Mheshimiwa Mbatia!

Naomba tusikilizane muda hautoshi.

Na. 35

Tofauti ya Elimu kwa Wanawake

MHE. JAMES F. MBATIA (K.n.y. MHE. LETICIA M. NYERERE) aliuliza:-

Asilimia 20 ya Wanawake wa Mkoa wa Mwanza hawana elimu ikilinganishwa na mikoa mingine kama Kilimanjaro asilimia 2.8 na Dar es Salaam asilimia 6.9:-

(a) Je, Serikali inatoa ufafanuzi gani kuhusu tofauti hiyo?

(b) Je, Serikali inashauri nini kifanyike ili kupunguza idadi ya wanawake wasio na elimu Mkoani Mwanza?

WAZIRI WA ELIMU NA MAFUNZO YA UFUNDI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Leticia Mageni Nyerere, Mbunge wa Viti Maalum, lenye sehemu (a) na (b), kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, kutokana na Ripoti ya Sensa ya Watu na Makazi iliyotolewa mwaka 2014 ya Sensa iliyofanyika mwaka 2012, asilimia 24.5 ya wanawake wenye umri wa miaka 15 na zaidi katika Mkoa wa Mwanza hawajui kusoma na kuandika, ambapo katika Mkoa wa Kilimajaro ni asilimia 9.7 na Mkoa wa Dar es Salaam ni asilimia 5.2.

Mheshimiwa Spika, tofauti hiyo inatokana na shughuli mbalimbali za kiuchumi na kijamii ambazo wanawake wanazifanya katika mazingira yao, ikiwa ni pamoja na biashara, kilimo, uvuvi na kadhalika. Pili, uelewa kuhusu elimu

29 JANUARI, 2015

inayotolewa kwa watu wazima unatofautiana kwa vile wengine wana mtazamo finyu kuhusiana na utoaji wa elimu hiyo na hivyo kutojiunga nayo. Tatu, uhamasishaji hafifu wa jamii hasa wanawake kujiunga na madarasa ya elimu ya watu wazima na kuhudhuria kikamilifu.

(b) Mheshimiwa Spika, Serikali inachukua hatua mbalimbali za kuhakikisha kuwa wananchi wote, wakiwemo wanawake, wanapata elimu kama haki yao ya msingi. Katika kutimiza azma hiyo, Serikali imeanzisha Programu mbalimbali za Elimu ya Watu Wazima na Elimu Nje ya Mfumo Rasmi, kama njia mojawapo ya kuhakikisha wanawake wanapata elimu. Programu hizo ni pamoja na Mpango wa Uwiano Kati ya Elimu ya Watu Wazima na Jamii (MUKEJA). Programu hii ni kwa ajili ya vijana na watu wazima wenye umri wa miaka 18 na kuendelea. Katika Programu hii watu wazima hupata stadi za kusoma, kuandika na kuhesabu pamoja na kufanya shughuli za ujasiriamali.

Mheshimiwa Spika, Serikali imeanzisha Programu ya "Ndiyo Ninaweza" ambayo imeanza kwa majaribio katika Wilaya tisa ikiwemo ya Ilemela (Mwanza). Programu hii hutumia njia za kielektroniki kama runinga na DVD katika ufundishaji na ujifunzaji kwa vijana na watu wazima kupata stadi za kusoma, kuandika na kuhesabu. Vilevile kuna Programu ya Utoaji Elimu Masafa na Ana kwa Ana kwa Vijana na Watu Wazima wanaojiendeleza.

Mheshimiwa Spika, katika suala la kumpatia mwanamke elimu, kwa pamoja Wizara, Mkoa na Halmashauri, tuna jukumu la kuwahamasisha kujiunga na Programu hizi. Serikali itaendelea kuboresha mazingira ya utoaji wa Elimu ya Watu Wazima nchini kote ukiwemo Mkoa wa Mwanza kama inavyotamkwa kwenye Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014.

SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Mbatia, swali la nyongeza!

29 JANUARI, 2015

MHE. JAMES F. MBATIA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana. Kwa kuwa ukimwelimisha mwanamke umeelimisha Taifa; na hapa inaonyesha kitakwimu Mkoa wa Mwanza, wanawake wenye uwezo wa kujua kusoma na kuandika ni asilimia 75.5 tu. Wakati Mwalimu Nyerere anaondoka madarakani, takribani miaka 30 iliyopita, alikuwa ameweza kuondoa tatizo hili kwa zaidi ya asilimia 95.

(i) Sasa ni miaka 30 ya sayansi na teknolojia. Huoni kwamba Lengo la Pili la Milenia ambalo ni elimu kwa wote, Tanzania tumerudi nyuma ambapo vigezo vinatolewa mwaka huu badala ya kwenda mbele. Pale Mwalimu alipokuwa ametufikisha tumerudi nyuma kwa zaidi ya asilimia 20 ambayo ni aibu kwa Taifa na kwa Serikali?

(ii) Mifumo yote na aliyoitaja hapa ambayo siyo rasmi, mifumo inayojali utu wa mwanadamu. Mifumo ya elimu inayojali utu wa mwanadamu, ndiyo inayomfanya mwanadamu aweze kujitambua kujua jema ni lipi na baya ni lipi. Sasa kwa akina mama hawa, kwa nini Serikali haioni ni vizuri ikashirikiana na vyombo vya habari na hasa runinga, kutoa elimu kwa Watanzania, yenye utamaduni wa Kitanzania, Mifumo ya Kitanzania, inayokuza utu wa mwanadamu wa Kitanzania, badala ya kukumbatia hii ya Magharibi ambayo kazi yake ni kuonyesha ngono tu, kitu ambacho siyo utamaduni wa Kitanzania?

SPIKA: Mheshimiwa Waziri majibu!

WAZIRI WA ELIMU NA MAFUNZO YA UFUNDI: Mheshimiwa Spika, napenda kujibu maswali mawili ya nyongeza ya Mheshimiwa Mbatia, kama ifuatavyo:-

Moja, kweli hali ya kutokujua kusoma na kuandika katika nchi yetu, sisi kama Serikali haijaturidhisha na wananchi wenyewe haijataridhisha. Tungependa kufika mahali ambapo kila Mtanzania awe mtoto wa mtu mzima na anamudu kusoma na kuandika. Ukweli wa mambo ni kwamba, katika miaka iliyopita tulikuwa tumepiga hatua kubwa. Tukichukua Mwanza, ujuaji wa kusoma na kuandika

29 JANUARI, 2015

kwa wanawake Mkoa wa Mwanza, katika Sensa ya Mwaka 2002 ilikuwa ni asilimia 60.5. Katika Sensa hii ya Mwaka 2012, miaka kumi baadaye ni asimilia 75.5, kwa hiyo, imeongezeka kwa kiwango cha asilimia kumi.

Kwa taratibu hizi mbalimbali ambazo Serikali inachukua, tunatarajia tunapokuja kwenye sensa nyingine, tutaondoka kwenye asilimia 75.5 kwa wanawake, kwenda katika asilimia ya juu zaidi pengine 90 au zaidi ya 90 na baadaye kufuta kabisa kadhia ya kutokujua kusoma na kuandika. Kwa hiyo, kwa miaka hii yote Serikali ilikuwa inafanya juhudi kwa nchi nzima kuhakikisha wananchi wote wanajua kusoma na kuandika, ikiwemo pia elimu ya lazima, elimu ya elimu ya msingi, ambayo nayo itatusaidia kuondosha kabisa kadhia hii ya kutokujua kusoma na kuandika.

Swali la pili, tupo tayari sana kutumia *media*. Tumeanza kuitumia *media* katika programu mbalimbali kama nilivyozungumza kwenye jibu langu la msingi, kwa ajili ya kuwaelimisha watu wazima na vijana waliokosa kusoma. Vilevile tutatumia kwa manufaa haya ambayo Mheshimiwa Mbunge ameyazungumza.

SPIKA: Tunaendelea na swali linalofuata la Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi. Mheshimiwa Herbert Mntangi, atauliza!

Na. 36

Mashamba yaliyofutiwa Hati na Mheshimiwa Rais

MHE. HERBERT J. MNTANGI aliuliza:-

Wananchi wa Wilaya ya Muheza wanamshukuru sana Mheshimiwa Rais kwa kufuta Hati za Mashamba ya Mkonge ya Kwa Fungo, Bwembera, Kihuhwi, Segalasi, Lewa na Azimio/Kilapula:-

29 JANUARI, 2015

(a) Je, Serikali itakuwa tayari kuisaidia Wilaya ya Muheza gharama za upimaji wa haraka wa mashamba hayo ili kuwagawia wananchi wenye shida ya ardhi.

(b) Je, Serikali inatambua kwamba kuchelewa kupima na kugawa mashamba hayo kutasababisha uvamizi mkubwa na hatimaye mapigano na mauaji ya wananchi?

NAIBU WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA NA MAENDELEO YA MAKAZI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, naomba kujibu Swali la Mheshimiwa Herbert James Mntangi, Mbunge wa Muheza, lenye sehemu (a) na (b), kwa pamoja kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, katika Mkutano wa 16 na 17 wa Bunge lako Tukufu, Wizara yangu ilijibu swali la Mheshimiwa Omary Nundu, Mbunge wa Tanga Mjini, kuhusu mashamba yaliyotelekezwa kwa muda mrefu katika Mkoa wa Tanga. Aidha, Wizara yangu ililitaarifu Bunge lako Tukufu kwamba, Mheshimiwa Rais alikubali mapendekezo ya kubatilishwa kwa milki za Mashamba ya Mkongwe ya Kwa Fungo, Bwembera, Kihuhwi, Sagulas, Lewa na Azimio/Kilapula. Hata hivyo, Mheshimiwa Rais kabla hajafuta hati za Mashamba hayo, aliagiza kwamba ni lazima pawepo na mpango mzuri wa namna ya kuwagawia ardhi wananchi na mpango mzuri wa ugawaji wa Mashamba hayo uandaliwe.

Mheshimiwa Spika, Wizara yangu ipo tayari kuisaidia Halmashauri ya Wilaya ya Muheza kwa kuipatia Wataalamu na vitendea kazi, ili washirikiane na Wataalamu wa Halmashauri hiyo, ili kuharakisha upimaji.

Mheshimiwa Spika, kwa kutambua umuhimu wa suala hili, ambalo Wananchi wa Mkoa wa Tanga wamelisubiria kwa muda mrefu, naomba kuchukua fursa hii, kuiagiza Halmashauri ya Wilaya ya Muheza, kushirikiana na Uongozi wa Mkoa wa Tanga, kuhakikisha wanajipanga kikamilifu kutekeleza haraka maagizo ya Mheshimiwa Rais,

29 JANUARI, 2015

aliyoyotoa tarehe 13 Agosti, ili hatimaye milki za Mashamba hayo zibatilishwe na kugawiwa kwa wananchi.

SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Mntangi, swali la nyongeza!

MHE. HERBERT J. MNTANGI: Mheshimiwa Spika, narudia kumshukuru sana Mheshimiwa Rais, kwa kuridhia maombi ya kufutwa hati kwa Mashamba ya Mkonge ambayo hayaendelezwi.

Naomba niulize maswali mawili madogo ya nyongeza kama ifuatavyo:-

(i) Katika Shamba la Mkonge la Bwembera, kulikuwepo na matatizo juu ya uuzaji na ulipaji katika Shamba hilo la Mkonge. Sasa kwa sababu agizo la Rais linatushauri tukaanze kugawa; je, mgogoro huo umekwisha ili tuweze kwenda kuanza kugawa Shamba hilo la Bwembera kama tulivyofanya Shamba la Kigabaranga? Naomba nithibitisha kwamba, karatasi za mgogoro huo wa Shamba la Bwembera nilimkabidhi mimi mwenyewe Mheshimiwa Waziri Mkuu.

(ii) Mgogoro ambao upo katika Shamba la Kumburu, ambapo yameshatokea mauaji. Shamba hili la Kumburu ameuziwa mtu na hati imefutwa. Niliuliza hapa Bungeni kama utaratibu ulifuatwa ili kuwezesha hati za shamba hilo kufutwa, hadi leo sijapata majibu. Ninaomba kufahamu ni utaratibu gani ulitumika kufuta hati, kwa sababu wapo wananchi ambao wameishi katika eneo la shamba hilo kwa zaidi ya miaka 30 na sheria inaruhusu watu hao waweze kupata haki katika kumiliki eneo la shamba hilo ambalo lilikuwa haliendelezwi? *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri, majibu!

NAIBU WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA NA MAENDELEO YA MAKAZI: Mheshimiwa Spika, kwanza, kuhusiana na Shamba la Bwembera na endapo mgogoro huu umekwisha;

29 JANUARI, 2015

napenda tu kumweleza Mheshimiwa Mbunge kwamba, katika maelekezo aliyoyatoa Mheshimiwa Rais tarehe 13 Agosti, kimsingi, katika mashamba haya sita ya Mkonge, Mheshimiwa Rais alikubaliana na mapendekezo ya kufuta hati miliki; lakini alitoa maagizo.

Pamoja na maagizo hayo, katika Shamba hili la Bwembera, alieleza kwamba anatambua kwamba mashamba haya yalibinafsishwa. Kwa hiyo, alielekeza Halmashauri ya Wilaya ya Muheza ijiridhishe endapo atakapofuta hakutakuwa na mgogoro wa sheria utakaojitokeza, kwa sababu shamba hili lilikuwa limebinafsishwa kwa mwekezaji.

Katika suala la pili, kuhusiana na Shamba la Kumburu, ni kweli alikuwa ameuziwa mtu na ametaka kujua endapo mauzo hayo au taratibu za kufuta hati zilifuata utaratibu. Napenda kumwambia Mheshimiwa Mbunge kwamba, naomba anipe muda kwenye suala hili, twende tukaliangalie vizuri na nitampatia majibu baadaye.

SPIKA: Mheshimiwa Nassari!

MHE. JUSHUA S. NASSARI: Mheshimiwa Spika, ninashukuru. Nina swali moja tu dogo la nyongeza.

Wilaya ya Arumeru ilikuwa Wilaya ya kwanza ambayo ilimtoa Mtanganyika wa kwanza ambaye alikwenda *United Nations* mwaka 1952, New York Marekani, kwa sababu ya matatizo ya ardhi. Mwaka 1999, Rais Mkapa alifuta mashamba 11 kwenye Wilaya ya Arumeru ambayo yalipaswa yarudishwe kwa wananchi. Sasa ni miaka 14 lile agizo halikutekelezwa, badala yake yale maeneo wananchi wamekuwa wakikodishiwa kwa miaka mingi. Tumeleta nyaraka hapa Bungeni, Mheshimiwa Halima Mdee ametoa nyaraka mwaka 2012 na 2013 lakini mpaka leo hii wananchi hawajapewa yale mashamba.

Tunataka kujua Serikali ina mpango gani wa kutekeleza azimio la Mheshimiwa Rais ambalo kwa miaka

29 JANUARI, 2015

14 halijatekelezwa kuhusu yale mashamba makubwa 11 Arumeru?

SPIKA: Inatosha kuuliza swali, hizo habari hazituhusu. Mheshimiwa Naibu Waziri, majibu!

NAIBU WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA NA MAENDELEO YA MAKAZI: Mheshimiwa Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Nassari, ambaye ametaka kujua hatima ya mashamba 11 ambayo yalitakiwa kufutwa. Napenda tu kumjibu Mheshimiwa Mbunge kwamba, bado masuala ya hati hizi yapo kwa Mheshimiwa Rais na masuala haya yanapitia mchakato.

SPIKA: Tunaendelea; Wizara ya Habari, Vijana na Utamaduni. Mheshimiwa Mohammed Ibrahim Sanya!

Na. 37

Kupunguza Gharama kwa Vyombo vya Kupeleka Habari

MHE. MUHAMMAD IBRAHIM SANYA aliuliza:-

Njia ya kuwahabarisha raia wa nchi yeyote Duniani ni kupitia Redio, Televisheni na Magazeti; njia ambazo ni ghali mno ikilinganishwa na hali halisi ya kipato cha wananchi vijijini na ili kuhakikisha kuwa raia walio wengi wanapata habari kwa muda mwafaka Serikali inatakiwa iwe na mikakati maalumu ya kupunguza gharama za upatikanaji wa vyombo hivyo vya habari:-

Je, ni lini Magazeti yatapunguzwa bei ili watu wengi zaidi waweze kununua na kupata taarifa za matukio mbalimbali yanayotokea nchini na kuelimika pia kwa taarifa mbalimbali zikiwemo za kisiasa na kiuchumi?

29 JANUARI, 2015

NAIBU WAZIRI WA HABARI, VIJANA, UTAMADUNI NA MICHEZO alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Habari, Vijana, Utamaduni na Michezo, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Muhammad Ibrahim Sanya, Mbunge wa Mji Mkongwe, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, ni ukweli kwamba, bei ya magazeti nchini ni kubwa na hali hii inatokana na gharama kubwa za uzalishaji, uendeshaji, usambazaji na utumishi. Matarajio yangu ni kuwa, bei ya magazeti inaweza kushuka kulingana na nguvu ya soko na wakati unaohusika na mazingira halisi. Aidha, Serikali inawahimiza Wananchi na Halmashauri za Wilaya na Miji, kuanzisha Vyombo vya Habari vya Kijamii (*Community Media*), yakiwemo magazeti, Redio na Televisheni ili kuziba ombwe la kukosa habari na taarifa katika maeneo yao.

Mheshimiwa Spika, Vyombo vya Habari vya Kijamii husaidia sana kusambaza habari na taarifa muhimu kwa jamii husika kwa wakati bila ya kujali faida.

MHE. MUHAMMAD IBRAHIM SANYA: Mheshimiwa Spika, nina maswali mawili madogo ya nyongeza.

(i) Kwa kuwa magazeti hasa ya Kiswahili ndiyo chanzo bora cha kuweza kuwapatia taarifa za kiuchumi, kisiasa, afya, kilimo, mifugo na uvuvi, watu wengi wanaoishi vijijini; na kwa kuwa kila mwaka gharama zinapanda hadi leo kufikia shilingi 800 na si rahisi mtu kuacha kununua mkate au sembe akaenda kununua gazeti. Je, haoni kwamba sasa wakati umefika Serikali kupunguza kodi zake katika uzalishaji wa magazeti hasa kwenye karatasi, umeme na *machinery* ili magazeti haya yawe rahisi na lile lengo la elimu kwa ajili ya watu wote liwafikie watu kwa wakati mwafaka na kila siku?

Swali la pili ...

SPIKA: Unasoma, haya? (*Kicheko*)

29 JANUARI, 2015

MHE. MUHAMMAD IBRAHIM SANYA: Mheshimiwa Spika, natafakari. *(Makofi/Kicheko)*

SPIKA: Tuendeleo.

MHE. MUHAMMAD IBRAHIM SANYA: Mheshimiwa Spika, kwa kuwa gazeti siyo tu chombo kinachotoa taarifa kwa wananchi wa nchi hii, kuna vyombo kama Redio na Televisheni na redio ndiyo chanzo cha pili kikubwa kinachoweza kuwapatia watu wetu hasa vijijini taarifa mbalimbali kama nilivyokwishazitaja. Mawe yanayotumika katika redio (*batteries*), yamekuwa ni ghali na yako chini ya kiwango, humalizika kwa muda mfupi baada ya kutumika kwenye redio.

Je, Serikali ina mpango gani na mikakati gani; kwanza, ya kupunguza kodi katika vyombo hivi ili asilimia 80 ya watu wanaoishi vijijini waweze kupata taarifa na *ku-control* kiwango cha betri ambazo zinaingizwa nchini na zinazozalishwa nchini ili wananchi wetu waweze kutumia betri hizo kwa muda mrefu zaidi kuliko ilivyo sasa? *(Makofi)*

NAIBU WAZIRI WA HABARI, VIJANA, UTAMADUNI NA MICHEZO: Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba, magazeti ya Kiswahili yanawafikia Watanzania walio wengi kuliko magazeti ya Kiingereza na uwezo wao pia wa kusoma magazeti ya Kiswahili ni mkubwa.

Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Mbunge ameomba Serikali ipunguze kodi kwa ajili ya magazeti. Niseme tu kwamba, Serikali inahitaji kodi kwa ajili ya kuendesha masuala mengine ya Taifa. Kodi inayotozwa kwenye magazeti pamoja na gharama zake ni ndogo mno. Kwa hiyo, Serikali haina mpango wowote wa kufuta kodi hiyo.

Swali lake la pili amesema kwamba, redio ndiyo chombo ambacho kinashika nafasi ya pili kwa kuwafikia wananchi katika upashaji habari, kitu ambacho siyo sahihi. Redio ndiyo chombo muhimu kuliko chombo kingine chochote katika upashaji wa habari duniani kote, kwa

29 JANUARI, 2015

sababu ni rahisi mtu kwenda na redio shambani lakini hawezi kubeba televisheni. Kwa hiyo, nataka niseme tu kwamba, mawe ya redio kama alivyosema yanakwisha kwa haraka, lakini nikuombe tu Mheshimiwa Sanya kwamba, Serikali ya Chama cha Mapinduzi kwa sasa inahakikisha umeme unafika katika maeneo mengi vijijini kupitia Mpango wa REA. Kwa hiyo, ni imani yangu kwamba, baada ya muda inawezekana hata matumizi ya mawe ya redio haya yatakuwa ni wakati mfupi sana.

Mheshimiwa Spika, ahsante.

SPIKA: Ahsante. Swali la nyongeza; Mheshimiwa Mbilinyi!

MHE. JOSEPH O. MBILINYI: Mheshimiwa Spika, ninashukuru.

Kwa kuwa tupo kwenye masuala ya magazeti, naomba kuuliza swali dogo la nyongeza lifuatalo:-

Serikali lililifungia Gazeti la Mwanahalisi bila sababu za msingi, kwa sababu kuandika habari za kiuchunguzi siyo kosa wala siyo kuvunja sheria. Sasa Serikali ni lini itajitambua na kulifungulia Gazeti la Mwanahalisi ili wananchi waweze kupata haki yao ya Kikatiba ya kupata habari kupitia Gazeti hili pamoja na gazeti lililofungwa juzi la *The East African*?

NAIBU WAZIRI WA HABARI, VIJANA, UTAMADUNI NA MICHEZO: Mheshimiwa Spika, kwanza, siyo kweli kwamba Serikali lililifungia Gazeti la Mwanahalisi bila sababu za msingi; huo ni uelewa wake tu. Pili, Gazeti hili lililofungwa kwa muda usiojulikana. Kwa hiyo, muda usiojulikana unaendelea tu, inawezekana ikawa baada ya hapa likafunguliwa au ikaendelea kuwepo adhabu ile.

Pili, Serikali haina nia ya kufungia chombo chochote cha habari, lakini pia hakuna uhuru usio na mipaka. Kuwepo kwa uhuru wa Vyombo vya Habari haina maana kwamba,

29 JANUARI, 2015

viende kinyume na maadili na utaratibu wa uendeshaji wa Taifa letu. Serikali itaendelea kuchukua hatua. *(Makofi)*

Nitoe rai kwa Waandishi wa Habari na Wamiliki wa Vyombo vya Habari, Tanzania ni yetu sote, hatuna sababu za kuivuruga kwa kutumia kalamu zetu. Ningeomba Waandishi wa Habari wazingatie maadili ya taaluma yao na sisi kwa upande wa Serikali lengo letu ni kujenga mazingira mazuri kwa ajili ya Vyombo vya Habari na mustakabali wa Taifa letu kwa ujumla. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, ahsante. *(Makofi)*

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, maswali yamekwisha na muda umeisha. Bado nakumbusha, tabia ya kuhutubia kwenye maswali itatuletea matatizo. Tutakuwa tunajibu swali la msingi tu halafu mengine yote yataachwa. Wengine wanauliza *criteria* gani! Nilishawaambia saa nne na nusu lazima nimalize, kwa hiyo, sina maswali ya nyongeza na saa nne na nusu nimemaliza ninafurahi.

Majina ya wageni wetu leo ambao tunao: Tunao wageni kutoka Makao Makuu ya Jumuiya ya Madola Uingereza; naona wametoka. Tulikuwa naye hapa Ndugu Tom Lavary - *Head of Commonwealth East African Team in London*, naona wametoka. Aliongozana na Bi. Cathy Blancher - *Head of Political Section of The British High Commission*, naye naona ametoka na Ndugu Victor Mlunde - *Political Adviser* kutoka Ubalizi wa Uingereza Dar es Salaam.

Tuna mgeni mwingine nadhani yeye yupo. Yupo Mheshimiwa Chrisant Mzindakaya - Mbunge Mstaafu na Waziri wa siku nyingi. Huyu ni mmoja wa Wabunge ambaye alifanya kazi ya Ubunge kwa muda mrefu sana na sasa amestaafu, anashughulika na mambo yake mwenyewe. Alikuwa Mwenyekiti wa *National Development Corporation (NDC)*. Karibu sana, tumefurahi kukuona. Mnaona Wabunge wa sasa hivi hawawakumbuki hata watu wao. *(Kicheko)*

29 JANUARI, 2015

Wageni wengine wa Waheshimiwa Wabunge; tunao wageni wa Mheshimiwa Dkt. Pindi Chana, Naibu Waziri wa Maendeleo ya Jamii, Jinsia na Watoto kutoka CCT Dodoma, wakiongozwa na Mchungaji Dkt. Kopwe. Naomba Mchungaji Kopwe na wengine msimame; ahsanteni sana tunaomba muendeleo kuliombea Taifa hili na Mungu ndiye anayefanya kazi siyo vinginevyo. Ahsanteni sana.

Wapo wageni sita wa Mheshimiwa Cecilia Paresso, ni Wanaushirika kutoka Kanisa la KKKT – Karatu, Wakiongozwa na Ndugu Erasto Majaliwa. Ndugu Erasto Majaliwa na timu yake wapo wapi? Ahsanteni sana na ninyi hivyo hivyo tunaomba sala zenu na si vinginevyo.

Tunao wageni 18 wa Mheshimiwa Rachel Mashishanga kutoka Chuo Kikuu cha Dodoma wakiongozwa na Ndugu Hassan Kapalatu. Naomba hawa wageni kutoka Chuo Kikuu cha Dodoma, nadhani ni wanafunzi kutoka Chuo Kikuu; karibuni sana, tunaomba sana kazi ya kusoma iwe jambo la kwanza.

Tunao wageni wa Waheshimiwa Wabunge wote wa Dar es Salaam, ambao ni Machinga na Mamalisha wa Kariakoo, wakiongozwa na Ndugu Steven Lusinde. Naomba hawa wote wasimame walipo; ahsanteni sana, tunashukuru kwa kututembelea.

Tunao wageni wa Mheshimiwa Rajab Mbarouk Mohammed, Mwenyekiti wa Kamati ya LAAC, ambao ni Mheshimiwa Rashid Hamad - Mwenyekiti wa CUF Jimbo la Ole, ahsante huyu hapa. Tunaye Ndugu Kassim Hamad Juma - Katibu CUF Jimbo la Ole, ahsanteni sana.

Tunao pia wageni watatu wa Mheshimiwa Hillary Aeshi kutoka Jimboni kwake Sumbawanga, ambao ni Ndugu Frank John Pepe, halafu yupo Ndugu Daudi Festo Mmanga na Ndugu Ibrahim Juma Shaaban; ahsanteni sana karibuni.

Tunao wageni wa Mheshimiwa Jadi Simai Jadi, ambao ni Ndugu Siwengi Ali Makame - Mwenyekiti wa Wazazi

29 JANUARI, 2015

Jimbo la Mkwajuni; ahsante sana mama. Tunaye Ndugu Aziza Mohamed Salum - Katibu Mwenezi Jimbo la Mkwajuni. Hawa naona ni akina mama wote, hongereni sana.

Wageni waliokuja kwa ajili ya mafunzo Bungeni; wapo Maafisa Nane Waandamizi wa Benki ya NMB kutoka Makao Makuu Dar es Salaam, wakiongozwa na Ndugu Tom Bogosi - Kaimu Afisa Mkuu wa Benki. Yupo wapi huyu Mkuu wa Benki? Aah, yupo pale; ahsante sana. Mmekuja kuangalia mwenendo wa Tawi letu.

Tunao wanafunzi 16 kutoka Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine, wanaochukua Shahada ya Uzamili ya Sanaa ya Maendeleo Vijijini, wakiongozwa na Dkt. Keneth Bengesi-Mhadhiri kutoka Chuo hicho. Naomba hawa wote wasimame walipo; ahsante sana. Karibuni sana, nawatakia shughuli njema hapa kwetu. *(Makofi)*

Tunao wanafunzi 127 na Walimu wao wanne kutoka Shule ya Sekondari Kiwanja cha Ndege. Naomba wanafunzi wasimame na Walimu wao hapo walipo; ahsante sana mpendeza sana na muendeleee na masomo, karibuni sana.

Waheshimiwa Wabunge, matangazo ya kazi: Mwenyekiti wa Kamati ya Bunge ya TAMISEMI, Dkt. Hamisi Kigwangalla, anaomba niwatangazie Wajumbe wa Kamati yake kuwa, leo tarehe 29 saa saba mchana, kutakuwa na Kikao cha Kamati katika Ukumbi Na. 229.

Mwenyekiti Kamati ya Bunge ya Kilimo na Mifugo, Mheshimiwa Prof. Peter Msolla, anaomba niwatangazie Wajumbe wa Kamati yake kuwa, leo saa saba mchana watakuwa na kikao chao Ukumbi wa Msekwa B.

Mwenyekiti wa Kamati ya Bunge ya Maliasili na Mazingira, Mheshimiwa James Lembeli, anaomba niwatangazie Wajumbe wa Kamati yake kwamba, saa saba mchana kutakuwa na Kikao cha Kamati yao katika Ukumbi wa Pius Msekwa. Sasa wale ni B, wengine sijui ukumbi gani, mtagombana huko huko.

29 JANUARI, 2015

Mwenyekiti wa Kamati ya Bunge ya Miundombinu, Mheshimiwa Peter Serukamba, anaomba niwatangazie Wajumbe kwamba, leo Tarehe 29, saa saba mchana, watakuwa na kikao katika Ukumbi Na. 231.

Mwenyekiti wa Kamati ya Bunge masuala ya UKIMWI, Mheshimiwa Lediana Mng'ong'o, anaomba niwatangazie Wajumbe wa Kamati yake kwamba, leo watakuwa na kikao saa saba mchana katika Ukumbi wa Msekwa C. Sasa ninyi wa Msekwa mtajua wenyewe.

Nimepata tangazo lingine linaomba niwatangazie Wabunge wa Madhehebu ya CCT kwamba, leo kutakuwa na ibada, saa saba mchana katika *chaplain* yetu iliyopo pale. Hawa ni CCT, jana walikuwa Waromani na mnafahamu utaratibu, Msikiti upo pale, *chaplain* ile madhehebu ya Kikristo wanaweza kupeana siku kama walivyotangaza, leo ni CCT na wengine wanaotaka kwenda kusali wakasali tu. Nadhali kusali hakuna mipaka sana.

Katibu, hatua inayofuata.

HOJA YA KUJADILI JAMBO LA DHARURA LILILOTOKEA

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, mtakumbuka kwamba, jana hoja hii ilitolewa na Mheshimiwa Mbatia kwa mujibu wa Kifungu cha 47. Ikatokea kutofahamiana, lakini kwa mashauriano mazuri tulishauriana na kukubaliana na wenye hoja kwamba, Serikali leo itoe maelezo halafu tuendelee na mjadala kwa muda mfupi kwa mujibu wa Kanuni ile.

Kwa bahati tunaweza kusema mbaya au nzuri, leo hii tutakuwa tunajadili lakini tukifahamu kwamba, suala hili lipo Mahakamani, kwa hiyo, tutatafuta utaratibu wa kujadili bila kuwaingilia wenzetu.

Sasa ninaiita Serikali, Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi. Naomba mnisikilize mimi siyo kuendelea kuzungumza. Mheshimiwa Waziri, naomba uendelee na kazi.

29 JANUARI, 2015

WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Spika, ninakushukuru kwa kunipa nafasi, nitoe maelezo mafupi kuhusu hoja iliyoletwa jana na Mheshimiwa James Mbatia mbele ya Bunge lako Tukufu. Ninashukuru umetanguliza kusema kwamba, hoja hii sasa inajadiliwa lakini tukifahamu kwamba ipo Kesi Na. 25 Mahakamani, inayohusu jambo hili; lakini kwa mwongozo wako nitaendelea kama ulivyosema.

Mheshimiwa Spika, kufuatia hoja iliyotolea jana na Mheshimiwa James Mbatia, Mbunge, akitaka tujadili yaliyotokea juzi huko Mbagala, ninayo maelezo yafuatayo:-

Mheshimiwa Spika, tarehe 26 Januari, 2015, Jeshi la Polisi Kanda ya Dar es Salaam lilipokea barua kutoka Chama cha Wananchi *Civic United Front (CUF)*, yenye Kumbukumbu Na. *CUF/OK/DSM/PF/0027/12A/2015/1* ya tarehe 22 Januari, 2015. Barua hiyo ilikuwa ikitoa taarifa kuhusu kufanyika kwa maandamano na mkutano wa hadhara tarehe 27 Januari, 2015 katika Viwanja vya Zakhem huko Mbagala Dar es Salaam.

Kwa mujibu wa barua hiyo, lengo la maandamano na mkutano huu ilikuwa ni kuadhimisha kumbukumbu ya vifo vilivyotokea tarehe 27 Januari, 2001 huko Zanzibar. Maandamano hayo yalipangwa kuanzia Hospitali ya Temeke, Sudan, Kichangani na kuelekea Mbagala Zakhem, yakiongozwa na Mwenyekiti wa Chama hicho, Profesa Ibrahim Haruna Lipumba.

Mheshimiwa Spika, baada ya Jeshi la Polisi Kanda Maalum ya Dar es Salaam kupokea barua hiyo, liliwaita Viongozi wa *Civic United Front* kwa mazungumzo. Viongozi wa *Civic United Front* wakiongozwa na Mkurugenzi wa Uchaguzi wa Chama hicho, Bwana Abdul Kambaya, walikutana na Naibu Kamishna wa Polisi - Simon Siro, ambaye aliwafahamisha matatizo ambayo yanaweza kujitokeza iwapo watafanya maandamano na mkutano. Baadhi ya mambo aliyoyasema ni yafuatayo:-

29 JANUARI, 2015

Moja, maandamano yaliyofanyika tarehe 27 Januari, 2001 na kusababisha baadhi ya waandamanaji kupoteza maisha, hayakuwa ya halali. Hivyo, kufanyika kwa maandano kwa ajili ya kumbukumbu hiyo, kunaweza kukasababisha chuki. Pili, taarifa za Polisi zinaonyesha uwezekano mkubwa wa kutokea vurugu na hatimaye uvunjifu wa amani kutokana na maandamano na mkutano huo.

Tatu, uwepo wa matishio mbalimbali ya kiusalama yanayoikabili nchi kwa sasa hususan ugaidi, maandamano na mkutano huo unaweza kutumika kufanya shambulio ambalo madhara yake yanaweza kuwa makubwa zaidi. Viongozi wa Chama cha Wananchi, *Civic United Front*, walionekana kuridhika na ushauri huo na waliahidi kumjulisha na kumshauri Mwenyekiti wao wa Taifa na Wanachama wao. Pamoja na maelezo hayo, aliwaarifu kuwa, Siro huyo, aliwaarifu kuwa tayari amemwandikia barua ya kuzuia maandamano hayo na imepelekwa Makao Mkuu ya Chama.

Mheshimiwa Spika, tarehe 27 Januari, 2015, majira ya saa nne asubuhi, Jeshi la Polisi lilipata taarifa kutoka kwa raia wema kuhusu kuwapo kwa mkusanyiko mkubwa wa watu katika Ofisi za Chama cha Wananchi, *Civic United Front*, Wilaya ya Temeke. Katika kufuatilia taarifa hii, Kaimu Kamanda wa Polisi Mkoa wa Kipolisi Temeke - ASP Sebastian Zacharia, alikwenda Ofisi ya *Civic United Front* Wilaya ya Temeke na kukuta Wanachama zaidi ya 200 wakiwa na mabango yenye maandishi yafuatayo:-

Moja lilisema; "Polisi na Wanajeshi acheni kutumika na CCM." Lngine likasema; "Tunaadhimisha kumbukumbu ya kuwawa kwa wenzetu huko Visiwani Januari, 2001." Lngine likasema; "Polisi acheni kutunyanyasa na kutumikia CCM kama vibaraka." (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Kaimu Kamanda wa Polisi wa Mkoa wa Kipolisi Temeke, alikutana na Viongozi wa *Civic United Front* Wilaya na kuwafahamisha kuhusu kuzuiliwa kwa maandamano na mkutano wao na kwamba, Viongozi wa

29 JANUARI, 2015

Chama Taifa wanafahamu zuio hilo. Wakati mazungumzo yakiendelea, aliwasili Mwenyekiti wa Chama cha Wananchi, *Civic United Front* Taifa, Profesa Ibrahim Haruna Lipumba, ambaye naye alikuwa na taarifa ya kuzuiliwa kwa maandamano na mkutano huo wa hadhara, kwa kuwa tayari barua ya zuio hilo ilikwishaifikia Ofisi ya CUF Taifa.

Katika hali ya kushangaza na kusikitisha, Profesa Ibrahim Lipumba, alionekana kukaidi zuio hilo na kuhamasisha Wanachama kufanya maandamano kuelekea Mbagala Zakhem kufanya mkutano wao. Baada ya kauli yake, maandamano yalianza kuelekea Viwanja vya Mbagala Zakhem. Maandamano hayo yalikusisha watu na magari mbalimbali.

Baadhi ya magari ni pamoja na yenye namba za usajili T 823 CJM, T 237 ARR na T 134 AYG. Kaimu Kamanda wa Polisi Temeke, baada ya kuona maandamano yakiendelea kinyume na zuio na makubaliano, alitangaza ilani na kuwataka watu wote watawanyike kwa amani. Hata hivyo, waandamanaji walikaidi ilani hiyo na kuendelea kuandamana, ndipo Kamanda alipoamuru waandamanaji wote wakamatwe. Jeshi la Polisi lililazimika kutumia mabomu ya mchozi ili kuwatawanya na kuwakamata waandamanaji waliokaidi ilani.

Katika zuio hilo, watuhumiwa 32 walikamatwa na kupelekwa Kituo cha Polisi ambapo walihojiwa na kuchukuliwa maelezo yao na kuachiwa kwa dhamana. Jana tarehe 28 Januari, 2015 Profesa Ibrahim Haruna Lipumba na wenzake wamefikishwa Mahakamani katika Mahakama ya Kisutu kwa kesi ya Jinai Na. 25 ya Mwaka 2015 na kusomewa mashitaka yake na kisha kuachiwa kwa dhamana hadi tarehe 26 Februari, 2015 kesi yake itakapotajwa tena.

Mheshimiwa Spika, dunia kwa sasa inakabiliwa na tishio kubwa la ugaidi na nchi yetu nayo inakabiliwa na changamoto mbalimbali za kiusalama. Moja ya changamoto hizo ni matukio ya ugaidi unaohusisha ulipuaji

29 JANUARI, 2015

wa mabomu katika mikusanyiko ya watu. Waheshimiwa Wabunge, mnafahamu vyema kuhusu hali hii.

Jeshi la Polisi limepewa dhamana ya kulinda usalama wa raia na mali zao. Kutokana na jukumu hilo, Polisi wanapata taarifa nyingi kuhusu uhalifu unaopangwa na wao wanajipanga kuzuia uhalifu huo usitokee. Kwa hiyo, Jeshi la Polisi linapotoa katazo la mikusanyiko, linafanya hivyo kwa misingi ya kunusuru usalama wa raia tu na si vinginevyo. *(Makofi)*

Ni jukumu la kila mmoja wetu kufuata Sheria bila shuruti. Jeshi la Polisi halitakaa kimya kuona sheria za nchi hii zikivunjwa. Hatua za kisheria zitachukuliwa dhidi ya yeyote anayevunja sheria bila kujali cheo chake, dini yake, kabila lake ama elimu yake. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Sheria ya Polisi na Polisi Wasaidizi, Sura 322, inawataka wanaotaka kuandamana au kufanya mkutano, kutoa *notice* ya maandishi kuhusu kufanyika kwa mkusanyiko au maandamano yao, kwa Afisa wa Polisi Msimamizi wa eneo husika akiainisha pamoja na mambo mengine, sehemu na muda ambao mkutano utafanyika na dhumuni kwa ujumla kuhusu mkutano huo. Chama cha Wananchi, *Civic United Front*, walitimiza matakwa haya ya sheria. *(Makofi)*

Hata hivyo Kifungu cha 43(3) kinampaka mamlaka Afisa wa Polisi kuzuia mkutano au maandamano iwapo anaridhika kuwa, pamoja na mambo mengine, mkusanyiko au maandamano hayo yanaweza kusababisha kuvunjika kwa amani au kuathiri usalama wa Taifa. *(Makofi)*

Kutokana na sababu nilizoeleza hapo awali, Jeshi la Polisi lilikataza maandamano hayo pamoja na mkutano wa hadhara. Kifungu cha 6 cha Sheria ya Polisi na Polisi Waandamizi, Sura 322 na naomba nikinukuu: "Mtu yeyote ambaye hajaridhika na masharti ya amri ya kusimamishwa iliyotolewa chini ya kifungu kidogo cha 3 au amri yoyote iliyotolewa na Afisa Polisi chini ya kifungu kidogo cha 4,

29 JANUARI, 2015

anaweza kukata rufaa kwa Waziri ambaye maamuzi yake yatakuwa ya mwisho.”

Viongozi wa *Civic United Front* hawakufanya hivyo. Kifungu hiki cha Sheria kimekiukwa na Uongozi wa *Civic United Front* kwa makusudi na wakaamua kufanya maandamano na mkutano wa hadhara kwa nguvu. Uvunjaji huu wa Sheria kwa makusudi haukubaliki. Kilichotokea juzi ni uvunjaji mkubwa wa Sheria kwa makusudi katika kusaka umaarufu wa kisiasa na kuonewa huruma na jamii. (*Kicheko*)

Mheshimiwa Spika, katika siku za hivi karibuni kumeibuka tabia ya watu kutotii sheria bila kushurutishwa. Tabia hii imeanza kuwa ni ya kawaida hapa nchini. Utamaduni huu mbaya na hatari tukiuruhusu uendelee utakuwa ni kawaida na utafanya nchi isitawalike. Tabia hii haitavumiliwa, haiwezekani watu waamue tu kwa makusudi kabisa kutotii maelekezo ya vyombo vya usalama na jambo kama hili la hatari zaidi linapofanywa na Kiongozi Mkuu wa Chama cha Siasa tena ambaye chama chake ni sehemu ya Serikali. (*Makofi*)

Viongozi bila kujali vyama na itikadi zetu za kidini au makabila yetu, ni wajibu wetu kuungana kwa pamoja katika kujenga jamii yenye kuheshimu na kutii sheria za nchi. Napenda kutoa wito kwa Viongozi wa Vyama vya Siasa, Wanachama na Wafuasi wao wote, kujenga utamaduni wa kutii Sheria kwa hiari bila kusubiri kushurutishwa ili kuepuka madhara ambayo yanaweza kuwapata kutokana na ukaidi. Ninawaomba Watanzania tuendelee kukataa vitendo ambavyo vinaweza kusababisha uvunjifu wa amani katika nchi yetu. (*Makofi*)

Tujifunze kutii amri zinazotolewa na mamlaka halali na mara nyingi amri hizi hutolewa kwa sababu za kiusalama na kwa faida yetu sisi tunaoandamana na raia wengine walio nje ya maandamano. Vurugu zinapotokea hazichagui wa kumgusa, huathiri watoto, wazee, wagonjwa na yeyote yule aliyepo mahala husika na mara zote hii hutokea si kwa makusudi.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Mbatia jana ametoa malalaka kuwa katika kadhia hii, Polisi wametumia nguvu nyingi kuliko ilivyotakiwa. Malalamiko haya ni mazito na Serikali haiwezi kuyafumbia macho. Kwa hiyo, pamoja na uchunguzi unaofanywa na Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora, ninaagiza Idara ya Malalamiko ndani ya Wizara, kufanya uchunguzi kuhusu matumizi ya nguvu za ziada na ikithibitika kuwa kuna Polisi walitumia nguvu nyingi zaidi dhidi ya raia, basi tutachukua hatua mwafaka dhidi ya wahusika wote na hii ni ahadi.

Jeshi la Polisi halipaswi kutumia nguvu kuliko zinazohitajika katika kukamata watuhumiwa wa makosa ya jinai. Haipo kwenye Sheria, haipo kwenye *Police General Orders*. Serikali inaomba radhi wananchi wote waliokumbana na kadhia hii bila ya wao kujihusisha na kuwasihi wananchi kujiweka mbali na matukio yote ya uvunjifu wa sheria. Serikali inaendelea kuwahidi Watanzania kuwa, itaendelea kuliongoza Jeshi la Polisi katika kuzingatia sheria na maudhui ya Jeshi hilo.

Mheshimiwa Spika, mwisho, napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kuwa, Jeshi la Polisi litaendelea kukabiliana na changamoto na matishio ya kiusalama nchini ili kuhakikisha uwepo wa usalama na utulivu nchi nzima. Katika kufanikisha hayo, Jeshi la Polisi litaendelea kutimiza wajibu wake kikamilifu kwa mujibu wa Sheria za Nchi, Kanuni na Taratibu zinazoongoza utendaji wake kwa masilahi mapana ya usalama na utulivu wa nchi yetu. *(Makofi)*

Jeshi la Polisi halitamwogopa wala kumwonea haya mtu yeyote yule. Litatimiza wajibu wake kwa mujibu wa Sheria. Aidha, natumia fursa hii kuwaagiza Askari Polisi wote nchini, kuendelea kutimiza wajibu wao kwa kuzingatia Sheria kwa nidhamu ya hali ya juu, weledi na kwa kuzingatia haki za binadamu hasa katika kipindi hiki ambacho nchi yetu inakabiliwa na matukio yanayohatarisha usalama wa nchi. Polisi watumie nguvu stahiki kwa tukio stahiki.

29 JANUARI, 2015

Polisi wetu wana wajibu wa kuwalinda Watanzania wote na mali zao zote, kwa nguvu zao zote. Kwa kushirikiana vyema na wananchi, Jeshi la Polisi litafanikiwa katika kutekeleza wajibu wake huu.

Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana kwa kunipa fursa hii. Naomba kuwasilisha. *(Makofi)*

SPIKA: Mwanasheria Mkuu wa Serikali!

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Spika, jambo hili muhimu kwa masilahi ya Taifa letu, lilipoletwa mbele ya Kiti chako jana, ulielekeza kwamba, tsubiri Taarifa ya Serikali ili sisi sote tuwe na uelewa wa pamoja halafu lijadiliwe leo. Hali ilivyokuwa jana ni tofauti na leo; kwa sababu jana wakati Kiti kikifanya maamuzi ya kutokulijadili suala hili jana isipokuwa leo, Mheshimiwa Profesa Ibrahim Lipumba alikuwa hajafikishwa Mahakamani. *(Makofi)*

(Hapa Wabunge fulani walipiga kelele kufuatia kauli iliyotolewa na Mwanasheria Mkuu wa Serikali)

SPIKA: Naomba uendelee.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa taarifa ambayo imetolewa na Serikali kupitia kwa Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi, Profesa Lipumba, alifikishwa Mahakamani jana na akafunguliwa Shauri la Jinai Namba 25 la Mwaka 2014 katika Mahakama ya Hakimu Mkazi Kisutu Dar es Salaam. Bunge hili Tukufu linaongozwa kwa mujibu wa Katiba ya Nchi hii, Sheria na Kanuni. *(Makofi)*

Kanuni ya 64(1)(c), inatoa maelekezo kwamba, Bunge haliwezi kujadili jambo linalosubiri uamuzi wa Mahakama.

(Hapa Wabunge fulani walipiga kelele kufuatia kauli iliyotolewa na Mwanasheria Mkuu wa Serikali)

MBUNGE FULANI: Mnatia aibu!

29 JANUARI, 2015

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Spika, Dola ya Jamhuri ya Tanzania imegawanyika katika Mihimili mikuu mitatu. Lipo Bunge ambalo linatunga Sheria, ipo Mahakama ambayo inatafasiri Sheria, lakini ipo Serikali ambayo inasimamia utekelezaji wa hizo Sheria; na hii ni ibara ya nne ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977. Ibara ndogo ya 5 ya ibara hii inaelekeza kabisa kwamba, Mihimili yote hiyo lazima ifanye kazi wakati inatekeleza madaraka yao kwa kuzingatia masharti ya Katiba hii.

Mheshimiwa Spika, jambo hili kama litajadiliwa Bungeni na linaletwa Bungeni lijadiliwe ili hatimaye Bunge liweze kufanya maamuzi; lakini pia jambo hili liko Mahakamani, hatimaye Mahakama ifanye maamuzi. Kwa mujibu wa Ibara ya 107(A) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977, Mahakama ndiyo chombo cha juu.

Mheshimiwa Spika, naomba uniruhusu niisome.

SPIKA: Kuna watu wanatamani Kiti cha Spika, njooni mkae hapa. Mheshimiwa endelea! (*Kicheko/Makofi*)

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Spika, mamlaka yenye kauli ya mwisho ya utoaji haki katika Jamhuri ya Muungano wa Tanzania itakuwa ni Mahakama na Mihimili hii mitatu ya Dola inapaswa ifanye kazi bila kuingiliana majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 26 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano inaelekeza ifuatavyo; naomba uniruhusu niisome: "Kila mtu ana wajibu wa kufuata na kutii Katiba hii na Sheria za Jamhuri ya Muungano." Ibara ndogo ya pili inasema: "Kila mtu ana haki kwa kufuata utaratibu uliowekwa na Sheria, kuchukua hatua za kisheria kuhakikisha hifadhi ya Katiba na Sheria za nchi."

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, tumeisikia Taarifa ya Serikali kupitia kwa Waziri wa Mambo ya Nchi za Nje. Huu ndiyo wajibu mkuu wa Serikali inaoweza kuufanya.

Mheshimiwa Spika, naomba kushauri kwamba katika mazingira kama haya, Bunge lako Tukufu lisilijadili suala hili. *(Kicheko/Makofi)*

WABUNGE FULANI: Ooooooh! *(Kicheko/Kelele/Makofi)*

MHE. MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Spika, Mwongozo, Mwongozo!

MBUNGE FULANI: Hamna kitu hicho! *(Kicheko/Makofi/Kelele)*

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Spika, Mwongozo!

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Spika, kabla sijamaliza, labda niseme kitu kimoja. Unajua...

Mheshimiwa Spika, nataka kusema kitu kimoja... *(Kelele)*

SPIKA: Naomba endelea kusema. Endelea Mheshimiwa!

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Spika, wananchi wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ambao wana kumbukumbu ya kinachoendelea hapa nchini, wanafahamu juhudi kubwa nilizofanya mimi mwenyewe kama Naibu Mwanasheria Mkuu wa Serikali, kutetea maslahi ya Bunge hili na Mamlaka yake ilipokuwa Mamlaka ya Bunge yanapingwa Mahakamani. Ni lazima tuwe *balanced* Ndugu Wabunge. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, hili nilitaka tu niliseme. Kwa *role* yangu hii, kwa nafasi yangu hii napaswa tu niwashauri. Nimefanya hivyo, wananchi wengine wanafahamu. Naweza nikataja na hata yale mashauri ambayo yamelifanya Bunge

29 JANUARI, 2015

hili muhimu likatekeleza wajibu wake kwa ufanisi wakati baadhi ya wananchi walitaka lisitekeleze wajibu huo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, baada ya ushauri wangu, naomba sasa Kiti chako kitupatie Mwongozo namna ya kwenda na suala hili, hasa baada ya ushauri huu ambao umejengwa kwenye Katiba na Kanuni. *(Makofi)*

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, suala hili lilikuja jana. Sababu ya kutaka tupate maelezo ya Serikali, siyo kwamba tulingoja waende Mahakamani. Ilikuwa *seriously* watu wengi hatukuwa tunajua hiki kitu.

Kwa hiyo, wote mnajua kama Kanuni ilivyosema; na Mtoa Hoja alipewa dakika tano; na hawa wote wanaoomba, nawapa dakika tatu. Tutajadili kwa dakika tatu tatu. *(Makofi)*

Haya, namwita kwanza Mheshimiwa Tundu Lissu! Tunaanza kujadili, siyo Mwongozo! *(Makofi)*

MHE. TUNDU A. M. LISSU: Mheshimiwa Spika, kwanza siyo halali kutupa dakika tatu kwa jambo kubwa kama hili. Kanuni zako zinasema hoja itajadiliwa kwa dakika zisizozidi 15. Dakika tatu hazitatoshwa na hatuwezi tukazikubali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, la pili, Mheshimiwa Waziri ametumia nusu saa, mrithi wa Frederick Werema ametumia robo saa. Haiwezekani sisi wengine tukatumia dakika tatu kwa jambo ambalo jana mlikuwa hamtaki tulizungumze. Lazima tutumie muda ambao Kanuni imeuweka, vinginevyo Waheshimiwa hatuna sababu ya kuwa hapa. Kabisa! Hatuwezi tukakubali kucheze namna hii! *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, natumia dakika 15 zilizopo kwenye Kanuni. *(Makofi)*

WAJUMBE FULANI: Ndiyooo!

SPIKA: Kwanza, unajua watu wanavyowaangalieni hapa, msidhani mko sirini.

29 JANUARI, 2015

WAJUMBE FULANI: Aaaaa! *(Kelele)*

SPIKA: Kwa hiyo, kama ndivyo hivyo inabidi... *(Kelele)*

Unajua nyie mnafikiri mnajua Kanuni, lakini nyingine hamzifahamu! Hamna, dakika zitakuwa 10 tu, hakuna cha 15 hapa! *(Kicheko/Makofi)*

Mheshimiwa Tundu Lissu, unaanza. Naomba wewe ukiwa Mwanasheria ufahamu...

MHE. TUNDU A. M. LISSU: Mheshimiwa Spika, ahsante, kumi sawa. Hatuwezi tukachezeana!

SPIKA: Naomba ukae! Hakuna kuchezea mtu hapa!

MHE. TUNDU A. M. LISSU: Mheshimiwa...

SPIKA: Naomba ukae!

MJUMBE FULANI: Kaa kwanza.

SPIKA: Tahadhari iliyotolewa naomba izingatiwe Waheshimiwa. Naomba izingatiwe! Nawe Mheshimiwa Tundu Lissu nimekuita wa kwanza kwa sababu hiyo. Naomba uendelee kujadili. *(Makofi)*

MHE. TUNDU A. M. LISSU: Mheshimiwa Spika, naomba kwanza niseme wazi, mrithi wa Werema sio Mshauri wa Bunge!

WAJUMBE FULANI: Aaaah!

MHE. TUNDU A. M. LISSU: Mrithi wa Frederick Werema sio Mshauri wa kisheria wa Bunge.

Katiba inamwita "Mwanasheria Mkuu wa Serikali," sio "Mwanasheria Mkuu wa Bunge." Kama Bunge linahitaji kushauriwa kisheria, litashauriwa na Katibu wa Bunge na Wanasheria wake, sio na Mwanasheria Mkuu wa Serikali. *(Makofi)*

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, pili Bunge lako lililopita la mwezi Novemba lilijadili Hoja ya *Escrow* ya Tegeta pamoja na kwamba waliokataa tuijadili walipeleka kesi Mahakamani. Tuna *precedent*. Tusichezeane! Tusichezeane! (Makofi)

Mheshimiwa Spika, baada ya Kauli ya Waziri, baada ya uwongo uliozungumzwa na Waziri wa Mapolisi hapa, ni wazi kabisa Waziri mwenyewe hastahili kuendelea kuwepo katika nafasi hiyo kwa dakika moja zaidi.

Baada ya Kauli ya Waziri, tunafahamu sasa, kumbe ile kauli ya wapigwe tu ni kauli ya Serikali nzima, haikuwa kauli ya bahati mbaya na ni kauli ya Chama cha Mapinduzi. Kwa sababu ni kauli ya Serikali, mtu mwingine ambaye hapaswi kuendelea kubaki kwenye nafasi yake kwa dakika moja zaidi ni Waziri Mkuu, Mheshimiwa Mizengo Pinda. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, Jeshi letu la Polisi limetekwa nyara na *elements* za *ki-fascist*. *Elements* za *ki-fascist* hizi zinaungwa mkono na kubebwa na *elements* za *ki-fascist* ndani ya Chama Cha Mapinduzi na ndani ya Serikali hii. Kumbe tunapigwa siyo kwa sababu tuna makosa, tunapigwa kwa sababu kuna *ma-fascist* ndani ya Polisi, kuna *ma-fascist* ndani ya Serikali, hawa ambao wamesema tupigwe tu. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, Katiba yetu imetamka wazi wazi kwamba, nchi hii; Tanzania ni nchi ya kidemokrasia yenye kufuata mfumo wa Vyama Vingvi vya Siasa. Sheria yetu ya Vyama vya Siasa imesema wazi kabisa, moja ya haki za Vyama vya Siasa ni kufanya maandamano na kufanya mikutano ya hadhara. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, Sheria ya Jeshi la Polisi anayoizungumzia huyu Waziri asiyepaswa kuwepo hapo tena, Sheria ya Jeshi la Polisi imewapa Polisi mamlaka ya ku-*regulate* mikutano ya hadhara na maandamano, siyo kuyapiga marufuku. Inawaruhusu kukwambia usifanye leo, fanya kesho. Usitumie njia hii, tumia njia ile! Haiwapi mamlaka ya kukataza maandamano na mikutano ya hadhara. (Makofi)

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, Viongozi wote walioko hapa upande huu; viongozi wote wa Vyama vya Siasa hakuna mtu asiyekuwa na majeraha ya Jeshi la Polisi; hakuna mtu asiyekuwa na makovu ya Jeshi la Polisi; hakuna mtu ambaye hajafungwa, hajakamatwa na kunyanyaswa na Jeshi la Polisi! Wengi wetu tuna kesi nyingi za uwongo za Jeshi la Polisi! (Makofi)

Mheshimiwa Spika, watu wetu wameuawa na Jeshi la Polisi; Mwangosi ameuawa na Jeshi la Polisi kwa amri ya Kamanda anayeitwa Michael Kamuhanda, amepandishwa cheo yuko Dar es Salaam! Watu wetu wameuawa Arusha 2011, wakauawa Arusha 2012 na 2013, wameuawa Morogoro, wameuawa Nzega na Jeshi la Polisi! Serikali hii na Jeshi lake imetekwa nyara na *fascistic elements*. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, Profesa Lipumba amepigwa siyo kwa sababu alikataa amri, alitamka imeonekena dunia nzima kwenye *Television!* Waziri mzima unakuja kudanganya Umma hapa! (Makofi)

Mheshimiwa Spika, katika mazingira haya ambayo Jeshi la Polisi limetekwa nyara na *elements* za *ki-fascist*, katika mazingira ambayo Serikali inafumbia macho; *ina-encourage* siyo kufumbia macho, inasema wapigwe tu; Katika mazingira ambayo Jeshi la Polisi limebadilisha hata namba za magari yake kutoka *STK* kuwa *PT* (Piga tu)! (Kicheko/Makofi)

Mheshimiwa Spika, katika mazingira ya aina hii, Bunge ni lazima lichukue hatua. Hatua ya kwanza ni kuwawajibisha hawa wenye mamlaka ya kisiasa wanaowaamuru hawa Polisi kutupiga tu. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, Waziri Mkuu anatakiwa awajibike! Kama hatawajibika kwa sababu hana maadili, awajibishwe na Bunge.

Waziri huyu Mathew Chikawe anatakiwa awajibike! Kama hawezi kuwajibika, awajibishwe kama tulivyowawajibisha majizi wale wa *Escrow*. (Kicheko/Makofi)

29 JANUARI, 2015

Mapolisi, IGP ndugu yangu! DIGP, Kaniki! Yule anayetupiga yule Chagonja na wote ambao wamehusika, wawajibike wawe sacked. Wanaotupiga kuwe na *accountability for once!* Imetoshha! (Makofi)

Mheshimiwa Spika, tunahitaji sasa mabadiliko makubwa ya kimfumo ya Jeshi la Polisi. Ili yapatikane, tunahitaji sera na sheria zetu kuhusu ulinzi na usalama wa raia ziseme wazi wazi Jeshi la Polisi halina Mamlaka ya kuzuia maandamano wala mikutano ya hadhara.

Sheria zetu zitamke hadharani, kazi ya Jeshi la Polisi ni kutulinda sisi tunaoandamana. Sheria zetu lazima ziseme hairuhusiwi tena kuua watu wetu kwa sababu wanatekeleza wajibu wao wa kidemokrasia. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, tunahitaji na nitatoa hoja, tuunde Tume, Kamati Teule, kuchunguza matukio yote ya mauaji ya Polisi kupiga watu, kuumiza watu, kujeruhi watu, ili tupate ufumbuzi wa kudumu wa hili suala. Haiwezekani tukapigwa hadharani bila sababu namna hii. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, haya tunayoyazungumza, yamezungumzwa na Tume ya Haki za Binadamu iliyoteuliwa na Rais. Tume imesema, Jeshi la Polisi linazuia Mikutano ya Vyama vya Upinzani bila uhalali wowote, wakati linaruhusu Kinana na ma-CCM wengine kufanya mikutano yao! (Makofi)

Mheshimiwa Spika, umefika wakati wa kuwafukuza Wakuu wa Wilaya na Wakuu wa Mikoa kwenye Kamati za Ulinzi na Usalama, hao ndio chanzo cha sisi kupigwa! Ni makada wa CCM! Ni Wajumbe wa vikao vyote vya CCM kwenye ngazi za Wilaya kwenye ngazi za Mikoa, ndio wanaoamuru ma-OCD watupige, ndio wanaoamuru ma-RPC watupige! Wakati umefika kuliweka Jeshi letu la Polisi kuwa Jeshi huru *and a professional Police Force*. Siyo Jeshi linalotumika kisiasa kama ambavyo imekuwa jadi ya nchi hii. Hatuwezi tukajiita Nchi ya Mfumo wa Vyama Vingi, halafu tukaendekeza mambo ya kikatili, mambo ya ki-fascist kama yaliyofanyika juzi. Haiwezekani! (Makofi)

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, wote ambao tumekamatwa katika vipindi mbalimbali, kwa taarifa yako, hakuna hata mmoja ambaye amepatikana na hatia katika Mahakama zetu. Maana yake ni kwamba tunaonewa tu na ma-fascist hawa! Haiwezekani.

Mheshimiwa Spika, na tunaelekea kwenye Uchaguzi Mkuu. Kwa ushahidi tulioona kwenye Uchaguzi wa Mitaa wa Jeshi la Polisi kupiga watu bure! Tusipopiga kelele sasa hivi, maafa makubwa yanatusubiri mwezi wanne wakati wa *Referendum* na mwezi wa 10 wakati wa Uchaguzi Mkuu. Kumbukeni nyie ni wanachama wa Mahakama ya Kimataifa ya Jinai, msije mkasahau hilo! *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana. *(Makofi)*

SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa *Engineer* Habib Mnyaa!

MHE. ENG. MOHAMED HABIB JUMA MNYAA:
Mheshimiwa Spika, nami naomba kuchangia jambo hili. Kwanza napenda kusema kwamba, Chama cha Wananchi *CUF* kilitoa taarifa kwa Polisi terehe 22 na siyo terehe 26 na wakakaa kimya, hakuna chochote kilichoendelea mpaka siku ya tarehe 27 asubuhi ndiyo wanaleta barua ambayo inazuia Mkutano wa Hadhara na maandamano. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa bahati mbaya wanaleta taarifa hiyo siku ya tarehe 27, watu wameshafanya maandalizi makubwa sana na gharama nyingi imeshachukuliwa. Watu wameshakodi mpaka redio za kutangaza matangazo hayo *live* na *television*! Sasa asubuhi hiyo unataka kuzuia na muda wa kipindi cha siku sita zimeshapita, ilikuwa ni hali ya kusikitisha.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, Mwenyekiti wa Chama hicho, Profesa Lipumba, kwa kutii amri ya Polisi alikwenda Temeke Mwisho akaweza kutoa matangazo ya kuzuia na kuwatanya wananchi. Watu wote ni mashuhuda, *television* zote zimeona, watu wanajua kila kitu. Kwa hivyo, leo Waziri kuja kusema kitu cha tofauti ni suala la kusikitisha na la aibu

29 JANUARI, 2015

kwa Bunge hili kwamba, Bunge lako linadanganywa hivi hivi
Wabunge wanatizama macho! (Makofi)

Mheshimiwa Spika, kilichokuwa kinataka kutendeka, siyo jambo geni kwa uhai wa Tanzania. Nataka Bunge lako likumbuke katika muafaka wa pili uliofanyika Ikulu Zanzibar, Profesa Ibrahim Lipumba huyu huyu alihudhuria na akasema maneno haya yafuatayo, nanukuu: "Mauaji yaliyotokea Unguja na Pemba Januari 26 na 27 mwaka 2001, tunasamehe lakini hatutasahau." Baada ya kauli hiyo ikawa kila mwaka inapofika Januri 26 na 27 Chama Cha Wananchi – CUF kinafanya maandamano ya amani na mikutano ya hadhara na dua. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, sasa ni miaka 13 mfululizo mambo haya yanafanyika, hajaumizwa mtu hata ukucha, Hakuna matatizo yaliyotokea nchi nzima! Yanafanyika Pemba, yanafanyika Unguja, yanafanyika Dar es Salaam, hakuna tatizo lolote lililotokea! Hakuna ugaidi na ugaidi ulikuweco miaka chungu nzima, lakini halijatokea likatolewa sababu. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, ni hali ya kusikitisha, katika hali iliyotendeka juzi Dar es Salaam. Ni mashuhuda wapo na picha zipo! Jeshi la Polisi mbali ya kutumia nguvu kubwa kupita kiasi, lilitumia silaha ambazo haziwajibiki kutumiwa na Jeshi la Polisi. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, Jeshi la Polisi picha zipo, waliweza kutumia *wheel spanner* au *spanner* ya kutolea tairi, kwa jina la Kiswahili; ikaweza kutumiwa *spanner* hiyo kupiga watu vichwani na akapigwa Mkurugenzi wetu, Abdul Kambaya akapasuliwa kichwa, akashonwa *stitch* nane. Kwa *wheel spanner*! Siyo bomu la machozi, siyo *rubber bullet*, ni *wheel spanner* ya gari, Jeshi la Polisi wanaingia nazo katika mambo kama haya.

Mheshimiwa Spika, ushauri wangu mkubwa katika Bunge lako Tukufu, kwa heshima na taadhima, suala hili hata kama ni kweli kwamba Chama fulani kinasaidiwa au Chama

29 JANUARI, 2015

cha Mapinduzi kinasaidiwa, lakini nisingependa jambo hili tulichukulie kivyama kwa sababu, nina hakika na ninawajua na Wabunge wengine wa Chama cha Mapinduzi wameshaumizwa na Jeshi hili la Polisi.

Kwa maana hiyo, naliomba Bunge lako Tukufu suala hili tulijadili na tupate maazimio ambayo yataweza kujenga Jeshi la Polisi katika utaratibu wa kistaarabu wa Kijeshi ili huko tunakokwenda tusiharibikiwe.

Nia ni kujenga siyo kubomoa. Lakini tukiacha Jeshi la Polisi katika hali inavyokwenda hii tuliyonayo hivi sasa, nani anayeweza kutabiri kitakachotokea katika Uchaguzi Mkuu ujao? Ni suala ambalo hatuwezi kulifumbia macho. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, yako mambo ambayo Jeshi lenyewe la Polisi inaonekana limegawanyika; yako mambo inaonekana majambazi wa nchi hii wengine wanatokea ndani ya Jeshi la Polisi; yapo mambo ambayo inaonekana Jeshi la Polisi wenyewe wanachukiana au limegawanyika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kuna baadhi ya Viongozi wa Jeshi la Polisi ambao kwa utaratibu wa Uongozi wanakwenda kinyume na wafuasi wao kwa sababu ni amri za kijeshi, hawa Wanajeshi wadogo wadogo hawana la kusema, hawana pa kukimbilia. Leo Bunge lako hili Tukufu liwe ndiyo kimbilio kwa Polisi hawa wengine wenye vyeo vya chini ambao wanadhulumiwa vibaya sana. Nani asiyejua?

Mheshimiwa Spika, kwa mfano Zanzibar, Jeshi la Polisi, Askari anakopeshwa kitu cha Shilingi milioni moja, inabidi alipe Shilingi milioni mbili na nusu na fedha hiyo wanagawana wakubwa wenyewe. Nani asiyejua kwamba hivi karibuni au mwaka jana tu, imechukuliwa boti ya Polisi ambayo hapo mwanzo imeripotiwa ni mbovu, haina mafuta, lakini ikaweza kwenda kufanya *patrol* na yaliyotokea wanajua kiasi kwamba Askari ambaye ana cheo cha ASP Makame Suleiman Tenga hadi hivi leo hajaonekana. Wazazi, Ndugu wa Askari huyu hawajui wakimbilie wapi kuhoji. Hakuna Tume

29 JANUARI, 2015

huru iliyoundwa ya kuchunguza nini kilitendeka Zanzibar.
(Makofi)

Mheshimiwa Spika, inatajwa kwamba mtu hajui kuogelea, kumbe ni *super diver*. Maiti moja iliyopatikana, inafika juu *postmortem* inazuliwa na kumbe ana tundu la risasi. Aliyepotea anaambiwa amezama, hajui kuogelea, lakini simu yake inaonekana nchi kavu. Kamishna anatangaza masuala ambayo yana utata. Jeshi la Polisi linaachwa lipete, mambo yanafumbiwa, wananchi wanadhulumika. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, katika hali kama hii, ni jambo ambalo linasikitisha, wala siyo jambo la kupakaziana. Ni jukumu la Bunge hili Tukufu lililoaminiwa na wananchi kwa pamoja tukaweza kupitisha maazimio ambayo tutapata *reform* ya Jeshi la Polisi. *Reform* hii ni muhimu.

Mheshimiwa Spika, ninaposema hivyo ni kwamba leo hii Wabunge wangapi, nina hakika siyo wa Vyama vya Upinzani tu, hata Vyama tawala wapo, ambao Mkuu wa Wilaya anatoa amri akamatwe na Polisi wanatekeleza bila kujua kwamba *level* kwa itifaki, Mkuu wa Wilaya na Mbunge wanalingana *level* zao, au pengine Mkuu wa Wilaya ni mdogo.

MJUMBE FULANI: Ni mdogo!

MHE. ENG. MOHAMED HABIB JUMA MNYAA: Sasa leo tukiacha mambo haya, nafikiri tutakuwa hatulitendei haki Taifa hili.

Mheshimiwa Spika, imefika hadi leo nguvu zilizotumika pale Mtoni Mtongani, kwa nini zisitumike nguvu zile kwenda kutafuta majambazi waliovamia Vituo vya Polisi Ikwiriri, Tanga, Nyamongo huko na kwingine? Leo zinatumika kwa Kiongozi wa Siasa ambaye tayari ameshaonyesha ushirikiano wake mkubwa.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, tukiziangalia Tume za haki za binadamu, kuna matukio ambayo ni zaidi ya 28 ya mauaji ya namna hii yaliyofanywa na Jeshi la Polisi na ripoti ipo katika Tume hii katika ripoti ya mwaka 2012. Matukio haya Serikali ijiulize, imechukua hatua gani katika ripoti hizi za Tume ya haki za binadamu ambazo katika Bunge lako ripoti hizi zinagawanywa? *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, naomba tungetumia *time* hii na Bunge hili tukaacha mambo mengine yote ambayo yanaweza kutuletea mtafaruku, lakini tuweze kupitisha maazimio na Jeshi la Polisi livunjwe. Kauli ya Mheshimiwa Waziri Mkuu ya "Piga tu" ni kauli mbaya na Waziri Mkuu ajiuzulu au aje afute kauli yake hapa Bungeni. Kauli hii haitumiwi na Jeshi la Polisi tu, tunasikitika sana hata baadhi ya Jeshi la Wanachi pia wanaitumia kauli hii ya kupiga tu. Kuna watu wanatolewa majumbani saa 8.00 za usiku na wanapigwa tu. Ni hali ya kusikitisha, siyo hali ambayo ni ya kufurahia, wala siyo hali ambayo ni ya kuzembewa na Bunge lako Tukufu.

Mheshimiwa Spika, naomba tuwe makini katika suala hili na tupitische maazimio. Nashukuru. *(Makofi)*

SPIKA: Nashukuru, Mheshimiwa Mkosamali!

MHE. FELIX F. MKOSAMALI: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipatia nafasi nichangie hoja hii.

SPIKA: Mheshimiwa Mkosamali alisema anataka kuzungumza dakika sita na Mheshimiwa Nassari dakika nne.

MHE. FELIX F. MKOSAMALI: Mheshimiwa Spika, Katiba yetu ya nchi inasema katika Ibara ya 13(6)(e), "ni marufuku kwa mtu kuteswa, kuadhibiwa kinyama, kupewa adhabu zinazomtweza au kumdhalilisha."

Sasa kinachoendelea kwenye nchi yetu, haya mambo ya kutesa na nini japo yapo kwenye Katiba, lakini watu wanayapuuza, kimekwishafanyiwa uchambuzi na Jumuiya ya Madola. Ripoti ya *Commonwealth Human Rights*

29 JANUARI, 2015

Initiative ya mwaka 2006 walifanya utafiti na kutoa mapendekezo juu ya Jeshi la Polisi Tanzania. Nazungumza Jumuiya ya Madola siyo CUF, siyo NCCR-Mageuzi, siyo CHADEMA, siyo nani, ni *observation* za Jumuiya ya Madola dhidi ya Jeshi la Polisi Tanzania.

Mheshimiwa Spika, wakasema hivi kwenye *recommendation* zao, kwamba Jeshi la Polisi bado lina mifumo ya kikoloni. Jeshi la Polisi la Tanzania mapendekezo yao ya kwanza wakasema lina mifumo ya kikoloni ambayo lengo lake ilikuwa ni kuhakikisha Wakoloni wanabaki madarakani na Waafrika hawaingii kwenye madaraka. Haya siyo maoni yetu. Hii hapa! Hii Chikawe uone hapa, iko hapa! Siyo ya kwetu sisi. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, mifumo ya Jeshi la Polisi ya kutupiga sisi! Hapa unavyotuona, mimi mwenyewe nina kesi tarehe tatu na wengine wengi; Mheshimiwa Kafulila, Mheshimiwa Lissu na Mheshimiwa Mbowe na kadhalika, tuna kesi kwa sababu Jeshi la Polisi linachofanya ni kama kile wakoloni walichokuwa wanafanya, kuwakamata akina Mandela bila makosa; kuwakamata akina Nyerere bila makosa. Nyerere alikamatwa na Polisi na kufunguliwa kesi kwa sababu amewaita Wakuu wa Wilaya (*Area Commissioners*) waharamia, wahuni. Alikamatwa na Polisi lakini kwa sababu wakoloni hawa walikuwa wanatumia Polisi kushusha bendera za TANU.

Mheshimiwa Spika, leo mnachokifanya ninyi CCM na akina Mheshimiwa Chikawe hapa na huyu Mwanasheria mpya kutudanganya danganya hapa, ni kwamba mnaleta yale yale ambayo walikuwa wanayafanya wakoloni. Sio sisi, ni *Commonwealth Report* hii! (Kicheko/Makofi)

Mheshimiwa Spika, wanakwambia *Commonwealth Report* hii, *The Police Force of Tanzania is characterized by misconduct, human rights violation, illegal arrest, detentions, torture, excess use of force, corruption*; siyo sisi! Hii, uchafu huu duniani huko wanaufahamu. (Kicheko/Makofi)

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, sasa kwa sababu wameeleza katika hii ripoti kwamba ili nchi ya Tanzania iweze kuendelea, iweze kubadilika kuendana na mifumo ya haki za binadamu, wametoa *recommendation*. Wanakwambia kabisa hawa kwamba, Sheria ya *The Police Force Auxiliary Service Act Cap. 212* lazima ibadilishwe, ina mifumo ya ukandamizaji na siyo Sheria ambayo inaendana na mfumo wa Vyama Vingi vya Siasa. *(Kicheko/Makofi)*

Mheshimiwa Spika, haya hatujasema sisi, haya wamesema *Commonwealth Human Rights Initiative* mwaka 2006. Siyo sisi! Wamesema mfumo wa Jeshi la Polisi Tanzania kama utabaki hivi, utaliingiza taifa letu kwenye vurugu na mauaji yaliyopitiliza. Siyo sisi, *Common Wealth* hii! *(Kicheko/Makofi)*

Mheshimiwa Spika, tuna ripoti. Ukisoma ripoti zote za Haki za Binadamu za Serikali, *Legal and Human Rights Centre* na nyingine, zote zimeonyesha Jeshi la Polisi kwa miaka mitano mfululizo ndiyo taasisi namba moja kwa rushwa Tanzania. Jeshi la polisi! *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, sasa mapendekezo mbalimbali tutayaleta; haya ya wenzetu wa *Commonwealth* na wengine. Lakini kinachoendelea nchi hii, Tanzania tumekataa ku-*ratify* mikataba mingi sana ya Kimataifa ambayo Bunge lako kwa mujibu wa Ibara ya 63 (5) tunatakiwa turidhie mikataba ya Kimataifa ambayo inaruhusu haki za kidemokrasia, haki za kijamii na ku-*control* Jeshi la Polisi. Mikataba hiyo...

*(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha
kwa muda wa Mzungumzaji)*

SPIKA: Dakika zile zimekwisha. Mheshimiwa Nassari! Ulikuwa unazitaka hizi dakika kumi kumbe umemgawia mwenzio! *(Kicheko)*

29 JANUARI, 2015

MHE. JOSHUA S. NASSARI: Mheshimiwa Spika, nashukuru na nimshukuru sana Mheshimiwa Mkosamali kwa kunipa dakika zake nne nizitumie.

Mheshimiwa Spika, Rais Mstaafu wa Afrika Kusini, Marehemu Nelson Mandela, aliwahi kusema hivi, kwamba dola yoyote ambayo inatumia nguvu kuwaongoza wale ambao inawatawala, inawafundisha wale watawaliwa kutumia nguvu hiyo hiyo kuiondoa hiyo dola madarakani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kinachofanyika leo Tanzania, tunachofanyiwa Viongozi wa Upinzani, wanachofanyiwa Wamachinga, wanachofanyiwa Mama Ntilie, wanachofanyiwa wanafunzi wa Vyuo Vikuu, wanachofanyiwa wanafunzi mpaka wa *Kindergarten*, juzi watoto wadogo wa miaka mitatu wanapigwa mabomu, maana yake mnawaandaa hao watu kuja kuiondoa CCM madarakani kwa nguvu kama sanduku la kura halitaitoa CCM madarakani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, watu tumekuwa tukitengenezewa kesi na ukijaribu kuangalia, wote ni wa upinzani. Mheshimiwa Mbowe amepigwa na Polisi amewekwa ndani, siyo mara moja; Mheshimiwa Dkt. Slaa kashikwa na Polisi, kawekwa ndani, siyo mara moja; Mheshimiwa Lissu ameshikwa na Polisi, amewekwa ndani, siyo mara moja; Mheshimiwa Lema, Mheshimiwa Sugu, mimi, Mheshimiwa Halima Mdee, Mheshimiwa Kasulumbayi, juzi Mheshimiwa Lipumba. Ukijaribu kuangalia, nasi ni binadamu! Nasi tuna nyama na damu kama ninyi! Nasi tuna ndugu, wake na watoto kama ninyi.

Mheshimiwa Spika, ngoja niwaambieni tu ukweli. Tunakoelekea sasa hivi, tumekwishakuwa sugu na mnawaandaa Watanzania kuendelea kuwa sugu na iko siku inafika na mwaka huu ni wa uchaguzi, subirini mje mchakachue kura mtegemee Polisi mwone.

Hao Polisi nao itafika sehemu pia watachoka kutumika. Mnawatumia kama *bublish*, wakati utamu wao

29 JANUARI, 2015

ukiisha mnawatupa, hamwalipi mishahara mizuri, lakini kwenye kudhibiti maandamano ndiyo mnaowatumia hao. Nawahakikishieni na Polisi wenyewe wajue kwamba wanaishi Mtaani na wake zao wako huko, wote hawakai kwenye Kambi za Polisi. Ipo siku hawatarudi nyumbani kwao na wakirudi watakuta wananchi wame-*take action*. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, Tume ya Haki za Binadamu imeandika taarifa baada ya tukio la Arusha ambapo watu waliuawa. Tume ya Haki za Binadamu imeonyesha kwamba Polisi wanatakiwa kuchukuliwa hatua. Hakuna Polisi hata mmoja ameshughulikiwa, badala yake wakiwashughulikia tu upinzani, wanapandishwa cheo.

Mheshimiwa Spika, Zuberi Mombemki, alikuwa OCD Arusha, baada ya kuua watu Arusha akapandishwa cheo. Aliyekuwa OCD wa pili wa Arusha Bwana Mroto, baada ya kushughulikia tu watu wa upinzani kapandishwa cheo, kapewa kuwa RCO; Michael Kamuhanda ambaye alikuwa Iringa, baada ya kumuua Mwangosi na kuwapiga wafuasi wa CHADEMA, kapandishwa cheo Makao Makuu. Sasa maana yake mnawaambiwa kwamba shughulikieni hawa watu ili tuweze kuwa- *promote*.

Mheshimiwa Spika, mimi nimetengenezewa kesi leo tunavyozungumza, dereva mmoja wa bodaboda ameambiwa akatoe ushahidi wa uongo Polisi. Amefika, amekataa siku mbili zilizopita amewekwa ndani, naye anatafutiwa kesi nyingine. Mwalimu mmoja wa Shule ya Msingi Lostefi ameambiwa akatoe ushahidi wa uongo dhidi yangu mimi. Nimemwambia Mheshimiwa Waziri Mkuu, leo anaambiwa kwamba... (Makofi)

*(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha
kwa muda wa Mzungumzaji)*

SPIKA: Ahsante. Dakika nne ndiyo hizo, hujapumua zimekwisha. Sasa namwita Mheshimiwa Rashid Abdallah.

29 JANUARI, 2015

MHE. RASHID ALI ABDALLAH: Mheshimiwa Spika, nitaongea dakika tano na dakika tano nitampa Mheshimiwa Masoud.

Mheshimiwa Spika, sina budi nikushukuru kwa kunipa nafasi hii, lakini pia sina budi niunge mkono azimio lililotolewa na kulaani vikali vitendo vilivyofanywa na Jeshi la Polisi.

Mheshimiwa Spika, Chama cha Wananchi *CUF* kilikuwa na sababu za msingi cha kuweza kuwafariji wale wote ambao wameondokewa na familia zao au wako vilema kwa mambo yote yaliyotokea tarehe 27 Januari, 2001.

Mheshimiwa Spika, niruhusu nitaje kidogo...

(Hapa Mheshimiwa Lissu alisimama na kupiga meza)

MHE. RASHID ALI ABDALLAH: Mheshimiwa Spika, nirudie kidogo.

SPIKA: Ndiyo! Dakika tano zako sasa! Mheshimiwa Tundu Lissu!

MHE. TUNDU A. M. LISSU: Mheshimiwa Spika, tumepata taarifa sasa hivi kwamba hawa *TBC* wamezima matangazo nchi nzima ili mjadala huu usisikike. *(Kicheko)*

WABUNGE FULANI: Aaaah!

MHE. TUNDU A. M. LISSU: Mheshimiwa Spika, kama haya ndiyo mambo, hebu naomba tupate mwongozo wako. Kama tunakatiwa matangazo ili haya mambo Watanzania wasiyajue, hapata nanii huku!

SPIKA: Mimi sina habari! Naomba uendelee Mheshimiwa Rashid. *(Kelele)*

WABUNGE FULANI: Aaaah!

29 JANUARI, 2015

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, mimi nimekaa hapa, hivi mnaniona na redio hapa! Nikisema sina habari, si kweli lakini! Endelea Mheshimiwa. *(Kelele)*

MHE. RASHID ALI ABDALLAH: Mheshimiwa Spika, Chama cha Wananchi *CUF* kina kila sababu ya kuweza kukutana na kuwafariji wale wote walioondokewa na familia zao.

Mheshimiwa Spika, nikumbushie kidogo kwamba tarehe 27 Januari, 2001 kule Wete Pemba walikufa vijana 16, Chakechake waliuliwa vijana sita, Unguja waliuliwa vijana 10 na pale Wete Micheweni waliuliwa vijana watatu. Hawa wote ni idadi ya 46. Lakini wale wote waliokufa na kutokuonekana, Wete ni 13, Micheweni 17, Chakechake watano; na hawa wamefanya 35.

Mheshimiwa Spika, wote wale waliojeruhiwa ni 658, walemavu ni 135. Hawa ni binadamu. Ni binadamu wanaishi katika Taifa. Ni lazima Chama kiweze kujali wananchi hawa. Wana sababu ya kuweza kuwafariji! Ni binadamu gani ambaye anaondokewa na Umma kama huu kwa dhuluma ya Jeshi la Polisi?

MJUMBE FULANI: Taarifa!

SPIKA: Naomba eendeleee!

MHE. RASHID ALI ABDALLAH: Mheshimiwa Spika, Taifa hili lina historia mbaya. Jeshi la Polisi linaendelea kufanya mauaji Tanzania bila Serikali kuchukua hatua yoyote. Tunashuhudia mauaji ya Kiteto, Serikali haijachukua hatua yoyote; watu wanauawa, wanakufa, wanazikwa mpaka wanaoza wandaliwa na wanyama, Kiteto. Serikali imekaa tu! Watanzania! Jeshi la Polisi lipo, halishughulikii.

Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Profesa Lipumba ni Kiongozi wa Taifa, sawasawa alivyo Mheshimiwa Kikwete. Yule ni Mwenyekiti wa *CCM* na yule ni Mwenyekiti wa *CUF*. *(Kicheko/Makofi)*

29 JANUARI, 2015

WABUNGE FULANI: Huyoooo! Huyoooo! *(Kicheko/Makofi)*

MHE. RASHID ALI ABDALLAH: Tuna kila haki ya kumheshimu kama tunavyomheshimu Mheshimiwa Kikwete. Ni Mwenyekiti wa Chama halali na Kikwete ni Mwenyekiti wa Chama halali. *(Makofi/Kicheko)*

Mheshimiwa Spika, Jeshi la Polisi ni lazima liangaliwe upya na tuanze kwenye Uongozi wa Jeshi la Polisi. Waziri hafai kuongoza Jeshi la Polisi. Hafai hata siku moja! Anakuja hapa, anashadidia Jeshi la Polisi liendeleo kufanya mauaji. Huyu ni Waziri gani? *(Makofi)*

MBUNGE FULANI: Hafai!

MHE. RASHID ALI ABDALLAH: Waziri Mkuu anashadidia watu wapigwe, hii ni Serikali gani? Tunasema Serikali gani hii? Nasema kwa uchungu kabisa, hatuwezi kuwa na imani katika masuala ya dhuluma na utesaji wa wananchi wa nchi hii. Hili ni Taifa lao! Wana kila haki!

Mheshimiwa Profesa Lipumba alipigwa kwa makusudi! Profesa Lipumba alikuwa analisaidia Jeshi la Polisi kuwaondoa Umma katika viwanja mbalimbali. Lakini hili ni agizo. Nasema ni agizo kutoka juu.

MBUNGE FULANI: Sawasawa!

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

SPIKA: Mheshimiwa Masoud. Jamani, kutafuta visababu sitaruhusu. Naomba tuendeleo!

MHE. MASOUD ABDALLA SALIM: Mheshimiwa Spika, kwa masikitiko makubwa, naomba nianze pale ambapo Mheshimiwa Rashid Ali Abdallah, Mbunge wa Tumbwe alipomalizia, akitaja idadi ya wahanga ambao waliandamana, baadaye wakapigwa risasi za moto na kuuawa.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, naomba tuweke kumbukumbu sahihi katika Bunge hili Tukufu kwamba watu wale walipigwa risasi za moto kwa makusudi.

Nataja majina leo hii mmoja baada ya mmoja ili ionekane kwamba kumbe unyama uliofanyika wa kuwapiga risasi za kichwa kwenye matumbo mpaka wakatoka chango ilikuwa ni jambo baya kupita kiasi! *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Marehemu yuko ndani ya Wilaya ya Wete, Mjaka Salum Ali wa Kiyuyu, Hassan Omar Hassan Mtambwe; Haji Kombo Ali wa Mchanga Mdogo; Swedi Abdallah Suleiman, wa Wete; Ameir Sadi Othman; Kombo Ali Abdallah, aliuliwa akienda shamba; Salum Juma Salum wa Chasasa; aliuliwa wakati akimwosha maiti, Kombo Ali; Juma Bakari Juma; Mohamed Said Haji Muslim; Salum Masoud na Haji Kombo.

Mheshimiwa Spika, Haji Mohammed Salum, wote hao na Mjaka Ali Msonga, Abdallah Mohamed, hawa ni wa Wilaya ya Wete. Wilaya ya Micheweni sina kumbukumbu sahihi. Nasema haya kwa uchungu kabisa kuweka kumbukumbu sahihi kwamba watu hawa walipigwa risasi za moto kwenye chango kama mbwa, kama wanyama.

Mheshimiwa Spika, Wilaya Micheweni aliyepigwa risasi na kufa kinyama, Mchande Said Mchande, Hemed Said Omar, Haji Juma Makame, Abdallah Hamad Rajabu, Khatib Omar Othman, Haji Hassan Makame, Mohamed Amour Salum na Hemed Said Omar. Hawa wote, Wilaya ya Chake, Ali Haji Kombo, mdogo wake Mbunge huyu hapa, Musa Haji Kombo, baba mmoja, mama mmoja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, tunakwenda wapi? Naendelea, Malik Mbarouk Hemed, marehemu, Said Mohamed Kassim, Habib Salum na wengineo! Idadi yote hii, Tume ya Hashim Mbita iliundwa kuangalia namna ya maandamano haya na athari zake zitakazotokea. Tume Hashim Mbita Brigedia akatoa mapendekezo yake.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, nikiwa Mbunge mwaka 2003, swali langu la kwanza niliuliza mapendekezo aliyotoa Mheshimiwa Hashim Mbita kwanini Serikali haifanyii kazi? Haya ni mauaji ya kutisha! Nimesikitika sana pale niliposikia kwamba kuna agizo kutoka juu. Polisi watuambie, agizo kutoka juu, sehemu gani?

WABUNGE FULANI: Kwa Mheshimiwa Chikawe!

MHE. MASOUD ABDALLA SALIM: Mheshimiwa Spika, haya mambo yanatisha! Mambo haya ni makubwa, yanaudhi! Profesa Lipumba wakati akiondoka pale Temeke, walikubaliana na Polisi aondoke aende Mbagala Zakhem kwenda kuwaondoa. Polisi wale wale baadaye wakaondoka, kufika Mtongani pale Mtoni wakafanya waliyoyafanya. Alikuwa ana hoja yake ya msingi Profesa Lipumba kwenda kuwaondoa watu, kuisaidia Polisi.

Mheshimiwa Spika, jambo hili baya sana, linafaa likemewe. Halifahii na hakuna kauli ambayo imewaudhi Watanzania kama "wewe piga tu." Tume maalum iundwe kuchunguza suala hili ili jambo hili likome.

Mheshimiwa Lipumba kama alivyosema Mheshimiwa Mnyaa, wakati wa muafaka wa pili alisema, tumewasamehe lakini hatutasahau kwa maana ya kwamba kumbukumbu zitakuwepo kuwakumbuka hawa. Lengo la kuwakumbuka ni kujumuika pamoja kutoa maelezo mafupi juu ya watu mbalimbali ambao wamekaa pamoja. Nakuomba sana tuunde Tume maalum itakayohakikisha kwamba jambo hili lilitakiwa lipatiwe ufumbuzi wa kudumu lakini jambo hili likome.

Mheshimiwa Spika, wale Polisi wote waliohusika na jambo hili ni lazima wawajibishwe. Mimi ni Mjumbe wa Kamati ya Ulinzi na Usalama, Mheshimiwa Chikawe ananijua. Hili jambo ni bay asana kupita kiasi.

*(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha
kwa muda wa Mzungumzaji)*

29 JANUARI, 2015

SPIKA: Haya ahsante. Mheshimiwa Tundu Lissu, hakuna matangazo yaliyozimwa. *(Makofi/Kicheko/Kelele)*

WABUNGE FULANI: Ooooooh! *(Makofi/Kelele)*

SPIKA: Kwa hiyo, tunaendelea. Mheshimiwa Mbowe, naomba uendelee! Mheshimiwa Mbowe naomba uendelee! *(Makofi/Kelele)*

Tundu Lissu, mwanangu, mbona vitu vingine vinakuwa havina maana! Mheshimiwa Mbowe endelea.

MHE. FREEMAN A. MBOWE: Mheshimiwa Spika, kwanza nasikitika sana kwa taarifa aliyoitoa kaka yangu Mheshimiwa Chikawe; kwa sababu Mheshimiwa Chikawe kama ambavyo Serikali nzima iko siko zote, kila tukileta malalamiko kuhusu unyama unaofanywa na Jeshi la Polisi, mnadharau. Baada ya kudharau, mnachukua taarifa za upande mmoja.

Mnategemea wale wanaofanya makosa ndio wawape taarifa ninyi za kuja kusoma Bungeni. Utaratibu huo ndiyo ulipelekea Waziri Mkuu akapewa taarifa za uwongo za kiusalama kutoka Mkoa wa Arusha akaja akatoa kauli tata ndani ya Bunge hili. Mheshimiwa Lema akasimama akasema, Waziri Mkuu umesema uwongo. Hiyo hoja mpaka leo haijadiliwa Bungeni.

Mheshimiwa Chikawe, tarehe 27 Januari nilikwenda *Central Police* kumwona Profesa Lipumba akiwa katika Ofisi ya *OCS Central Police*, pamoja na vijana wengine Viongozi mbalimbali wa Chama cha Wananchi *CUF* waliokuwa wamepigwa na wamejeruhiwa. Askari Polisi ambao sitataka kutaja vyeo vyako sababu za usalama wao, wakanipa taarifa kwamba maelezo ya kuwaumiza na kuwashika akina Profesa Lipumba walipewa kutoka ngazi ya juu.

Mheshimiwa Spika, naomba hili jambo nilizungumze kama Taifa, wala tusilifanye ni suala la ushabiki wa Vyama vya Siasa. Laiti mngokuwa mna weledi, wakati mwingine mkawa mnatusikiliza, mngelua ukweli.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, nitoe mfano, kwa sababu nami ni mhanga kwa mashambulio mengi ya Polisi. Tarehe 13 Juni, 2013 nikihutubia mkutano Arusha, nilishambuliwa kwa bomu, tena halikuwa bomu la mzaha, lilikuwa bomu silaha *proper*. Katika shambulio lile nilishambuliwa nikiwa na Viongozi wenzangu kwenye Mkutano wa Hadhara kwa silaha tatu. Nilishambuliwa na bomu, nikashambuliwa na *machine gun*, nikashambuliwa na bastola. (Kicheko)

WABUNGE FULANI: Aaaaah! (Kicheko)

MHE. FREEMAN A. MBOWE: Mnacheka kwa sababu kwenu mnaona ni sherehe, mnacheka!

Mheshimiwa Spika, waliokuja kufanya uchunguzi katika eneo la tukio kwa siku tatu na kubaini matumizi ya silaha hizo, siyo mimi, ni Jeshi la Wananchi la Tanzania ambao walifanya uchunguzi katika eneo lile na ushahidi upo. Kwa hiyo, mnapokuwa mnakataa, mnakataa vitu ambavyo hamjui. Kulikuwa na maganda ya risasi za SMG katika uwanja wa tukio, zimetoboa magari na makasha yamekutwa uwanjani. Makasha ya bastola yamekutwa uwanjani!

Mheshimiwa Spika, tulitoa taarifa kwamba shambulio lile lilifanywa na Jeshi la Polisi na tukadai kwamba tuna ushahidi. Narudia leo mbele ya Bunge hili, ushahidi tunao! Tulikataa kutoa ushahidi kwa Jeshi la Polisi kwa sababu ushahidi ule ulikuwa una-*implicate* Jeshi la Polisi na maneno haya nimezungumza na wakati ule alikuwa Kamanda Mkuu wa Jeshi la Polisi Mheshimiwa Said Mwema.

Mheshimiwa Spika, nimezungumza na Waziri Mkuu, nimezungumza na Rais, nimemwandikia Rais barua tatu *to that fact*. Ninyi mnazungumza kwa sababu waliokufa pale sio watoto wenu. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, shambulio lile lilinikosa mimi kwa Mwenyezi Mungu, lakini wako waliokufa kwa niaba yangu au walikufa kwa niaba ya Mheshimiwa Lema. Kuna akina mama wameuawa pale, watu wamekatwa viungo na

29 JANUARI, 2015

mabomu pale! Watoto wadogo wamekufa, nimewashika mkononi! Jeshi la Polisi halikutoa msaada wowote, lilikimbia eneo la tukio, likaendelea kutupiga mabomu wakati tunaokoa wafu wetu. Leo Waheshimiwa Wabunge mnaona ni jambo la kawaida! (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, hapa nina nyaraka mbalimbali za malalamiko ya mauaji yanayofanywa kwa raia, mashambulizi yanayofanywa kwa Viongozi wa Vyama vya Siasa na Jeshi la Polisi.

Taarifa hizi siyo za Mtaani, ni hotuba na malalamiko mbalimbali ambayo Kambi ya Upinzani kwa wakati tofauti imewasilisha kwenye Bunge hili na Serikali akiwemo Waziri Mkuu, tukimwomba kufanya *inquest* kuanzisha Tume huru za Kimahakama kuchunguza mauaji hayo, ili kama ni sisi tuna makosa, tuhukumiwe kwa haki. Kama ni Jeshi la Polisi linatumia vibaya silaha na mamlaka yake, lihukumiwe kwa haki.

Mheshimiwa Spika, Serikali imepuuza jambo hili. Siyo mara moja wala siyo mara mbili tumeomba, mauaji tunaona yanaendelea kufanyika.

Mheshimiwa Chikawe unasema Profesa Lipumba alikataa amri! *It was live; it was on television!* Profesa anawaambia watu Temeke kwamba jamani tawanyikeni na ninakwenda viwanja vya Zakhem kwenda kuwatawanya na Polisi wako pale.

Polisi wa *Central Police* nilikokwenda mimi tarehe 27, tumekaa *Central Police* kuanzia saa 11.00 mpaka saa 5.30 nusu ndiyo wamemtoa Profesa Lipumba.

Mheshimiwa Waziri, unapopewa taarifa nyingine za Polisi, hawa Polisi wetu wako ambao mikono yao ina damu za watu. Ukiangalia ushahidi huu hapa, Viongozi wanapigwa, ninyi mnaona raha!

29 JANUARI, 2015

Nitoe mfano rahisi hapa, Mbunge mwenzetu Mheshimiwa Rose Kamili ameshambuliwa Iringa na wafuasi wa Chama cha Mapinduzi kwa msaada wa Polisi mkamwona yule ni mpinzani, hana maana. Niwaambie kwa taarifa ya Bunge hili na wananchi waelewe, *what it has costed this Nation?* Mama Kamili uko hapo! Simama.

(Hapa Mheshimiwa Rose Kamili Alisimama)

MHE. FREEMAN A. MBOWE: Huyu mama amekuwa kilema, kwa sababu alipigwa ninyi mkashangalia hapa, mkimshangilia Jesca ambaye ni Mwenyekiti wa Chama cha Mapinduzi Mkoa wa Iringa. Lakini huyu mama amekuwa kilema, na huyu ni Mbunge, ni Kiongozi mwenzetu. Wananchi wa kawaida wanafanywa nini? Wacha hilo, hilo liweke pembeni. Huyu mama ametibiwa India mara nne kwa gharama ya Serikali hii.

Mheshimiwa Spika, hadi ninavyozungumza hivi, Mheshimiwa Mama Rose Kamili matibabu yake yamei-cost Serikali ya Jamhuri ya Muungano, Serikali ya masikini zaidi ya Shilingi milioni 106 kumpeleka huyu mama kwenye matibabu India, pesa ambayo ingewatibu watoto wetu, mama zetu na baba zetu.

Viongozi ambao mko *responsible* na Serikali mnaona hili ni jambo la kawaida. Mnafanya ni jambo la mzaha mahali hapa kwa sababu hampigwi ninyi. Kufanya siasa ya upinzani nchi hii imekuwa ni mateso. Tunapigwa, tunanyanyaswa tunadhaliilishwa, ninyi mnaona raha. Sasa Jeshi la Polisi linapewa maelekezo kutoka Chama cha Mapinduzi, namna ya kushangilia watu. Utawala wa sheria uko wapi?

Mheshimiwa Spika, Rais ameshindwa kuchukua hatua, Waziri Mkuu ameshindwa kuchukua hatua, ni dhahiri kwamba Serikali hii haina dhamira ya kuchukua hatua. Kama tunataka kuliepusha Taifa hili na machafuko ambayo ni dhahiri tukiendeleza utamaduni huu, tuunde Kamati ya Bunge...

29 JANUARI, 2015

*(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha
kwa muda wa Mzungumzaji)*

SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa muda wako umepita. Mheshimiwa Dkt. Shekifu!

MHE. DKT. HENRY D. SHEKIFU: Mheshimiwa Spika, nachukua nafasi hii kukushukuru wewe lakini pia nakupongeza kwa uvumilivu wako. Jana ulifanya jambo la hekima kuahirisha Bunge ili angalau tusikilize upande wa pili. Leo tumesikiliza. Nachukua nafasi hii kukupongeza kwa maamuzi yale. *(Makofi)*

Pia nawapongeza Wabunge wa Chama cha Mapinduzi kwa utulivu na ukomavu wa kutoonyesha hamaki. Nchi yetu inataka amani! Watanzania wanahangaikia amani. Chama cha Mapinduzi kimetufikisha hapa tulipo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, sitaki kutetea maovu!

MJUMBE FULANI: Badiliken!

MHE. DKT. HENRY D. SHEKIFU: Sitaki kutetea maovu, lakini nitatetea yale yaliyo na haki na ambayo yanasimamia ukweli. Hakuna nchi isiyo na Polisi duniani, hakuna nchi isiyo na Jeshi duniani. Lakini vurugu zinatokana na kuvunja kanuni na sheria za nchi. duniani kote matatizo yametokea kwa sababu watu wamekiuka sheria na kutotii utawala wa sheria. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, jana ni mfano mzuri, ulitoa amri kwa kanuni zinavyotaka, ukaelekeza, nimepata taarifa, nendeni Serikali ilete taarifa. Kilichotokea ni wengine kuvunja kanuni na kusimama bila kufii kauli yako. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, hivi busara zisingekutuma kuahirisha mpaka leo, pale ungeweza kwa kanuni zinavyosema, kuitisha watolewe nje, kungetokea nini? Kungetokea mabaya. Hekima na busara zinahitajika sana

29 JANUARI, 2015

kwa sisi tuliopewa madaraka ya kuwasimamia wananchi.
(Makofi)

Mheshimiwa Spika, nashukuru mmetaja kwamba nilikuwa Mkuu wa Mkoa, ni kweli. Nilikuwa Mkuu wa Mkoa na nilisimamia amani, mama yule aliyetajwa ananifahamu vizuri sana! Mheshimiwa Mama Kamili, ananifahamu! Kwa nia njema tu, tulifanya naye kazi vizuri na alikuwa mtiifu. Kwa sababu ukimwambia msifanye, anaacha. Naye mwenyewe yuko pale.

Mheshimiwa Spika, hakuna Uongozi wowote duniani ambao ukiambiwa usifanye jambo kwa mujibu wa sheria na wewe unaendelea kufanya, Serikali ikakuvumilia! Bunge linataka kutumika kama chombo cha kubadilisha Serikali kila siku, haiwezekani! (Makofi)

Mfalme Suleiman alitumia hekima. Alipelekewa malalamiko na akina mama wawili wakimgombea mtoto. Kilichotokea, Mfalme Suleiman alijaribu kueleza ku tafuta ukweli. Lakini ikafika mahali akatumia busara, akasema sasa kama ninyi wote mnasema mtoto huyu ni wenu, basi ngoja mtoto huyu tumgawe ili uchukue nusu na wewe uchukue nusu.

Kwa hekima, mama mmoja ambaye ana hekima sana, akasema, baba mimi badala ya kumuua mtoto huyu, basi mwache mwenzangu amchukue. Ilipofikia pale, Mfalme Suleiman akasema, huyu ndiye aliye na mtoto, maana kapata chungu wa kweli. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, nchi hii dhamana tumepewa Chama cha Mapinduzi, haiwezekani hata siku moja sisi tuone amani inavunjika, uhuru unavunjika, wananchi wanapata matatizo, tuangalie tu, tutapambana! (Makofi)

Waziri nakuomba, usiogope, tafuta ukweli kama ulivyosema katika lbara ile, mwisho ulisema, Tume ya Haki za Binadamu inafanya kazi na wewe umeagiza, Kitengo cha Malalamiko kipokee malalamiko na yafanyiwe kazi. Ndivyo

29 JANUARI, 2015

Serikali ilivyoahidi. Ukweli ndiyo huo! Kama yako malalamiko, utaratibu utumike, ukweli ufahamike, wanaohusika wachukuliwe hatua. Ndiyo hekima za utawala. Waziri hapa katika hili, tunamwambia awajibike kwa vipi? Alikuwa Dar es Salaam wakati fujo zinatokea? (Makofi)

Mheshimiwa Spika, sasa tutawawajibisha wangapi?

MJUMBE FULANI: Wote!

MHE. DKT. HENRY D. SHEKIFU: Haiwezekani! Hakuna Serikali ya namna hiyo, kila siku mnatamka tunawajibishana! Tutawajibishana tuache kazi! Tumepewa kazi ya kuleta maendeleo katika nchi hii, hatuwezi kukubaliana kupambana na vurugu bila kusimamia vyombo ambavyo vinastahili.

Kwa hiyo, napendekeza, Mheshimiwa Waziri, juhudi zinazofanywa kujua haki, Tume ya Haki ya Binadamu ambayo imeamua kuchunguza, iendelee na kazi hiyo na sisi tuje tupewe taarifa, tujue kama Bunge.

Mheshimiwa Spika, nachukua nafasi hii kuwapongeza sana Wabunge wa CCM, wananchi naomba waelewe, sisi tungekuwa ni watu wa kugombea haki, ninyi ni wachache, sisi ni wengi. Tungeweza mambo mengi sana kuyakataa yasifanye kazi. Lakini tunabadilisha sura na mimi napata maumivu.

Mheshimiwa Spika, nitangaze *interest*, mimi ni Mwenyekiti wa Chama cha Mapinduzi. Unapoamka huko unasema, Chama gani? Hawa mafisadi! Hiki kitu hata ungekuwa upande wetu sisi, usingefurahi! Kwa hiyo, siyo halali kutaja mambo ambayo hamjayafanyia utafiti na sisi tunataka katika Bunge tujenge umoja. (Makofi)

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, umoja hauwezi kuja kama unanizunguka nyuma unanitukana. Nitakubali umoja kama unaniheshimu na mimi nitakuheshimu, kama huniheshimu basi. Tulioshika dola ni sisi, kama tungetaka kweli kufanya mabaya, fungeweza lakini tunasema hatutaruhusu ubaya ufanyike. Tunaheshimu sana haki za binadamu, lakini ni lazima tuwe na utawala wa sheria, asiyekubali kutawaliwa na sheria akubali atafanyiwa utaratibu unaostahili. Dola lazima itumike bwana, ama! *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, mimi nawambia kwa mfano wa kweli, dola lazima ionekane, hakuna mamlaka isiyo na uwezo wa kutekeleza sheria, ndiyo, na wananchi wanawaona, mnataka mjenge vurugu ili nchi isitawalike, hamtapita, ndiyo! Mimi nasema aliyetenda makosa achukuliwe hatua, lakini tusingize jazba za kwetu binafsi katika kuleta vurugu, haitatusaidia.

Mimi nasema tuendeleo kuiheshimu Serikali tufanye uchunguzi na ikigundulika kuna mtu ametumia nguvu za ziada, achukuliwe hatua. Ahsante sana. *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa Kangi Lugola! Mheshimiwa Kangi Lugola! Mheshimiwa Kangi Lugola! Hayupo?

WABUNGE: Hajaomba!

SPIKA: Hajaomba vipi na mimi nina... lakini mimi nisichokipenda ni kuniingilia kazi yangu, mimi nina ki-*note* cha Mheshimiwa Kangi Lugola hapa. Mheshimiwa Said Nkumba!

MHE. SAID J. NKUMBA: Mheshimiwa Spika, kwanza naomba nitumie nafasi hii kukushukuru kwa kunipa nafasi, lakini naomba nianze tu kwa kusema, kwamba katika jambo hili kubwa lenye maslahi ya Taifa, umoja wa Wabunge ni jambo muhimu. *(Makofi)*

Nilikuwa nafuatilia maelezo ya baadhi ya Waheshimiwa Wabunge wenzangu pale, baadhi wamesema

29 JANUARI, 2015

vizuri, lakini wapo wengine waliokuwa wanalitaka hili jambo badala ya kuwa jambo la maslahi ya Taifa liwe jambo la maslahi ya kisiasa.

Sasa, naomba nianze hapo kwa kuwaomba sana Waheshimiwa Wabunge, tunapokuwa na jambo la maslahi ya nchi yetu, nimefuatilia sana maelezo ya jana ya Mheshimiwa James Mbatia. Sasa unapokuwa na jambo la maslahi ya taifa, ni vizuri tusihamishe jambo hilo muhimu tukalipeleka jambo hilo likawa la maslahi ya kujenga watu kisiasa.

Mheshimiwa Spika, mimi niwaombe tena, ni kweli Chama Cha Mapinduzi kimeunda Serikali na yanayofanywa na Serikali, yanayofanywa na dola kwa namna moja au nyingine si yote ni maagizo ya Chama Cha Mapinduzi. Chama Cha Mapinduzi kina kazi yake ya kuendelea kujenga uhalali kwa wananchi wake na ndiyo kazi ambayo CCM inaendelea nayo. Sasa lolote linalofanywa huko lifanywe na Jeshi, lifanywe na Polisi likibadilishwa kwamba hiyo ni kazi ya CCM, hiyo ni kosa na kwa kweli ni kufika mahali mtu umekosa agenda ya kisiasa uliyonayo unataka ujijenge kwenye jambo la namna hiyo. *(Makofi)*

Kwa hiyo, nawaomba sana ndugu zangu, sisi hapa ni Wabunge kama mlivyo ninyi, kama kuna jambo ambalo lina maslahi ya taifa letu, tunahitaji tuwe wamoja, tunahitaji tukae pamoja kama tulivyoshirikiana katika suala la Escrow. Sasa tutakuwaje wamoja kama tunapoanza tu, wewe unapewa nafasi ya kwanza, badala ya kuanza kujenga hoja za msingi za kuleta umoja wa Wabunge na kuelimisha taifa, wewe unaanza kutukana Wabunge wa CCM unawaita *mafascist*, halafu sisi tukuoneje wewe? Sasa, watu wengine, Mheshimiwa Tundu Lissu tutakutana huko nje.

Mheshimiwa Spika, mimi nina ushauri, kwanza waandishi wetu wa habari wanaofanya kazi wakati mwingine kwenye mazingira magumu, hawa waandishi wa habari lazima waingie katika maeneo yoyote yale. Nilikuwa nina ushauri, niishauri Serikali kupitia Wizara inayohusika,

29 JANUARI, 2015

wakae na wadau waone utaratibu. Tumeona wakati mwingine inakuwa vigumu sana kupambanua sasa nani mwandishi wa habari, maana mtu mwingine anaweza akabeba kamera akaenda kwenye eneo, kumbe siyo mwandishi wa habari.

Mimi nafikiri ni jambo la muhimu sana kupitia Wizara inayohusika, watu hawa ambao wanatoa habari muhimu katika matukio ya aina yoyote, yawe matukio hatarishi, matukio ya usalama, matukio yaliyo salama na kadhalika, tuone utaratibu wa kuwapa vifaa ambavyo vitawafanya watambulike mahali popote pale wanapofanya kazi katika mazingira ya aina yoyote. Hili ni jambo ambalo nashauri.

Mheshimiwa Spika, lakini, nchi yetu inaongozwa kwa sheria, kama inaongozwa kwa sheria, suala la utii wa sheria ni jambo muhimu katika mazingira yoyote yale. Huwezi ukawa na nchi hata kama leo CCM isitawale, Mungu pishia mbali, chama kingine kinatawala, nataka niseme, suala la utii wa sheria litakuwa jambo endelevu tu. Hakuna nchi ambayo inakaa hakuna utii wa sheria, hii lazima tukubaliane kimsingi.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, mimi niwaombe sana wanasiasa wote tuwe makini katika jambo hili, maana kuna wanasiasa wenye nia njema katika jambo hili na kuna wanasiasa wengine watakuwa na nia ovu katika jambo hili. Ukiruhusu kwamba mwanasiasa yeyote afanye chochote wakati wowote bila kutii sheria, hii haitakuwa nchi, itakuwa sawa na kambale ambaye baba ana sharubu, mtoto ana sharubu, mjukuu ana sharubu.

Kwa hiyo, niwaombe ndugu zangu, kwanza mimi niipokee hii taarifa ambayo Mheshimiwa Waziri ameileta, na kwenye taarifa hii ndiyo tunapoanzia kuifanyia kazi. Haya ambayo Waziri amehidi waliohusika wote wachukuliwe hatua, ndiyo mambo ya msingi ya sisi Waheshimiwa Wabunge kuyazingatia. Hakuna Mbunge anayetoka CCM, anayetoka chama cha upinzani anayeweza kukaa hapa akatetea maovu; na ndiyo maana naendelea kusema ndugu zangu,

29 JANUARI, 2015

tunapozungumza suala la maslahi ya kitaifa tuwe wamoja. Waheshimiwa Wabunge wanaotenganisha Wabunge wa CCM na Wabunge wa vyama vya upinzani katika jambo la maslahi ya kitaifa, hawa watakuwa na ajenda zao ambazo hazina maslahi kwa taifa letu. *(Makofi)*

Kwa hiyo, niwaombe tushirikiane katika mambo mazito, katika mambo makubwa kama walivyosema baadhi ya Waheshimiwa Wabunge wanaotoka katika hilo eneo. Haya mambo hayajafanywa tu kama tulivyosema kwa Wabunge wanaotoka upinzani peke yake, wako Wabunge wengine wanaotoka Chama Cha Mapinduzi na wenyewe yamewakuta mambo ya namna hii. Kwa hiyo, lazima tujenge umoja, tushirikiane na tusikae tunasubiri viongozi tu wa kitaifa. Maana leo amefanyiwa Lipumba jana na juzi nimemuona Mheshimiwa Mbatia amesimama, lakini wapo Waheshimiwa Wabunge wamefanyiwa haya. Mheshimiwa Halima Mdee alipofanyiwa vurugu na Polisi baada ya na yeye kutotii, hatukuona kiongozi yeyote aliyekuja hapa kuleta hoja za msingi za namna hiyo. *(Makofi)*

Kwa hiyo niombe, tuisubiri viongozi wa kitaifa peke yake wakawa na jambo ndiyo tukasimama. Wako wengi, akina Mheshimiwa Kilufi walishapata matatizo ya namna hii, akina Mheshimiwa Kigwangalla walishapata matatizo ya namna hii. Kwa hiyo, haya ni mambo ya msingi ya kuendeleza umoja.

Mheshimiwa Spika, mimi niendeleee tu kukuomba, uendeleee kuwa mvumilivu, hivi vipindi vya mwisho mwisho hivi ni vipindi vigumu. Mimi sijawahi kuona Spika anasema dakika tatu, halafu Mbunge anajipangia muda anasema mimi nitaongea muda huu. Haya ni mabadiliko makubwa sana, nimekaaa Bungeni sasa awamu ya tatu sijawahi kuyaona.

Mheshimiwa Spika, mimi mchango wangu ulikuwa ni huo, naendeleza tu suala la kuhakikisha kwamba tuendeleee kukaa na umoja. Nakushukuru sana kwa kunipa nafasi hii. Ahsante sana. *(Makofi)*

29 JANUARI, 2015

SPIKA: Ahsante. Sasa nitamuita Mheshimiwa Yahya Kassim Issa.

MHE. YAHYA KASSIM ISSA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana kwa busara zako na pia nikushukuru kwa kunipa nafasi hii. Kwa kweli, busara zako hata mimi sina uwezo nazo, umenishinda, kwa sababu nisingestahimili kwa matukio yaliyojitokeza.

Mheshimiwa Spika, viongozi tunahitaji busara na hekima na lazima tuwe na vifua vya zege, pasi na hivyo hatuwezi kuendeleza taratibu za uongozi.

Mheshimiwa Spika, lakini turudi nyuma kidogo, hebu tujiulize, leo tunazungumza matukio ya tarehe 27 Januari 2001, ilikuaje, ilianzaje hata ikafika kiwango hiki? Tuna wajibu wa kujua na wengi naona hawaelewi.

Mimi natoka Zanzibar na Zanzibar ni jumla ya Pemba na Unguja. Sifikirii kwamba Serikali yoyote inataka itekwe, itulie tu, sifikirii. Wakati nawaona watu zaidi ya mia wanakuja kuteka kituo cha polisi, sifikirii askari watulie tu, kwa sababu askari. Tatizo lililojitokeza baada ya matatizo haya, wao wenyewe waliweza kuuwana kwa kishindo, hawa wanakuja huku, hawa wanakwenda huku hawaelewani Pemba huko. Sasa na matukio ya aina hii yametokea mengi sana. Mimi mwanangu ndiyo mliochinja ninyi kama kuku ni askari, hakuja kiongozi hapa akasema lolote, hakuja! Yule ni mtoto anatoka Ulowa, ni mtoto wa kaka yangu, wazee wetu baba mmoja mama mmoja, kichwa mbali kiwiliwili mbali, tukio la Pemba hilo, lakini hamkusema! (*Makofi*)

Mimi sitaki kuja huko tukazungumza mengi sana, lakini hadi hivi sasa ukija kwa kipindi cha siasa, akijiunga na CCM, ungomvi Pemba. Nani asiyejua? Juzi, jana kama mlisikiliza taarifa ya habari ilitoka na wenyewe watu wa Pemba ndiyo waliosema, sasa tunakwenda wapi? Ninyi wenzangu ndiyo mnataka Serikali ya Umoja wa Kitaifa kule, mnakwenda wapi? Lakini sasa tukiangalia matukio mengi yamejitokeza, mbona hatufanyi maandamano?

29 JANUARI, 2015

Mimi ninavyoelewa kwa taratibu zetu kama yanatokea matukio kama haya, tunakusanyika tunawaomba dua wenzetu waliotangulia mbele ya haki, siyo kutafuta mabango ya maandamano, inamaanisha hapo pana uchochezi!

Yametokea matatizo, Mwembechai hamkuja hapa mkazungumza! Sasa kama na hayo pia tufanye maandamano, tutafika wapi? Arusha yametokea matatizo hayo katika kanisa, mbona hamkuja hapa, tutafika wapi? Arusha kuna watoto wametoka chuoni wamepata matatizo hayo, mbona hamkuja hapa? Kuna treni nakumbuka mimi sehemu za Msagali, watu wangapi wamekufa mbona hamjafanya?

Kwa hiyo, ina maana tunakuja na mambo ya kisiasa, ndugu zangu acheni taratibu hizi. Hatuwezi kufanikiwa kama hatukukamatana kwa pamoja. Na tusijenge imani kwamba kila aliye ndani ya Serikali ni mwanachama wa Chama Cha Mapinduzi na ndiye aliyekwenda kinyume, vimo vyama mbalimbali na wanatumika katika nchi hii. *(Makofi)*

Kwa hiyo, haya lazima tuyaangalie. Lakini, tujiulize tuna vyama 24, kwa nini iwe vyama viwili tu siku zote? CUF/ CHADEMA, CUF/CHADEMA kwa nini? Kwa nini siku zote, hawa wengine tunao hapa viongozi, mbona haijatokezea? Tulieni. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, mimi nasema polisi ni watu kama watu wengine wowote na tumewaweka sisi wenyewe na askari yeyote lazima apimwe akili zake, uwezo wake na hali yake ya uzima. Lakini, mimi nina wasiwasi lazima twende na mfumo hata wa Wabunge kupimwa.

Mimi nasihi sana kwa sababu mwanadamu kuna vitu sio mahala pake kuweza kuzungumza, Bunge ni chombo cha heshima, leo unamkuta Mbunge anatoa maneno ndani ya Bunge, Spika yuko pale halafu useme kweli akili zake ni timamu? Haiwezi kuwa! *(Makofi)*

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, suala hili naomba lazima lichukuliwe uzito, chama chochote watu wanajaza fomu zao, waangaliwe uzima wao na hali zao. Ni vurugu! Hatuwezi, hatujengi heshima! Sisi tunaona tuko hapa, lakini tunaangaliwa na mataifa mbalimbali, aibu hii siyo CHADEMA tu, siyo CUF tu, aibu hii mnatubatizia sisi tunaoongoza nchi, hilo lazima mlielewe. *(Makofi)*

Hapa tumewalaumu sana askari, hivi askari wasemewe na nani? Nani atawatetea askari katika Bunge hili? Wao wanakufa siku zote sijasikia mtu kaja hapa kasema. Juzi Tanga yalitokea matatizo pale, wamepigwa, Ikwiriri, sehemu mbalimbali wanapigwa, lakini sijamsikia mtu hapa kaja kasema, akazungumzia juu ya askari matatizo wanayoyapata. Wewe unakoroma kule umelala, wao wanahangaika katika ulinzi kucha wanakesha na wanakutafutia imani wewe kiongozi. Leo mnakuja hapa mnazungumza polisi hawana imani wee, yeyeye, namna gani nyie? Kweli akili za watu kweli? *(Makofi/Kicheko)*

Iwe leo polisi hawana fadhila? Tunazungumza nini jamani? Kwa kuwa kavunja sheria, ninyi mnaambiwa kitu hiki usifanye, wewe unafanya, maana yake nini? Sisi tunaoongoza Serikali tulishaangalia, tuna intelijensia wameshaangalia usalama hakuna ndiyo wakaona wakataze. Sasa yeye leo anategemea kiongozi anakataza jambo, kwani yeye kama kawaeleza watu wake kwa simu tu kwamba maandamano hakuna, kuna tatizo gani, lazima aende? Jamani lazima tuwe na muamko! Ninyi mmeishakuwa watu wazima ndiyo mnakomaa hivi, mmeshaingia katika chombo hiki, sisi tuna miaka mingi hayajatokea kama haya, mimi ndiyo kwanza naona mwaka huu. *(Makofi/Kicheko)*

Kwa hiyo, kwanza tujiheshimu sisi wenyewe, tukijiheshimu tutaheshimiwa, tukiwa na hekima tutaheshimiwa, pasi na hivyo, hatuwezi kwenda. Mimi nasema mtu mzima hapa, lazima msikie. Kwa hiyo, hakuna haja ya kuwalaumu askari, pana tatizo, tutafute ufumbuzi na tuelimishwe. Mimi naamini kwamba hawa watu

29 JANUARI, 2015

wamekwenda chuoni wamesoma wameelimika na ndiyo tukawapa na hawa hawa ndiyo watoto wetu.

Mheshimiwa Spika, nikushukuru sana kwa kunipa fursa. Kwa haya machache naomba kuwasilisha. (*Makofi*)

MHE. SADIFA JUMA KHAMIS: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi, naomba nichangie kama ifuatavyo:-

Nanukuu katika gazeti, Maalim Seif alisema; "mara hii tutamwaga damu." Maalum Seif, ndiyo tunaona.

Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Mbowe hapa alisema, kuhusiana na vurugu, mimi nauliza, nani anayesababisha vurugu? *Source* nani?

MBUNGE FULANI: Wewe mwenyewe!

MHE. SADIFA JUMA KHAMIS: Maana yake, katika hayo mambo yenu mnayoyafanya, *source* wa hizi vurugu ni ninyi! Mbona wewe hujapigwa umekaa huku, hawa polisi hawana akili?

Mheshimiwa Spika, nataka nizungumzie haki ya kuandamana katika sheria. Ukiangalia katika Katiba hii, ambayo wenzangu wanasema. Mheshimiwa Mwenzangu wa Kigoma, msomi wa sheria kama mimi, lakini yeye alikimbia pale *Law School*, pole sana. *Bill of rights*, ambayo wewe umesoma katika *Human Law*, Mheshimiwa Lissu, mimi na wewe tumesoma sheria, ninachotaka kusema...

SPIKA: Naomba isogeze pembeni kidogo *mic, mic* yako iko karibu na mdomo, kwa hiyo inapiga kelele.

MHE. SADIFA JUMA KHAMIS: Nashukuru! *Bill of rights* (haki za binadamu), ni kweli, haki ya kuandamana ipo. Imezungunzwa katika Katiba hii, lakini ukija kipengele namba 30, hakuna haki isiyokuwa na *limitation*. Ndiyo maana ukisema hapa, mipaka kwa haki na uhuru, na hifadhi kwa

29 JANUARI, 2015

haki na wajibu. Kipengele namba 30(1), haki na uhuru wa binadamu inasema, ambayo misingi yake imeorodheshwa katika Katiba hii, havitatumiwa na mtu mmoja, kwa maana ambayo itasababisha kuingiliwa kati au kukatizwa kwa haki na uhuru wa watu wengine, au maslahi ya umma. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, *Sub Article (2)*, inaendelea, kuna mengi hapo, ambayo inampa mamlaka huyo askari polisi kuweza kuondoa hayo maandamano!

Mheshimiwa Spika, hakuna haki isiyokuwa na *limitation*, isiyokuwa na mipaka! Ni kweli umepewa haki ya kuandamana, lakini kuna sheria. Tena inasema hapo, kwa mujibu wa sheria na taratibu za nchi! (Makofi)

Polisi wameshaangalia kuna *national interest*, na mambo mengine mengi ambayo waliyoangalia wao, ndiyo maana wakasema, watu hawa wasiandamane kwa sasa, kosa liko wapi?

Mheshimiwa Spika, bahati nzuri unapotaja mambo ya askari haya, mimi nimetokea ndani ya Jeshi la Ulinzi la Wananchi wa Tanzania. Polisi hao wenzentu, Mheshimiwa Rajab tuheshimiane... Polisi hawa wenzetu hawa, wewe utasema sawa, kuna kitu kinaitwa *crowd dispersal* katika jeshi (kusambaratisha makundi). Polisi wanaambiwa watumie *reasonable force*.

Mheshimiwa Spika, hata Mahakama leo haijaweka ile *determination*, ipi tunaweza tukasema hii ni *reasonable force*. Polisi wamepewa mamlaka ya kutumia *reasonable force under some circumstances*. Sisi wanajeshi, hatukuambiwa tutumie *reasonable force*, na haambiwi polisi asiende na silaha!

Sasa, niwaambie ndugu zangu, polisi wanachotumia na ukiangalia katika mazingira yake, walichotumia ni *reasonable force*. Kama wewe Mheshimiwa Mnyaa, unaona kwako wewe ni nguvu ya ziada, pole sana! Ee, nakupa pole sana.

29 JANUARI, 2015

Mimi niwaombe sana wenzangu, wa vyama vya siasa, hebu nawaomba sana, Mheshimiwa Lissu na wenzako, usisome kipengele kimoja ukajiona ndiyo umekamilisha, hebu soma vipengele vyote katika sheria! *(Makofi)*

Ee! Mheshimiwa Mkosamali, mwenzangu, hebu usiangalie kipengele kimoja ukajiona *perfect*, soma vipengele vyote vya sheria. Niwaombe sana wanasiasa wenzangu, tusitumie nafasi zetu hizi tukawahaulisha watu kwa maslahi yetu binafsi! *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, mimi naomba niwaambie sana wenzangu hawa, kwamba hii haki ya kuandamana hii, tusitumie vibaya tukawalaumu polisi. Niwaombe sana, na niwaombe sana vijana wenzangu, tusikubali kutumiwa na wanasiasa hawa, wameishachoka! Wameishachoka hawa! Wasijitafutie madaraka kwa kupitia mili yetu.

Mheshimiwa Spika, niombe sana kwamba, sisi Bunge hapa ndiyo tuseme Waziri Mkuu ajiuzuru eti kwa mambo anayoyafanya Mheshimiwa nani huyu, huyu mnayesema aliyepigwa sijui, mimi nasema kaguswa tu, Lipumba, kaguswa tu hajapigwa yule. Hivi angepigwa angetembea yule! Hajapigwa yule.

MBUNGE FULANI: Na Waziri ajiuzuru.

MHE. SADIFA JUMA KHAMIS: Mheshimiwa Spika, eti Mheshimiwa Waziri ajiuzuru, kwa sababu eti kaguswa Mheshimiwa Lipumba, hajaguswa yule na usimfananishe Mheshimiwa Lipumba na Kikwete, hawafanani, hawafanani kabisa, ile ni SACCOS siyo chama, ni SACCOS. Hivi wewe unataka kuniambia CUF ni chama, SACCOS!

SPIKA: Mheshimiwa! Mheshimiwa! Mheshimiwa!

(Hapa Baadhi ya Wabunge Walipiga Kelele)

MBUNGE FULANI: Esther, acha kelele! Wametutukana sana hao.

29 JANUARI, 2015

SPIKA: Mheshimiwa Sadifa, naomba uondoe maneno ya mwisho.

MHE. SADIFA JUMA KHAMIS: Mheshimiwa Spika, sijakusikia!

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Spika, taarifa!

SPIKA: Naomba mnyamaze! Naomba msiendelee kuvunja sheria, mimi nimesimama ninyi mnasimama! Mheshimiwa Sadifa, nasema maneno yako ya mwisho yaondoe!

MHE. SADIFA JUMA KHAMIS: Mheshimiwa Spika, ahsante. Naomba neno *fascist* waliondoe, ndiyo nitaondoa kauli yangu. Sisi sio ma-*fascist*! (*Makofi*)

MBUNGE FULANI: Mtoto si riziki yule!

SPIKA: Naomba..., umeshaondoa?

MHE. SADIFA JUMA KHAMIS: Mheshimiwa Spika, Wabunge humu ndani hao wanafanya vurugu, huko nje inakuwaje!

SPIKA: Naomba ukae chini. Mheshimiwa Sadifa, maneno yale ya mwisho uyaondoe.

MHE. SADIFA JUMA KHAMIS: Mheshimiwa Spika, nakuheshimu sana, waondoe neno *fascist*, nitaondoa neno langu! Sisi sio ma-*fascist*!

SPIKA: Naomba mkae.

MHE. SADIFA JUMA KHAMIS: Mheshimiwa Spika, nimekubali naondoa hilo neno!

SPIKA: Wewe ukae. Haya, Mheshimiwa Lusinde! Mheshimiwa Lusinde!

29 JANUARI, 2015

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Spika, taarifa.

SPIKA: Mheshimiwa Lusinde!

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Spika, taarifa.

SPIKA: Ameyafuta, ndiyo utaratibu wetu.

MHE. LIVINGSTONE J. LUSINDE: Mheshimiwa Spika, nataka nichukue fursa hii, nimshukuru sana Mungu kwa kutuwezesha kuwa salama na kusimama kwenye Bunge hili.

Mheshimiwa Spika, maneno mazito sana yamesemwa hapa, na mimi nataka nitumie fursa hii kuwakumbusha Watanzania wenzangu, kuwakumbusha Waheshimiwa Wabunge, kwamba hakuna kazi nzuri aliyoifaya Mungu kama kumuumba mwanadamu. Mungu alifanya kazi nzuri sana na akaonesha upendo usiokuwa wa kawaida kwa mwanadamu kuliko viumbe vyote. Lakini, Mungu huyo huyo akaweza adhabu kali sana kwa mwanadamu aliyemuumba, moto wa milele.

Mheshimiwa Spika, tunapofika kwenye kuzungumza wakati mwingine tufunguke tuwe wakweli. Duniani tumejiwekea utaratibu wa namna tutakavyoishi, namna tutakavyoheshimiana, na hata kwenye Bunge.

Mheshimiwa Spika, mimi nataka nichukue fursa hii kusema, Bunge lako lina Kanuni, Mbunge anapozungumza, Mbunge mwingine anyamaze, isipokuwa kama akikosea, asimame amrekebishe.

Mheshimiwa Spika, lakini Kiti chako kinayumba! Wabunge wa CCM wanzungumza wanazomewa, wewe umenyamza, wewe unafikiri midomo ya kuzomea sisi hatuna, tunayo! Tutafika mahala na sisi tutashindwa!

Mheshimiwa Spika, lazima Wabunge tuheshimiane, akisema, nyamaza, mbona kuna Wabunge wa mfano humu! Mheshimiwa Zitto hajawahi kumzomea mtu, Mheshimiwa

29 JANUARI, 2015

Mbowe hujawahi kumzomea mtu, Mheshimiwa Mzee Cheyo hujawahi kumzomea mtu, wengine ninyi mnajifanya ninyi ndiyo wenye mdomo tu!

Anaposema Mbunge mwingine, nyamaza, hata akikukera, kwani maneno yenu yanatufurahisha! Mbona sisi tunanyamaza! Yaani ninyi kujifanya mnajua sana kuliko wenzenu, maana yake nini! Siyo Bunge hilo!

Mheshimiwa Spika, fujo zingine zinaletwa na Kiti, Mbunge wa kwanza akianza kuzomea, huyo huyo aadhibiwe kwanza, haiwezekani tunakuwa na Bunge la namna gani! Kupigwa Profesa Lipumba siyo mwanasiasa wa kwanza kupigwa. Wamepigwa akina Kasanga Tumbo, wamepigwa watu wengine mpaka wamekufa hawapo!

Mheshimiwa Spika, leo Lipumba, tena nataka niseme, katika siku ambazo mimi nataka niwapongeze Jeshi la Polisi, sasa hivi kwa sababu wamepigwa mhusika mwenyewe, wamefanya kitu kizuri. Siyo unapiga watu wa pembeni pembeni, wakati mwingine pigeni anayehusika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, hii nataka nikwambie, mimi nimekuwa CHADEMA, mimi nimekuwa CUF nimepigwa, na wala sijawahi kulaumu. Unapopigwa katika kazi, ndiyo kama mchezaji anavunjika mguu mpirani, mnalalamika nini sasa! *(Kicheko/Makofi)*

Mnalalamika nini! Mchezaji akipata..., kwani wachezaji wanaovunjika siyo watoto! Lazima tukubaliane hapa kuna ajali kazini, wanasiasa tunafanya kazi, tujue kwamba ukipenda kachumbali ina pilipili, na pilipili uipende! *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, siyo kwenye suala la utawala tu, hata ndani ya vyama, tusidanganyane hapa, vyama vya siasa vina kanuni, vina katiba na mwanachama wake akienda ovyo anaadhibiwa, mmojawapo wa walioadhibiwa Mheshimiwa Zitto, Mheshimiwa Kafulila, walifukuzwa na vyama vyao, ile ni kumuua mwanasiasa. Ana

29 JANUARI, 2015

watoto wake, wewe unamfukuza, ni kumuua, haikuwa mjadala, wanasema wanachukua maamuzi magumu. Serikali ikichukua maamuzi magumu, ng'we ng'we nini! Maamuzi magumu! *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, hatuwezi tukaenda namna hiyo, kila siku tunaambiwa dhaifu, tukitaka kuonesha uimara tena, iii, nini! Nini? Ndiyo uimara huo!

Mheshimiwa Spika, masuala ya mauaji, nataka niseme hili kwa vyama vyote, CCM chama changu na vyama vya upinzani, sisi kwa ujumla tuna wajibu wa kulinda amani. *(Makofi)*

Kwenye Serikali za Mitaa, Mwenyekiti wa Kijiji wa CCM kachinjwa kama kuku, wewe unazungumzia habari ya Rose Kamili yuko mzima anakula ugali, wengine wamechinjwa na wafuasi wa CHADEMA. *(Makofi)*

Leo wafuasi wa CCM mkianza kujibu hivyo, na sisi tukaanza kuwachinja hawa, amani haipo! Tunavuruga nchi, lazima tu-*balance* kotekote. Wakifanya makosa wana-CCM tuseme, wakifanya makosa wapinzani tuseme, lakini tukianza kugusa uhai wa watu, mimi nawaambia tutapata laana, hakutakuwa na CCM, CHADEMA wala CUF, wanaoongoza nchi hii. Tutatumbukia kwenye mapigano yasiyokuwa na maana yoyote, tufike mahala tujiheshimu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, niliwahi kusema kwenye Bunge hili, Tanzania ni nchi ya ajabu sana. Ukienda nchi zingine kama Zimbabwe, wenye silaha wanawatisha wasiokuwa na silaha, lakini Tanzania, wasiokuwa na silaha ndiyo wanawatisha wenye silaha, vitu vya ajabu kabisa. *(Makofi)*

Duniani kote polisi akikwambia toka, unatoka, kote. Juzi hapa mmenipeleka Marekani wenyewe, nilikuwa NewYork. Leseni Marekani siyo suala la kujadiliana kati ya dereva na polisi, unaibandika pembeni aione, ni majibu mawili tu, polisi anakuelekeza au anakuonya, basi. Sisi hapa siasa, polisi anasema, sitoki, toka sitoki, wabishi ndiyo

29 JANUARI, 2015

wamesababisha mpaka mnazona jela ndugu zangu, zilikuwa hazipo, zimewekwa kwa ajili ya wabishi. Hata matuta barabarani, siyo ujenzi wa barabara, yamewekwa kwa ajili ya kuzuia madereva wabishi, punguza mwendo, nenda speed 50, yeye anakoleza, wakajenga tuta, ili limkomeshe, aende taratibu.

Kwa hiyo, katika jambo hili, tukubaliane limetupa fundisho pande zote mbili, hao wenzetu kutushauri kujuzuru, si ndiyo mchezo ambao na sisi tumekubali, watatushauri kila Bunge, kila Bunge watatushauri tujuzuru, mpaka huku kubaki hakuna mtu, ndiyo kazi yao, msiwabishie! Kazi yao hawa kutushauri, lakini wao washauri Mwenyekiti ajiuzuru, unafukuzwa chama! Umshauri Mwenyekiti wa upinzani ajiuzuru, unafukuzwa chama, na mifano ipo hai. *(Kicheko)*

Wengine hapa mnaona wanajikweza kweza tu hapa, mnasikia wanapiga piga kelele, wanataka wakubwa wawaone kule ili mwaka huu wagombea tena, mimi najua, ndiyo mnasikia kelele hizo na nini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Bunge linapoenda mwishoni, baadhi ya Wabunge wenye hali mbaya majimboni wanatumia fursa hiyo kuamsha amsha kwa sababu ushindi ni molali. Kwa hiyo, hapo inatafutwa molali tu, wala siyo hoja ya msingi. Hoja ya msingi ni kwamba Mahakama tuiachie nafasi na zile kesi ambazo zitaonekana kwamba watu wameonewa na wao wafungue kesi ya kuonewa. Mbona utaratibu uko wazi?

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, nilitaka nitumie nafasi hii kuwaomba sana viongozi wenzangu, tusitengeneze vikundi vya *u-janjaweed* vya kupiga watu, iwe vya CCM, iwe vya chama chochote, tutaharibu taifa hili. Tutafikiri tunatengeneza chama, kumbe ndiyo tunauwana.

Mazuri yote yanayofanywa na Serikali hayana maana kwa upinzani kwa sababu na wao wanataka dola na wakipata dola watawatumia polisi hao hao tena kutukama sisi na wala si watu wengine. Ndiyo kazi ya Serikali duniani

29 JANUARI, 2015

kote. Kwani unafikiri wao wanatafuta dola ili wafanye kazi ya kanisa? Wanatafuta washike Jeshi, washike Polisi, halafu watoe amri mambo yao yatekelezwe, ndicho wanachokitafuta hawa.

Kwa hiyo, wanapokuja hapa lazima watafute lugha za kurembaremba oo sijui nani kapigwa. Kama kipigo kimezidi, kama silaha zimetumika ambazo hazitakiwi kutumika, sisi ni Wabunge, tuigize Serikali katika tamko lao lile, tume ichunguze, ilete hapa taarifa, zifanyiwe kazi. Lakni, siyo kwamba tufike mahali tutake eti urafiki wa polisi na uharifu, haiwezekani hiyo. Haliwezekani! *(Makofi)*

Kusiwe na urafiki kati ya polisi na waharifu. Na kwa mara kwanza, narudia tena, kama tunaandama sisi wakubwa, polisi msipige wale wafuasi.

Kwanza, nataka niwashauri wapiga debe, kuanzia leo, wapiga debe mkisikia maandamano yoyote, ninyi mnakufa njaa, kwa sababu mabasi hayapiti watu wamejaa barabarani, na ninyi lalamikeni au andamaneni mpambane na wanaovuruga kazi yenu, ili kazi ya polisi iwe rahisi tu. Maana wakati mwingine tunazungumza tu, ile ni kazi ya watu kukaa barabarani wanataka wapate riziki, magari yatembee, leo tunaruhusu watu wengine kila siku wawe wanakaa barabarani, siku aliyokufa baba maandamano, siku aliyokufa shangazi maandamano, siku aliyokufa mjomba maandamano, litakuwa taifa gani? Litakuwa taifa gani? Maana itabidi tuwe tunaandamana kila kukumbuka mtu aliyefiwa katika nchi hii. Kwa hiyo, tuanze maandamano, haiwezekani!

Lazima sasa tunapowataja marehemu tuwarehemu, sisi watu wa dini hapa, unasimama unanza kusoma tu orodha ya marehemu fulani, fulani utafikiri unasoma matokeo ya darasa la saba. Piga dua kwanza! Unapiga dua kwanza unawarehemu wale marehemu ndiyo unataja. Huwezi ukasimama unanza kusoma majina ya watu waliopoteza maisha, ndugu zao unawaweka katika mazingira gani?

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, mimi nakushi sana, katika jambo hili tuachie Serikali... *(Makofi)*

SPIKA: Muda umeisha. Mheshimiwa mtoa hoja, dakika kumi na tano!

MHE. JAMES F. MBATIA: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipatia nafasi hii niweze kuhitimisha hoja niliyowasilisha jana kwenye Bunge hili tukufu.

Mheshimiwa Spika, nianze kwa kupongeza Kiti chako, umetumia hekima na busara kubwa na tumeweza kufika hapa tulipofika. Na niishauri Serikali tu, jana hoja imeanza Bungeni, ilikuwa haijafika Mahakamani, mkaikimbiza Mahakamani haraka ili kulizuia Bunge lisifanye kazi yake, Serikali hamjatumia hekima wala busara kabisa. Mkifanya hivyo, mtalizuia Bunge lisifanye kazi yake. *(Makofi)*

Mwanasheria Mkuu, hata Waziri niliongea naye jana, Profesa Lipumba alikimbizwa Mahakamani haraka haraka, kwanza hata hospitali alikuwa ni mgonjwa, apumzike ili mlizuie Bunge, Spika amefanya Busara kubwa sana sana.

Mheshimiwa Spika, nianze kwa kusema kwamba, ukweli utatuweka huru na tukiwa wakweli taifa hili litasimama imara. Jambo hili siyo la ushabiki wa vyama vya siasa, ukiukwaji wa haki ya binadamu, umwagaji wa damu ya Mtanzania yeyote, hakuna mwenye mamlaka ya kumwaga damu ya mwenzake, hayupo. Vitendo vya kumwaga damu ni vitendo vya kigaidi, viwe vinafanywa na yeyote yule ni vitendo vya kigaidi.

Mheshimiwa Spika, tumeshuhudia na nalisema hili kwa sababu, miaka ya hivi karibuni taifa lilikuwa linaenda kusiko, tumeshirikiana sote kurudisha taifa hili pamoja. Tusionekane kwamba watu wanaotoka vyama vya upinzani hawawezi kufikiri vizuri au ni watu wa daraja la pili, tunalipenda taifa hili, taifa hili ni letu sote, tushirikiane pamoja kwa maslahi endelevu ya Mama Tanzania.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, vyombo hivi vya Ulinzi na Usalama vinaendeshwa na binadamu. IGP aliyepo namfahamu, tulisoma naye Chuo Kikuu cha Dar es Salaam, Naibu wake namfahamu vizuri sana, Kamanda Simon Siro namfahamu nilisoma naye...

(Hapa Umeme Ulikatika)

(Hapa Umeme Ulirudi)

MHE. JAMES F. MBATIA: Mheshimiwa Spika, nashukuru sana. Nilikuwa nimeishatumia dakika mbili tu, muda wangu ulindwe.

Mheshimiwa Spika, niseme tu kwamba ukweli utatuweka huru. Taifa hili ni letu sote. Mtu ambaye anamwaga damu ya mwanadamu mwenzake ni gaidi. Kitendo cha kumwaga damu ni cha kigaidi.

Walioangalia vyombo vya habari juzi na jana, kuna akina mama walipigwa na wanaume. Ziwa la mama ni tamu hata kama lingekuwa la mbwa, wote tumenyonya ziwa la mama. Lakini jeshi linavyotumia virungu linampiga mwanamama kwenye ziwa halafu tutetee vitendo hivyo, ni vitendo vya kihuni, Mheshimiwa Waziri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, vitendo hivi vinajenga uhasama kati yetu Watanzania. Nilikuwa naamini sana kwenye utengamano ndani ya umoja wetu wa taifa, lakini ukiukwaji huu mkubwa wa haki, sidhani kama kuna chama cha siasa kinashabikia ukiukwaji wa haki za binadamu.

Mheshimiwa Spika, lakini ukiishafikia mahali ukashabikia ukiukwaji wa haki za binadamu, ninaamini ile power of reasoning (kufikiri yakinifu kwetu) kunapotoka.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, kwa sababu tukirushiana maneno hapa tu sisi Wabunge, tutakuwa hatulisaidii taifa letu. Tulisaidie taifa letu, tulisaidie Jeshi la Polisi.

Mheshimiwa Spika, tulipoona hali inakuwa mbaya sana mwaka juzi tulishirikiana ndani ya Kituo cha Demokrasia Tanzania na Amiri Jeshi Mkuu, Mheshimiwa Rais Jakaya Mrisho Kikwete. Mheshimiwa Lukuvi ulikuwepo, Mheshimiwa Wasira alikuwepo, Mheshimiwa Celina Kombani ulikuwepo, Mheshimiwa Mathias Chikawe ulikuwepo.

Mheshimiwa Spika, wakati tumekutana *White Sands Hotel*, Mheshimiwa Rais alituhakikishia vitendo hiv, na IGP Said Mwema akiwepo na Jeshi lake la Polisi. IGP Said Mwema akakiri ukiukwaji mkubwa ndani ya chombo cha Jeshi la Polisi.

Mheshimiwa Spika, tukafikia mahali kwamba Watanzania leo hii ambao wanajua jukumu la ulinzi na usalama wa taifa ni la kila Mtanzania ni asilimia 11 tu. Wale wengine asilimia 89 wanasema jukumu la ulinzi na usalama wa taifa ni la Jeshi la Polisi. Tukakubaliana kwamba tuishirikishe jamii na baadhi ya yale maazimio ya tarehe kumi ninayo hapa, na Mheshimiwa Rais akayaunga mkono, na akatuhakikishia Serikali itayatekeleza.

La kwanza, ilikuwa ni kufuta zile sheria kandamizi zote ambazo zilitajwa tangu na Ripoti au Tume ya Marehemu Jaji Francis Nyalali.

Pili, tukakubaliana, mawasiliano baina ya Mahakama na Jeshi la Polisi yaboreshwe na utendaji wao uimarishwe ili majukumu yao ya kutoa haki yatimizwe kwa wakati na kwa mujibu wa Katiba na sheria.

Tatu, tukakubaliana Polisi na Mahakama waweke zaidi katika ujenzi wa amani ya taifa na vyombo vya kusimamia haki, hususan Mahakama na Polisi ili umma uwe na imani na vyombo hivi.

29 JANUARI, 2015

Pia, tukakubaliana, nasoma chache; Jeshi la Polisi liimarisha mkakati wa ulinzi shirikishi. Na tumeona wenzetu wa Kenya, baada ya lile tukio lililotokea mwaka wa juzi tarehe 21 Septemba, la *Westgates*, wanabadilisha mfumo wao wote, hata kwenda kwenye nyumba kumi kumi.

Mheshimiwa Spika, tukakubaliana tushirikiane sote kwa pamoja. Uongozi wa Jeshi la Polisi uendelee kusimamia maadili na weledi ndani ya Jeshi la Polisi, na jeshi lilikiri lenyewe, *IGP*. Leo hii tulidhani Serikali ingekuja hapa, yale waliyoahidi waseme tumefika moja, mbili tatu. Kitendo cha polisi kumpiga mwanamama kiasi kile sio cha ki-weledi wala sio cha kimaadili ndani ya Jeshi la Polisi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, leo hii tunahalalisha viongozi kupigwa, angalieni wafugaji wanavyopigwa, wakulima wanavyopigwa ndani ya nchi yetu. Hakuna Mbunge yeyote hapa anayeweza akasema ndani ya jimbo lake la uchaguzi vitendo vya unyanyasaji havipo.

Mheshimiwa Spika, yako mambo ambayo kwa kweli yanasikitisha sana. Nitahadhalisha tu kwamba suala la jinai, jinai inaendelea kuwepo, uwepo madarakani au haupo madarakani kesi ya jinai haifutiki. Utafanya jinai leo, miaka kumi, ishirini, thelathini ijayo itafufuliwa jinai hiyo. Matatizo yaliyofanyika Kenya wakati wa utawala wa Mzee Jomo Kenyatta ndiyo yanaibuka sasa hivi mwanawe anaomba radhi taifa, zaidi ya miaka arobaini iliyo pita. Jinai ni jinai haifutiki. (*Makofi*)

Leo hii tunashabikia jinai, upo madarakani leo, kesho haupo madarakani. *The Hague* ipo, utakuwa kwa mbwembwe leo, tunazo nafasi leo, tusije tukalalamika kesho, tutumie nafasi ya Bunge hili ili tusaidie chombo hiki, tuimarisha chombo hiki kwa sababu viashiria vyote vya kutoweka kwa amani vinaonekana.

Mimi ni mtaalam wa majanga niwe mkweli, nikifanya uchambuzi ninaona viashiria vya kutoweka amani kwa kasi kubwa ndani ya taifa letu. Hasa kwa kiasi kikubwa wanasiasa

29 JANUARI, 2015

wanatumia Jeshi la Polisi vibaya. Upo ushahidi wa kimazingira, hata makundi makundi ya urais haya, ni ukweli yatachochea upande huu yatachochea upande huu; *RPC* huyu yuko upande huu, *RPC* huyu yuko upande huu, yule yuko upande ule, yule yuko upande ule, taifa haliwezi likawa pamoja. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, bila kujali upande wa aina yoyote, hivi kweli tujjulize udugu, umoja na utaifa wetu wa Mwalimu aliotuachia ndio huu tulio nao leo hii? Ndio huu tunaolumbana leo hii? Ndio huu tunaotumia misingi ya itikadi kulumbana ndani ya Bunge hili? Tunaona cheche zikitokea, hebu kweli, binaadamu yeyote, *spanner*, *wheel spanner* ni ya gari, *wheel spanner*. Namuona Mkurugenzi jana kwenye *Channel 5* anapigwa na *wheel spanner*, amepasuliwa kichwa, halafu tunamtetea afisa huyu wa Jeshi la Polisi au mtu huyu aliyefanya kitendo hicho!

Mheshimiwa Spika, naomba, chonde chonde tusilirudishe taifa letu kwenye enzi ya ujima. Vitendo vya aina hii ni *uncouth*, *uncivilized*, *uncultured*, haviwezi vikakubalika. Nchi tunaipeleka wapi hii? Tulete umoja, ni *uncultured*, *lets be sincere*, awe ni *RPC*, awe ni nani amefanya vitendo hivi.

Niiambie Serikali, kaka yangu Mheshimiwa Chikawe, kwa nia njema tu, hata jana tuliongea, juzi tuliongea, kuna uhuni, kuna vitendo vya kihuni ndani ya Jeshi la Polisi. Na nimuombe *IGP* amrejee *IGP* aliyemtangulia, angalia kipindi kifupi hiki kasi ya kuteka vituo vya polisi, watu kuchukua silaha, watu wanaangamizwa, polisi wenyewe wanachinjwa kama kuku, sasa tusipofikiria kwa mapana...

Mheshimiwa Spika, chonde chonde, niombe ikupendeze, na niombe Waheshimiwa Wabunge, tuone umuhimu wa kuangalia upya Sheria ya Vyama vya Siasa, tuangalie upya Sheria ya Haki na Kinga za Bunge hili, Sheria Namba 3 ya mwaka 1988 na Marekebisho yake yote; tuangalie upya *Police Force and Auxiliary Services Act (Cap.322)*, na yote kwa pamoja, tuombe Bunge lako aidha liwe na Tume ya kuisimamia Serikali vizuri kwa mujibu wa

29 JANUARI, 2015

Katiba, Ibara ya 63(2) ili kuweza kuona namna gani sheria zote hizi zifanyiwe marekebisho haraka ili uchaguzi mkuu ujao uwe wa amani na utulivu, na tuisaidie Jeshi la Polisi, tuisaidie Serikali na tuisaidie nchi pamoja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, na kama tukiona hii tume inakuwa ni shida, basi tunazo Kamati za Bunge za Katiba na Sheria, tunayo Kamati ya Masuala ya Ulinzi, zinaweza zikakaa pamoja zikaangalia vitendo hivi.

Mheshimiwa Spika, lakini chonde chonde, suala lililotokea juzi ni la kulaaniwa kwa nguvu zetu zote na Bunge hili. Tusitoke hapa eti tumegawanyika kwamba tumeshabikia vitendo vilivyotokea juzi, halikubaliki. Tukiendelea kushabikia hapa tukitoka hapa kwa misingi ya vyama, upande huu umefanya hivi upande huu umefanya hivi, hatulitendei taifa haki wala hatulisaidii Jeshi la Polisi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, wote waliohusika juzi tumewaona, televisheni zipo, wamerekodiwa, tunaomba sio tu masuala ya sheria yachukue mkondo wake, hasa masuala ya kinidhamu, pamoja na sheria za kijeshi zichukue nafasi yake. Na hata kama raia wametumia..., si tunaona duniani Lengo la Nane la Milenia, *Global Partnership* na Tanzania tuko kwenye Ulimwengu huu huu? Duniani polisi wanatumia nguvu za namna gani? Kwani tunaona wenzetu hata Wakenya juzi juzi fujo zilizotokea, polisi walikuwa wanatumia nguvu za namna gani? Jeshi lao linazidi kuwa weledi kuliko letu Tanzania wakati Tanzania ndio waasisi wa ukanda wote huu! *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, naomba yanapotokea mambo ya msingi yenye maslahi kwa umma ndani ya Bunge lako tukufu, na hekima uliyotumia, na iko mikataba mbalimbali ambayo hatujaridhia pia ambayo ingeweza ikaisaidia nchi yetu, ikalisaidia Jeshi letu la Polisi, na kwamba Jeshi la Polisi ni letu sote.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika nashukuru sana, naomba hasa hizi sheria tatu nilizozitaja, tuone namna ya kuzifanyia kazi kwa pamoja kwa ajili ya kulisaidia Jeshi la Polisi na kulisaidia taifa hili.

Mheshimiwa Spika nashukuru sana, ahsante kwa muda ulionipatia.

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, kwanza niwashukuru kwamba katika mjadala wenu mliepuka sana kuingia katika tatizo ambalo liko. Kwa hiyo, shughuli yote na hali iliyotokea hiyo siku naomba Mahakama ziendeleo kwa utaratibu wake kwa sababu hayo yalitokea, tuiachie Mahakama utaratibu wake. Nawashukuru kwa kuongea bila kuingilia sana katika eneo hilo na wakati wote lazima tujitahidi kuheshimu mihimili yetu mitatu.

Mengine mnayosema, Kamati yangu ya Kanuni itakaa, kwa sababu utawala wa kisheria lazima uanzie humu, kama hauanzii humu itakuwa tatizo pia. Kwa hiyo tutakaa na Kamati ya Kanuni tuangalie, hizi Kanuni zetu ziko sawa ama haziko sawa, hasa kanuni ya 47, hii lazima iangaliwe, kwa sababu jambo hili halikuwa la dharura lilikuwa la muhimu, lilikuwa la muhimu lakini si dharura, ndiyo maana nasema itabidi tuangalie sheria zetu. *(Makofi)*

Naomba Waziri wa Habari atoe taarifa kutokana na maneno yaliyotokea humu ndani.

NAIBU WAZIRI WA HABARI, VIJANA, UTAMADUNI NA MICHEZO: Mheshimiwa Spika, nashukuru kunipa nafasi hii. Nilitaka nitoe taarifa fupi tu kwamba TBC ni Shirika la Umma, linarusha matangazo haya ya Bunge tangu mwanzo hadi mwisho kwa mkataba kati ya Bunge na Serikali.

Mheshimiwa Spika, matangazo ya TBC leo hayajakatika wala kutikisika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo taarifa iliyotolewa hapa na jirani yangu pale Jimboni Mheshimiwa Tundu Lissu sio ya

29 JANUARI, 2015

kweli, ni ya uongo. Ningeomba kauli kama hizi zinapotolewa ndani ya Bunge, kauli za uongo ambazo sio sahihi kwa kuamini tu ametumiwa *message* kwenye simu, inawezekana aliyemtumia *message* hajalipia king'amuzi chake, haoni matangazo yale, anakuja anazitoa ndani ya Bunge hili, nadhani sio sahihi sana.

MBUNGE FULANI: STAR TV.....

NAIBU WAZIRI WA HABARI, VIJANA, UTAMADUNI NA MICHEZO: Mheshimiwa Spika, na *StarTV* pia inaonesha. Lakini pia nilitaka niseme tu kwamba ni Tanzania peke yake, kwa *research* ndogo sana ambako vipindi vya Bunge kama hivi vinaoneshwa *live* na *Television* ya Taifa. Uingereza hawana, wanaonesha maswali na majibu, Kenya hawana, lakini sisi kwetu kwa kujali demokrasia hii ndiyo maana tunaonesha hivi vipindi moja kwa moja. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, nilikuwa nataka nilisema hilo. Ahsante.

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge...

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Spika, taarifa!

SPIKA: Tutakaporudi saa kumi na moja, tunaanza kufanyia kazi taarifa za Kamati zetu ambazo jana zilikuwa ziingie. Kuna Kamati ya PAC, kuna Kamati ya LAAC na kuna Kamati ya Bajeti.

Waheshimiwa Wabunge, kama mnavyoona tumeishatumia siku moja na nusu, hii lazima ilipwe kwa namna moja au nyingine. Utaratibu huo tutaupanga baadaye. Kwa hiyo, nasitisha shughuli za Bunge mpaka saa kumi na moja.

(Saa 6.55 Mchana Bunge liliahirishwa
mpaka saa 11.00 jioni)

29 JANUARI, 2015
(Saa 11.00 jioni Bunge lilirudia)

HOJA ZA KAMATI

SPIKA: Mwenyekiti wa Kamati ya Hesabu za Serikali, una nusu saa.

Taarifa ya Kamati ya Hesabu za Serikali Kuhusu Hesabu Zilizokaguliwa na za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa Mwaka wa Fedha ulioishia 30 Juni, 2013

MHE. KABWE Z. ZITTO - MWENYEKITI WA KAMATI YA HESABU ZA SERIKALI: Mheshimiwa Spika, awali ya yote napenda kukushukuru kwa kunipa fursa ya kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu, pamoja na mambo mengine, maoni na mapendekezo ya Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) juu ya Hesabu zilizokaguliwa za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma.

Maoni na mapendekezo yanatokana na uchambuzi wa kina wa Taarifa za Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali juu ya Hesabu za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2013, Taarifa za Kaguzi Maalum mbalimbali zilizofanywa na Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali na Taarifa ya Msajili wa Hazina (*Treasury Notes*) kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2013 pamoja na ziara za ukaguzi wa ufanisi katika baadhi ya miradi inayotekelezwa na Serikali Kuu pamoja na Mashirika ya Umma.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni za Bunge, Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali inaanza kufanya kazi zake baada ya kupokea Taarifa ya Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali. Kama inavyoeleweka aliyekuwa Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali Ndugu Ludovick Utouh amestaafu utumishi wa umma hivi karibuni.

Kamati inampongeza kwa dhati kwa kazi kubwa na nzuri aliyofanya ya kuimarisha usimamizi na uwajibikaji wa fedha za umma. Ni ukweli ulio wazi kuwa Ndugu Utouh

29 JANUARI, 2015

ameandika historia kubwa katika dhana nzima ya usimamizi wa fedha za umma katika nchi yetu. Kwa niaba ya Kamati tunampongeza na kumuomba kwa Mwenyezi Mungu ampe maisha marefu yenye baraka kwa kazi iliyotukuka kwa Taifa letu.

Mheshimiwa Spika, Kamati inampongeza Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete kwa kumteua Profesa Mussa Assad kuwa Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG). Kamati inamaamini kuwa Profesa Mussa Assad akiwa ni mtaalamu aliyebobea katika masuala ya fedha atafanya kazi zake kwa weledi na uadilifu mkubwa. Tangu ateuliwe, Kamati imepata ushirikiano mkubwa wa Profesa Assad na Ofisi nzima ya Taifa ya Ukaguzi. Kamati itaendeleza ushirikiano huo kwa manufaa ya usimamizi imara wa fedha za umma katika Taifa letu.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee, Kamati inapenda kumpongeza Ndugu Lawrence Mafuru ambaye ameteuliwa hivi karibuni kuwa Msajili wa Hazina nafasi ambayo tangu mwaka 2009 imekuwa ikikaimiwa na watendaji mbalimbali wa Serikali hali ambayo ilikwamisha ufanisi wa Ofisi hiyo muhimu kwa Taifa. Ni imani ya Kamati kuwa Ndugu Mafuru atatumia uzoefu wake alioupata kwenye sekta binafsi kuchochea fursa za mabadiliko ya kimaendeleo katika Mashirika ya Umma na uwekezaji wa umma yaani *Public Investments*.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Taarifa za Kaguzi Maalum Mlimbali na Taarifa za Hesabu zilizokaguliwa za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa Mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2013.

Mheshimiwa Spika, kwanza ni taarifa ya awali kuhusu Ukaguzi Maalum wa Misamaha ya kodi. Misamaha ya Kodi kwa mwaka wa fedha 2012/2013 ilikuwa ni asilimia tatu (3%) ya Pato la Taifa yaani *GDP*. Kwa miaka mitatu ya nyuma 2010/2011 hadi 2012/2013 misamaha ya kodi ilikuwa na wastani wa asilimia 3.33 ya Pato la Taifa. Aidha, kwa mwaka

29 JANUARI, 2015

wa fedha 2011/2012 mapato yaliyopotea (*lost revenue*) kutokana na misamaha ya kodi yalikuwa asilimia 4.3 ya pato la Taifa kiasi ambacho ndio kiwango cha juu kabisa katika miaka mitano iliyopita.

Aidha, kwa nchi ya Kenya misamaha ya kodi ni asilimia moja ya Pato la Taifa. Hadi kufikia Juni 30, 2013 misamaha ya kodi iliyokuwa imetolewa ilikuwa na thamani ya shilingi trilion 1.5. Hata hivyo, kufikia mwezi Juni 2014, misamaha hii iliongezeka kwa takribani asilimia 22.6 mpaka kufikia shilingi trilion 1.8.

Mheshimiwa Spika, ukubwa wa mapato yanayopotea kutokana na misamaha ya kodi mwaka hadi mwaka uliipa mashaka Kamati kama sheria zinazosimamia utoaji na matumizi ya misamaha ya kodi zinafuatwa, kiwango cha mapato tunayoacha au kusamehe ni sahihi na malengo yaliyokusudiwa yanatimbia. Kwa lengo la kuthibitisha hayo na kuishauri Serikali juu ya namna bora ya kusimamia matumizi ya misamaha ya kodi kwa manufaa ya nchi, Kamati ilikubaliana na Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuanza utaratibu wa kufanya Ukaguzi Maalum wa Misamaha ya Kodi kila mwaka kuanzia mwaka wa 2012/2013.

Mheshimiwa Spika, katika kikao chake cha tarehe 2/4/2013 Kamati pia iliagiza Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) iainishe sheria zote zinazosababisha uvujaji wa mapato ya Serikali kutokana na misamaha ya kodi na kupeleka mapendekezo Serikalini ili Bunge liweze kufanyia kazi marekebisho. Aidha, Mamlaka ya Mapato bado haijakamilisha mchakato wa marekebisho ya sheria husika.

Mheshimiwa Spika, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali alianza kufanya Ukaguzi Maalum wa Misamaha ya Kodi kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2013 mnamo mwezi Februari, 2014 na kuwasilisha kwenye Kamati ripoti ya matokeo ya awali ya ukaguzi huo tarehe 23 Januari, 2015 kupitia barua Na. FA.249/309/01/55.

29 JANUARI, 2015

Kwa mujibu wa ripoti hiyo, ukaguzi huo unaotarajiwa kukamilika hivi karibuni ulihusisha misamaha ya kodi iliyotolewa kwa Makampuni ya Madini, Taasisi za Kijeshi, Maduka yanayouza bidhaa zilizosamehewa kodi katika viwanja vya ndege (*Aiport Duty Free Shops*), wawekezaji wenye vyeti vya kupatiwa motisha kutoka TIC, wawekezaji kwenye *Export Processing Zones*, Misheni za Kidiplomasia na Umoja wa Mataifa, watumishi wa Serikali, Mashirika ya Dini na Mashirika ya Hisani ya Jamii.

Mheshimiwa Spika, Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, katika ripoti ya awali aliyoiwasilisha kwa Kamati amebaini yafuatayo:-

(a) Ukiukwaji wa maelekezo ya Serikali uliosababisha hasara ya shilingi bilioni 22.3 kufuatia kuhamishwa kwa mafuta yenye msamaha wa kodi kutoka kwa Makampuni ya Madini kwenda kwa wakandarasi mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa ripoti hiyo, Kampuni ya *Geita Gold Mines* na *Resolute Tanzania Limited* walihamisha mafuta yaliyosamehewa kodi yenye thamani ya shilingi bilioni 22.3 kwenda kwa wakandarasi mbalimbali. Uhamishaji huo ulikuwa ni kinyume cha Tangazo la Serikali Na. 480 la tarehe 25 Oktoba, 2002 lililoelekeza kusitisha msamaha wa kodi pale ambapo mafuta yaliyosamehewa kodi yanatumika kwa matumizi tofauti na yaliyokusudiwa au yatahamishiwa, kuuzwa au kupewa mtu mwingine ambaye hana haki ya kupewa msamaha huo.

(b) Matumizi ya misamaha ya kodi kwa malengo tofauti na yaliyokusudiwa na kusababisha upotevu wa mapato ya shilingi milioni 392.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha wa 2011/2012 na 2012/2013 Kampuni ya *Kiliwarrior Expeditions Ltd.* ya Arusha iliyokuwa na cheti namba 030863 cha kupatiwa motisha kutoka *Tanzania Investment Centre* iliagiza magari 28 na kusamehewa kodi yenye thamani ya shilingi milioni 465. Ukaguzi maalum umebaini kuwa Kampuni hiyo inamiliki

29 JANUARI, 2015

magari mawili tu ambapo moja lina namba za usajili T 721 AFM lililonunuliwa tarehe 10/01/2005 na lingine lina namba za usajili T 461 AUU lililonunuliwa tarehe 30/04/2008 . Aidha, magari hayo si kati ya yale magari 28 yaliyoingizwa nchini kwa misamaha wa kodi.

Mheshimiwa Spika, Menejimenti ya Mamlaka ya Mapato (Arusha) ilikiri kuwa baadhi ya magari hayo yalisajiliwa na TRA na yanatumiwa na watu binafsi ambao hawakuwa na haki ya kupewa msamaha wa kodi. Pamoja na TRA kufanikiwa kuwakamata wamiliki wa magari matano kati ya 28 na kurejesha kodi iliyosamehewa kimakosa ya shilingi milioni 72, Kamati ilishangazwa na kitendo cha TRA kutositisha usajili wa magari hayo ilhali ikijua kabisa wamiliki hao wapya hawakustahili kupewa msamaha wa kodi. Kamati inashawishika kuamini kuwa baadhi ya Maafisa wa TRA walikula njama na wamiliki hao wapya wa magari kwa maslahi binafsi katika kusajili magari hayo au kuna udhaifu mkubwa katika mifumo ya udhibiti matumizi mabaya ya misamaha wa kodi.

(c) Utoaji wa misamaha ya kodi isiyo na ukomo kwa ajili utekelezaji wa miradi ya ukarabati na upanuzi wa makampuni mbalimbali ulioikoshesha Serikali mapato ya shilingi bilioni 63 katika mwaka huu wa ukaguzi.

Mheshimiwa Spika, ukaguzi umebaini kuwa misamaha ya kodi iliyotolewa kwa ajili ya ukarabati na upanuzi wa uwekezaji uliokwishafanyika imeongezeka kutoka shilingi bilioni 34 kwa mwaka 2011/2012 hadi shilingi bilioni 63 kwa mwaka 2012/2013 ambalo ni ongezeko la asilimia 84.81. Kukosekana kwa ukomo wa muda, kiasi na aina ya vifaa vinavyopewa msamaha wa kodi kumetengeneza mianya kwa baadhi ya wawekezaji kufaidika na misamaha ya kodi isiyo na ukomo kwa kuwa ukarabati na upanuzi endelevu wa miradi ya makampuni. Kamati inaona si sahihi kuendelea kutoa misamaha ya kodi kwa ajili ya ukarabati na upanuzi wa miradi ambayo ilifaidika na misamaha hiyo wakati inaanzishwa na kuiendelea kuikoshesha Serikali mapato kwa muda mrefu.

29 JANUARI, 2015

(d) Misamaha ya kodi ya shilingi bilioni 13 iliyotolewa kwa kuzingatia maombi yasiyo na nyaraka za kutosha.

Mheshimiwa Spika, ukaguzi umebani uwepo wa misamaha ya kodi ya shilingi bilioni 13 iliyotolewa kwa wawekezaji mbalimbali bila kuwepo kwa nyaraka zinazohitajika. Nyaraka zilizokosekana ni pamoja na kibali cha msamaha wa kodi kutoka Hazina, kibali kutoka Wizara mama, taarifa ya matumizi yanayoendelea ya misamaha ya kodi, kibali cha ujenzi na taarifa za ukaguzi wa kushitukiza. Hii ni kinyume na taratibu za uandaaji na usimamizi wa matumizi ya misamaha ya kodi ambazo zinaitaka Mamlaka ya Mapato kuhakikisha maombi yote ya misamaha ya kodi hayashughulikiwa mpaka zinapowasilisha nyaraka zinazohitaji kisheria.

(e) Kufungwa kwa duka la bidhaa zilizosamehewa kodi bila kuwasilisha TRA hesabu za matumizi ya misamaha ya kodi kulikoisababishia Serikali hasara ya shilingi bilioni tatu (bilioni 3).

Mheshimiwa Spika, matokeo ya Ukaguzi Maalum wa Fedha za Ushuru wa Mauzo Nje ya Nchi na Ruzuku ya Serikali kwa zao la korosho katika Mkoa wa Mtwara katika kipindi cha 2006/2007 hadi 2010/2011.

Mheshimiwa Spika, iliyokuwa Kamati ya Bunge ya Hesabu za Mashirika ya Umma na Kamati ya Ushauri ya Mkoa wa Mtwara mnamo mwezi Mei 2011 ziliomba Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kufanya ukaguzi maalum kwa lengo la kuthibitisha yafuatayo:-

(a) Ni sababu gani fedha za ruzuku, pamoja na ushuru wa korosho ghafi hazipelekwi kwenye Halmashauri zinazolima zao hilo ili Halmashauri hizo ziweze kupanga matumizi ya fedha hizo kama ilivyo kwa fedha zingine za Halmashauri hizo.

29 JANUARI, 2015

(b) Kwa kiwango gani Wakurugenzi wa Halmashauri wanaruhusiwa katika kuidhinisha malipo ya fedha za ruzuku pamoja na ushuru wa mauzo ya korosho ghafi.

(c) Ni kwa kiwango gani Maafisa wa ngazi za Mkoa na Bodi ya Korosho wamezingatia taratibu za udhibiti wa fedha za ruzuku na ushuru wa mauzo ya korosho ghafi ili zitumike kwa mujibu wa malengo yaliyokusudiwa.

(d) Ni kwa idhini ya nani Halmashauri ziliruhusiwa kutumia fedha zaidi ya magao wake.

Mheshimiwa Spika, katika kuthibitisha sababu za ruzuku pamoja na ushuru wa korosho ghafi kutopelekwa kwenye Halmashauri zinazolima zao hilo, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali alibaini kuwa Sheria Na. 21 ya mwaka 1984 iliyofanyiwa marekebisho mwaka 2006 iliyokuwa ikielekeza kuwa fedha za makusanyo ya ushuru wa usafirishaji korosho ghafi nje ya nchi kupelekwa Halmashauri zinazolima korosho ilifutwa na Bunge na kutungwa Sheria mpya Na.18 ya mwaka 2009. Aidha, Sheria Na.18 ya mwaka 2009 ilifanyiwa marekebisho na Sheria ya Fedha ya mwaka 2010 kwa kuingizwa kifungu Na.17A kinachotoza *export levy* na kuelekeza asilimia 65 ya *export levy* hiyo ipelekwe kwenye Mfuko wa Kuendeleza Zao la Korosho na asilimia 35 ibakie Hazina kwenye Mfuko Mkuu wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, kwa maana hiyo maboresho ya sheria yaliyofanywa na Bunge yanaelekeza fedha hizo kufikia walengwa kupitia Mfuko wa Kuendeleza Zao la Korosho na sio kupitia Halmashauri zenye wakulima wa zao la korosho.

Mheshimiwa Spika, kimsingi Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali amethibitisha ushiriki wa Watendaji Wakuu wa Halmashauri katika kuidhinisha malipo ya fedha za ruzuku na ushuru wa korosho ghafi ingawa ukaguzi wake ulibaini mapungufu yafuatayo:-

(a) Hasara ya shilingi milioni 223.8 inayotokana na malipo kwa pembejeo ambazo hazikupokelewa.

29 JANUARI, 2015

(b) Malipo ya pembejeo yasiyo na viambatanisho shilingi milioni 184.

Mheshimiwa Spika, katika kukagua hali ya udhibiti wa fedha za ruzuku na ushuru wa mauzo ya korosho ghafi ili zitumike kwa mujibu wa malengo yaliyokusudiwa, Ukaguzi pia ulibaini ifuatavyo:-

(a) Matumizi ya fedha za ruzuku na ushuru wa mauzo ya korosho nje ya nchi kuendeshea shughuli za ofisi shilingi bilioni 1.1.

(b) Kukosekana kwa uthibitisho wa matumizi ya marejesho ya mikopo ya ruzuku shilingi milioni 345.

(c) Deni la pembejeo shilingi milioni 762.

(d) Ruzuku kulipia pembejeo ambazo hazikuombwa na wakulima.

(e) Kutozingatiwa kwa mapendekezo ya wakulima.

(f) Kukosekana kwa nyaraka mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi Maalum wa Jengo la ukumbi za watu mashuhuri katika uwanja wa ndege wa Kimataifa wa Julius Nyerere Dar es Salaam katika kipindi cha 2006 hadi 2012.

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi wa kina wa Taarifa ya Mdhambi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusu Ukaguzi Maalum wa Ujenzi wa Jengo la Kumbi za watu mashuhuri (*VIP Lounge*) katika uwanja wa ndege wa Julius Nyerere, ilibainika kuwa mnamo mwaka 2007 Serikali ya Tanzania kupitia iliyokuwa Wizara ya Miundombinu waliingia mkataba na Kampuni ya *China Songangol International Limited* ili kufanikisha miradi kumi na moja ya uwekezaji na uendelezaji katika uwanja wa ndege wa Julius Nyerere.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, baada ya kusainiwa kwa makubaliano (*Memorandum of Understanding*) ilikubaliwa kwamba awamu ya kwanza ya mradi ihusishe miradi mitatu ambayo ni pamoja na ujenzi wa jengo la wageni wa kitaifa, makubaliano ambayo yalisainiwa tarehe 28 Februari, 2007. Baada ya Ukaguzi Maalum, maeneo yafuatayo yaligundulika kuwa na dosari katika ujenzi wa jengo hilo.

(a) Ujenzi kufanyika bila kupata kibali cha Baraza la Mawaziri.

(b) Mkanganyikio kuhusu mchango wa Serikali katika ujenzi wa jengo hilo.

Mheshimiwa Spika, dosari kubwa nyingine iliyobainika na Mdhifiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusu ujenzi wa jengo la watu mashuhuri katika uwanja huo, ni kuhusu kiasi cha gharama ambazo Serikali ilichangia katika ujenzi husika. Mkanganyiko wa gharama za Serikali katika ujenzi huo ulitokana na taarifa za awali kuonyesha kuwa Serikali ilichangia kiasi cha Dola za Kimarekani milioni mbili (sawa na shilingi bilioni tatu za wakati huo za Kitanzania).

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi Maalum baada ya kupitia na kuchambua nyaraka mbalimbali za mikataba na manunuzi ilithibitishwa kuwa gharama za mchango wa Serikali katika jengo la kumbi za watu mashuhuri kwa kazi zilizofanyika ulikuwa ni shilingi milioni 869 tu na sio shilingi bilioni tatu (3,000,000,000). Hivyo basi, ni muhimu Serikali ikalifahamisha Bunge lako tukufu utata wa gharama hizo ulitokana na jambo gani.

Mheshimiwa Spika, kuhusu mapungufu kuhusu gharama halisi za ujenzi wa jengo la watu mashuhuri. Ukaguzi uliofanyika bado unadhihirisha kwamba gharama halisi za ujenzi wa jengo la watu mashuhuri katika uwanja wa Julius Nyerere zina mkanganyiko. Katika Ukaguzi huo, Wakaguzi walishindwa kupata nyaraka wala vielelezo vyovyote vilivyomo katika majalada ya Ofisi ya Mamlaka ya Viwanja vya Ndege na yale ya kiwanja cha *JNIA* ikiwamo mkataba

29 JANUARI, 2015

kwa ajili ya kuonyesha gharama halisi ya ujenzi wa jengo hilo. Kilichopatakinwa kwa wakaguzi ni *Offer of Grant for VIP Lounge* yenye thamani ya fedha za China milioni 27 ambazo ni sawa na shilingi za Kitanzania bilioni 5.

Mheshimiwa Spika, taarifa ya kukosekana mikataba hapo juu inaashiria kwamba Mkandarasi (*M/s Beijing Construction Engineering Group Co. Ltd*) pamoja na Mfadhili (*M/s China International Fund Limited*) hawakukabidhi nyaraka za ujenzi Serikalini na hivyo kushindwa kufahamu gharama halisi iliyolipwa na mfadhili huyo.

Mheshimiwa Spika, ili kupata thamani halisi ya ujenzi wa jengo hilo, Mdhidhi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa barua ya tarehe 3/4/2014 yenye kumb. Na. AB/235/280/08 aliagiza Wizara ya Uchukuzi iwasiliane na Mthamini Mkuu wa Majengo ya Serikali ili kufanya tathmini ya gharama halisi za ujenzi wa jengo hilo. Kwa mujibu wa taarifa ya Mthamini Mkuu wa Majengo ya Serikali hadi kufikia mwezi Mei, 2014 gharama za ujenzi wa jengo hilo ilikuwa ni sawa na shilingi bilioni tatu tu (bilioni 3) na mchango wa Serikali kwa shughuli zisizohusu ujenzi wa jengo hilo ni jumla ya shilingi milioni 869 tu.

Mheshimiwa Spika, Katika mikutano mbalimbali ya Bunge lako Tukufu mwaka 2011 na 2012, Serikali ilitoa tamko kuwa Jengo la Watu Mashuhuri katika Uwanja wa Ndege wa Dar es Salaam lilijengwa kwa jumla ya shilingi bilioni 12, tofauti ya shilingi bilioni tisa kutoka gharama iliyoainishwa na Mthamini Mkuu wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, kukiukwa kwa Sheria ya Manunuzi kulikofanywa na Mamlaka ya Viwanja vya Ndege, malipo yaliyofanywa bila kuwepo ushindani wa bei, malipo yaliyofanyika bila kufuata taratibu za manunuzi, mali, vifaa na thamani kutothaminishwa na kuwekewa alama za utambuzi.

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi Maalum wa Kuthibitisha iwapo kulikuwa na tija katika matumizi ya shilingi bilioni tisa

29 JANUARI, 2015

(bilioni 9) na milioni 600 katika vikao mbalimbali vya mabaraza ya wafanyakazi, manunuzi na matangazo katika Mamlaka ya Bandari Tanzania kwa mwaka wa fedha 2011/2012.

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi Maalum wa Matumizi ya zaidi ya shilingi bilioni 9.6 yaliokuwa yamefanywa na Mamlaka ya Bandari Tanzania uliombwa na Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali baada ya kuchambua na kujadili Taarifa ya Hesabu za Mamlaka kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2012.

Mheshimiwa Spika, baada ya kujadili kwa kina taarifa husika, Kamati ilimuomba Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kufanya Ukaguzi Maalum wa matumizi hayo ili kuona iwapo yalikuwa sahihi na kama Mamlaka ya Bandari na Taifa lilipata tija kwa matumizi husika. Aidha, Ukaguzi Maalum ulibaini mambo yafuatayo:-

(i) Matumizi ya shilingi milioni 684 yalitumika bila kuwa na uhusiano na vikao vya wafanyakazi.

(ii) Kutopatikana kwa nyaraka za matumizi ya shilingi milioni 384 zinazodaiwa kutumika kwa matangazo.

(iii) Malipo ya viwango vipya vya fedha za kujikimu shilingi milioni 62 (*per diem*) bila kupata kibali cha Msajili wa Hazina.

(iv) Manunuzi ya dharura yenye thamani ya shilingi bilioni sita (bilioni 6) na Dola za Kimarekani milioni 810 na Euro 13,915.

Mheshimiwa Spika, kuhusu taarifa maalum kuhusu matokeo ya ubinafsishaji wa Benki ya Taifa ya Biashara (NBC) na hatma ya hisa za Serikali katika benki hiyo ni kuwa baada ya kukamilika kwa marekebisho ya NBC kama ilivyoelekezwa na Baraza la Mawaziri kwa kuundwa kwa *NMB Bank Ltd, NBC (1997) Ltd* na *NBC Holding Corporation*, Serikali iliamuru mchakato wa mauzo ya hisa asilimia 70 ya hisa za *NBC (1997) Ltd*. na *NMB Ltd* kwa mwekezaji mahiri uanze. Mnamo mwaka

29 JANUARI, 2015

1998 NBC iliwekwa chini ya uangalizi wa iliyokuwa Tume ya Rais ya Kurekebisha Mashirika ya Umma (PSRC) kwa mujibu wa Sheria ya Mashirika ya Umma (*Public Corporations Act*) ya mwaka 1992. Matangazo ya awamu ya kwanza ya kukaribisha zabuni za ununuzi wa hisa asilimia 70 yalianza kutolewa kuanzia tarehe 1 Agosti, 1998.

Mheshimiwa Spika, *ABSA Group Limited* walishinda zabuni ya ununuzi wa asilimia 70 ya hisa za NBC kwa bei ya shilingi za Kitanzania bilioni 15 ambazo zilikuwa ni sawa na Dola za Kimarekani milioni 21 kulingana na *exchange rate* ya tarehe ambayo makubaliano yalifikiwa, yaani tarehe 31 Machi, 1999.

Mheshimiwa Spika, mazungumzo baina ya Serikali na ABSA juu ubinafsishaji wa NBC ikiwemo matakwa ya kisheria ya Benki Kuu juu ya hali ya kifedha au dhamana ya benki, mahitaji ya uwekezaji na bei ya mauzo yalifanyika kuanzia mwezi Februari, 1999. Pande husika zilikubaliana kwamba Serikali itoe dhamana za shilingi za Kitanzania billioni 28.7 wakati wa kufunga mauzo yaani tarehe 31-3-2000 pamoja na *guarantee* ya kulipa *any shortfall* ili kufikisha mtaji wa shilingi za Kitanzania bilioni 7.8.

Mheshimiwa Spika, Serikali na ABSA walikubaliana kwamba Serikali italipa sehemu ya fedha za hiyo baada ya kukamilika kwa ukaguzi wa mahesabu ya kufunga mauzo.

Mheshimiwa Spika, kuhusu jukumu la kuongeza mtaji katika NBC, Serikali inamiliki asilimia 30 ya hisa katika Benki ya NBC. Tatizo la mtaji wa *NBC Limited* lilianza kujitokeza kuanzia mwaka wa fedha 2010 hali ambayo ilipelekea NBC kupewa notisi na Benki Kuu ya Tanzania kwa kupewa taarifa kuwa ifikapo tarehe 30 Juni, 2012 iwe imeongeza mtaji wake ili kutokiuka Sheria inayohitaji benki hiyo kuwa na uwiano wa mtaji usiopungua kiwango cha asilimia 12 (*Capital Adequacy Ratio*). Serikali ilikubaliana na wanahisa wengine yaani ABSA na *International Finance Corporation* kuiomba Benki Kuu ya Tanzania kutoa ruhusa kwa NBC kuendelea shughuli zake katika hali hiyo ya upungufu wa mtaji hadi tarehe 30

29 JANUARI, 2015

Septemba, 2012 ili kutoa nafasi kwa wanahisa kutafuta utatuzi wa namna ya kuongeza mtaji wa Benki hiyo.

Mheshimiwa Spika, Benki Kuu ya Tanzania ilitoa ruhusa ya nyongeza ya muda wenye vipindi vya miezi mitatu hadi tarehe 31 Disemba, 2012 na kwa mara ya mwisho iliongeza muda wa ruhusa hiyo hadi tarehe 31 Machi, 2013. Katika ruhusa ya mwisho, Benki Kuu ya Tanzania ilitoa masharti kadhaa ikiwa ni pamoja na kuruhusu mwanahisa atakayeshindwa kutoa mtaji katika benki awe tayari kupunguziwa umiliki wa hisa zake (*diluted*) ili kuwezesha utekelezaji wa mpango wa kuongeza mtaji ifikapo tarehe 31 Machi, 2013.

Mheshimiwa Spika, katika kikao cha wanahisa kilichofanyika tarehe 25 Machi, 2013 wanahisa kwa kauli moja, walikubaliana kuongeza mtaji wa Benki NBC kwa kulipia hisa za ziada 570,000 kwa bei ya shilingi 131,766.

Mheshimiwa Spika, tumeainisha taarifa maalum ya Kamati kuhusu hali ya kifedha na kiutendaji ya Kampuni ya Simu Tanzania (*TTCL*). Pia tumeainisha taarifa maalum kuhusu deni la shilingi trilioni 1.8 ambalo serikali inadaiwa na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii na tumeainisha taarifa maalum kuhusu Kampuni ya Ndege ya Tanzania (*ATCL*) na taarifa ya hoja za ukaguzi kuhusu dosari katika umiliki wa nyumba za mashirika.

Mheshimiwa Spika, pia taarifa maalum kuhusu gharama halisi zinazotumika katika kutangaza bajeti kwenye magazeti baada ya kusomwa Bungeni na ninaomba niende kwenye mapendekezo.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa misamaha ya kodi imeendelea kuongezeka kila mwaka na taarifa ya awali ya ukaguzi wa misamaha hiyo uliofanywa na Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali imeonyesha mapungufu makubwa katika matumizi ya misamaha hiyo kama ilivyoanishwa kwenye Sehemu ya Pili ya Taarifa hii na hivyo basi, Kamati inapendekeza ifuatavyo:-

29 JANUARI, 2015

(i) Mamlaka ya Mapato Tanzania kuanzisha Kitengo cha Kusimamia Misamaha ya Kodi.

(ii) Mamlaka ya Mapato Tanzania ianzishe utaratibu wa kuzikagua mara kwa mara Kampuni zilizopewa misamaha ya kodi kwa lengo la kuhakikisha Kampuni hizo zinatekeleza matakwa ya Sheria.

(iii) Vilevile TRA ihakikishe inaokoa kodi yenye thamani ya shilingi bilioni 22 iliyopotea kutokana kukosekana kwa udhibiti na usimamizi mzuri wa matumizi wa misamaha ya kodi kwa kuitaka kampuni ya *Geita Goldmines* kulipa fedha hiyo pamoja na adhabu kali.

(iv) Mamlaka ya Mapato iongeze udhibiti wa misamaha ya kodi.

(v) Menejimenti ya Mamlaka ya Mapato ihakikishe inafanya uchunguzi wa makampuni yanayodaiwa kodi.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa Taarifa ya Ukaguzi Maalum wa fedha za ushuru wa mauzo nje ya nchi na ruzuku ya Serikali kwa zao la korosho katika Mkoa wa Mtwara, Kamati imependekeza mapendkezo zaidi ya 10 ambayo yanaonyesha namna gani ambavyo wakulima wa korosho wanapaswa kusaidiwa. Lakini pia Kamati inapendekeza kwamba ile 35% ya *export levy* inayokwenda Hazina itumike kwa ajili ya ujenzi wa viwanda vya kubangua korosho ili kuepuka kuuzwa korosho ghafi iliyo nje.

Kuhusiana na *NBC* Kamati inapendekeza kwamba mkataba wa mauzo, *shareholding agreements* na *technical assisant agreement* kati ya Serikali na Benki ya *ABSA* na sasa hivi *Barclays* ifanyiwe mapitio, kufanyiwa *review* na kuweza kurekebishwa.

Kuhusiana na *TTCL* Kamati inapendekeza kwamba Serikali ichukue hisa ambazo kampuni ya *Airtel* inazo hivi sasa katika *TTCL* na pia madeni yote ya Serikali katika *TTCL*

29 JANUARI, 2015

yageuzwe kuwa mtaji ili kuiwezesha *TTCL* kuweza kufanya kazi yake inavyotakiwa.

Kuhusu Mifuko ya Hifadhi ya Jamii, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu kuazimia Serikali ilipe deni hilo haraka iwezekanavyo ili kuinusuru Mifuko ya Hifadhi ya Jamii katika changamoto ya kushindwa kulipa mafao ya wastaafu na kutoa huduma nyingine.

Mheshimiwa Spika, kuhusiana na deni la Dola za Kimarekani milioni 23.9 ambalo *ATCL* inadaiwa na Kampuni ya *Wallis Trading*, Kamati inapendekeza kwamba Serikali iangalie upya uhalali wa deni hilo kwa sababu tulichukua mkataba wa kukodisha ndege ambayo hatukuitumia na tunajikuta tunalipa fedha nyingi zaidi ambazo zingekuwa na thamani ya kununua ndege mpya.

Mheshimiwa Spika, tumetoa mapendekezo kuhusiana na nyumba ya Bodi ya Korosho, tumetoa mapendekezo kuhusiana na nyumba ya Bodi ya Sukari na tumetoa mapendekezo kuhusiana na gharama za matumizi ya Wizara na Taasisi katika kutangaza hotuba mbalimbali za bajeti.

Mheshimiwa Spika, naomba kuchukua fursa hii sasa kuwashukuru Wajumbe wa Kamati ambao tumefanya nao kazi katika mwaka huu mzima, nao ni Mheshimiwa Amina Mwidau, Mheshimiwa Lolesia Bukwimba, Mheshimiwa Catherine Magige, Mheshimiwa Kombo Khamis Kombo, Mheshimiwa Modestus Dickson Kilufi, Mheshimiwa Ismail Aden Rage, Mheshimiwa Faida Mohamed Bakar, Mheshimiwa Kheri Ali Khamis, Mheshimiwa Zainabu Rashid Kawawa, Mheshimiwa Ali Keissy Mohamed, Mheshimiwa Deusiderius John Mipata, Mheshimiwa Ester Nicholas Matiko, Mheshimiwa Lucy Fidelis Owenya, Mheshimiwa Zaynab Matitu Vullu, Mheshimiwa Abdul Jabir Marombwa, Mheshimiwa Gaudence C. Kayombo, Mheshimiwa Hezekiah N. Chibulunje, Mheshimiwa Dkt. Hadji H. Mponda, Mheshimiwa Asha Jecha, Mheshimiwa Deo Haule Filikunjombe na mimi mwenyewe Mwenyekiti Zitto Zuberi Kabwe.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, ahsante sana, naomba kuwasilisha na naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

**TAARIFA YA KAMATI YA HESABU ZA SERIKALI KAMA
ILIVYOWASILISHWA MEZANI**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Miongozo ya Uwasilishwaji wa Taarifa

Mheshimiwa Spika, awali ya yote napenda kukushukuru kwa kunipa fursa ya kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu, pamoja na mambo mengine, maoni na mapendekezo ya Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) juu ya Hesabu zilizokaguliwa za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma. Maoni na Mapendekezo yanatokana na uchambuzi wa kina wa Taarifa za Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) juu ya Hesabu za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2013, Taarifa za Kaguzi Maalum mbalimbali zilizofanywa na CAG na Taarifa ya Msajili wa Hazina *(The Treasury Notes)* kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2012 pamoja na Ziara za ukaguzi wa ufanisi katika baadhi ya miradi inayotekelezwa na Serikali Kuu pamoja na Mashirika ya Umma.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni za Bunge, Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) inanza kufanya kazi zake baada ya Kupokea Taarifa ya Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG), kama inavyoeleweka aliyekuwa Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) Ndugu. Ludovick Utouh amestaafu Utumishi wa Umma hivi karibuni. Kamati inampongeza kwa dhati kwa kazi kubwa na nzuri aliyofanya ya kuimarisha usimamizi na uwajibikaji wa fedha za Umma, ni ukweli ulio wazi kuwa Ndugu Utouh ameandika historia kubwa katika dhana nzima ya usimamizi wa fedha za Umma katika Nchi, hii kwa Niaba ya Kamati, tunampongeza na kumuomba kwa Mwenyezi Mungu ampe

29 JANUARI, 2015

maisha marefu na yenye baraka kwa kazi iliyotukuka kwa Taifa letu.

Mheshimiwa Spika, Kamati inampongeza Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dr. Jakaya Mrisho Kikwete kwa kumteua Profesa Mussa Assad kuwa Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG). Kamati inamaamini kuwa Profesa Mussa Assad akiwa ni mtaalamu aliyebobea katika masuala ya fedha atafanya kazi zake kwa weledi na uadilifu mkubwa. Tangu ateuliwe, Kamati imepata ushirikiano mkubwa wa Profesa Assad na Ofisi nzima ya Taifa ya Ukaguzi, Kamati itaendeleza ushirikiano huo kwa manufaa ya usimamizi imara wa fedha za Umma katika Taifa letu.

Mheshimiwa Spika, Kwa namna ya pekee, Kamati inapenda kumpongeza Ndugu Lawrence Mafuru ambaye ameteuliwa hivi karibuni kuwa Msajili wa Hazina nafasi ambayo tangu mwaka 2009 imekuwa ikikaimiwa na watendaji mbalimbali wa Serikali, hali ambayo ilikwamisha ufanisi wa Ofisi hiyo muhimu kwa Taifa. Ni imani ya Kamati kuwa Ndugu Lawrence Mafuru atatumia uzoefu wake alioupata kwenye sekta binafsi kuchochea fursa za mabadiliko ya kimaendeleo katika Mashirika ya umma na uwekezaji wa umma (Public Investment).

1.2 Majukumu ya kikanuni ya Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati hii kwa kuzingatia Nyongeza ya Nane chini ya Kanuni ya 115 (2) fasili Ndogo ya 11 ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la 2007, ina majukumu ya kikanuni yafuatayo;

a) Kushughulikia maeneo yenye matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za umma katika Wizara za Serikali na Mashirika ya Umma yaliyoainishwa katika Taarifa ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali;

b) Kufuatilia utekelezaji wa mapendekezo yaliyokwishatolewa na Kamati yenye lengo la kuondoa matatizo hayo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za umma katika Wizara za Serikali na Mashirika ya Umma; na

29 JANUARI, 2015

c) Kutoa mapendekezo na ushauri kwa Wizara za Serikali na Mashirika ya Umma kuhusu matumizi mazuri ya fedha za umma.

d) Kutathmini ufanisi wa Mashirika ya Umma;

e) Kufuatilia utekelezwaji wa Sera ya Ubinafsishaji wa Mashirika ya Umma.

1.3 Miongozo iliyotumika katika utekelezaji wa shughuli za Kamati

Mheshimiwa Spika, Katika kutekeleza majukumu yake, Kamati ya Bunge ya Hesabu za Mashirika ya Umma imetumia nyenzo zifuatazo:-

a) Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 pamoja na marekebisho yake;

b) Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Mwaka 2007 na maboresho yaliyofanyika kwenye Nyongeza ya Nane;

c) Ripoti ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusu Taarifa za Fedha za Serikali Kuu kwa Mwaka ulioishia Tarehe 30 Juni, 2012;

d) Ripoti ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusu Taarifa za Fedha za Mashirika ya Umma kwa Mwaka ulioishia Tarehe 30 Juni, 2012;

e) Taarifa za Kaguzi Maalum mbalimbali zilizofanywa na Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali;

f) Sheria ya Manunuzi ya Mwaka 2004, Sheria ya Fedha za Umma ya Mwaka 2001 na Sheria ya Ukaguzi wa Umma ya mwaka 2008;

g) Taarifa za Mhasibu Mkuu wa Serikali kuhusu mapato na matumizi ya kila Fungu pamoja na Taarifa ya Mhakiki Mali wa Serikali kuhusu usimamizi wa mali za Serikali;

29 JANUARI, 2015

h) Taarifa za Msajili wa Hazina kama Mwenye hisa Mkuu katika Mashirika yote ambapo Serikali imewekeza;

i) Taarifa za Hesabu zilizokaguliwa za kila Fungu na Shirika kwa Mwaka wa Fedha unaojadiliwa ikiambatanishwa na majibu ya hoja za Ukaguzi kutoka katika Manejimenti ya kila Fungu na Shirika husika;

j) Taarifa za kitafiti kutoka maeneo mbalimbali juu ya mambo yanayogusa majukumu ya Kamati na;

k) Ziara za Ukaguzi wa Ufanisi wa miradi ya maendeleo inayotekelezwa na Serikali Kuu pamoja na mashirika ya Umma.

1.4 **Mheshimiwa Spika**, Taarifa hii ina **Sehemu Nne** yaani, **Sehemu ya Kwanza** ni utangulizi, **Sehemu ya Pili** ni Uchambuzi wa Taarifa za Ukaguzi Maalum mbalimbali na Taarifa za Hesabu zilizokaguliwa za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2013, **Sehemu ya Tatu** ni Maoni na Mapendekezo ya Kamati, **Sehemu ya Nne** ni Hitimisho.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA ZA KAGUZI MAALUM MBALIMBALI NA TAARIFA ZA HESABU ZILIZOKAGULIWA ZA SERIKALI KUU NA MASHIRKA YA UMMA KWA MWAKA WA FEDHA UNAOISHIA JUNI 30, 2013

2.1 TAARIFA YA AWALI KUHUSU UKAGUZI MAALUM WA MISAMAHA YA KODI;

2.1.1 **Mheshimiwa Spika**, Misamaha ya kodi kwa mwaka wa fedha 2012/2013 ilikuwa ni asilimia tatu (3%) ya Pato la Taifa (GDP). Kwa miaka mitatu ya nyuma 2010/2011 hadi 2012/2013 misamaha ya kodi ilikuwa na wastani wa asilimia 3.33 ya Pato la Taifa. Aidha, kwa mwaka wa fedha 2011/2012 mapato yaliyopotea (*lost revenue*) kutokana na misamaha

29 JANUARI, 2015

ya kodi yalikuwa asilimia 4.3 ya pato la Taifa kiasi ambacho ndio cha kiwango cha juu kabisa katika miaka 5 iliyopita. Aidha, kwa nchi ya Kenya misamaha ya kodi ni asilimia 1 ya pato la Taifa. Hadi kufikia Juni 30, 2013 misamaha ya kodi iliyokuwa imetolewa ilikuwa na thamani ya Sh. 1.5 trilioni. Hata hivyo, kufikia mwezi Juni 2014, misamaha hii iliongezeka kwa takribani asilimia 22.6 mpaka kufikia Sh. 1.8 trilioni.

2.1.2 Mheshimiwa Spika, Ukubwa wa mapato yanayopotea kutokana na misamaha ya kodi mwaka hadi mwaka uliipa mashaka Kamati kama Sheria zinazosimamia utoaji na matumizi ya misamaha ya kodi zinafuatwa, kiwango cha mapato tunayoacha au kusamehe ni sahihi na malengo yaliyokusudiwa yanatimia. Kwa lengo la kuthibitisha hayo na kuishauri Serikali juu ya namna bora ya kusimamia matumizi ya misamaha ya kodi kwa manufaa ya nchi, Kamati ilikubaliana na Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuanza utaratibu wa kufanya Ukaguzi Maalum wa Misamaha ya Kodi kila mwaka kuanzia mwaka wa fedha wa 2012/2013.

2.1.3 Mheshimiwa Spika, Katika kikao chake cha tarehe 2/4/2013 Kamati pia iliagiza Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) ianishe Sheria zote zinazosababisha uvujaji wa mapato ya Serikali kutokana na misamaha ya kodi na kupeleka mapendekezo Serikalini ili Bunge liweze kufanyia marekebisho. Aidha, Mamlaka ya Mapato bado haijakamilisha mchakato wa marekebisho ya Sheria husika.

2.1.4 Mheshimiwa Spika, Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali alianza kufanya Ukaguzi maalum wa Misamaha ya Kodi kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2013 mnamo mwezi Februari, 2014 na kuwasilisha kwenye Kamati Ripoti ya Matokeo ya Awali ya Ukaguzi huo tarehe 23 Januari, 2015 kupitia barua Na. FA.249/309/01/55. Kwa mujibu wa Ripoti hiyo, ukaguzi huo unaotarajiwa kukamilika hivi karibuni ulihusisha misamaha ya kodi iliyotolewa kwa Makampuni ya Madini, Taasisi za Kijeshi, Maduka yanayouza bidhaa zilizosamehewa kodi katika viwanja vya ndege (*Aiport Duty Free Shops*),

29 JANUARI, 2015

Wawekezaji wenye Vyeti vya kupatiwa motisha kutoka TIC, Wawekezaji kwenye EPZ (*Export Processing Zones*), Misheni za kidiplomasia na Umoja wa Mataifa, Watumishi wa Serikali, Mashirika ya Dini na Mashirika ya hisani ya Jamii.

2.1.5 **Mheshimiwa Spika**, Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, katika Ripoti ya awali aliyowasilisha kwa Kamati amebaini yafuatayo;

a) Ukiukwaji wa maelekezo ya Serikali uliosababisha hasara ya Sh. 22,325,178,728 kufuatia kuhamishwa kwa mafuta yenye msamaha wa kodi kutoka kwa Makampuni ya Madini kwenda kwa Wakandarasi mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Ripoti hiyo, M/S Geita Gold Mines na Resolute Tanzania Limited waliamishwa mafuta yaliyosamehewa kodi yenye thamani ya Sh.22,325,178,728 kwenda kwa Wakandarasi mbalimbali (*M/S Geita Gold Mines - Sh. 22,305,069,488 na Resolute Tanzania Limited - Sh. 20,109,240*). Uhamishaji huo ulikuwa ni kinyume na Tangazo la Serikali Na. 480 la tarehe 25 Oktoba 2002 lililoelekeza kusitisha msamaha wa kodi pale ambapo mafuta yaliyosamehewa kodi yatatumika kwa matumizi tofauti na yaliyokusudiwa au yatahamishiwa, kuuzwa au kupewa mtu mwingine ambaye hana haki ya kupewa msamaha huo.

b) Matumizi ya misamaha wa kodi kwa malengo tofauti na yaliyokusudiwa na kusababisha upotevu wa mapato ya Sh. 392,701,602.

Mheshimiwa Spika, Katika mwaka wa fedha wa 2011/2012 na 2012/2013 Kampuni ya Kiliwarrior Expeditions Ltd ya Arusha iliyokuwa na cheti (Na.030863) cha kupatiwa motisha kutoka TIC iliagiza magari 28 na kusamehewa kodi yenye thamani ya Sh. 465,235,220.10. Ukaguzi maalum umebaini kuwa Kampuni hiyo inamiliki magari mawili tu ambapo moja lina namba za usajili T 721 AFM lililonunuliwa tarehe 10/01/2005 na na lingine lina namba za usajili T 461 AUU lililonunuliwa tarehe 30/04/2008. Aidha, magari hayo si kati ya yale magari 28 yaliyoingizwa nchini kwa msamaha wa kodi.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, Menejimenti ya Mamlaka ya Mapato (Arusha) ilikiri kuwa baadhi ya magari hayo yalisajiliwa na TRA na yanatumwa na watu binafsi ambao hawakuwa na haki ya kupewa msamaha wa kodi. Pamoja na TRA kufanikiwa kuwakamata wamiliki wa magari 5 kati ya 28 na kurejesha kodi iliyosamehewa kimakosa ya Sh. 72,533,618, Kamati ilishangazwa na kitendo cha TRA kutositisha usajili wa magari hayo ilhali ikijua kabisa wamiliki hao wapya hawastahili kupewa msamaha wa kodi. Kamati inashawishika kuamini kuwa baadhi ya Maafisa wa TRA walikula njama na wamiliki hao wapya wa magari kwa maslahi binafsi katika kusajili magari hayo au kuna udhaifu mkubwa katika mifumo ya udhibiti matumizi mabaya ya misamaha ya kodi.

c) Misamaha ya kodi iliyotolewa kwa Kampuni isiyostahili yenye thamani ya Sh.53,399,565.

Mheshimiwa Spika, Kampuni ya Kilemakyaro Mountain Lodge Limited ilipewa msamaha wa kodi kwa ajili ya mradi wa ujenzi na upanuzi wa hoteli kadhaa katika kiwanja No. 2531 kilichopo katika kijiji cha Changarawe wilayani Karatu, Arusha. Ukaguzi Maalum umebaini kuwa Kampuni hiyo iliagiza magari 3 kwa kutumia msamaha huo wa kodi na magari hayo yalipata msamaha wa kodi wenye thamani ya Sh.72,641,972.80 (BMW X5 - Sh.39,145,405.60; Toyota Land Cruiser Prado - Sh.14,254,160.40; na Hyundai Santa - Sh.19,242,406.80).

Mheshimiwa Spika, Wakaguzi walipoenda kukagua mradi huo, hawakukuta gari hata moja ingawa Menejimenti ya Kampuni iliweza kuthibitisha ununuzi wa gari moja tu (*Hyundai Santa mpya*) na hawakuwa na taarifa ya ununuzi wa hayo magari mengine. Kwa maana hiyo, Serikali ilipoteza mapato ya Sh.53,399,569 kwa kusamehe kodi ya uagizaji wa BMW X5 na Toyota Land Cruiser Prado kwa pamoja.

Mheshimiwa Spika, mapungufu ya aina hii yanaashiria kuwepo dalili za nyaraka kugushiwa katika kuwezesha msamaha wa kodi kutolewa kwa mtu au Kampuni isiyostahili.

29 JANUARI, 2015

d) Utoaji wa misamaha ya kodi isiyo na ukomo kwa ajili utekelezaji wa miradi ya ukarabati na upanuzi wa makampuni mbalimbali ulioikosesha Serikali mapato ya Sh. 63,213,537,216.70 katika mwaka wa ukaguzi.

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi umebaini kuwa misamaha ya kodi iliyotolewa kwa ajili ya ukarabati na upanuzi wa uwekezaji uliokwifanyika imeongezeka kutoka Sh. 34,205,432,788.50 kwa mwaka 2011/2012 hadi Sh. 63,213,537,216.70 kwa mwaka 2012/2013 ambalo ni ongezeko la asilimia 84.81. Kukosekana kwa ukomo wa muda, kiasi na aina ya vifaa vinavyopewa msamaha wa kodi kumetengeneza mianya kwa baadhi ya wawekezaji kufaidika na misamaha ya kodi isiyo na ukomo kwa kuwa ukarabati na upanuzi endelevu wa miradi ya makampuni. Kamati inaona si sahihi kuendelea kutoa misamaha ya kodi kwa ajili ya ukarabati na upanuzi wa miradi ambayo ilifaidika na misamaha hiyo wakati inaanzishwa na kuiendelea kuikosesha Serikali mapato kwa muda mrefu.

e) Misamaha ya kodi ya Sh. 13,081,104,878 iliyotolewa kwa kuzingatia maombi yasiyo na nyaraka za kutosha.

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi umebaini uwepo wa misamaha ya kodi ya Sh.13,081,104,878 iliyotolewa kwa wawekezaji mbalimbali bila kuwepo kwa nyaraka zinazohitajika. Nyaraka zilizokosekana ni pamoja na kibali za msamaha wa kodi kutoka Hazina, kibali kutoka Wizara mama, Taarifa ya matumizi yanayoendelea ya misamaha ya kodi kibali cha ujenzi, Taarifa za ukaguzi wa kushitukiza. Hii ni kinyume na taratibu za uandaaji na usimamizi wa matumizi ya misamaha ya kodi ambazo zinaitaka Mamlaka ya Mapato kuhakikisha maombi yote ya misamaha ya kodi hayashughulikiwa mpaka zinapowasilisha nyaraka zinazohitaji kisheria.

f) Kufungwa kwa duka la bidhaa zilizosamehewa kodi bila kuwasilisha TRA Hesabu za matumizi ya misamaha ya kodi kulikoisababishia Serikali hasara ya Sh.3, 824,547,526.

Mheshimiwa Spika, Kampuni ya M/s Conti- Africa Ltd katika miaka ya 2011/2012 na 2012/2013 ilipewa msamaha wa kodi

29 JANUARI, 2015

wenye thamani ya Sh.3, 824,547,526 kwa ajili ya bidhaa zitakazouzwa kwenye duka la Jeshi huko Arusha. Hata hivyo, Wakaguzi walipoenda Arusha hawakulikuta duka hilo na Menejimenti ya TRA (Arusha) iliwathibitishia Wakaguzi kuwa Kampuni hiyo ilifunga biashara hiyo muda mrefu.

Mheshimiwa Spika, Kamati haikufurahishwa na kitendo cha Kampuni hiyo kufunga biashara bila kuwasilisha TRA hesabu za misamaha ya kodi na TRA kutofuatilia kama msamaha wa kodi uliotolewa unatumika kwa malengo yaliyokusudiwa. Ni wazi kwamba, TRA kutofanya ufuatiliaji kunatoa fursa ka bidhaa zilizosamehewa kodi kupelekwa kwenye maduka yasiyo ya kijeshi na kuikosesha mapato Serikali.

2.2 MATOKEO YA UKAGUZI MAALUM WA FEDHA ZA USHURU WA MAUZO NJE YA NCHI NA RUZUKU YA SERIKALI KWA ZAO LA KOROSHO KATIKA MKOA WA MTWARA KATIKA KIPINDI CHA 2006/07 HADI 2010/11

Mheshimiwa Spika, iliyokuwa Kamati ya Bunge ya Hesabu za Mashirika ya Umma (POAC) na Kamati ya Ushauri ya Mkoa wa Mtwara mnamo mwezi Mei 2011 ziliomba Mdhambi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kufanya ukaguzi maalum kwa lengo la kuthibitisha yafuatayo:-

a) Ni sababu gani fedha za ruzuku, pamoja na ushuru wa korosho ghafi hazipeleki kwenye Halmashauri zinazolima zao hilo ili Halmashauri hizo ziweze kupanga matumizi ya fedha hizo kama ilivyo kwa fedha zingine za Halmashauri hizo.

b) Kwa kiwango gani Wakurugenzi wa Halmashauri wanaruhusiwa katika kuidhinisha malipo ya fedha za ruzuku pamoja na ushuru wa mauzo ya korosho ghafi.

c) Ni kwa kiwango gani maafisa wa ngazi za Mkoa na Bodi ya Korosho wamezingatia taratibu za udhibiti wa fedha za ruzuku na ushuru wa mauzo ya korosho ghafi ili zitumike kwa mujibu wa malengo yaliyokusudiwa.

29 JANUARI, 2015

d) Ni kwa idhini ya nani Halmashauri ziliruhusiwa kutumia fedha zaidi ya magao wake.

2.2.1 **Mheshimiwa Spika**, katika kuthibitisha sababu za ruzuku pamoja na ushuru wa korosho ghafi kutopelekwa kwenye Halmashauri zinazolima zao hilo, Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali amebaini kuwa Sheria Na.21 ya 1984 iliyofanyiwa marekebisho mwaka 2006 iliyokuwa ikielekeza kuwa fedha za makusanyo ya ushuru wa usafirishaji korosho ghafi nje ya nchi kupelekwa Halmashauri zinazolima korosho ilifutwa na Bunge na kutungwa Sheria mpya Na.18 ya mwaka 2009. Aidha, Sheria Na.18 ya mwaka 2009 ilifanyiwa marekebisho na Sheria ya fedha ya mwaka 2010 kwa kuingizwa kifungu Na.17A kinachotoza 'Export Levy' na kuelekeza asilimia 65 (65%) ya 'Export Levy' hiyo ipelekwe kwenye Mfuko wa kuendeleza zao la Korosho na asilimia 35 (35%) ibakie Hazina kwenye Mfuko mkuu wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, kwa maana hiyo maboresho ya Sheria yaliyofanywa na Bunge yanaelekeza fedha hizo kufikia walengwa kupitia Mfuko wa kuendeleza zao la Korosho na sio kupitia Halmashauri zenye wakulima wa zao la korosho.

2.2.2 **Mheshimiwa Spika**, kimsingi Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali amethibitisha ushiriki wa Watendaji Wakuu wa Halmashauri katika kuidhinisha malipo ya fedha za ruzuku na ushuru wa korosho ghafi ingawa ukaguzi wake ulibaini mapungufu yafuatayo;

a) Hasara ya Shs.223,815,000 inayotokana na malipo kwa pembejeo ambazo hazikupokelewa

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi umebaini kuwa Kampuni za Mukpar Tanzania Ltd na Equatorial Africa Ltd zililipwa na Bodi ya Korosho Shs.223,815,000 zaidi ya fedha ambazo walipaswa kulipwa kama utaratibu wa ulipaji wa asilimia 50 ungefuatwa katika msimu wa 2009/10. Kimsingi utaratibu huu unaelekeza kuwa Bodi ya Korosho humlipa Mzabuni asilimia 50 ya bei ya pembejeo baada ya kupata nyaraka zinazothibitisha kuwa Vyama vya Msingi vimelipa asilimia 50 ya bei ya pembejeo.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, ukaguzi umebaini utaratibu huo haukufuatwa na kilichofanyika ni Mfuko wa Pembejeo wa Wilaya ya Masasi kupita Katibu wa Mfuko huo (*Afisa Kilimo wa Wilaya ya Masasi*) kutoa vibali vya kugushi vya malipo kwa Bodi ya Korosho kwa kigezo kuwa Mfuko umepokea pembejeo zote kutoka kwa Mukpar Tanzania Ltd na Vyama vya msingi vimeshalipa asilimia 50 ya bei ya pembejeo. Hivyo, kusababisha Bodi ya Korosho kuilipa kimakosa Mukpar Shs. 292,375,000 pamoja na usafiri Shs.2,880,000 (lita 24000*Shs120).

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipomuhoji Mwenyekiti wa Bodi ya Korosho alithibitisha kutopokelewa kwa pembejeo hizo mpaka sasa na hakuna juhudu zozote zilizofanyika kuokoa fedha hizo. Aidha, mpaka sasa si Mukpar (T) Ltd wala Afisa Kilimo wa Wilaya ambaye amechukuliwa hatua za kinidhamu au za kisheria.

b) Malipo ya pembejeo pasipo viambatanisho Shs. 184,564,500

Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Pembejeo wa Wilaya ya Tandahimba (MPEWATA) unadaiwa kiasi cha Shs. 184,564,500 na makampuni ya Bytrade Tanzania (Shs. 154,564,500) na Mega Generics Limited (Shs. 30,000,000). Kampuni hizo zililipwa kiasi cha Shs. 262,132,500 (asilimia 50 ya Shs. 524,265,000) na Bodi ya Korosho kinyume cha utaratibu unaoelekeza Bodi kulipa asilimia 50 ya bei ya pembejeo baada ya kupata nyaraka zinazothibitisha kuwa Vyama vya Msingi vimelipa asilimia 50 ya bei ya pembejeo. Malipo ya Shs. 262,132,500 yalifanywa bila uthibitisho wa malipo ya Vyama vya Msingi kufanyika, hadi wakati wa Kamati inahoji Menejimenti ya Bodi ya Korosho pembejeo zenye thamani ya Sh.154,564,500 zilizolipwa ruzuku zilikuwa hazijapelekwa kwa wakulima na hazijulikani zilipo na hakuna hatua za kisheria wala za kinidhamu zilizochukuliwa kwa waliohusika.

2.2.3 **Mheshimiwa Spika**, katika kukagua hali ya udhibiti wa fedha za ruzuku na ushuru wa mauzo ya korosho ghafi ili zitumike kwa mujibu wa malengo yaliyokusudiwa, Ukaguzi umebaini yafuatayo:-

29 JANUARI, 2015

a) Matumizi ya fedha za ruzuku na ushuru wa mauzo ya korosho nje ya nchi kuendeshea shughuli za ofisi Shs. 1,075,046,004

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi umebaini kuwa kiasi cha Shs.1,075,046,004 kilitumiwa na Bodi ya Korosho kulipia matumizi mbalimbali ya Ofisi ikiwemo mishahara, gharama za matengenezo, bili za umeme n.k. ikiwa ni kinyume na maelekezo ya sheria inayotaka fedha hizo zitumike kwa ajili ya kuendeleza zao la korosho. Fedha hizo ni nje ya fedha za usimamizi. Aidha, Kamati ilipoihoji Menejimenti ya Bodi ya Korosho ilishindwa kuthibitisha kuwa fedha hizo ni mgao wao na haikuweza kuwasilisha kibali cha kutumia fedha hizo.

Jedwali 1: Mchanganuo wa fedha zilizotumika kulipia madai mbalimbali ya Ofisi

Mwaka	Jumlaya/Matumizi	Fedha za Usimamizi	Ziada ya fedha iliyotumika
2006/07	382,676,430	50,000,000	332,676,430
2007/08	115,496,912	100,000,000	15,496,912
2008/09	365,365,153	80,000,000	285,365,153
2009/10	315,845,456	80,000,000	235,845,456
2010/11	285,662,053	80,000,000	205,662,053
	1,465,046,004	390,000,000	1,075,046,004

b) Kukosekana kwa uthibitisho wa matumizi ya marejesho ya mikopo ya Ruzuku Shs. 345,958,266 katika Bodi ya Korosho

Mheshimiwa Spika, Katika msimu wa mwaka 2006/2007, kiasi cha Shs.345, 958,266 kilirejeshwa Bodi ya Korosho kutoka Halmashauri za Wilaya mbalimbali kwa ajili ya kuanzisha Mfuko (*Revolving Fund*). Aidha, mchanganuo wa matumizi ya fedha hizo haukupatikana wakati wa ukaguzi maalum. Hata, Kamati ilipoihoji Menejimenti ya Bodi ya Korosho haikuweza kuthibitisha matumizi ya fedha hizo.

29 JANUARI, 2015

Jedwali 2: Marejesho ya Mikopo ya ruzuku kwa Wilaya za Mtwara

Halmashauri	Deni (Mgao) Shs	Marejesho Shs.	Bakaa Shs.
Mtwara (M)	55,275,380	25,372,940	29,902,440
Mtwara (V)	139,891,490	40,433,736	99,457,754
Tandahimba	380,125,059	162,151,590	217,973,469
Newala	183,807,909	100,000,000	83,807,909
Masasi	349,620,950	18,000,000	331,620,950
JUMLA	1,108,788	345,958,266	762,762,522

c) Deni la Pembejeo Shs.762,762,522

Mheshimiwa Spika, Halmashauri za Manispaa ya Mtwara, Wilaya ya Mtwara, Tandahimba, Newala na Masasi zilipelekwa pembejeo zenye thamani ya Sh.1,108,720,788 ambapo fedha hizo zilitakiwa kurudishwa Bodi ya Korosho kwa ajili ya kuanzisha Mfuko Endelevu wa Pembejeo (Revolving Fund). Halmashauri zilizotajwa hapo juu zilikiri kupokea pembejeo hizo na kuzikopesha kwa Vyama vya Msingi/wadau mbalimbali wa zao la Korosho. Ukaguzi ulibaini kuwa Halmashauri zote za Wilaya zimegoma kurejesha fedha hizo Bodi ya Korosho kwa maelezo kwamba ni fedha halali za Halmashauri hizo kwa mujibu wa sheria Na.9 ya mwaka 1982.

Mheshimiwa Spika, mpaka ukaguzi huu maalum unakamilika, kiasi cha Shs.762,762,522 kilikuwa hakijakusanywa kutoka kwa Vyama vya Msingi/wadau mbalimbali waliokopesha pembejeo kama jedwali hapa chini linavyoonyesha:

29 JANUARI, 2015

Jedwali 3: Marejesho ya Mikopo ya Pembejeo kwa Halmashauri za Mtwara

HALMASHAURI	DENI (MGAO)	MAREJESHO	BAKAA
MTWARA (M)	55,275,380	25,372,940	29,902,440
MTWARA (V)	139,891,490	40,433,736	99,457,754
TANDAHIMBA	380,125,059	162,151,590	217,973,469
NEWALA	183,807,909	100,000,000	83,807,909
MASASI	349,620,950	18,000,000	331,620,950
JUMLA	1,108,720,788	345,958,266	762,762,522

d) Ruzuku kulipia Pembejeo ambazo hazikuombwa na wakulima

Mheshimiwa Spika, Katika kipindi cha mwaka 2011/2012, Wakulima wa Halmashauri ya Newala walipeleka mahitaji yao ya pembejeo (*dawa aina ya Sulphur ya unga*) kwa ajili ya zao la korosho. Badala yake, Halmashauri ilipelekewa pembejeo aina ya Falcon (*Sulphur ya maji*) ambayo ndiyo ilikuwa kwenye ruzuku na hivyo kusababisha migogoro na wakulima ambao waligoma kutumia pembejeo aina ya Falcon na hivyo kulazimika kujinunulia pembejeo aina ya Sulphur kutoka kampuni ya Abbasi Tanzania LTD ambayo haikuwa kwenye mfumo wa ruzuku.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo, Ukaguzi maalum umebaini kuwa dawa zote zinafanya kazi moja na kuwa Sulphur ya unga ina madhara kwenye udongo. Hivyo, ni wazi kuwa elimu ya kutosha haitolewi kwa wakulima juu ya matumizi sahihi ya baadhi ya pembejeo na hivyo kufanya wakulima waone wanahujumiwa kwa kutopelekewa aina za pembejeo walizoomba. Hata hivyo, Kamati haikuweza kupata taarifa ya matokeo ya utafiti uliofanywa kuthibitisha kutofaa kwa matumizi ya dawa aina ya sulphur ya unga.

e) Kutozingatiwa kwa mapendekezo ya wakulima

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi huu maalum umebaini kuwa Bodi ya Korosho imekuwa haizingatii maelekezo ya wakulima na hivyo kuamua kuwapelekea pembejeo wanazoonwa wao

29 JANUARI, 2015

zinafaa. Hali hii imekuwa ikisababisha migogoro isiyokuwa ya lazima baina ya wakulima na Bodi ya Korosho kupitia Vyama vyao vya Msingi.

f) Kukosekana kwa Taarifa na nyaraka mbalimbali

Mheshimiwa Spika, Bodi ya Korosho ilitoa maelekezo kwa wadau wa zao la korosho katika ngazi mbalimbali kuhusu namna ya kutunza na kuandaa taarifa ya matumizi ya fedha za pembejeo ikionyesha orodha ya wakulima walionufaika na pembejeo za ruzuku. Pamoja na kuwepo kwa maelekezo hayo, Halmashauri za Wilaya ya Tandahimba, Nanyumbu, Masasi, Mtwara (M) na Mtwara (V) hazijawahi kuandaa Taarifa hizo na hakuna barua yoyote kutoka Bodi ya Korosho ya kuwataka wadau wa zao la korosho kuandaa na kuwasilisha taarifa hizo. Hali hii inaleta wasiwasi kama Bodi ya Korosho inafanya kazi ya usimamizi kama inavyotakiwa ili kuhakikisha wakulima wananufaika na pembejeo za ruzuku.

2.3 UKAGUZI MAALUM WA UJENZI WA JENGO LA KUMBI ZA WATU MASHUHURI KATIKA UWANJA WA NDEGE WA KIMATAIFA WA JULIUS NYERERE DAR ES SALAAM (JNIA) KATIKA KIPINDI CHA 2006 HADI 2012

Mheshimiwa Spika, Baada ya uchambuzi wa kina wa Taarifa ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusu Ukaguzi Maalum wa Ujenzi wa jengo la kumbi za watu mashuhuri katika Uwanja wa ndege wa Julius Nyerere, ilibainika kuwa mnamo mwaka 2007, Serikali ya Tanzania kupitia iliyokuwa Wizara ya Miundombinu waliingia mkataba na Kampuni ya China Songangol International Limited (CSIL) ili kufanikisha Miradi kumi na moja ya uwekezaji na uendelezaji katika Uwanja wa ndege wa Julius Nyerere.

Mheshimiwa Spika, Baada ya kusainiwa kwa 'makubaliano (MOU) baina ya wadau hao wawili (*Mamlaka ya Viwanja vya Ndege na China Songangol International Limited, CSIL*) ilikubaliwa kwamba awamu ya kwanza ya mradi ihusishe miradi mitatu ambayo ni pamoja na Ujenzi wa Jengo la wageni wa kitaifa, makubaliano ambayo yalisainiwa tarehe 28 Februari, 2007. Baada ya Ukaguzi maalum, maeneo

¹ Makubaliano ya awali yaliosainiwa tarehe 13 Machi, 2007

29 JANUARI, 2015

yafuatayo yaligundulika kuwa na dosari kutokana na ujenzi wa jengo hilo;

2.3.1 Ujenzi kuanza kufanyika bila kupata kibali cha Baraza la Mawaziri

Mheshimiwa Spika, Katika kupitia Hati za makubaliano baina ya Wizara ya Miundombinu, Mamlaka ya Viwanja vya Ndege na Kampuni ya CSIL, Mdhambi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali alibaini kuwa Wizara ya Miundombinu iliandaa rasimu ya Waraka na kuuwasilisha kwenye Baraza la Mawaziri kuomba kibali cha Serikali kuendelea na utekelezaji wa ujenzi wa jengo la wageni wa kitaifa (*State Reception Building*) kwa njia ya ubia kwa kushirikiana na CSIL.

Mheshimiwa Spika, katika ukaguzi maalum uliofanyika, ilibainika kuwa kulikuwa na mapungufu katika Waraka husika kwani haukuwa umesainiwa na Waziri wa Miundombinu, haukuwa na tarehe ikionyesha uliandaliwa lini na pia haukuwa na namba ya kuonyesha ni waraka namba ngapi na zaidi hapakuwepo na uthibitisho iwapo Waheshimiwa Mawaziri waliridhia kwa hatua zaidi za kumshauri Mheshimiwa Rais ili kuagiza ujenzi wa jengo hilo.

Mheshimiwa Spika, Kamati itahitaji kupata maelezo ya kina ya Serikali iwapo mchakato wa kuruhusu ujenzi wa jengo hilo ulipitia taratibu zote za kupata idhini ya Baraza la Mawaziri ikizingatiwa kuwa Kampuni ya CSIL baadaye ilishindwa kutekeleza majukumu yake ya kimkataba ikiwamo uendelezaji wa eneo la Terminal three katika Uwanja wa JNIA.

2.3.2 Mkanganyiko kuhusu mchango wa Serikali katika ujenzi wa jengo hilo.

Mheshimiwa Spika, Dosari kubwa nyingine iliyobainika na CAG kuhusu ujenzi wa Jengo la watu mashuhuri katika Uwanja wa JNIA ni kuhusu kiasi cha gharama ambacho Serikali ilichangia katika ujenzi husika. Mkanganyiko wa gharama za Serikali katika ujenzi huo ulitokana na taarifa za awali kuonyesha kuwa Serikali ilichangia kiasi cha Dola za Kimarekani milioni mbili (sawa na Shilingi bilioni tatu za kitanzania).

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi maalum baada ya kupitia na kuchambua nyaraka mbalimbali za mikataba na manunuzi ilithibitisha kuwa gharama za mchango wa Serikali katika Jengo la kumbi za watu Mashuhuri kwa kazi zilizofanyika ulikuwa ni Shilingi 869,485,164 na sio bilioni tatu (3,000,000,000). Hivyo basi, ni muhimu Serikali ikalifahamisha bunge lako tukufu utata wa gharama hizo ulitokana na jambo gani.

2.3.3 Mapungufu kuhusu gharama halisi za ujenzi wa jengo la watu Mashuhuri katika JNIA

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi uliofanyika bado unadhihirisha kwamba gharama halisi za Ujenzi wa Jengo la watu Mashuhuri katika Uwanja wa Julius Nyerere zina mkanganyiko. Katika Ukaguzi wao, Wakaguzi walishindwa kupata nyaraka wala vielelezo vyovyote vilivyomo kwenye majalada ya Ofisi ya Mamlaka ya Viwanja vya Ndege (TAA) na yale ya Kiwanja cha JNIA ikiwamo Mkataba kwa ajili ya kuonyesha gharama halisi za ujenzi wa jengo hilo. Kilichopatakina kwa wakaguzi ni "Offer of Grant for VIP Lounge" yenye thamani ya RMB 27,980,000 ambazo ni sawa na Sh.5, 335,359,318.

Mheshimiwa Spika, tafsiri ya kukosekana mikataba hapo juu inaashiria kwamba Mkandarasi (M/s Beijing Construction Engineering Group Co. Ltd) pamoja na Mfadhili (M/s China International Fund Limited) hawakukabidhi nyaraka za ujenzi Serikalini na hivyo kushindwa kufahamu gharama halisi iliyolipwa na Mfadhili huyo.

Mheshimiwa Spika, ili kupata thamani halisi ya ujenzi wa Jengo hilo, Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kwa barua ya tarehe 3/04/2014 yenye kumb. Na. AB/235/280/08 aliagiza Wizara ya Uchukuzi iwasiliane na Mthamini Mkuu wa Majengo ya Serikali ili kufanya tathmini ya gharama halisi za ujenzi wa Jengo hilo. Kwa mujibu wa Taarifa ya Mthamini Mkuu wa Majengo ya Serikali, hadi kufikia Mwezi Mei, 2014 gharama za Ujenzi wa Jengo hilo ilikuwa ni sawa na Sh.3,072,000,000 na mchango wa Serikali kwa shughuli zisizohusu ujenzi wa Jengo ulikuwa jumla ya Sh.869,485,164 tu.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, Katika mikutano mbalimbali ya Bunge lako tukufu mwaka 2011 na 2012, Serikali ilitoa tamko kuwa Jengo la Watu Mashuhuri katika Uwanja wa Ndege wa Dar es Salaam lilijengwa kwa jumla ya Shilingi 12 bilioni, tofauti ya Shilingi bilioni 9 kutoka gharama iliyoainishwa na Mthamini Mkuu wa Serikali.

2.3.4 Kukiukwa kwa Sheria ya Manunuzi kulikofanywa na Mamlaka ya Viwanja vya Ndege (TAA)

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi maalum ulibaini kuwa manunuzi ya jumla ya Sh.916, 917,145 yaliofanywa na TAA yalifanywa kinyume na kifungu namba 45 cha Sheria ya Manunuzi ya Umma (*Public Procurement Act*) Na. 21 ya mwaka 2004. Kifungu husika kinaitaka Mamlaka ya Ununuzi kuainisha manunuzi yote yanayotarajiwa kufanywa katika mwaka husika katika Mpango wa Manunuzi wa mwaka (*Annual Procurement Plan*).

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi maalum ulithibitisha kuwa manunuzi ya jumla ya Sh.916, 917,145 hayakuwamo kwenye mpango wa manunuzi wa mwaka katika miaka iliyohusisha Ukaguzi maalum 2009 hadi 2011. Athari ya jambo kama hilo kufanyika ni kuwa manunuzi hayo yalifanywa pasipo kuwepo kwenye bajeti wala Mpango wa Manunuzi na vilevile kutokupata idhini ya Bodi ya Zabuni au ya Ushauri ya Wizara. Kwa namna nyingine, uamuzi huo usiokuwa wa kisheria ulisababisha kutotekelezwa kwa shughuli zingine za TAA zilizokuwepo kwenye mpango ili kutoa nafasi kwa manunuzi haya yasiyokuwepo kwenye mpango kufanyika.

2.3.5 Malipo yaliofanywa bila kuwepo na ushindani wa bei

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi maalum umebainisha kuwa Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania ilifanya Malipo ya kiasi cha Sh.283,803,729 kwa watoa huduma mbalimbali bila kufanya ushindani wa bei ambao ungesaidia kupata bei nafuu ya huduma na vifaa ili kuokoa fedha za Umma kama inavyoelekezwa na Kanuni ya manunuzi ya Umma Na. 68 (4-5) ya mwaka 2005.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, Athari inayotokana na maamuzi ya kutoshindanisha bei ili kupata huduma au vifaa ni kukosekana kwa uthibitisho wa thamani ya fedha katika manunuzi hayo. Hivyo, kutoshindanisha bei wakati wa manunuzi ya huduma na vifaa kulisababisha TAA kuwa na matumizi yasiokuwa na gharama nafuu kwa kipindi chote cha ujenzi wa jengo hilo.

2.3.6 **Malipo yaliofanyika bila kufuata taratibu za Manunuzi**

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi maalum ulipitia nyaraka mbalimbali ili kubaini iwapo mchakato wa manunuzi wakati wa ujenzi wa Jengo la watu mashuhuri katika Uwanja wa Ndege wa Julius Nyerere ulifuata utaratibu. Katika Ukaguzi huu, ilibainika kuwa manunuzi yanayofikia kiasi cha Sh.737, 240,842 yaliyofanywa na Mamlaka ya Viwanja vya Ndege pamoja na Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Dar es Salaam hayakufuta mchakato wa manunuzi.

Mheshimiwa Spika, kukiukwa kwa Sheria ya Manunuzi kunatoa taswira kuwa Watumishi wasiokuwa waaminifu walitumia mwanya huo kununua vifaa na huduma zilizo juu ya kiwango cha malipo ya kawaida kwa manufaa yao binafsi. Aidha, kukiukwa kwa Sheria hiyo kulisababisha uwepo wa matumizi mabaya ya fedha za TAA.

2.3.7 **Mali, Vifaa na Samani kutothaminishwa na kuwekewa alama za utambuzi**

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi maalum umebaini kuwa Mamlaka ya Viwanja vya Ndege (TAA) haina uthibitisho wowote wa hati za kupokelea mali, vifaa na samani husika (*Delivery notes*) unaonyesha kupokelewa kutoka kwa Mfadhili (*China Sonangol International Limited, CSIL*).

Mheshimiwa Spika, Kutokana na dosari zilizojitokeza kuhusiana na makabidhiano ya jengo na mali zilizopo, ni dhahiri kuwa kumekuwepo na mifumo dhahifu iliyosababisha kutokuwepo kwa makabidhiano rasmi ya Jengo hilo kutoka kwa Mfadhili. Uwezekano wa mali kuibwa, kuhamishwa, kuuzwa, kupotea au kubadilishwa ni mkubwa na zaidi mali

29 JANUARI, 2015

hizo zitashindwa kujumuishwa katika Hesabu za mwaka za Mamlaka kinyume na utaratibu wa kimataifa wa Taarifa za Hesabu (IFRS).

2.4 UKAGUZI MAALUM WA KUTHIBITISHA IWAPO KULIKUWA NA TIJA KATIKA MATUMIZI YA SHILINGI BILIONI 9 NA MILIONI 600 KATIKA VIKAO MBALIMBALI VYA MABARAZA YA WAFANYAKAZI, MANUNUZI NA MATANGAZO KATIKA MAMLAKA YA BANDARI TANZANIA (TPA) KWA MWAKA WA FEDHA 2011/2012

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi maalum wa matumizi ya zaidi ya Sh. 9,600,000,000 yaliokuwa yamefanywa na Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA) uliombwa na Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) baada ya kuchambua na kujadili Taarifa ya Hesabu za Mamlaka kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2012.

Mheshimiwa Spika, baada ya kujadili kwa kina Taarifa husika, Kamati ilimuomba Mdhambi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kufanya Ukaguzi maalum wa matumizi hayo ili kuona iwapo yalikuwa sahihi na kama TPA na Taifa lilipata tija kwa matumizi husika. Aidha, Ukaguzi maalum ulibaini mambo yafuatayo;

2.4.1 Matumizi ya Shilingi 684,705, 237 yalitumika bila kuwa na uhusiano na Vikao vya Wafanyakazi.

Mheshimiwa Spika, baada ya Ukaguzi maalum na baada ya CAG kupokea majibu ya hoja za ukaguzi kutoka kwa Bodi ya TPA, ilibainika kuwa kuna matumizi ya Sh.684, 705,237 yaliofanyika lakini hayakuwa na uhusiano wowote na vikao vya wafanyakazi kama ilivyokuwa imetaarifiwa na Menejimenti ya TPA.

Mheshimiwa Spika, matumizi ya fedha hizo kwa kazi isiyokusudiwa yanadhahirisha uwepo wa mianya kwa watumishi wasiokuwa waaminifu kujipatia fedha za Umma bila ya kuzingatia Sheria na Miongozo ya matumizi ya fedha. Hadi tunapowasilisha Taarifa hii, Mamlaka ya Bandari

29 JANUARI, 2015

Tanzania haijatoa uthibitisho wa namna fedha hizo zilivyotumika.

2.4.2 Kutopatikana kwa nyaraka za matumizi ya Sh. 384,199,742.40 zinazodaiwa kutumika kwa matangazo

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia Ukaguzi maalum na mahojiano na Kamati, ilibainika kuwa TPA wamekuwa wakifanya matangazo mbalimbali kwa njia ya redio, televisheni, magazeti na vipeperushi. Hata hivyo, katika uhakiki wa matumizi husika, Mdhambi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali alishindwa kupata nyaraka za kuthibitisha matumizi ya jumla ya Sh. 384,199,742.40 ambazo TPA walidai kuwa zilitumika kwa matangazo.

Mheshimiwa Spika, kutopatikana kwa uthibitisho wa nyaraka za matumizi ya fedha hizi ni kiashiria kingine cha udhaifu katika usimamizi wa fedha za Umma uliopo katika Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA). Aidha, jambo hili pia ni kiashiria cha matumizi mabaya ya fedha za Umma na ubadhirifu.

2.4.3 Malipo ya viwango vipya vya Fedha za kujikimu TZS 62,825,725.97 (Perdiem) bila kupata kibali cha Msajili wa Hazina

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Sheria ya Msajili wa Hazina, na kwa kuzingatia maelekezo ya Ofisi hiyo yenye jukumu la kusimamia utendaji wa Mashirika ya Umma, Mashirika yote ya Umma yana wajibu wa kupata kibali cha Msajili wa Hazina kabla ya kuanza kulipa viwango vipya vya mishahara na posho za kujikimu.

Mheshimiwa Spika, matokeo ya Ukaguzi maalum yamebainisha kuwa Bodi ya TPA iliidhinisha na kuanza kulipa Malipo na viwango vipya vya posho ya safari ya kujikimu kwa watumishi wake bila ya kupata kibali cha Msajili wa Hazina jambo ambalo ni kinyume na Sheria. Kwa mwaka husika wa Ukaguzi, Jumla ya Sh. 62,825,725.97 zililipwa kwa Watumishi wa TPA kinyume na utaratibu na matakwa ya Sheria.

29 JANUARI, 2015

Jedwali 4: Viwango vya Posho za kujikimu kwa Watumishi wa TPA (Ndani ya Nchi)

Ngazi ya Mshahara	Kiwango cha Posho (Kabla ya Mabadiliko)	Kiwango cha Posho (Baada ya Mabadiliko)
TPSS 4	270,000	500,000
TPSS 3	270,000	400,000
TPSS 1-2	217,000	320,000
TPGS 7-8	164,000	215,000
TPGS 3-6	118,000	156,000
TPCS 4	94,000	125,000
TPGS 1-2	94,000	125,000
TPCS 1-3	94,000	125,000

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) ikiwa imepewa Jukumu la kikanuni la kusimamia matumizi ya fedha za Umma, katika Kikao chake cha tarehe 15 Januari, 2015 ilipokutana na Bodi na Menejimenti ya TPA iliagiza fedha hizo zote zilizolipwa kwa wahusika kinyume na utaratibu na kabla ya kibali cha Msajili wa Hazina (*kilichotoka Januari, 2015*) zirejeshwe mara moja. Ni imani ya Kamati kuwa hii itakuwa njia bora ya kudhibiti Bodi na Menejimenti za Mashirika ya Umma zinazokiuka miongozo ya Msajili wa Hazina katika masuala ya viwango vya mishahara na posho za kujikimu.

2.4.4 Manunuzi ya dharula yenye thamani ya Tshs. 6,355,500,000, Dola za Kimarekani 810,000 na Euro 13,915

Mheshimiwa Spika,²kifungu 42 (a) ya Kanuni za Ununuzi wa Umma za mwaka 2005 G.N No.97 kinawataka Maafisa masuhuli katika Taasisi za Umma kuhakikisha kuwa wanafanya maoteo ya manunuzi ya dharula yanayoweza kutokea katika mwaka husika wa fedha katika Taasisi zao na kisha kuainisha njia za ununuzi zitakazotumiwa ili kuhakikisha kuwa tija inapatikana katika manunuzi husika.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilishtushwa na manunuzi yenye thamani kubwa ya zaidi ya Shilingi Bilioni 8 za kitanzania kufanywa kwa njia ya dharula katika Mamlaka ya Bandari

² Kanuni ya 42(a) ya Kanuni za Ukaguzi wa Umma za Mwaka 2005

29 JANUARI, 2015

Tanzania (TPA). Kufuatia hoja hii ya Ukaguzi na kwa kuzingatia³kifungu 42(1) (c) ya GN No. 97 ya Mamlaka ya Udhhibiti wa Manunuzi ya Umma (PPA) ya mwaka 2004, Mamlaka ya Bandari ilitakiwa kupata kibali cha Mlipaji Mkuu wa Serikali (*Paymaster General*) ili kuhalalisha udharula wa manunuzi yaliofanyika.

Mheshimiwa Spika, Tarehe 6 Machi, 2013 kupitia barua yenye kumbukumbu Na.PPRA/AE/106/C/20 Mamlaka ya Udhhibiti wa Manunuzi ya Umma ilimwandikia Mlipaji Mkuu wa Serikali ikimshauri kuwa ni vema manunuzi haya ya dharula yaliofanywa na TPA yakafanyiwa Ukaguzi maalum kutokana na utata uliopo. Ni kwa msingi huo hadi leo hii, Mlipaji Mkuu wa Serikali hajatoa kibali cha kuruhusu idhini ya uhalali wa manunuzi husika.

Mheshimiwa Spika, katika eneo hili la manunuzi ya dharula na tena yenye thamani kubwa kama ilivyotajwa hapo juu, ni dhahiri kuwa fedha za Umma zimetumika vibaya kwa baadhi ya watumishi wasiokuwa waaminifu kutengeneza udharula usiokuwepo ili wajipatie fedha kwa njia ya udanganyifu. Ukaguzi maalum umebainisha kuwa mambo yanayoitwa ya⁴ dharula yaliohusisha manunuzi hayo ni ya muda mrefu na ya kihistoria ikiwa ni pamoja na msongamano wa mizigo bandarini, ufanisi mdogo wa Kampuni ya TITCS na pia kutumia fedha kwa dharula wakati manunuzi husika yalipangwa katika mpango wa mwaka wa manunuzi wa Shirika.

Mheshimiwa Spika, mapungufu katika uzingatiaji wa Sheria ya manunuzi kwa mujibu wa matokeo ya Ukaguzi maalum yamejitokeza pia katika maeneo ya ujenzi wa (a) gati namba 2 na 3 katika Bandari ya Dar es Salaam (b) Ujenzi wa magati katika⁵Bandari za mwambao wa ziwa Tanganyika ambapo imebainika kuwa Mkandarasi aliyepewa kazi hana uwezo wa kutosha na hivyo takribani Sh.5, 517,986,016 zipo hatarini kupotea iwapo hatua za haraka na za makusudi hazitachukuliwa na Serikali.

³ Regulation 42(1) (c) of GN 97 of the PPA , 2004

⁴ Ukurasa wa 37 wa Kitabu cha Hoja za Ukaguzi Maalum uliofanywa na CAG kuhusu TPA

⁵ Kipili, Kagunga, Lagosa and Sibwesa Jettés

29 JANUARI, 2015

2.5 TAARIFA MAALUM KUHUSU MATOKEO YA UBINAFSISHAJI WA BENKI YA TAIFA YA BIASHARA (NBC) NA HATMA YA HISA ZA SERIKALI KATIKA BENKI HIYO

Mheshimiwa Spika, Kamati ina jukumu la kuangalia na kufuatilia uwekezaji unaofanywa na Serikali katika Mashirika mbalimbali ya Umma na Taasisi za kibiashara. Kamati hufanya kazi hii kwa karibu na Ofisi ya Msajili wa Hazina ikiwa ni pamoja na kupata fursa ya kujadili Taarifa ya Msajili wa Hazina (*The Treasury Statement*) kila mwaka inayobainisha kwa kina Uwekezaji wa Serikali, Dhamana za Serikali, Mikopo ya Serikali na pia Mapato yatokanayo na Uwekezaji husika.

Mheshimiwa Spika, katika Taarifa ya Msajili wa Hazina kwa mwaka unaoishia Juni 30, 2013 pamoja na Taarifa ya Mdhidhi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusu Taarifa husika, Kamati imebaini kuwa kuna uwezekano wa Serikali kupoteza hisa inazomiliki katika NBC iwapo jitihada za haraka hazitachukuliwa. Uchambuzi ufuatao wa Kamati kwa kuzingatia Taarifa nilizozieleza hapo awali unabainisha dosari za mchakato mzima wa kuuzwa kwa NBC na hatma ya uwekezaji wa hisa za Serikali.

2.5.1 Mchakato wa kuuzwa NBC

Mheshimiwa Spika, Baada ya kukamilika kwa marekebisho ya NBC kama ilivyoelekezwa na Baraza la Mawaziri kwa kuundwa kwa NMB Bank Ltd, NBC (1997) Ltd na NBC Holding Corporation, Serikali iliamuru mchakato wa mauzo ya hisa asilimia 70 ya hisa za NBC (1997) Ltd na NMB Ltd kwa Mwekezaji mahiri uanze. Mnamo mwaka 1998 NBC (1997) Ltd iliwekwa chini ya uangalizi wa iliyokuwa Tume ya Rais ya Kurekebisha Mashirika ya Umma (PSRC) kwa mujibu wa Sheria ya Mashirika ya Umma (*Public Corporations Act*) ya mwaka 1992. Matangazo ya awamu ya kwanza ya kukaribisha zabuni za ununuzi wa hisa asilimia 70 za NBC yalianza kutolewa kuanzia tarehe 1 Agosti mpaka 30 Novemba, 1998. Matangazo hayo yalitolewa kupitia vyombo vya habari vya ndani na nje ya nchi. Hadi kufikia tarehe ya mwisho ya wasilisho la zabuni 30 Novemba, 1998, Taasisi nne ziliwasilisha zabuni zao. Taasisi zililikuwa zifuatazo:

29 JANUARI, 2015

- a) Stanbic (T) Limited;
- b) The Tanzania Chamber of Commerce, Industry and Agriculture (TCCIA);
- c) First Adili Bancorp/Tanzanian Consortium; na
- d) Barclays Bank Plc (UK).

Mheshimiwa Spika, Tarehe 5 Disemba, 1998, Timu ya Wataalam wa Serikali (*Divestiture Technical Team*) kutoka Taasisi mbalimbali za Serikali ilifanya tathmini ya zabuni (*Evaluation of technical bids*). Kimsingi, katika tathmini hiyo, zabuni ya Barclays Bank Plc iliweza kupata alama za juu kwa wasilisho la kiufundi (*technical bid*), ingawa kwa upande wa wasilisho la kifedha (*financial bid*) lilikuwa na mapungufu mbalimbali ambayo yaliwasilishwa kwenye Kikao cha Makamishina wa PSRC (*PSRC Commission*) kwa taarifa na hatua zaidi. Makamishina wa PSRC baada ya kupitia Taarifa ya zabuni hiyo walielekeza zabuni hiyo itangazwe upya. Awamu ya pili ya zabuni ya ununuzi wa hisa asilimia 70 za NBC ilikuwa kwa njia ya barua za mwaliko wa wasilisho la zabuni kwa wazabuni 60 waliogawanyika katika makundi matatu. Makundi hayo ni:

- a) Wazabuni 8 waliowasilisha zabuni zao kwenye zabuni ya awali ya Novemba, 1998;
- b) Wazabuni 8 ambao walinunua "*Information Memorandum/Bid Document*" lakini hawakuwasilisha zabuni zao kwenye zabuni ya awali ya Novemba, 1998; na
- c) Wazabuni 48 Wawekezaji mahiri ambao hapo awali waliandikiwa barua ya mwaliko na Mhe. Waziri wa Fedha kupitia barua yake ya tarehe 30 Oktoba, 1998.

Mheshimiwa Spika, Tarehe 29 Januari, 1999 ilikuwa ni tarehe ya mwisho ya kuwasilisha zabuni hii kulingana na barua ya mwaliko iliyotajwa hapo juu. Hadi tarehe ya mwisho (29 Januari, 1999) ya wasilisho la zabuni, ni Taasisi nne tu ndizo zilizowasilisha zabuni zao. Taasisi hizo ni:

- a) Stanbic (T) Limited;
- b) ABSA Group of South Africa;
- c) First Adili Bancorp/Tanzanian Consortium; na
- d) Barclays Bank Plc (UK).

29 JANUARI, 2015

2.5.2 Kuuzwa kwa NBC kwa ABSA GROUP

Mheshimiwa Spika, ABSA Group Limited walishinda zabuni ya ununuzi wa asilimia 70 ya hisa za NBC kwa bei ya shilingi za Kitanzania billioni 15.0 ambazo zilikuwa ni sawa na Dola za Marekani milioni 21.834 kulingana na "exchange rate" ya tarehe ambayo makubaliano yalifikiwa, yaani tarehe 31 Machi 1999. Mazungumzo baina ya Serikali na ABSA juu ubinafsishaji wa NBC Ltd ikiwemo matakwa ya kisheria ya Benki Kuu juu ya hali ya kifedha/dhamana ya benki, mahitaji ya uwekezaji na bei ya mauzo yalifanyika kuanzia mwezi Februari, 1999. Pande husika zilikubaliana kwamba Serikali itoe dhamana za shilingi za Kitanzania billioni 28.7 wakati wa kufunga mauzo (yaani tarehe 31-3-2000) pamoja na guarantee ya kulipa *any shortfall* ili kufikisha mtaji wa Shilingi za Kitanzania billioni 7.8.

Mheshimiwa Spika, Serikali na ABSA walikubaliana kwamba Serikali italipa sehemu ya fedha za hiyo *shortfall* baada ya kukamilika kwa ukaguzi wa mahesabu ya kufunga mauzo. Baada ya ukaguzi kufanyika, dhamana zilizotakiwa kuongezwa ndani ya benki ili kufikia mtaji wa shilingi za Kitanzania billioni 7.8 zilikuwa ni Shilingi za Kitanzania billioni 6.094. ABSA Group walisaini mkataba wa awali wa mauzo tarehe 22 Julai, 1999 na kulipa Dola za Marekani 2,183,400 ambazo ni sawa na asilimia kumi (10%) ya bei ya manunuzi. Kwa mujibu wa makubaliano kiasi hicho kiliwekwa kwenye akaunti maalum (ESCROW ACCOUNT) ya ABSA Group iliyofunguliwa katika benki ya *Standard Chartered* hapa Tanzania.

Mheshimiwa Spika, ABSA Group Limited walisaini mkataba wa mauzo tarehe 14 Disemba, 1999 na kwa mujibu wa makubaliano yaliyomo ndani ya mkataba huo, ABSA Group walilipa shilingi za Kitanzania billioni 12 kati ya shilingi billioni 15 (sawa na Dola za Marekani 14,999,630.86 kulingana na *exchange rate* ya Machi 31, 2000. Malipo hayo yalifanywa kwa njia ya bankers cheque iliyowasilishwa kwa Mwenyekiti wa NBC Ltd mnamo mwezi Machi 2000 wakati wa makabidhiano ya hisa. Cheque hiyo ilikuwa *cleared* na fedha

29 JANUARI, 2015

kuingia kwenye account ya NBC iliyopo *Chasemanhattan Bank USA* mnamo tarehe 4 April 2000. Kiasi hicho cha Shilingi bilioni 12.0 kililipwa moja kwa moja NBC Ltd ili kujazia mtaji wa Benki na hivyo kuiwezesha NBC kukidhi masharti ya Benki Kuu ya Tanzania ya kupata leseni. Kwa mujibu wa Mkataba wa mauzo, ABSA Group walitakiwa kulipa shilingi za Kitanzania bilioni 3 iliyobakia katika awamu tatu; shilingi bilioni 1.0 ilitakiwa kulipwa Machi 2004; shilingi bilioni 1.0 ilitakiwa kulipwa Machi 2005 na shilingi bilioni 1.0 ilitakiwa kulipwa Machi 2006. Kiasi chote cha shilingi bilioni 3.0 kililipwa Wizara ya Fedha kulingana na makubaliano.

2.5.3 Jukumu la Kuongeza Mtaji katika NBC

Mheshimiwa Spika, Serikali inamiliki asilimia thelathini (30%) ya hisa katika Benki ya NBC Limited. Tatizo la mtaji wa NBC Limited, lilianza kujitokeza kuanzia mwaka wa fedha 2010, hali ambayo ilipelekea NBC kupewa notisi na Benki Kuu ya Tanzania (BOT) kwa kupewa taarifa kuwa, ifikapo tarehe 30 Juni, 2012 iwe imeongeza mtaji wake ili kutokiuka Sheria inayohitaji benki hiyo kuwa na uwiano wa mtaji usiopungua kiwango cha asilimia 12 (Capital Adequacy Ratio). Serikali ilikubaliana na wanahisa wengine yaani ABSA GROUP na International Finance Corporation kuiomba Benki Kuu ya Tanzania kutoa ruhusa kwa NBC Limited kuendesha shughuli zake katika hali hiyo ya upungufu wa mtaji hadi tarehe 30 Septemba, 2012 ili kutoa nafasi kwa wanahisa kutafuta utatuzi wa namna ya kuongeza Mtaji wa Benki hiyo.

Mheshimiwa Spika, Benki Kuu ya Tanzania ilitoa ruhusa ya nyongeza ya muda wenye vipindi vya miezi mitatu hadi tarehe 31 Disemba, 2012 na kwa mara ya mwisho iliongeza muda wa ruhusa hiyo hadi tarehe 31 Machi, 2013. Katika ruhusa ya mwisho, Benki Kuu ya Tanzania ilitoa masharti kadhaa ikiwa ni pamoja na kuruhusu Mwanahisa atakayeshindwa kutoa mtaji katika benki awe tayari kupunguziwa umiliki wa hisa zake "diluted" ili kuwezesha utekelezaji wa Mpango wa kuongeza mtaji ifikapo tarehe 31 Machi, 2013.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, Katika Kikao cha Wanahisa kilichofanyika tarehe 25 Machi 2013; Wanahisa, kwa kauli moja, walikubaliana kuongeza Mtaji wa Benki NBC 1999 Ltd kwa kulipia hisa za ziada 570,000 kwa bei ya shilingi 131,766.00 kwa kila hisa. Ikiwa ni sawa na mtaji uliotakiwa kuongezwa katika NBC ili kufikia kiwango kinachotakiwa na Benki Kuu ya Tanzania cha Shilingi za Kitanzania bilioni 75,049,620,000. Serikali ilitakiwa kutoa shilingi za Kitanzania bilioni 22.5 ikiwa ni asilimia 30 sawa na kiwango cha hisa inazomiliki.

Mheshimiwa Spika, Sababu zilizochangia kushuka kwa mtaji wa benki ya NBC 1999 Ltd na kuathiri ufanisi wake ni pamoja na utekelezaji na usimamiaji usio thabiti wa Utoaji wa Mikopo kwenye biashara ya Usafirishaji ambao uliigharimu benki kiasi cha shilingi za Kitanzania bilioni 55 kutokana na wateja kutolipa mikopo hiyo. Mtaji wa benki ulipungua kutokana na utekelezaji wa Sera ya Benki Mama (ABSA) inayohusu utambuzi wa faida, ya "Group Retail Impairment Policy" ambayo ilichangia kupunguza faida ya benki NBC 1999 Ltd kwa kiasi cha shilingi za Kitanzania bilioni 30.

Mheshimiwa Spika, Benki ilipata hasara kutokana na makosa ya kiuhasibu kwa kutumia mfumo (accounting system) uliosababisha kutambua mapato hewa kwa kupitia "interest suspense account" ndani ya utunzaji wa hesabu za benki. Hali hii iliongeza hasara ya shilingi za Kitanzania bilioni 36.8 baada ya mapato hayo hewa kuondolewa. Gharama kubwa katika kukarabati na kuboresha mtandao wa mawasiliano (IT Replatforming) kulisababisha benki NBC 1999 Ltd kuingia gharama ya shilingi za Kitanzania bilioni 26 ambazo zilirekodiwa kiasibu kama "intangible assets" ambazo Benki Kuu ya Tanzania haizitambui katika kukokotoa mtaji halisi wa benki⁶ (**TIER 1 CAPITAL RATIO**).

Mheshimiwa Spika, Baada ya Wanahisa kukaa kikao cha tarehe 25 Machi 2013 walikubaliana kuongeza mtaji kwa kununua hisa za ziada kabla ya tarehe 31 Machi 2013; IFC (ambao wanamiliki asilimia 15 ya hisa katika NBC) pamoja

⁶ **TIER 1 CAPITAL RATIO**

Means the ratio of (a) Tier 1 capital, comprised of common stock and retained earnings, less goodwill or any other intangible assets to (b) risk weighted assets and off-balance sheet exposures as defined in terms of the BASLE PAPER

29 JANUARI, 2015

na ABSA (wanaomiliki asilimia 55 ya hisa katika NBC) walihidi kulipia hisa zao za ziada ifikapo tarehe 28 Machi 2013. Kwa kuwa Serikali kwa wakati huo haikuwa imetenga kiasi cha Shilingi bilioni 22.5 katika Bajeti yake kwa ajili ya kuongeza mtaji katika NBC; Serikali ilikubaliana na Barclays/ABSA kuwa ABSA wailipie Serikali kiasi cha shilingi za Kitanzania bilioni 22.5 katika benki ya NBC 1999 Limited kama mkopo kwa Serikali.

Mheshimiwa Spika, Wakaguzi waliomba makubaliano hayo yaani “Memorandum of Understanding (MoU)” ya Serikali kukopeshwa kiasi hicho cha fedha na “call option agreement” lakini hayakuweza kupatikana kutoka kwa Msajiri wa Hazina. Hata hivyo Serikali itaendelea kumiliki asilimia 30 ya hisa katika NBC kabla ya tarehe 31 Machi 2015 kama itaweza kurudisha mkopo wa Barclays/ABSA (***kwa maana nyingine kutekeleza ununuzi wa haki zake ambazo zilinunuliwa na Barclays/ABSA kwa kiingereza “to exercise her call option”***). Serikali inalazimika kutekeleza ahadi hii kabla ya tarehe 31 Machi 2015 vinginevyo hisa za Serikali katika NBC zitapunguzwa (diluted).

Mheshimiwa Spika, Pia, wakaguzi walifanya kikao na maafisa kutoka kwa Msajili wa Hazina, Benki Kuu ya Tanzania na Mwanasheria Mkuu wa Serikali ili kujua ni lini Serikali italipa kiasi hicho lakini waliambiwa kuwa barua ya utekelezaji wa ahadi ya Serikali bado inapitiwa na Mwanasheria Mkuu wa Serikali.

2.6 TAARIFA MAALUM YA KAMATI KUHUSU HALI YA KIFEDHA NA KIUTENDAJI YA KAMPUNI YA SIMU TANZANIA (TTCL)

2.6.1 **Mheshimiwa Spika**, tarehe 21 Januari 2015, Kamati ilifanya kikao cha mashauriano kilichohudhuriwa na Katibu Mkuu wa Wizara ya Mawasiliano, Sayansi na Teknolojia, Msajili wa Hazina, Mdhifiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali na Menejimenti ya Kampuni ya Simu Tanzania (TTCL). Lengo la kikao hicho likiwa ni kutafuta namna bora ya kuikwamua TTCL kutoka katika hali mbaya ya kifedha na kiutendaji ili iweze kuhimili ushindani uliopo katika sekta ya mawasiliano nchini.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, kabla sijaanza kuelezea hali ya TTCL naomba nilikumbushe Bunge lako Tukufu kuwa TTCL ilianzishwa kwa Sheria ya Kampuni ya Simu Tanzania Na. 20 ya mwaka 1993 na kusajiliwa chini ya Sheria ya Makampuni Na. 212, tarehe 31 Desemba 1993 baada ya kuvunjwa kwa lililokuwa Shirika la Posta na Simu Tanzania mwaka 1993. Hadi hivi sasa Hisa za TTCL zinamilikiwa na Serikali na Bharti Airtel Tanzania B.V kwa uwiano wa asilimia 65 na asilimia 35 sawia na hivi sasa kuna mazungumzo kati ya Serikali na Bharti Airtel juu ya Serikali kununua hisa asilimia 35 za Bharti Airtel ili imiliki asilimia 100 za TTCL.

2.6.2 Hali ya TTCL

a) Mapato na matumizi ya Kampuni kwa mwaka 2013

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa hesabu zilizokaguliwa, TTCL ilipata **hasara ya Sh. 20.883 bilioni kwa mwaka 2012 na hasara ya Sh. 16.258 bilioni kwa mwaka 2013.**

Jedwali 5: Mapato na matumizi ya TTCL

	2013 Sh	2012 Sh	2013/2012 Variance	2013/2012 Variance
Revenue	93.613bn	92.443bn	1.170bn	1%
Direct Costs	(29.064bn)	(37.917bn)	(8.853bn)	-23%
Gross Profit	64.549bn	54.526bn	10.023bn	18%
Operating Costs – Cash related	(79.180bn)	(73.686bn)	5.494bn	7%
Profit/(Loss) After Tax	(16.258)	(20.883bn)	4.625bn	22%

b) Majumuisho ya Hasara (Accumulated Losses)

Mheshimiwa Spika, kutokana na TTCL kupata hasara kwa muda mrefu, takribani kwa miaka 10, Kampuni sasa imekuwa na **jumuisho kubwa la hasara ambayo kwa mwaka 2013 imefikia jumla la Sh. 334.48 bilioni.** Ukubwa wa hasara hii umeiondolea TTCL mvuto wa kukopeshwa na Taasisi za Fedha hata zile zenye nia ya kuikopesha.

c) Hali ya kifedha

Mheshimiwa Spika, ukosefu wa fedha za kutosha kutekeleza miradi ya Kampuni umekuwa kikwazo kwa TTCL kukabiliana

29 JANUARI, 2015

na ushindani wa kibiashara. Kwa kipindi kirefu ufanisi wa TTCL kiuwekezaji na kifedha umeendelea kudorora. Aidha, tangu TTCL ibinafsishwe mwaka 2001, hakuna uwekezaji mkubwa uliofanyika na mpango wa kutafuta mkopo kutoka mabengi ya ndani na nje ya nchi unakwamishwa na masharti ya kupata udhamini wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, kukosekana kwa fedha za kutosha kuendesha Kampuni kumesababisha TTCL kushindwa kuboresha au kukarabati miundombinu inayoendelea kuchakaa. Hivi sasa karibu asilimia 50 ya miundombinu ya TTCL ni michakavu (*obsolete*) na inahitaji kubadilishwa na mitambo ya kisasa.

d) **Mizania Hasi (Deficit Shareholders Equity)**

Mheshimiwa Spika, wingi wa hasara ikijumuishwa na uhaba wa uwekezaji umepelekea TTCL kuwa na mtaji hasi wa wanahisa (*Negative shareholders Equity*) ambapo mpaka kufikia mwaka 2013 TTCL imekuwa na **mtaji hasi wa jumla ya Sh.87.896 bilioni**. Hii ikitafsiriwa kitaalamu inamaanisha kuwa **TTCL ni Kampuni muflisi**.

Mheshimiwa Spika, mnamo mwaka 2005 Serikali iliipa TTCL mkopo wa jumla ya Dola za Marekani milioni 28 kwa ajili ya kulipa wafanyakazi waliostaafishwa, deni hilo halijalipwa mpaka sasa na limefikwa **jumla ya Sh. 76.6 bilioni pamoja na riba**. Aidha, ukiacha deni hili TTCL inadaiwa na TCRA jumla ya **Sh. 25 bilioni** hivyo kufanya jumla ya **deni kuwa Sh. 101.6 bilioni**.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaona kuna umuhimu wa Serikali kufanya maamuzi ya haraka ya kuikwamua TTCL ili iweze kuendelea kutoa huduma kwenye Sekta ya Mawasiliano ikizingatiwa kuwa Kampuni hiyo ndiyo inayoendesha Mkongo wa Taifa, ina wafanyakazi (1549) wanaotegemea ajira katika Kampuni hiyo na inatoa huduma ya internet kwa makampuni mengine ya simu nchini.

29 JANUARI, 2015

**2.7 TAARIFA MAALUM KUHUSU DENI LA SH. 1,875,896,246,224.48
AMBALO SERIKALI INADAIWA NA MIFUKO YA HIFADHI YA JAMII**

2.7.1 **Mheshimiwa Spika**, tarehe 24 Oktoba, 2014, Kamati ilifanya kikao cha mashauriano kilichohudhuriwa na Katibu Mkuu wa Wizara ya Fedha, Gavana wa Benki Kuu, Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG), Mkurugenzi Mkuu wa Mamlaka ya Usimamizi na Udhhibiti wa Sekta ya Hifadhi ya Jamii (SSRA), Msajili wa Hazina na Wakurugenzi Wakuu wa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii.

2.7.2 **Mheshimiwa Spika**, Dhumuni la kikao hicho lilikuwa kujadili na kutafuta ufumbuzi juu ya hoja ya ukaguzi iliyoibuliwa kwenye Taarifa ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusiana na ukaguzi kwa Hesabu za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma zinazoishia tarehe 30 Juni 2013. Kwa mujibu wa Taarifa hiyo na ukaguzi uliofanyika baadaye, mpaka kufikia tarehe 30 Septemba 2014 Serikali ilikuwa inadaiwa na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii jumla ya Sh.1, 875,896,246,224.48. Aidha, ilifahamika kuwa deni hilo halijumuishi deni la Serikali kwa PSPF la Sh. 7,066,530,000,000.00 ambalo lilianza mwaka 1999 baada ya PSPF kulipa mafao ya Wanachama ambao kisheria walistahili kulipwa lakini walikuwa hawachangii kwenye Mfuko huo.

2.7.3 **Mheshimiwa Spika**, kwa kuzingatia umuhimu wa kulipwa kwanza kwa deni la Sh.1, 875,896,224.48 ili mifuko ya Hifadhi ya Jamii iweze kujiendesha bila matatizo, makubaliano yafuatayo yalifikiwa katika kikao hicho:-

a) Serikali kulipa kwanza asilimia 50 ya deni hilo kwa kutoa Hati *fungani (Special Government Bond)* ifikapo tarehe 14 Novemba, 2014 endapo Mifuko ya Hifadhi ya Jamii itasamehe kiasi cha tozo kilichojumuishwa katika deni hilo kinachotokana na malimbikizo ya madeni kwa miradi na mikopo ya Serikali.

b) Mifuko ya Hifadhi ya Jamii kujadiliana na Bodi za Wadhamini kuhusu kuridhiwa kwa ombi la Serikali la kusamehewa na Mifuko hiyo kiasi cha tozo kilichojumuishwa

29 JANUARI, 2015

kwenye deni hilo ili iweze kulipa sehemu ya deni hilo kwa utaratibu ulioelezwa hapo juu.

2.7.4 Mheshimiwa Spika, Bodi za Wadhamini wa Mifuko hiyo ziliridhia kusamehe tozo hizo endapo Serikali ingetoa Hati Fungani hiyo tarehe 14 Novemba, 2014. Lakini cha kusikitisha Serikali haikutimiza ahadi yake na mpaka Kamati inawasilisha taarifa yake makubaliano hayo hayajatekelezwa na Mifuko imeendelea kuwa katika hali mbaya ya kifedha. Kamati inapendekeza kuwa Serikali itekeleze makubaliano hayo mara moja na bila kuchelewa na ukopaji holela wa Serikali kwa Mifuko wa Hifadhi ya Jamii nchini ukome mara moja.

2.8 TAARIFA MAALUM KUHUSU KAMPUNI YA NDEGE YA TANZANIA (ATCL)

Mheshimiwa Spika, Kampuni ya Ndege ya Tanzania (ATCL) ilianzishwa mwezi Novemba 2002 baada ya Serikali kubinafsisha lililokuwa Shirika la Ndege la Tanzania (Air Tanzania Corporation, ATC); katika Shirika hilo, Shirika la Ndege la Afrika Kusini (SAA) lilinunua hisa asilimia 49 ndani ya ATC. Hata hivyo ubia kati ya ATCL na SAA ulikabiliwa na matafizo ya kiuendeshaji na kulazimika kusitishwa mwezi Agosti 2006 na ATCL kurejeshwa tena Serikalini kwa asilimia 100.

2.8.1 Hali halisi ya ATCL kwa sasa

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Taarifa ya Msajili wa Hazina kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2013 na kwa kuzingatia Taarifa ya Wizara ya Uchukuzi, imebainika kuwa ATCL kwa sasa ina Ndege moja tu aina ya Dash 8 – Q 300, Wafanyakazi 142 na Jengo la ATC House lililoko mtaa wa Ohio, Dar es Salaam huku ikiwa na madeni makubwa kama itakavyofafanuliwa hapo baadae.

2.8.2 ATCL imefikaje hapo ilipo kifedha na kuwa na Madeni makubwa?

Mheshimiwa Spika, baada ya kuvunjika kwa mkataba wa ubia baina ya SAA ana ATC, mnamo mwezi Machi 2008,

29 JANUARI, 2015

Wizara ya Miundombinu kwa wakati huo iliingia katika makubaliano na Kampuni ya China Sonangol kuwa Kampuni hiyo ya China ingeleta ndege mpya 7 kwa ATCL ikiwamo Ndege 5 aina ya Airbus ambazo zingewasili mwaka 2012 na 2013.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Msajili wa Hazina na Uongozi wa Wizara ya Uchukuzi, Wakati ATCL ikisubiri ndege hizo mpya, Kampuni ya China Sonangol iliitambulisha Kampuni ya Wallis Trading Inc kwa ATCL na kisha Kampuni hizi mbili (*Wallis Trading Inc na ATCL*) zikaingia mkataba wa Ukodishaji ndege aina ya Airbus 320 kwa kipindi cha miaka 6 kwa Malipo ya USD 370,000 kila mwezi.

Mheshimiwa Spika, huu ndio ulikuwa mwanzo wa mwisho wa ATCL, kwani baada ya Ndege hiyo kuwasili ilifanya kazi kwa muda wa miezi sita tu na baadae ilifungiwa na Mamlaka ya Usafiri wa Anga Tanzania (TCAA) kwa kushindwa kutekeleza matakwa ya usafiri wa anga. Ndege hiyo ilipelekwa kwa matengenezo makubwa mwezi Julai, 2009 nchini Ufaransa na haijawahi kurudi hadi leo wakati ambapo Serikali kama mdhamini wa ATCL anadaiwa fedha nyingi na Kampuni ya Wallis.

Mheshimiwa Spika, kutokana na deni la ATCL kwa Wallis linalofikia USD 42,459,316.12 hadi tarehe 31 Oktoba, 2011 na kufuatia majadiliano mbalimbali baina ya Serikali na Kampuni hiyo, Serikali imekwishalipa jumla ya USD 26,115,428.75 hadi sasa wakati bakaa inayodaiwa ni USD 23,996,327.82.

Mheshimiwa Spika, Kamati inasikitishwa sana na upotevu huu wa fedha za Umma ambao umetokana na mkataba mbovu ulioingwa na watumishi wa Umma wasiokuwa waaminifu na uchungu na Taifa lao. Mabilioni ya fedha yanaoendelea kulipwa kwa Kampuni ya Wallis kwa huduma ya ndege iliyofanya kazi hapa nchini kwa miezi sita tu na kisha ndege hiyo kupelekwa Ufaransa kwa matengenezo ni fedheha kubwa kwa wazalendo wa Taifa letu. Aidha, Taarifa zinasema ndege hiyo ikiwa Ufaransa ilipakwa rangi na

29 JANUARI, 2015

kukodishwa kwa Shirika la ndege la nchi ya Guinea wakati Serikali yetu ikiendelea kulipia tozo ya ukodishaji wa ndege husika.

Mheshimiwa Spika, ni wakati sasa kwa Serikali kuamua kwa dhati kushughulikia suala la ATCL kwa mapana yake ikiwa ni pamoja na kuangalia uhalali wa kulipa deni la Wallis **(ambalo lipo chini ya dhamana ya Serikali, hivyo ni fedha za Umma)** ambaye kimsingi naye alikiuka makubaliano ya Mkataba kwa kukodisha ndege iliyokuwa imekodishwa tayari kwa ATCL. Aidha, ni muhimu wahusika wa uingiaji wa mkataba husika wakafikishwa kwenye vyombo vya sheria ili haki itendeke.

2.9 HOJA ZA UKAGUZI KUHUSU DOSARI KATIKA UMILIKI WA NYUMBA ZA MASHIRIKA

2.9.1 Bodi ya Sukari Tanzania

Mheshimiwa Spika, Mhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali tangu mwaka 2012 amekuwa akitoa hoja kuhusu nyumba ya Bodi ya Sukari inayokaliwa sasa na Waziri wa Kilimo Chakula na Ushirika.

Mheshimiwa Spika, Nyumba ya Bodi ya Sukari iliyopo kwenye Kiwanja Na. 482 Bray Road Masaki, Dar es Salaam ambayo anakaa Mhe. Stephen Wassira (Mb) haijarudishwa kwenye umiliki wa Bodi tangu February 12, 2008 kiongozi huyo alipoteuliwa kuwa Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais – Uratibu na Mahusiano. Juhudi za Bodi za kumuomba kiongozi huyo kurudisha nyumba hiyo na baadaye kuwasiliana na Katibu Mkuu Kiongozi kwa barua iliyoandikwa Disemba 2011 na kujibiwa Mwezi huo huo kwa ahadi kuwa nyumba hiyo ingerudishwa kwa Bodi ya Sukari hazikufanikiwa. Hivyo, mpaka Kamati inawasilisha Taarifa yake nyumba hiyo bado haijarudishwa.

Mheshimiwa Spika, Kufuatia kutorudishwa kwa nyumba hiyo mpaka sasa, Kamati iliielekeza Bodi ya Sukari kumuandikia barua Waziri husika ili arudishe nyumba hiyo na Msajili wa

29 JANUARI, 2015

Hazina kuhakikisha umiliki wa nyumba hiyo unabaki kwa Bodi ya Sukari. Hata hivyo, Kamati ilipata taarifa kutoka kwa Msajili wa Hazina kuwa kwa sasa Serikali ipo katika mchakato wa kuhamisha umiliki wa nyumba hiyo kutoka Bodi ya Sukari kwenda Wakala wa Majengo (TBA), kitendo ambacho kinafanyika bila kuihusisha Bodi ya Sukari wala Msajili wa Hazina kinadhihirisha uwepo wa mipango ya baadhi ya watumishi ndani ya Serikali kwa makusudi au kwa kushinikizwa wanataka kuhakikisha nyumba hiyo inabaki katika umiliki wa mtu binafsi.

2.9.2 Bodi ya Korosho Tanzania

Mheshimiwa Mwenyekiti, Baada ya kuvunjwa kwa iliyokuwa National Agricultural Products Board (NAPB) au Cashewnut Authority of Tanzania (CATA) na kuundwa Bodi ya Korosho, hatua kadhaa zilichukuliwa za kubadilisha majina yaliyokuwepo kwenye hati miliki za viwanja na nyumba kutoka majina ya NAPB au CATA kuwa Bodi ya Korosho.

Mheshimiwa Spika, Kamati imepata taarifa kutoka kwa CAG kuwa Bodi ya Korosho ilinyang'anywa umiliki wa Nyumba iliyopo kwenye Kiwanja Na. 37 maeneo ya Ursino, Upanga Dar es Salaam. Kwa mujibu wa Taarifa ya CAG, Kiwanja hiko ambacho kilitakiwa kuhamishiwa kwenye umiliki wa Bodi ya Korosho, hapo awali tarehe 23 Januari 1967 kilisajiliwa kwa jina la National Agricultural Products Board kwa Hati Na. 9425. Miliki hiyo ilirejeshwa Ofisi ya Ardhi Kinondoni mnamo tarehe 13 Aprili, 2011. Ofisi hiyo iliandaa Hati nyingine kwa jina la Mohamed Said Hamad wa S.L.P 90164 Dar es Salaam. Hati husika ziliwasilishwa Ofisi ya Kamishna wa Ardhi na kusainiwa tarehe 15 Aprili 2011 na baadaye kuwasilishwa Ofisi ya Msajili wa Hati na kusajiliwa kwa Hati Na. 98733.

Mheshimiwa Spika, Jambo la kushangaza tarehe 22 Juni, 2011 Ofisi ya Msajili wa Hati ilipokea nyaraka za uhamisho wa miliki hiyo kwenda kwa Ndugu Silvestry Francis Koka wa S.L.P 9014 Dar es Salaam. Baada ya uhamisho huo kufanyika, Mamlaka ya Korosho iliwasilisha nyaraka za zuio (caveat) mnamo tarehe 4 Mei 2012. Lengo likiwa ni kuzuia muamala wowote

29 JANUARI, 2015

kuhusu miliki hiyo usifanyike. Aidha, Bodi ya Korosho Tanzania ilitoa taarifa kwa Ofisi ya Mkurugenzi Uchunguzi wa Makosa ya Jinai (DCI) ili ifanye uchunguzi wa kina na kuwapata waliohusika kuhamisha na hatimaye kuuza kiwanja cha Bodi ya Korosho bila ridhaa ya mamlaka husika. Hivyo, kwa kuwa muamala uliofanyika una mazingira ya udanganyifu (fraud), Kamati inapenda kusisitiza uchunguzi wa DCI ukamilike haraka iwezekanavyo ili wahusika wafikishwe mbele ya vyombo vya sheria kwa hatua zaidi.

2.10 TAARIFA MAALUM KUHUSU GHARAMA HALISI ZINAZOTUMIKA KATIKA KUTANGAZA BAJETI KWENYE MAGAZETI BAADA YA KUSOMWA BUNGENI

Mheshimiwa Spika, Mhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali amebaini kuwa fedha jumla ya Sh.2,545,517,366.79 zilitumika kwa kipindi cha miaka miwili kama gharama za machapisho ya hotuba za bajeti za Wizara 21 na Taasisi 5 kama ilivyoainishwa katika Jedwali hapa chini. Aidha, kati ya matumizi hayo, kiasi cha Sh.184,239,208 kilikuwa bado kulipwa hadi wakati wa ukaguzi huu na kilihusu machapisho ya hotuba za bajeti kwa vipindi vya 2011/2012 na 2012/2013.

Jedwali 6: Fedha zilizotumika kwa kipindi cha miaka miwili

Mwaka wa Fedha	Lobi ya Wizara	Lobi ya Taasisi	Kiasi kilichalipwa (Sh)	Kiasi baob kulipwa (Sh)	Jumla ya matumizi (Sh)
2011/2012	19	2	1,097,433,579.92	34,175,248.00	1,131,608,827.92
2012/2013	18	4	1,263,844,578.80	150,063,900.07	1,413,908,538.87
Jumla	21	5	2,361,278,158.72	184,239,208.07	2,545,517,366.79

Mheshimiwa Spika, kudahirisha matumizi makubwa ya fedha zinazotumiwa na Wizara na Taasisi mbalimbali za Serikali katika kutangaza bajeti zao, Kamati ilibaini kuwa Wizara ya Nishati na Madini peke yake kwa mwaka wa fedha 2012/2013 ilitumia jumla ya Sh. 211,547,952 kwa ajili ya kutangaza Hotuba ya Bajeti ya Wizara kwenye vyombo mbalimbali vya

29 JANUARI, 2015

habari. Mathalani mojawapo ya chombo cha habari kiitwacho **Jambo Concepts Tanzania** kililipwa jumla ya Sh. 49.01 milioni ndani ya siku moja kwa ajili ya kutangaza Hotuba ya Bajeti ya Wizara hiyo siku ya tarehe 13 Juni 2013. Jambo la kujiuliza ni msingi upi Wizara iliutumia katika kulipia Kiasi kikubwa cha fedha kwa chombo cha habari kimoja kwa Tangazo la siku moja wakati kwa vyombo vingine vya habari vililipwa wastani wa Sh. 9 hadi 11 milioni kwa huduma ya aina hiyo.

Mheshimiwa Spika, huu ni ushahidi wa wazi kuwa kumekuwa na matumizi mabaya ya fedha za Umma yenye taswira za upendeleo kwa baadhi ya Taasisi za Umma kutumia mwanya wa kutangaza Hotuba za Bajeti za Wizara kwa malengo yasiyo bayana na ni viashiria vya matumizi mabaya ya madaraka na kukosekana uhibitaji wa matumizi ya fedha za Umma.

2.11 TAARIFA YA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA SERIKALI KUHUSU TATHMINI YA ZOEZI LA UBINAFSISHAJI

Mheshimiwa Spika, Mnamo mwaka 2012, iliyokuwa Kamati ya Bunge ya Hesabu za Mashirika ya Umma (POAC) ilipendekeza kwa Bunge lako Tukufu na kisha kuridhiwa kama azimio la Bunge kuwa Ofisi ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ifanye tathmini kuhusu zoezi zima la ubinafsishaji wa yaliokuwa Mashirika ya Umma ili kuangalia maeneo yapi zoezi husika lilifanikiwa na wapi halikufanikiwa ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Ofisi ya CAG imefanya zoezi hilo kwa Mashirika kumi yaliobinafsishwa na wamewasilisha taarifa hiyo mbele ya Kamati. Kamati ipo katika hatua za awali za kushughulikia Taarifa hiyo ambayo pia nitaiwasilisha Ofisini kwako kwa maelekezo zaidi.

29 JANUARI, 2015

SEHEMU YA TATU

3.0 MAPENDEKEZO YA KAMATI

3.1 Uwepo wa mapungufu mengi katika matumizi ya misamaha ya kodi katika mwaka wa fedha wa 2012/2013;

KWA KUWA, Misamaha ya kodi imeendelea kuongezeka kila mwaka na Taarifa ya awali ya ukaguzi wa misamaha hiyo uliofanywa na Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali imeonyesha mapungufu makubwa katika matumizi ya misamaha hiyo kama ilivyoanishwa kwenye Sehemu ya pili ya Taarifa hii,

HIVYO BASI, Kamati inapendekeza yafuatayo;

a) Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) kuanzisha Kitengo cha kusimamia misamaha ya kodi ambacho kitakuwa na jukumu la kufuatilia matumizi ya misamaha ya kodi na kuwasiliana na Mamlaka zingine zenye jukumu la kutoa misamaha ya kodi.

b) Mamlaka ya Mapato ianzishe utaratibu wa kuzikagua (*Inspection and Monitoring Visits*) mara kwa mara Kampuni zilizopewa misamaha ya kodi kwa lengo la kuhakikisha Kampuni hizo zinatekeleza matakwa ya Sheria na kuepusha hasara inayotokana na matumizi mabaya ya misamaha ya kodi. Aidha, TRA ihakikishe inaokoa kodi yenye thamani ya Sh.22,325,178,728 iliyopotea kutokana kukosekana kwa udhibiti na usimamizi mzuri wa matumizi wa misamaha ya kodi kwa kuitaka kampuni ya Geita Goldmines kulipa fedha hiyo pamoja na adhabu kali.

c) Mamlaka ya Mapato iongeze udhibiti wa misamaha ya kodi inayotolewa kwa waagizaji wa magari ikiwa ni pamoja na kuhakikisha gari lililosamehewa kodi linasajiliwa kwa jina la muagizaji (*importer*). Aidha, TRA ihakikishe Kampuni ya Kiliwarrior Expeditions Ltd na Kampuni ya Kilemakyaro Mountain Lodge Limited zinrudisha haraka iwezekanavyo mapato yaliyopotea ya Sh. 392,701,602 na Sh.53,399,565 sawia

29 JANUARI, 2015

kutokana na udangajifu uliofanyika katika uigizaji wa magari na Kampuni hizo zifutiwe mara moja msamaha wa kodi wa kuingiza magari nchini.

d) Menejimenti ya Mamlaka ya Mapato ihakikishe inafanya uchunguzi na makampuni yanayodaiwa kodi kutokana na kutumia vibaya misamaha ya kodi yarudishe fedha hiyo na Maafisa wa Mamlaka ya mapato walioshiriki katika udanganyifu huo wachukuliwe hatua za kinidhamu na za kisheria.

e) Mamlaka ya Mapato ihakikishe maduka ya bidhaa zilizosomehewa kodi na makampuni yenye misamaha ya kodi yanawasilisha hesabu zake zinazohusu misamaha ya kodi kabla ya kufunga biashara. Aidha, TRA ifanye uchunguzi kuhusiana na matumizi ya msamaha wa kodi uliotolewa kwa M/s Conti- Africa Ltd kabla na baada ya kufunga biashara yake na kuhakikisha mapato yaliyopotea ya Sh.3,824,547,526 yanarudishwa na Kampuni hiyo.

f) Mamlaka ya Mapato ihakikishe Makampuni yaliyosomehewa kodi yanawasilisha Taarifa za Matumizi ya misamaha ya kodi kabla ya kupewa msamaha mwingine wa kodi.

g) Mamlaka ya Mapato ihakikishe maombi yote ya misamaha ya kodi hayashughulikiwi mpaka ziwasilishwe nyaraka sahihi zinazohitajika kisheria.

h) Menejimenti ya Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC) ianzishe mchakato wa kurekebisha Sheria ya Uwekezaji ya mwaka 1997 ili kuondoa misamaha ya kodi kwa ukarabati au upanuzi wa miradi ya Makampuni yaliyoaidika na misamaha hapo awali wakati wa uanzishwaji wake.

29 JANUARI, 2015

3.2 Mapungufu yaliyobainika katika ukaguzi maalum wa wa fedha za ushuru wa mauzo nje ya nchi na ruzuku ya Serikali kwa zao la korosho katika Mkoa wa Mtwara katika kipindi cha 2006/07 hadi 2010/11

3.2.1 **KWA KUWA**, Taarifa ya Ukaguzi maalum wa fedha za ushuru wa mauzo nje ya nchi na ruzuku ya Serikali kwa zao la korosho katika Mkoa wa Mtwara katika kipindi cha 2006/07 hadi 2010/11 imeonyesha kuwepo kwa mapungufu makubwa katika matumizi ya fedha hizo kama ilivyoanishwa kwenye Sehemu ya pili ya Taarifa hii,

HIVYO BASI, Kamati inapendekeza yafuatayo,

a) Fedha za ruzuku na ushuru wa mauzo ya korosho nje ya nchi Shs. 1,075,046,004 zilizotumika kulipia gharama za kuendesha ofisi kinyume na makusudio ya Sheria inayotaka fedha hizo zitumike kwa ajili ya kuendeleza zao la korosho. Kwa mantiki hiyo Bodi ya Korosho inapaswa kuzirejesha fedha hizo kwenye akaunti ya pembejeo na zitumike kama Sheria inayoelekeza.

b) Bodi ya Korosho itoe mchanganuo kuonesha marejesho ya mikopo iliyotolewa 2006/2007 ipatayo Shs. 345,958,266 yalivyotumika.

a) Bodi ya Korosho kwa kushirikiana na Halmashauri ya Wilaya ya Masasi ihakikishe inapeleka TAKUKURU maelezo kuhusu udanganyifu uliopelekea Kampuni ya Mukpar Tanzania Ltd kulipwa kimakosa Shs.223,815,000 ili uchunguzi uweze kufanyika. Aidha, Maafisa wa Bodi ya Korosho na Halmashauri ya Wilaya ya Masasi watakaothibitika kushiriki kwenye udanganyifu huo wachukuliwe hatua za kinidhamu na za kisheria.

b) Uagizaji wa pembejeo za korosho na hasa madawa ufanywe kwa mfumo wa uagizaji wa pamoja (Bulk Procurement) kwa zabuni itakayoendeshwa na Bodi ya korosho na wasambazaji wakubwa, wa kati na wadogo wanunue kutokana na zabuni hiyo na kusambaza kwa

29 JANUARI, 2015

wakulima. Hii itaondoa ukiritimba wa uagizaji wa madawa na kushusha bei ambayo mkulima ananunua madawa na kuondoa kwa kiasi kikubwa rushwa iliyokithiri katika biashara ya madawa ya korosho.

c) Bodi ya Korosho kama msimamzi na mlipaji wa fedha ihakikishe malipo yanafanyika baada ya Halmashauri husika kuthibitisha kutoa kibalali na pia kupokea pembejeo ili kuepuka pembejeo zilizokwisha lipiwa kutoletwa na wauzaji wa pembejeo hizo.

d) Bodi ya Korosho pamoja na Taasisi ya Utafiti wa Kilimo (ARI) ziendeele kushirikiana na Maafisa Kilimo kutoa elimu kwa wakulima mara kwa mara kuhusiana na matumizi ya madawa/pembejeo ili kuepuka migogoro ya wakulima kukataa kutumia pembejeo zilizolipiwa ruzuku.

e) Bodi ya Korosho izingatie mapendekezo ya wakulima wakati wa kufanya mchakato wa kuagiza pembejeo ili kukidhi matakwa ya wakulima.

f) Bodi ya Korosho na Taasisi ya Utafiti wa Kilimo ziendeele kufanya ukaguzi wa madawa mapema kabla hayajasambazwa kwa wakulima ili kuepuka usambazaji wa madawa yaliyokwisha muda wake wa matumizi.

g) Halmashauri zihakikishe zinatunza kumbukumbu za malipo ya fedha za ruzuku na ushuru wa korosho ghafi ili kuwezesha uhakiki wa fedha hizo wakati wowote inapotakiwa.

h) Halmashauri zifanye juhudi kuhakikisha kuwa fedha zote zinazohusu pembejeo zilizokopeshwa kwa wadau/Vyama vya Msingi katika msimu wa mwaka 2006/07, zinakusanywa na kupelekwa katika Mfuko wa Pembejeo wa Wilaya kama ilivyoamriwa na kikao cha RCC cha tarehe 26 Mei 2010 ili kuendeele kuwanufaisha wakulima wengine.

i) Bodi ya Korosho izingatie mgawanyo wa fedha na matumizi ya kila Halmashauri, ili kila Halmashauri itumie kulingana na kiwango ilichotengewa.

29 JANUARI, 2015

j) Bodi ya Korosho isihamishe fedha za Halmashauri moja kwenda Halmashauri nyingine bila kupata idhini ya Halmashauri yenye fedha husika.

3.2.2 **KWA KUWA**, Uzalishaji wa Korosho umeongezeka na kufikia takribani tani 200,000 kwa mwaka katika msimu uliokwisha na kwamba Tanzania inapoteza fedha za kigeni kwa wastani wa dola za kimarekani 110 milioni kwa mwaka katika kipindi cha miaka 5 iliyopita kutokana na kuendelea kuuza korosho ghafi nje ya nchi (*The African Cashew Alliance Report 2014*),

HIVYO BASI, Kamati inapendekeza kuwa sehemu ya ushuru wa korosho (*Export Levy*) unaopelekwa Hazina utumike kujenga Viwanda vya kubangua Korosho vya ngazi ya kati na ngazi ya chini (vijijini) mpaka hapo nchi itakapoweza kubangua korosho yote nchini. Aidha, Viwanda vitakavyojengwa viendeshe kwa ubia kati ya Serikali, Sekta Binafsi na Ushirika wa Wakulima.

3.3 Utata juu ya gharama halisi za Ujenzi wa Jengo la kumbi za Watu Mashuhuri katika Uwanja wa Ndege wa Julius Nyerere

KWA KUWA, Taarifa ya Ukaguzi maalum wa Ujenzi wa Jengo la kumbi za watu mashuhuri katika Uwanja wa ndege wa Julius Nyerere imeonyesha kuwepo kwa matumizi mabaya ya fedha za Umma na ukiukwaji mkubwa wa Sheria ya Manunuzi kama ilivyoanishwa kwenye Sehemu ya pili ya Taarifa hii,

HIVYO BASI, Kamati inapendekeza Serikali kupitia vyombo vyake vya dola ikiwepo TAKUKURU kufanya uchunguzi wa jinai kwa walioshiriki kuipotezea Serikali zaidi ya Shilingi bilioni 9 na Wahusika wachukuliwe hatua za kisheria haraka iwezenavyo.

29 JANUARI, 2015

3.4 Mapungufu yaliyojitokeza katika Ukaguzi Maalum wa Matumizi ya Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA)

KWA KUWA, Taarifa ya Ukaguzi maalum wa matumizi mbalimbali ya fedha za Mamlaka ya Bandari Tanzania imeonyesha kuwepo na ukiukwaji mkubwa wa Sheria za Fedha, Sheria ya Manunuzi, usimamizi mbovu wa miradi ya Mamlaka, udhibiti mdogo katika matumizi ya fedha za Mamlaka na ubadhirifu katika malipo yanayofanywa kwa Wafanyakazi,

HIVYO BASI, Kamati inapendekeza yafuatayo:-

a) Mamlaka ya Bandari Tanzania iongeze udhibiti katika matumizi yanayofanyika kwa ajili ya vikao vya wafanyakazi ikiwa ni pamoja na kupunguza gharama zisizo za lazima na idadi ya vikao visivyo vya lazima. Aidha, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali aendele kufuatilia kwa umakini matumizi yanayofanyika katika eneo hili kila mwaka.

b) Mamlaka ya Bandari Tanzania ihakikishe inaboresha mfumo wa kielektroniki wa kutunza kumbukumbu ili kudhibiti suala la ukosefu wa kumbukumbu na nyaraka. Aidha, Mamlaka ya Bandari iwasilishe kwa Wakaguzi nyaraka zinazothibitisha matumizi ya jumla ya Sh. 384,199,742.40 zinazodaiwa kutumika kwa matangazo tu.

c) Mamlaka ya Bandari Tanzania izingatie matakwa ya Sheria zinazosimamia fedha kabla ya kuanza kufanya malipo ya aina mbalimbali hususan kwa wafanyakazi wake.

d) Serikali ichukue hatua za haraka na za makusudi kuokoa jumla ya Sh.5,517,986,016 ambazo ni gharama ya ujenzi wa magati katika mwambao wa Ziwa Tanganyika ambapo imebainika kuwa Mamlaka ya Bandari Tanzania imempa kazi ya ujenzi wa magati hayo Mkandarasi asiye na uwezo wa kifedha na sifa za kufanya ujenzi huo.

29 JANUARI, 2015

3.5 Mapendekezo mahsusi kuhusu ya kuikwamua Benki ya Taifa ya Biashara (NBC) na hatma ya Hisa za Serikali katika Benki hiyo

KWA KUWA, Serikali inaelekea kupoteza umiliki wa asilimia 25 za hisa katika NBC kama itashindwa kulipa Shilingi bilioni 22.5 kwa Barclays/ABSA kabla ya tarehe 15 Machi 2015,

HIVYO BASI, Kamati inapendekeza yafuatayo:-

a) Gavana wa Benki Kuu, Msajili wa Hazina na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali wafanye mapitio ya mchakato wa ubinafsishaji wa Benki ya NBC na mikataba yote (*Technical Assistance Agreement, Shareholding agreements, uwiano wa uongozi ndani ya NBC*) iliyoingiwa hapo awali ili kuona kama kuna tija ya vifungu na makubaliano waliyomo katika mikataba hiyo kwa sasa ili waweze kuishauri Serikali hatua za kuchukua kuikwamua NBC na kulinda hisa za Serikali katika Benki hiyo.

b) Baada ya Tathmini hiyo Serikali ihakikishe inalipa Shilingi bilioni 22.5 kwa Barclays/ABSA kabla ya tarehe 15 Machi 2015 ili kunusuru hisa zake kuchuliwa;

c) Serikali baada ya kulipia hisa zake ifikiriye kuziua kwa wananchi kama ilivyocainishwa kwenye mkataba kuwa baada ya kubinafsisha NBC hisa za Serikali zitauzwa kwa wananchi.

d) Serikali kupitia NBC ihakikishe inawachukulia hatua za kisheria haraka iwezekanavyo Wafanyabiashara wote waliohusika na uchukuaji wa mikopo ya usafirishaji iliyopelekea NBC kupata hasara kubwa.

3.6 Mapendekezo ya Hatua mahsusi za kuikwamua Kampuni ya Simu Tanzania (TTCL)

KWA KUWA, kuna umuhimu wa kuikwamua Kampuni ya Simu Tanzania (TTCL) ili iweze kuendelea kutoa huduma kwenye sekta ya mawasiliano,

29 JANUARI, 2015

HIVYO BASI, Kamati inapendekeza hatua zifuatazo zichukuliwe haraka iwezekanavyo kwa ajili ya kuikwamua TTCL:-

a) Serikali kununua hisa asilimia 35 zinazomilikiwa na Bharti Airtel katika TTCL kwa gharama ndogo ikizingatiwa Bharti Airtel haikutimiza kikamilifu masharti ya mkataba wa mauziano ya hisa hizo hapo awali kwani tangu inunue hisa hizo haijafanya uwekezaji katika Kampuni ya TTCL.

b) TTCL isamehewe deni la Serikali Sh. 76.6 bilioni na deni la TCRA Sh. 25 bilioni ambayo jumla yake ni Sh. 101.6 bilioni na fedha hizo zipelekwe kuongeza mtaji ili Kampuni itoke kwenye kuwa na mtaji hasi wa Sh. 87.896 bilioni na kuwa na mtaji chanya wa sh. 13.704 bilioni. Likifanyika hili basi Kampuni hiyo itaweza kukopesheka.

c) Serikali ikamilishe taratibu zake za kuimilikisha TTCL Mkongo wa Taifa ili izidi kuuendeleza kwa ufanisi na kuongeza mapato ya TTCL.

d) Kutokana na TTCL kuwa na idadi kubwa ya wafanyakazi (1549) isiyoweza kuwalipa kuna umuhimu wa kufanya Marekebisho ya Muundo wa Kampuni. Aidha, zinahitajika Sh. 32 bilioni kwa ajili ya kugharamia urekebishaji wa muundo wa Kampuni ili uendane na mahitaji ya utoaji wa huduma mbalimbali.

e) Serikali itakapokamilisha umiliki wake kwa asilimia 100 iwekeze mtaji zaidi baada ya kufanya tathmini ya mahitaji ya Kampuni. Hatua hii ihusishe kuwezesha Watanzania kumiliki kampuni hii kupitia soko la Hisa la Dar es Salaam.

3.7 Mapendekezo ya kuinusuru Mifuko ya Hifadhi ya Jamii isishindwe kutoa huduma kwa Wanachama wake na Wastaafu kutokana na Serikali kushindwa kuilipa Deni la Jumla ya Sh.1, 875,896,246,224.48.

KWA KUWA, Mifuko ya Hifadhi ya Jamii inakabiliwa kupungukiwa uwezo wa Fedha za kujiendesha kutokana na

29 JANUARI, 2015

Serikali kushindwa kulipa deni la Sh. **1,875,896,246,224.48** kama **ilivyoainishwa kwenye Sehemu ya Pili ya Taarifa hii,**

NA KWA KUWA, Kamati imefanya kila linalowezekana kuwezesha deni hilo lilipwe kwa manufaa ya wanachama wa Mifuko hiyo na Wastaafu,

HIVYO BASI, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu kuazimia Serikali ilipe deni hilo haraka iwezekanavyo ile kuinusuru Mifuko ya Hifadhi ya Jamii katika changamoto ya kushindwa kulipa mafao ya Wastaafu na kutoa huduma nyingine.

3.8 Mapendekezo kuhusu deni la USD 23,996,327.82 ambalo ATCL inadaiwa na Wallis Trading Inc.

KWA KUWA, Serikali haikunufaika na mkataba wa kukodisha ndege aina ya Airbus kutoka kwa Kampuni ya Wallis baada ya ndege hiyo kugundulika ni mbovu ndani ya miezi sita na kupelekwa kutengenezwa kwa muda mrefu,

NA KWA KUWA, Serikali inaendelea kulipa tozo ya ukodishaji wa ndege hiyo ambayo haifanyika kazi,

HIVYO BASI, Kamati inapendekeza yafuatayo;

a) Serikali kuangalia uhalali wa kulipa deni la Wallis ambaye kimsingi naye alikiuka makubaliano ya Mkataba kwa kukodisha ndege iliyokuwa imekodishwa tayari kwa ATCL.

b) Serikali ihakikishe inawafikisha kwenye vyombo vya Sheria ili haki itendeke kwa wahusika wa uingiaji wa mkataba huo unaoendelea kuipa hasara Serikali kwani hadi sasa hakuna kesi iliyopelekwa mahakamani mahususi kwa waliongia mkataba husika.

29 JANUARI, 2015

3.9 Mapendekezo kuhusu umiliki wa nyumba za Mashirika ya Umma

3.9.1 Bodi ya Sukari Tanzania

KWA KUWA, Nyumba iliyopo Kiwanja Na. 482 Bray Road Masaki, Dar es Salaam ni chanzo cha mapato ya Bodi ya Sukari na Uhamishaji wa umiliki wa nyumba hiyo kwenda TBA haukushirikisha Bodi husika,

HIVYO BASI, Kamati inapendekeza kwamba utwaaji wowote wa nyumba za Shirika lazima ufuate taratibu za kisheria ikiwemo maamuzi ya Bodi husika. Bunge litake Serikali kufuata taratibu za kuichukua nyumba ya Bodi ya Sukari (iwapo ni kwa masalahi mapana ya Taifa) kuipeleka Wakala wa Nyumba (TBA). Hatua hii pia ihusishe Bodi ya Sukari kulipwa thamani ya nyumba hiyo ili kukomesha mtindo wa Serikali kujichukulia nyumba za Mashirika ya Umma bila kufuata taratibu na kuzimilikisha kwa watu au Viongozi binafsi kama ilivyokwishatokea miaka ya nyuma.

3.9.2 Bodi ya Korosho Tanzania

KWA KUWA, Uuzaji wa Nyumba iliyopo kwenye Kiwanja Na. 37 maeneo ya Ursino, Kinondoni, Dar es Salaam una mazingira ya udanganyifu (Utapeli) wa kughushi nyaraka na matumizi mabaya ya madaraka ambayo ni makosa ya jinai,

HIVYO BASI, Kamati inapendekeza Jeshi la Polisi likamilishe uchunguzi na kuwafikisha mahakamani waliohusika na uuzaji wa nyumba ya Bodi ya Korosho na Msajili wa Hazina ahakikishe Bodi ya Korosho inapata hati miliki ya nyumba zake zote bila kuchelewa.

3.10 Mapendekezo Kuhusu Gharama za Matumizi ya Wizara na Taasisi zake kutangaza Hotuba za Bajeti

KWA KUWA, imebainika kuwa Wizara na Taasisi nyingi za Serikali zinatumia gharama kubwa kwa matangazo ya Hotuba za bajeti, **NA KWA KUWA** matangazo hayo hayalingani na tija ya gharama zilizotumika,

29 JANUARI, 2015

HIVYO BASI, Kamati inapendekeza kuwa kuanzia mwaka ujao wa fedha Mhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, atoe kipaumbele maalum cha Ukaguzi kukagua matumizi husika na pia Maafisa masuhuli waagizwe kupunguza matumizi hayo yasiokuwa ya lazima kabla hatua kali hazijachukuliwa dhidi yao.

SEHEMU YA NNE

4.0 Hitimisho

4.1 **Mheshimiwa Spika**, Taarifa ya Kamati imeeleza kwa kina namna Kamati ilivyotekeleza majukumu yake ya msingi na mafanikio iliyopata katika utekelezaji wa majukumu yake. Pamoja na kuainisha mapungufu mbalimbali yaliyojitokeza katika Hesabu za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha wa 2012/2013 na kutoa mapendekezo ya namna ya kuondoa mapungufu hayo kwa maendeleo ya Taifa.

4.2 **Mheshimiwa Spika**, napenda kutumia fursa hii kukushukuru wewe binafsi kwa uongozi wako makini ambao umeniwezesha mimi kuwasilisha Taarifa hii hapa Bungeni na kuiwezesha Kamati yangu kutekeleza majukumu yake bila vikwazo kwa kutoa maelekezo na miongozo thabiti pale Kamati ilipohitaji msaada wako.

4.3 **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kuwashukuru wajumbe wote wa Kamati ya Uongozi kwa jinsi tulivyoshirikiana katika kuweka mikakati mbalimbali ya uendeshaji wa Bunge na Kamati zake.

4.4 **Mheshimiwa Spika**, nawashukuru wajumbe wote wa Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali kwa kutekeleza majukumu ya Kamati hii kwa moyo na uadilifu mkubwa. Aidha nawapongeza kwa kushiriki kikamilifu katika kuboresha mijadala, maoni na mapendekezo ya Kamati na kunipa heshima ya kuiwasilisha Taarifa hii mbele ya Bunge lako tukufu.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, naomba kuwatambua Wajumbe hao kama ifuatavyo,

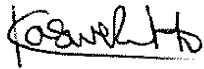
1) Mhe. Zitto Zuberi Kabwe, Mb	-	Mwenyekiti
2) Mhe. Deo Haule Filikunjombe, Mb	-	M/Mwenyekiti
3) Mhe. Asha Mshimba Jecha, Mb	-	Mjumbe
4) Mhe. Dkt. Hadji H. Mponda, Mb	-	Mjumbe
5) Mhe. Hezekiah N. Chibulunje, Mb	-	Mjumbe
6) Mhe. Gaudence C. Kayombo, Mb	-	Mjumbe
7) Mhe. Abdul Jabir Marombwa, Mb	-	Mjumbe
8) Mhe. Zaynab Matitu Vullu, Mb	-	Mjumbe
9) Mhe. Lucy Fidelis Owenya, Mb	-	Mjumbe
10) Mhe. Ester Nicholas Matiko, Mb	-	Mjumbe
11) Mhe. Deusiderius John Mipata, Mb	-	Mjumbe
12) Mhe. Ali Keissy Mohamed, Mb	-	Mjumbe
13) Mhe. Zainabu Rashid Kawawa, Mb	-	Mjumbe
14) Mhe. Kheri Ali Khamis, Mb	-	Mjumbe
15) Mhe. Faida Mohamed Bakar, Mb	-	Mjumbe
16) Mhe. Ismail Aden Rage, Mb	-	Mjumbe
17) Mhe. Modestus Dickson Kilufi, Mb	-	Mjumbe
18) Mhe. Kombo Khamis Kombo, Mb	-	Mjumbe
19) Mhe. Catherine V. Magige, Mb	-	Mjumbe
20) Mhe. Lolesia J. Bukwimba, Mb	-	Mjumbe
21) Mhe. Amina M. Mwidau, Mb	-	Mjumbe

4.5 Mheshimiwa Spika, Napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Dkt. Thomas D. Kashililah kwa ushauri wake kwa Kamati kwa kipindi chote cha utekelezaji wa majukumu ya Kamati. Shukrani kwa Idara ya Kamati za Bunge kwa kuratibu shughuli za Kamati chini ya Makatibu wa Kamati ya PAC Ndugu. Mathew N. Kileo na Ndugu. Erick S. Maseke, pamoja na Waandishi wa Taarifa Rasmi za Bunge.

4.6 Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kazi zake, Kamati ilikuwa ikishirikiana na Wataalam kutoka Ofisi ya Mhasibu Mkuu wa Serikali, Ofisi ya Mdhidhi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, Ofisi ya Msajili wa Hazina (TR), Idara ya Usimamizi wa Mali za Serikali na Kamishna wa bajeti. Nawashukuru sana kwa ushirikiano mkubwa waliouonyesha katika kuhakikisha Kamati hii inatekeleza majukumu yake vema.

29 JANUARI, 2015

4.7 Mheshimiwa Spika, Nawashukuru Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza. Naomba kutoa Hoja.

Mhe. Zitto Z. Kabwe, Mb.

MWENYEKITI

KAMATI YA BUNGE YA HESABU ZA SERIKALI (PAC)

28 Januari, 2015

SPIKA: Ahsante sana kwa kutumia muda vizuri, Mheshimiwa Mwenyekiti wa Hesabu za Serikali za Mitaa.

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMMED- MWENYEKITI WA KAMATI YA HESABU ZA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Spika, kwanza na mimi napenda kukushukuru, lakini vilevile nitoe pole kwa Mwenyekiti wangu wa Chama Taifa Profesa Ibrahim Lipumba pamoja na wanachama wote na wananchi ambao walipata athari juzi katika mvutano uliotokea.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa taarifa hii ni ya mwisho kuwasilishwa na Kamati yetu katika kipindi cha uhai wa Bunge la Kumi, naomba kutumia fursa hii kuwashukuru Wabunge wenzangu wote kwa ushirikiano wao na kuwatakiwa ushindi katika Uchaguzi Mkuu wa mwaka 2015.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa kifungu cha 117(15) cha Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la mwaka 2013 kwa ruhusa yako sasa naomba kuwasilisha taarifa ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, kama ilivyofafanuliwa hapo awali, majukumu ya Kamati yameelezwa katika Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la mwaka 2013, zipo namna kuu mbili za kutekeleza majukumu hayo ambazo ni mahojiano ya mezani kati ya Kamati na Menejimenti za Halmashauri na ziara za ukaguzi wa matumizi ya fedha katika miradi ya maendeleo.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, njia hizi mbili ni muhimu katika kuitanabaisha Kamati mwenendo wa Serikali katika matumizi ya fedha za umma na hali halisi iliyopo katika viwango vya utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Hata hivyo, ziara za Kamati zimeanza kuwa maarufu zaidi ya utaratibu uliozoeleka wa majadiliano mezani. Hii ni kwa sababu ziara zinawawezesha Wajumbe kulinganisha papo hapo mambo yaliyoandikwa vitabuni na uhalisia wake katika mradi. Ni Vigumu kubaini thamani ya kiasi cha fedha kilichotumika kwa kuangalia vitabu tu bali ni rahisi kufanya hivyo kwa kuangalia vyote kwa pamoja, vitabu na mradi halisi.

Mheshimiwa Spika, kuna mifano ya matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha na katika majukumu ya Kamati yanatajwa maneno matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za umma. Masuala hayo hutafsiriwa kuwa ni mwenendo wenye kujirudia rudia katika matumizi ya fedha kwa namna isiyoleta tija au kwa namna isiyozingatia kanuni na taratibu za matumizi bora ya fedha za umma. Mfano ya matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za umma katika Serikali za Mitaa ni kama ifuatavyo:-

(a) Manunuzi yasiyozingatia Sheria na Kanuni za manunuzi ya Umma;

(b) Mikataba yenye vipengele vinavyoinyima Halmashauri fursa ya kunufaika na kile kinachoingiwa katika mikataba husika.

(c) Malipo ya mishahara kwa watumishi wasiokuwepo kazini;

(d) Kuwepo kwa miradi ya maendeleo isiyokamilika kwa muda mrefu au miradi inayokamilika lakini inabaki bila kutumika na hii naomba niitolee mfano, ujenzi wa Hospitali ya Wilaya ya Mbarali, ujenzi wa Soko la Samaki Igumbilo Iringa, mradi wa nyumba za gharama nafuu katika eneo la *Magomeni Quarters* katika Manispaa ya Kinondoni, ujenzi wa ghala la Madawa na Ofisi ya Manispaa ya Mwanza na ujenzi wa soko la Mwanjelwa katika Jiji la Mbeya;

29 JANUARI, 2015

(e) Vilevile uhamishaji ama utumiaji wa fedha kutoka kasma moja kwenda kasma nyingine bila ya kuzingatia taratibu za kifedha;

(f) Kutochangia kikamilifu fedha za Mifuko ya Maendeleo ya akina Mama na Vijana;

(g) Uzembe katika ukusanyaji wa mapato ya ndani ya Halmashauri na upotevu wa makusudi wa vitabu vya kukusanyia mapato; na mwisho

(h) Uhamishaji wa watumishi wenye tuhuma za ubadhirifu wa fedha za umma kutoka Halmashauri moja kwenda Halmashauri nyingine.

Mheshimiwa Spika, matokeo ya majadiliano na ziara za Kamati ni kuwa katika Mwaka wa Fedha wa 2012/2013, jumla ya Halmashauri 140 zilikaguliwa na kupewa Hati za Ukaguzi kulingana na matokeo ya ukaguzi wa kila moja. Kati ya Halmashauri hizo 140, Halmashauri moja ilipata Hati Mbaya nayo ni Halmashauri ya Jiji la Mwanza; Halmashauri 27 zilipata Hati zenye shaka na Halmashauri 112 zilipata Hati zinazoridhisha.

Mheshimiwa Spika, ni dhahiri kuwa Hati zinazoridhisha zimekuwa zikiongezeka na zile zenye shaka zikipungua hali inayoonyesha kuwa Ofisi ya Mdhambi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali za Mitaa zinatekeleza wajibu wao ipasavyo katika kuzielimisha Halmashauri.

Mheshimiwa Spika, miongoni mwa Halmashauri ambazo zimeendelea kupata Hati zinazoridhisha kwa kipindi cha miaka mitano mfululizo ni pamoja na Halmashauri za Wilaya za Bukoba, Muleba, Biharamulo, Misenyi, Kisarawe, Mufindi, Hai, Siha, Lindi, Simanjiro, Masasi, Tandahimba, Maswa, Iramba, Muheza, Serengeti na Nachingwea.

Aidha, Halmashauri za Wilaya za Makete, Monduli, Mvomero, Korogwe, Sikonge na Halmashauri ya Jiji la Dar Es

29 JANUARI, 2015

Salaam utendaji wao umekuwa ukiboreka kutoka mwaka hadi mwaka wakati Halmashauri ya Manispaa ya Arusha ikiendelea kuwa na rekodi mbaya ya kupata Hati Chafu kwa kipindi cha miaka mitano mfululizo.

Mheshimiwa Spika, kutokana na maelezo ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa Kamati kuhusu Hati hizo na kutokana na yaliyobainika katika majadiliano na ziara, Kamati imeridhika kwamba Hati zilizotolewa zina uwiano wa moja kwa moja na hali iliyopo katika Halmashauri zetu.

Mheshimiwa Spika, kutokana na majadiliano na ziara za Kamati, masuala yafuatayo yaliyojitokeza kuwa sehemu ya matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za umma katika mamlaka za Serikali za Mitaa:

Mheshimiwa Spika, moja ni suala la mikataba yenye maslahi duni kwa Halmashauri. Ipo mikataba ya miradi mbalimbali kati ya Halmashauri na wadau mbalimbali nchini. Miongoni mwa mikataba hiyo ni ile inayohusu ukusanyaji wa mapato, ujenzi wa barabara, madaraja, madarasa na nyumba za walimu. Mikataba mingine inahusu uwekezaji katika rasilimali za Halmashauri hizo, mathalani katika majengo na viwanda. Uwepo wa mikataba yenye tija ni jambo jema sana kwa ajili ya ustawi wa Halmashauri.

Hata hivyo, Kamati imebaini kwamba ipo baadhi ya mikataba isiyokuwa na tija bali hasara kwa Halmashauri. Mantiki ya mikataba hiyo ni kuongeza hasara badala ya kupunguza utegemezi wa Serikali za Mitaa katika ruzuku ya Serikali Kuu na ninaomba nitoe mfano:-

(a) Uwekezaji wa Manispaa za Mkoa wa Dar es Salaam katika Mradi wa Kiwanda cha nyama cha *East African Meat Company Limited* katika eneo la Kiltex - Gongo la Mboto, Dar es Salaam.

Mheshimiwa Spika, mnamo mwaka 2004 Manispaa za Mkoa wa Dar es Salaam ikiwa ni pamoja na Halmashauri

29 JANUARI, 2015

ya Jiji la Dar es Salaam na wabia wengine wawili ambao ni NICOL ya Tanzani na Kampuni ya R&M ya Malaysia ziliingia katika makubaliano ya kuanzisha kiwanda cha machinjio ya nyama kwa kuchangia kiasi cha fedha kipatacho shilingi ya bilioni moja na milioni 800 kama mtaji. Lakini mpaka sasa, hivi hapa tunavyoongea sasa hivi miaka kumi imepita, kiwanda hicho hakipo na wala fedha hazipo!

Hoja ya Kamati ni kwamba kama mradi huo haupo hizo fedha zaidi ya bilioni moja zimeenda wapi na tamko la Serikali ni nini katika suala hili?

(b) Uwekezaji wa Kampuni ya *Oysterbay Villa Ltd.* katika vitalu vya Manispaa ya Kinondoni.

Mnamo mwaka 2007, Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni iliingia katika uwekezaji wa pamoja (*joint venture*) na Kampuni ya *Oysterbay Villa* kwa kujenga na kupangisha majengo katika Kitalu Na. 322, *Ruvu Road* na Kitalu Na. 277 *Mawenzi Road* Vitalu vyote vipo *Oysterbay*, Dar es Salaam. Kutokana na kiasi cha gharama za uwekezaji ilikubaliwa, pamoja na makubaliano mengine, kwamba *Oysterbay Villa Ltd.* atakuwa na hisa kiasi cha 75% wakati Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni itakuwa na hisa kiasi cha 25%.

Kamati imebaini kwamba *Oysterbay Villa* ilishakamilisha ujenzi na ukarabati wa majengo kiasi kwamba majengo hayo yanaendelea kutumika kwa maana ya kupangishwa lakini Manispaa haipati mgao wake ambao mpaka sasa ulipaswa kuwa takribani shilingi bilioni tatu.

Hoja ya Kamati ni kwamba maslahi ya Manispaa ya Kinondoni katika mradi huu kuanzia mwaka 2010 mpaka 2013 ni yepi kama siyo kumnufaisha Mbia, *Oysterbay Villa* pekee?

(c) Mauzo ya Hisa za Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam katika UDA.

Mheshimiwa Spika, katika kuangalia mapato ya Jiji la Dar es Salaam yanayotakana na uwekezaji, Halmashauri

29 JANUARI, 2015

ya Jiji la Dar es Salaam iliileza Kamati kuwa hisa zake katika UDA hazijauzwa kwa sababu mnunuzi ambaye ni Kampuni ya *Simon Group Ltd.* imeshindwa kulipia hisa zake kama mkataba ulivyotamka. Walieleza zaidi kwamba kutokana na hali hiyo, Halmashauri ilisitisha mkataba wa mauzo kwa vile mchakato wa kuhamisha hisa haukukamilika hivyo hisa za Halmashauri zimebaki kama zilivyo.

Aidha, Kamati inazo fununu kwamba hisa hizo zimeuzwa na kuhamishiwa kwa *Simon Group Ltd.* kwa bei ya takribani shilingi bilioni sita.

Kutokana na hali hiyo, Kamati haijafahamu ukweli halisi ni upi kuhusiana na hisa za Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam katika UDA.

Maoni ya Kamati ni kwamba Serikali itaeleza hapa Bungeni ukweli wa jambo hili kama hisa za Jiji la Dar es Salaam katika UDA zimeuzwa na kuhamishiwa kwa *Simon Group Ltd.* au hazijauzwa? Endapo hisa hizo hazijauzwa, mchakato wa uuzaji wa hisa hizo utapaswa kuzingatia sheria, kanuni na taratibu zinazohusika.

Mheshimiwa Spika, malipo ya mishahara kwa watumishi hewa. Kwa mujibu wa Taarifa ya Mdhidhi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (2012/2013) zaidi ya shilingi milioni 800 zilitumika kama malipo ya mishahara kwa watumishi wasiokuwepo kazini katika Halmashauri 38 tu. Sanjari na malipo hayo kiasi cha zaidi ya shilingi milioni 400 kililipwa kama michango ya watumishi hao katika mifuko ya jamii.

Kamati inaona malipo ya mishahara kwa watumishi wasiokuwepo kazini kutokana na kuacha kazi au kufariki ni fedheha na kashfa kwa Serikali yenye vyombo mbalimbali vya uchunguzi, uratibu na utendaji. Jambo hili linapaswa siyo tu kuonekana linapungua bali kukomeshwa kabisa.

Hoja ya Kamati inabaki palepale kwamba kama mtumishi ameacha kazi au amefariki nani anachukua

29 JANUARI, 2015

mshahara wake kama Serikali haijibii yenyewe na kujitumbukiza kwenye lindi la hasara na kashfa za matumizi mabaya ya fedha za umma?

Mheshimiwa Spika, kuhusu miradi kutokamilika au kutekelezwa chini ya viwango, hali iliopo katika Halmashauri mbalimbali ni kwamba miradi mingi haitekelezwi kwa wakati na mingine haitekelezwi kabisa wakati mingine hutekelezwa chini ya viwango, kwa mfano:-

(a) Ujenzi wa hospitali za Wilaya Mbarali na Kilolo ambazo zilitumia jumla ya shilingi milioni 294. Sasa ni takribani miaka minne majengo hayo yapoyapo tu bila kukamilishwa kiasi cha kuanza kuchakaa na kuitia hasara Serikali;

(b) Wilayani Iringa, ujenzi wa soko la samaki la Igumbilo ambalo mpaka sasa halitumiki;

(c) Wilayani Nkasi, ujenzi wa bweni la wavulana katika shule ya sekondari ya Kirando uligharimu shilingi milioni 56 lakini ni wa chini ya kiwango;

(d) Wilayani Sengerema, katika Jimbo la Buchosa, pamejengwa mwalo wa Nyakalilo kwa gharama ya shilingi milioni 267.6 ambao hautumiki.

(e) Wilayani Nyamagana, ujenzi wa zahanati ya Makongoro iliyopo Jiji la Mwanza kwa gharama ya shilingi bilioni 1.2 ulio chini ya kiwango; na

(f) Katika Jiji la Mwanza, ujenzi wa mradi wa kuvuna maji katika shule za sekondari za Ibinza na Shibula na uboreshaji wa chemchem ya Nyashana wenye thamani ya shilingi 91,225,850/= ambapo mkandarasi alilipwa kiasi cha shilingi 69,208,165/= ilhali hakuna utekelezaji wowote uliofanyika.

Mheshimiwa Spika, huu ni mradi tuliogundua kwamba ni mradi hewa. Ni maoni ya Kamati kuwa utekelezaji wa miradi ya maendeleo chini ya viwango stahiki ni kiashiria

29 JANUARI, 2015

tosha cha uzembe katika usimamizi na ubadhirifu katika matumizi ya fedha.

Mheshimiwa Spika, udhaifu katika ukusanyaji wa mapato ya ndani. Kipengele cha fedha kinaonekana kuwa muhimu sana kwa sababu fedha hizo zinatumiwa katika kufadhili utekelezaji wa mipango ya maendeleo. Hata hivyo, uwezo wa Halmashauri zetu kukusanya mapato kutokana na vyanzo vya mapato vilivyopo kwenye maeneo yao bado siyo wa kuridhisha. Kwa kiasi cha fedha ambacho Halmashauri zetu zinakusanya ni vigumu kuwa na Halmashauri inayoweza kutekeleza mipango yake ya maendeleo kwa mwaka kwa kutumia fedha zake za ndani.

Mheshimiwa Spika, uchunguzi wa Kamati unaonyesha kwamba juhudi za kukusanya na kudhibiti upotevu wa fedha zinazokusanywa ni hafifu na dhaifu. Kwa mfano, ni vigumu kuamini kwamba katika siku 30 zilizopo katika mwezi, jumla ya mapato ya Halmashauri zote za mkoa wa Dar es Salaam kutokana na ushuru wa maegesho ya magari ni shilingi milioni 75 tu!

Mheshimiwa Spika, kwa mfano mwingine, ni vigumu pia kuamini kwamba mapato ya Halmashauri ya Wilaya ya Karatu kwa mwaka ni shilingi milioni 921 tu mbali ya kuwa na shughuli mbalimbali za kitalii pamoja na hoteli za kifahari. Hoja ya msingi hapa ni kwamba pana udhaifu mkubwa wa Halmashauri zetu kukusanya fedha kutoka kwenye vyanzo vyao vya ndani.

Mheshimiwa Spika, suala la fedha za Mifuko ya Akina Mama na Vijana kutumika isivyo ni kuwa kwa mujibu wa maelekezo ya Serikali Kuu, fedha za Mifuko hiyo zinatokana na 10% ya mapato ya ndani ya kila Halmashauri kila mwaka. Nia ya mifuko hiyo ni kuwasaidia akina mama na vijana kujikwamua kiuchumi kwa kuwapatia mikopo yenye masharti nafuu yasiyofanana na yale yaliyopo katika benki za biashara.

Kwa mujibu wa Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ya mwaka 2012/2013, endapo

29 JANUARI, 2015

Halmashauri zote 140 zingetii agizo la Serikali la kuchangia mifuko hii, zingepatikana jumla ya shilingi bilioni 27 ikiwa ni asilimia 10 ya jumla ya mapato ya ndani ya Halmashauri hizo ambayo yalikuwa ni shilingi bilioni 270. Hata hivyo, michango ya Halmashauri zote haikufikia hata shilingi bilioni saba!

Pamoja na kuwepo nia njema ya kuanzisha mifuko hiyo, zaidi ya 98% ya Halmashauri hazitekelezi agizo hili. Fedha zilizopaswa kuchangiwa kwenye mifuko hii huelekezwa katika matumizi mengine ambayo Halmashauri zinaona kuwa ni bora zaidi ya mifuko hiyo.

Mheshimiwa Spika, madhara ya kutochangiwa kwa mifuko hiyo ni kwamba fursa ya makundi hayo ya jamii kusaidiwa kujinasua kutoka katika makucha ya umaskini na ukosefu wa ajira inapotea. Huenda agizo hili lingekuwa linatekelezwa kikamilifu hata matukio mabaya kama yale ya *panya road* na mbwa mbitu wa barabarani pengine yasingekuwepo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kuna suala la Wakuu wengi wa Idara kukaimu nafasi zao za kazi. Hali inayoendelea katika Halmashauri nyingi nchini inaenda zaidi ya mipaka ya kukaimu kwani katika baadhi ya Halmashauri zaidi ya 85% ya Wakuu wa Idara wanakaimu nafasi zao za kazi. Hili limebainika katika Halmashauri ya Manispaa ya Ilala, Manispaa ya Bukoba na Halmashauri ya Wilaya ya Mkinga. Mbaya zaidi ni pale ambapo kukaimu kunaonekana kutumika kama kichaka cha kuficha ubadhirifu wa fedha za umma. Kuna baadhi ya maeneo ambapo Kamati imeona pamepokea matumizi mabaya ya fedha za umma, halafu kila anayeulizwa hudai kuwa yeye hakuwepo katika kipindi cha matumizi ya fedha hizo, yeye anakaimu tu baada ya mhusika kuhamishwa.

Mheshimiwa Spika, Kamati haijaishia kwenye kuona matumizi mabaya tu ya fedha za umma katika Halmashauri bali imeenda mbali hadi kujiuliza sababu za kuwepo kwa matumizi hayo mabaya. Kilichobainika ni kwamba sababu zingine ni za kimfumo, kwa mfano mfumo wa kuwa na bajeti

29 JANUARI, 2015

tegemezi kwa wahisani huchangia kwenye tatizo hili pale fedha zinapoletwa kwa kuchelewa kiasi cha kuzifanya zitumike nje ya mipango iliyokusudiwa. Sababu zingine za kimfumo ni zile zinazotokana na urasimu katika manunuzi ya umma kwa sababu ya udhibiti wa sheria na taratibu zingine za manunuzi ya umma.

Mheshimiwa Spika, zipo sababu zingine zinazotokana na hulka tu za kibinadamu kwa baadhi ya watendaji kuwa wazembe, mafisadi na wasiopenda kufanya ufuatiliaji wa majukumu yaliyo chini yao. Aidha, sababu zingine ni kama hizi ambazo nitazieleza:-

Mheshimiwa Spika, la kwanza ni kukosekana kwa wataalam katika baadhi ya taaluma. Uchunguzi wa Kamati umebaini kuwa pana upungufu mkubwa wa wanasheria na wakaguzi wa ndani katika Halmashauri nyingi nchini. Zipo Halmashauri kama vile Halmashauri ya Wilaya ya Mpanda ambapo Kitengo cha Mkaguzi wa Ndani kina mtumishi mmoja tu. Hali kadhalika katika Kitengo cha Sheria, mfano dhahiri ni katika Halmashauri ya Manispaa ya Bukoba na Halmashauri ya Manispaa ya Rorya.

Katika baadhi ya Halmashauri, watumishi hao wapo lakini umahiri wao ni wenye kutia shaka. Mfano dhahiri ni katika Manispaa ya Kinondoni kulikokithiri mikataba isiyo na tija kwa manispaa yenyewe.

Mheshimiwa Spika, kwa kiasi kikubwa Vitengo vya Sheria katika halmashauri zetu vina rekodi mbaya ya kushindwa kesi mahakamani na kuziingiza Halmashauri katika mikataba isiyo na tija. Haijulikani kama tatizo ni weledi wa wanasheria wenyewe au ni njama zao za makusudi dhidi ya Halmashauri zao wenyewe!

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali mpaka kufikia mwaka wa fedha 2012/2013, Halmashauri 78 kati ya 140 nchini zina jumla ya kesi zipatazo 636 ambazo zina thamani ya shilingi bilioni 74.4.

29 JANUARI, 2015

Maoni ya Kamati ni kwamba Serikali iviangalie kwa makini vitengo hivi viwili ili kuvipunguzia Halmashauri mzigo wa taarifa zisizokuwa makini na madeni yanayotokana na kushindwa kesi ama kuingia kwenye mikataba mibovu.

Mheshimiwa Spika, ruzuku ya Serikali Kuu kutokutolewa kwa wakati. Kamati imebaini kwamba ruzuku ya Serikali Kuu inacheleweshwa sana katika baadhi ya miradi ya maendeleo hususani kilimo, maji na barabara. Hali kama hiyo inapojitokeza, miradi husika huathirika na hoja za ukaguzi huibuka lakini baya zaidi ni kwamba maendeleo ya wananchi hudidimia.

Mheshimiwa Spika, maoni ya Kamati ni kwamba athari hizi zinazotokana na utegemezi zinapaswa kuwa funzo kwa Serikali kujitegemea. Mikakati muhimu iwe ni kuongeza ukusanyaji wa mapato ya ndani ya nchi na kudhibiti wizi, ufisadi na matumizi mabaya ya fedha zinazokusanywa ili tupunguze utegemezi huo.

Mheshimiwa Spika, maamuzi ya Serikali Kuu katika mipango ya Serikali za Mitaa. Tatizo ni kwamba ipo baadhi ya mipango ya Serikali ambayo huja kiuvamizi sana juu ya mipango mingine ya Serikali hiyo hiyo moja hivyo kuathiri nidhamu ya matumizi ya fedha (*budget discipline*) katika mamlaka za Halmashauri zetu. Kwa mfano miaka kadhaa iliyopita, ujenzi wa shule za sekondari kwa kila Kata ulileta shida sana katika bajeti za Halmashauri kwani ilikuwa ni programu nzuri lakini haikuwemo katika Bajeti ya Halmashauri kwa kipindi hicho.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wake ulihusisha uchofaji wa fedha hasa za *own source* kutoka katika miradi mingine hivyo kuiathiri miradi ambayo fedha zake zimechotwa. Kwa sasa kuna ujenzi wa maabara kwa shule hizo. Maabara hizo zimeanza kujengwa kwa tamko tu la Serikali bila maandalizi ya fedha za utekelezaji, matokeo yake ni kwamba pametokea pia uhamishaji wa fedha za *own source* kutoka katika miradi mingine kwa ajili ya kutekeleza tamko hilo.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, ieleweke kwamba Kamati haijaseema kwamba mipango hiyo ni mibaya bali ni kwamba mipango inapaswa kuwa na maandalizi ili kutokuathiri mipango mingine na kuziletea Halmashauri sifa ya kutokuwa na nidhamu katika matumizi ya bajeti zao.

Mheshimiwa Spika, hivyo, ni maoni ya Kamati kwamba Serikali inapaswa kuendesha shughuli zake kwa kuzingatia mipango yake mahsusi ya mwaka husika labda tu kama jambo hilo ni la dharura.

Mheshimiwa Spika, suala la Wakuu wa Idara Kukaimu kwa muda mrefu. Kamati hii inawajibu wa kusimamia nidhamu ya matumizi sahihi ya fedha za umma katika Serikali za Mitaa kwa niaba ya Bunge lako Tukufu. Imani ya Kamati na wanamipango wengine duniani ni kwamba fedha hazijitafuti, hazijipangi namna ya kutumika wala hazijilipi zenyewe bali kwa msaada wa maamuzi yanayotokana na taaluma, madaraka na mipango ya watumishi.

Hivyo, katika matumizi sahihi ya fedha za umma wanapaswa kuwepo wataalam, watumishi wenye mipango na madaraka ya namna ya kutumia fedha hizo kwa namna yenye kuleta tija.

Mheshimiwa Spika, ni maoni ya Kamati kwamba hali hiyo isipotafutiwa ufumbuzi, itaendelea kuchochea ubadhirifu wa fedha za umma na kusuasua katika utekelezaji wa mipango ya maendeleo katika Halmashauri zetu.

Mheshimiwa Spika, nimalizie sehemu ya Tatu kwa maoni na mapendekezo ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, baada ya kutoa maelezo ya kina kuhusu yaliyojitokeza katika mijadala na ziara za Kamati, sehemu hii ya taarifa itatoa maoni na mapendekezo 12 kwa ajili ya kuliomba Bunge lako Tukufu liyajadili na kuyaafiki ili yawe Maazimio ya Bunge kwa ajili ya kuchochea nidhamu ya matumizi ya fedha za umma katika Serikali za Mitaa. Mapendekezo haya yanatolewa kwa kuzingatia maeneo

29 JANUARI, 2015

yenye matafizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za umma katika Serikali za Mitaa kwa namna ifuatavyo:

Mheshimiwa Spika, kwanza mikataba isiyokuwa na maslahi kwa Serikali. Kwa kuwa imebainika kuwepo kwa mikataba isiyokuwa na maslahi kwa Halmashauri, kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liitake Serikali:-

(a) Kueleza kwa kina kuhusu namna *East African Meat Company* ilivyopatikana na namna Halmashauri zilivyonufaika na michango iliyochangwa.

(b) Kueleza kwa kina manufaa ambayo Manispaa ya Kinondoni imekuwa ikipata na itaendelea kupata kutokana na uwekezaji wa Kampuni ya *Oysterbay Villa* katika Kitalu Na. 322 *Ruvu Road* na Kitalu Na.277, *Mawenzi Road* pale Dar Es Salaam.

(c) Kueleza mikakati iliyonayo kwa ajili ya kukuza mapato ya ndani kutokana na ushuru wa maegesho katika Halmashauri za Mkoa wa Dar Es Salaam, ikizingatiwa kuwa kuna ongezeko kubwa la magari ya watu binafsi.

Mheshimiwa Spika, la pili ni udhaifu katika ukusanyaji wa mapato ya ndani. Kwa kuwa mapato ya ndani ya Halmashauri ni muhimu kwa ajili ya kugharamia huduma mbalimbali kama vile usafi wa miji, taa za barabarani na mikopo kwa ajili ya akina mama, na kwa kuwa ukusanyaji wa mapato hayo umekuwa dhaifu kiasi cha kuathiri huduma zilizotajwa hapo juu kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu kuitaka Serikali kueleza ilivyojipanga kuimarisha ukusanyaji wa mapato ya ndani katika Serikali za Mitaa kwa ajili ya kuboresha huduma za jamii.

Mheshimiwa Spika, la tatu ni malipo ya mishahara kwa watumishi hewa. Kwa kuwa imekuwa ni jambo la kawaida kabisa kwa watumishi wa Halmashauri mbalimbali nchini wasiokuwepo kazini kutokana na sababu mbalimbali kama vile kustaafu, kufariki ama kuachishwa kazi kuendelea kulipwa mishahara na kwa kuwa hali hiyo ni ufujaji wa fedha

29 JANUARI, 2015

za umma na aibu kwa Serikali, kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liitake Serikali kueleza mkakati wake mahsusi wa kulitokomeza kabisa tatizo hilo ambalo kwa sasa linaonekana kuwa sugu katika hoja za ukaguzi na mapendekezo ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, fedha za mfuko wa akina mama na vijana. Kwa kuwa Kamati imebaini kwamba Halmashauri nyingi nchini zimekuwa hazitengi asilimia 10 ya mapato yake ya ndani kwa ajili ya Mifuko ya Maendeleo ya Akina Mama na Vijana, na kwa kuwa kutotenga fedha hizo kunaathiri maendeleo ya akina mama na vijana; na kwa namna moja ama nyingine kumekuwa ni kichocheo cha kuibuka makundi mabaya ya vijana, kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liitake Serikali kueleza kwa nini Halmashauri zimekuwa hazitekelezi agizo hili na ni hatua gani zitachukuliwa kuhakikisha kuwa fedha hizo zinatengwa na kuwafikia walengwa?

Mheshimiwa Spika, manunuzi ya umma chanzo kikubwa cha hoja za ukaguzi. Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liitake Serikali ieleze sababu za kukiukwa kwa taratibu hizo na mikakati iliyonayo kuhakikisha Halmashauri zinatii sheria hizo.

Mheshimiwa Spika, fedha za miradi kuchelewa. Kwa kuwa uchunguzi wa Kamati umebaini kuwa miradi mingi ya maendeleo kwenye Halmashauri imekuwa ikichelewa kukamilika kutokana na fedha zinazotengwa kwenye miradi hiyo kuchelewa kutolewa, kwa hiyo basi Kamati inapendekeza Bunge lako Tukufu kuitaka Serikali kuimarisha ukusanyaji wa mapato yake ya ndani na kudhibiti matumizi yasiyo ya lazima kama vile ununuzi wa magari ya kifahari Serikalini ili fedha za ndani zichangie ukamilishaji wa miradi ya maendeleo kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, kukosekana kwa wataalam. Kwa kuwa Kamati imebaini ya kuwa baadhi ya Halmashauri zimekuwa na ukosefu wa wataalam hasa wa ukaguzi na ndani na wanasheria, kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge

29 JANUARI, 2015

Iako Tukufu kutatua tatizo hili kwa kufanya uchunguzi wa kina na kubaini ukubwa wa tatizo hili na athari zake zaidi kisha kuajiri wataalam hao kwa kuzingatia sifa na idadi stahiki katika Halmashauri.

Mheshimiwa Spika, kukaimu nafasi mbalimbali. Kwa kuwa Kamati imebaini kuwa Idara nyingi za Halmashauri mbalimbali nchini zimekuwa zikiongozwa na watumishi wanaokaimu kwa maelezo kwamba taratibu za upekuzi zinachukua muda mrefu. Kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge Iako Tukufu kuishauri Serikali kuwa na muda maalum wa kuwafanyia upekuzi watumishi wa umma.

Mheshimiwa Spika, kuhusu uhamisho wa watumishi wenye tuhuma, kwa kuwa watumishi wengi wa Halmashauri wenye tuhuma mbalimbali zikiwemo za matumizi mabaya ya ofisi na fedha za umma wamekuwa wakihamishwa kutoka Halmashauri moja kwenda nyingine kama ilivyobainika kwenye Halmashauri ya Jiji la Mwanza, Wilaya za Kwimba na Kilosa. Kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge Iako Tukufu liitake Serikali kwa maana ya Ofisi ya Waziri Mkuu –TAMISEMI kujitathmini juu ya utaratibu wake wa kuwahamisha na kuwapandisha vyeo watumishi wenye tuhuma za ubadhirifu katika baadhi ya Halmashauri.

Mheshimiwa Spika, maelekezo ya Serikali Kuu katika mipango ya Halmashauri. Kwa kuwa uchunguzi wa Kamati umebaini kuwa miongoni mwa sababu zinazoathiri nidhamu ya matumizi ya fedha katika Serikali za Mitaa ni mipango ya ghafla ya Serikali Kuu katika mipango ya Serikali za Mitaa, kwa hiyo, Kamati inaliomba Bunge Iako kuitaka Serikali kuendesha shughuli zake kwa kuzingatia vipaumbele vilivyopo katika Bajeti za kila mwaka za Serikali za Mitaa.

Mheshimiwa Spika, Serikali kutokujibu Hoja za Kamati. Kwa kuwa mfumo wa uwajibikaji (*accountability loop*) katika nchi za kidemokrasia unalitaka Bunge kuisimamia Serikali lakini pia Serikali kulieleza Bunge namna inavyotekeleza ama ilivyotekeleza majukumu yake, kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge kuitaka Serikali kujibu Hoja za Kamati kwa

29 JANUARI, 2015

maandishi ili Kamati na Bunge zima liweze kuwa katika nafasi nzuri ya kufuatilia utekelezaji wa mapendekezo yake Serikalini.

Mheshimiwa Spika, fedha kwa ajili ya ziara za Kamati. Nia ya Kamati yako la LAAC na Bunge lako kwa ujumla ni kuishauri Serikali ipasavyo ili iweze kutekeleza wajibu wake kikamilifu. Kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu kuitaka Serikali kutoa fedha zote zinazotakiwa na Ofisi ya Bunge kwenye Mfuko wa Bunge ili Bunge na Kamati zake zitekeleze wajibu wao kikamilifu kwa manufaa ya Taifa zima.

Mheshimiwa Spika, ninapenda kuchukua nafasi hii kutoa shukrani zangu kwako kwa namna ambavyo umekuwa ukitoa miongozo mbalimbali ya kusaidia ufanisi katika utendaji wa Kamati. Aidha, ninawashukuru Wajumbe wangu wote wa Kamati yangu kwa kutekeleza vyema na kwa ustadi mkubwa majukumu yao. Ninawashukuru pia Wabunge wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa umoja na ushirikiano wao hususan katika majadiliano ya vikao na ziara za Kamati.

Mheshimiwa Spika, ninamshukuru sana Katibu wa Bunge Dkt. Thomas Kashilillah na Mkurugenzi wa Idara ya Kamati za Bunge Ndugu Charles Mloka kwa ufafanuzi wa mambo mbalimbali.

Aidha, ninaomba kutumia fursa hii kumshukuru aliyekuwa Mdhifiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, Mheshimiwa Ludovick Utouh ambaye sasa hivi amestaafu, nimtakie kila lakheri katika mapumziko.

Vilevile ninapenda nimshukuru, nimpongeze na kumkaribisha sana Profesa Mussa Assad ambaye ameteuliwa hivi juzi kuwa Mdhifiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, lakini pia na watumishi wake kwa taarifa za ukaguzi zinazosaidia Kamati kutekeleza majukumu yake ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, shukrani zaidi ninazitoa kwa nchi wahisani wa Mfuko wa Maboresho katika matumizi ya fedha za umma (PFMRP) kwa kutuwezesha kufanya ziara za ukaguzi

29 JANUARI, 2015

wa miradi. Shukrani pia kwa Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa pamoja na Waziri na Naibu Mawaziri wake na Ofisi ya Hazina kwa ushirikiano wao wakati wote wa vikao vya Kamati.

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati ninatumia fursa hii kuwapongeza Makatibu wa Kamati hii Ndugu Dickson Bisile, Ndugu Chilemeji Nyamwanja, Ndugu Pamela Pallangyo na Msaidizi wao Waziri Kizingiti pamoja na watumishi wote wa Ofisi ya Bunge kwa ushirikiano wao wakati wote ambao Kamati ilikuwa inafanya kazi.

Mheshimiwa Spika, hitimisho, Kamati imebainisha matatizo sugu yaliyobainika katika matumizi ya fedha za Umma katika Halmashauri zetu katika kipindi cha mwaka wa fedha...

SPIKA: Ahsante.

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMMED – MWENYEKITI WA KAMATI YA HESABU ZA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Spika, ahsante. Ninakushukuru, ninaomba kutoa hoja. *(Makofi)*

TAARIFA YA HESABU ZA SERIKALI ZA MITAA KAMA ILIVYOWASILISHWA MEZANI

KAULI YA MWENYEKITI WA KAMATI

Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali za Mitaa maarufu Kama LAAC- The Local Authorities Accounts Committee iliundwa mahsusi kwa ajili ya kusimamia, kwa niaba ya Bunge, nidhamu ya matumizi ya fedha za umma katika Serikali za Mitaa. Usimamizi huu hufanyika kwa njia ya majadiliano juu ya majibu ya Halmashauri kutokana na Hoja za Ukaguzi, na ukaguzi wa miradi ya maendeleo mahali ilipotetelewa katika maeneo ya Serikali za Mitaa.

Majukumu ya Kamati hii yanalindwa na Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, 1977, Sheria ya Haki, Kinga na

29 JANUARI, 2015

Madaraka ya Bunge (Sura ya 296) na Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la 2013.

Majukumu ya Kamati yamekuwa yakitekelezwa kwa njia ya Mahojiano ya Mezani na Ziara za Ukaguzi wa Miradi ya maendeleo. Kwa kiasi kikubwa, ziara za Kamati zimekuwa zikifadhiliwa na Mradi wa Maboresho Katika Matumizi ya Fedha za Umma (PFMRP) kupitia Ofisi ya Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali wakati Vikao vimekuwa vikiendeshwa kwa kutumia fedha za Mfuko wa Bunge. Ni jambo la shukrani sana kwa Wafadhili wetu.

Taarifa hii imegawanyika katika Sehemu Kuu Tatu: Utangulizi, Yaliyojitokeza Katika Majadiliano na Ziara, Maoni na Ushauri wa Kamati. Maudhui ya Taarifa yamejikita katika Hoja za Kamati kwa ajili ya kulishawishi Bunge likubali kuishauri na kuelekeza Serikali katika masuala muhimu ambayo yakitekelezwa, yatachangia uwepo zaidi wa nidhamu ya matumizi ya fedha katika Serikali za Mitaa.

Kimsingi, ipo haja ya kujipongeza, kwani nidhamu ya matumizi ya fedha za umma katika Serikali za Mitaa imekuwa ikiongezeka mwaka baada ya mwaka. Matatizo ya mishahara kwa Watumishi hewa, manunuzi yasiyozingatia taratibu na mambo mengine yanayofanana na hayo yamekuwa yakipungua. Miongoni mwa sababu za kupungua huko ni pamoja na uimara wa Ofisi ya Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali katika kufanya Ukaguzi na uimara wa LAAC katika kufanya uangalizi wa kibunge na kutoa ushauri makini na unaotekelezeka katika shughuli za Halmashauri.

Baada ya Taarifa hii kuwasilishwa Bungeni, ni matumaini ya Kamati kwamba Serikali itajibu Hoja zote kwa Maandishi ili kuiridhisha Kamati na Bunge kwa ujumla kwa niaba ya Wananchi juu ya mwenendo wa Serikali na tija inayopatikana katika matumizi ya fedha za umma.

Kwakuwa Taarifa hii ni ya Mwisho kuwasilishwa na Kamati yetu katika kipindi cha Uhai wa Bungeni la Kumi, naomba

29 JANUARI, 2015

kutumia fursa hii kuwashukuru Wabunge wenzangu wote kwa ushirikiano wao na kuwatakia ushindi katika Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2015.

Mheshimiwa Spika, kwa Mujibu wa Kifungu cha 117(15) cha Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Mwaka 2013, NAOMBA KUWASILISHA TAARIFA HII.

Rajab M. Mohammed, Mb.

MWENYEKITI

28 Januari, 2015

SEHEMU YA KWANZA

1. UTANGULIZI

1.1 **Mheshimiwa Spika**, Sehemu hii ya Kwanza ya Taarifa inakusudia kueleza masuala mbalimbali yanayohusu muundo na majukumu ya Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali za Mitaa (LAAC), mifano ya matatizo sugu katika matumizi ya fedha za umma katika Serikali za Mitaa, na namna majukumu ya Kamati yalivyotekelezwa kwa ajili ya hesabu zilizokaguliwa katika Serikali za Mitaa kwa mwaka ulioishia 30 Juni, 2013.

1.2 Muundo wa Kamati:

Mheshimwa Spika, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali za Mitaa ambayo leo inawasilisha Taarifa hii Bungeni inaundwa na Wajumbe 20 Wafuatao:

1. Mhe. Rajab M. Mohammed, Mb - Mwenyekiti
2. Mhe. Selemani J. Zedi, Mb - Makamu wa Mwenyekiti
3. Mhe. Alphaxard K. N. Lugola, Mb - Mjumbe
4. Mhe. Augustino M. Masele, Mb - Mjumbe
5. Mhe. Azza Hillal Hamad, Mb - Mjumbe
6. Mhe. Bahafi A. Abeid, Mb - Mjumbe
7. Mhe. Dunstan D. Mkapa, Mb - Mjumbe
8. Mhe. Eustace O. Katagira, Mb - Mjumbe
9. Mhe. Ezekiel M. Maige, Mb - Mjumbe

29 JANUARI, 2015

10. Mhe. Felister A. Bura, Mb - Mjumbe
11. Mhe. Mch. Israel Y. Natse, Mb - Mjumbe
12. Mhe. Kulthum J. Mchuchuli, Mb - Mjumbe
13. Mhe. Meindrad L. Kigola, Mb - Mjumbe
14. Mhe. Mhonga S. Ruhanywa, Mb - Mjumbe
15. Mhe. Munde A. Tambwe, Mb - Mjumbe
16. Mhe. Eng. Omari R. Nundu, Mb - Mjumbe
17. Mhe. Philipa G. Mturano, Mb - Mjumbe
18. Mhe. Tauhida C.G. Nyimbo, Mb - Mjumbe
19. Mhe. Yahya K. Issa, Mb - Mjumbe
20. Mhe. Yusuph A. Nassir, Mb - Mjumbe

Aidha, Kamati imekuwa ikipatiwa huduma za uratibu, uandishi, utafiti na ushauri kutoka kwa Wajumbe wa Seretarieti Wafuatao: Ndg. Mswige Dickson Bisile, Ndg. Pamela E. Pallangyo, Ndg. Chilemeji C. Nyamwanja, na Ndg. Waziri Kizingiti.

1.3 Hadidu za Rejea- Majukumu ya Kamati

Hadidu za Rejea za Kamati hii ni Majukumu yake ya Msingi yaliyoorodheshwa kwenye Kanuni za Kudumu za Bunge, 2013. Majukumu hayo ni:

a) Kushughulikia maeneo yenye matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za Serikali za mitaa yaliyoainishwa katika Taarifa ya Mdhambi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali;

b) Kufuatilia utekelezaji wa mapendekezo yaliyokwisha tolewa na Kamati ili kuondoa matatizo hayo; na

c) Kutoa mapendekezo na ushauri kwa Serikali za Mitaa kuhusu matumizi mazuri ya fedha ili kuhakikisha kwamba tatizo la matumizi mabaya ya fedha linapungua katika Serikali za Mitaa.

1.4 Utekelezaji wa Majukumu ya Kamati.

1.4.1 **Mheshimiwa Spika**, kama ilivyofafanuliwa hapo awali, majukumu ya LAAC yameelezwa katika Kanuni za Kudumu

29 JANUARI, 2015

za Bunge (2013), Zipo namna Kuu Mbili za kutekeleza Majukumu hayo ambazo ni Mahojiano ya Mezani kati ya Kamati na Menejimenti za Halmashauri; na Ziara za Ukaguzi wa Matumizi ya fedha katika miradi ya maendeleo.

1.4.2 Njia hizi mbili ni muhimu katika kuitanabaisha Kamati mwenendo wa Serikali katika matumizi ya fedha za umma na hali halisi iliyopo katika viwango vya utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

1.4.3 Hata hivyo, Ziara za Kamati zimeanza kuwa maarufu zaidi ya utaratibu uliozoeleka wa majadiliano mezani. Hii ni kwasababu Ziara zinawawezesha Wajumbe kulinganisha papo hapo mambo yaliyoandikwa vitabuni na uhalisia wake katika mradi. Ni Vigumu kubaini thamani ya kiasi cha fedha kilichotumika kwa kuangalia vitabu tu bali ni rahisi kufanya hivyo kwa kuangalia vyote kwa pamoja, vitabu na mradi halisi.

1.4.4 **Mheshimiwa Spika**, katika Sehemu ya Kwanza ya Taarifa hii, pamewekwa wazi Masuala mbalimbali kama vile Orodha ya Wajumbe wa Kamati, Majukumu ya Kamati, namna Kamati inavyotekeleza majukumu yake na mifano ya matumizi mabaya ya fedha za umma katika Halmashauri. Sehemu ya Pili itaeleza pia mambo yaliyojitokeza katika mahojiano na ziara za Kamati ambayo kwayo, Hoja za Kamati zitajengwa.

1.5 Mifano ya Matatizo Sugu ya Matumizi Mabaya ya Fedha

1.5.1 **Mheshimiwa Spika**, katika Majukumu ya Kamati, yanatajwa maneno "*matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za umma*". Masuala hayo hutafsiriwa kuwa ni mwenendo wenye kujirudia rudia katika matumizi ya fedha kwa namna isiyoleta tija au kwa namna isiyozingatia kanuni na taratibu za matumizi bora ya fedha za umma. Mifano ya matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za umma katika Serikali za Mitaa ni kama ifuatavyo:

29 JANUARI, 2015

a) Manunuzi yasiyozingatia Sheria na Kanuni za manunuzi ya Umma;

b) Mikataba yenye vipengele vinavyoinyima Halmashauri fursa ya kunufaika na kile kinachoingwa katika Mkataba husika. Mifano ya Mikataba hiyo ni:

i. Uwekezaji wa Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni katika Majengo ya Oysterbay Villas;

ii. Uwekezaji wa Manispaa za Mkoa wa Dare es Salaam katika Kiwanda cha Nyama cha *East African Meat Company Limited*; UDA na DDC;

iii. Uwekezaji wa Kampuni ya ACE Chemicals Ltd katika kituo cha kuosha magari katika Halmashauri ya Manispaa ya Bukoba ambapo Halmashauri haina udhibiti wa gharama za uwekezaji.

c) Malipo ya mishahara kwa Watumishi wasiokuwepo kazini;

d) Kuwepo kwa miradi ya maendeleo isiyokamilika kwa muda mrefu au miradi inayokamilika lakini inabaki bila kutumika. Baadhi ya mifano ni:

i. Ujenzi wa Hospitali ya Wilaya ya Kilolo;

ii. Ujenzi wa Hospitali ya Wilaya ya Mbarali;

iii. Ujenzi wa Soko la samaki la Igumbilo (Iringa);

iv. Mradi wa nyumba za gharama nafuu katika Eneo la Magomeni Quarters katika Manispaa ya Kinondoni;

v. Ujenzi wa ghala la madawa na Ofisi ya Manispaa ya Mwanza;

vi. Ujenzi wa Soko la Mwanjelwa katika Jiji la Mbeya.

e) Uhamishaji/ utumiaji wa fedha kutoka kasma moja kwenda kasma nyingine bila ya kuzingatia taratibu za kifedha;

Mfano dhahiri ni wa Halmashauri kutumia fedha zinazopaswa kuchangiwa kwenye Mifuko ya akina Mama na Vijana na asilimia 20 ya fidia iliyopaswa kupelekwa vijijini.

29 JANUARI, 2015

f) Kutochangia kikamilifu fedha za Mifuko ya maendeleo ya akina Mama na Vijana;

g) Uzembe katika ukusanyaji wa mapato ya ndani ya Halmashauri na upotevu wa makusudi wa vitabu vya kukusanyia mapato.

h) Uhamishaji wa Watumishi wenye tuhuma za ubadhirifu wa fedha za umma kutoka Halmashauri moja kwenda Halmashauri nyingine.

SEHEMU YA PILI

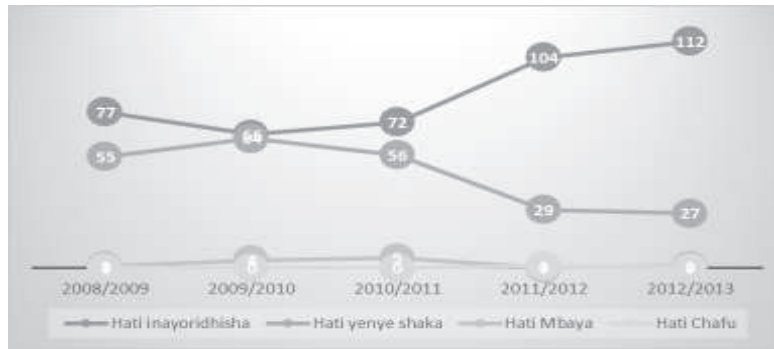
2. MATOKEO YA MAJADILIANO NA ZIARA ZA KAMATI

2.1 **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha wa 2012/2013, jumla ya Halmashauri 140 zilikaguliwa na kupewa Hati za Ukaguzi kulingana na matokeo ya Ukaguzi wa kila moja. Kati ya Halmashauri hizo 140, Halmashauri 1 ilipata Hati Mbaya, Halmashauri 27 zilipata Hati zenye shaka na Halmashauri 112 zilipata Hati zinazoridhisha.

Jedwali lifuatalo linaonyesha aina ya Hati za Ukaguzi zilivyotolewa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa Halmashauri kwa kipindi cha Mwaka 2008/2009 – 2012/2013.

Mwaka
2008/2009
2009/2010
2010/2011
2011/2012
2012/2013

29 JANUARI, 2015

2.2 Ni dhahiri kuwa Hati zinazoridhisha zimekuwa zikiongezeka na zile zenye shaka zikipungua hali inayoonyesha kuwa Ofisi ya Mdhambi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali za Mitaa zinatekeleza wajibu wao ipasavyo katika kuzielimisha Halmashauri.

2.3 Miongoni mwa Halmashauri ambazo zimeendelea kupata Hati zinazoridhisha kwa kipindi cha miaka mitano mfululizo ni pamoja na Halmashauri za **Wilaya za Bukoba, Muleba, Biharamulo, Misenyi, Kisarawe, Mufindi, Hai, Siha, Lindi, Simanjiro, Masasi, Tandahimba, Maswa, Iramba, Muheza, Serengeti na Nachingwea.**

2.4 Aidha, Halmashauri za **Wilaya za Makete, Monduli, Mvomero, Korogwe, Sikonge** na Halmashauri ya **Jiji la Dar Es Salaam** utendaji wao umekuwa ukiboreka kutoka mwaka hadi mwaka wakati Halmashauri ya **Manispaa ya Arusha** ikiendelea kuwa na rekodi mbaya ya kupata hati chafu kwa kipindi cha miaka mitano mfululizo (2008/2009 – 2012/2013).

2.5 Kutokana na Maelezo ya Mdhambi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa Kamati kuhusu Hati hizo na kutokana na yaliyobainika katika majadiliano na ziara, Kamati imeridhika kwamba Hati zilizotolewa zina uwiano wa moja kwa moja na hali iliyopo katika Halmashauri zetu.

29 JANUARI, 2015

2.6 Kutokana na Majadiliano na Ziara za Kamati, Masuala yafuatayo yaliyojitokeza kuwa sehemu ya matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za umma katika Mamlaka za Serikali za Mitaa:

2.6.1 Mikataba yenye Maslahi duni kwa Halmashauri

Mheshimiwa Spika, ipo mikataba ya miradi mbalimbali kati ya Halmashauri na Wadau mbalimbali nchini. Miongoni mwa mikataba hiyo ni ile inayohusu ukusanyaji wa mapato, ujenzi wa barabara, madaraja, madarasa na nyumba za walimu. Mikataba mingine inahusu Uwekezaji katika rasilimali za Halmashauri hizo, mathalani katika majengo na viwanda. Uwepo wa Mikataba yenye tija ni jambo jema sana kwa ajili ya ustawi wa Halmashauri.

Hata hivyo, LAAC imebaini kwamba ipo baadhi ya Mikataba isiyokuwa na tija bali hasara kwa Halmashauri. Mantiki ya Mikataba hiyo ni kuongeza hasara badala ya kupunguza utegemezi wa Serikali za Mitaa katika ruzuku ya Serikali Kuu.

Kwa mfano:

a) Uwekezaji wa Manispaa za Mkoa wa Dar es Salaam katika Mradi wa Kiwanda cha nyama cha East African Meat Company Limited katika eneo la Kiltex - Gongo la Mboto, Dar es Salaam.

Mnamo mwaka 2004, Manispaa za Mkoa wa Dar es Salaam ikiwa ni pamoja na Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam na wabia wengine wawili ambao ni NICOL ya Tanzania na Kampuni ya R&M ya Malaysia ziliingia katika Makubaliano ya kuanzisha Kiwanda cha Machinjio ya nyama kwa kuchangia kiasi cha fedha kipatacho shilingi ya bilioni 1 na milioni 800 kama mtaji. Lakini mpaka sasa, miaka kumi imepita, kiwanda hicho hakipo na fedha hazipo!

29 JANUARI, 2015

Hoja ya Kamati ni kwamba kama Mradi huo haupo hizo fedha zaidi ya bilioni moja zimeenda wapi na Tamko la Serikali ni nini katika suala hili?

b) Uwekezaji wa Kampuni ya *Oysterbay Villas Ltd* katika Vitalu vya Manispaa ya Kinondoni.

Mnamo mwaka 2007, Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni iliingia katika uwekezaji wa pamoja (joint venture) na Kampuni ya *Oysterbay Villas* kwa kujenga na kupangisha majengo katika Kitalu Na. 322, Ruvu Road na Kitalu Na.277, *Mawenzi Road* Vitalu vyote vipo *Oysterbay*, Dar es Salaam. Kutokana na kiasi cha gharama za uwekezaji ilikubaliwa, pamoja na makubaliano mengine, kwamba *Oysterbay Villas Ltd* atakuwa na hisa kiasi cha 75% wakati Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni itakuwa na hisa kiasi cha 25%.

Kamati imebaini kwamba, *Oysterbay Villas* ilishakamilisha ujenzi na ukarabati wa majengo kiasi kwamba majengo hayo yanaendelea kutumika kwa maana ya kupangishwa lakini Manispaa haipati mgao wake ambao mpaka sasa ulipaswa kuwa takribani shilingi bilioni tatu.

Hoja ya LAAC ni kwamba maslahi ya Manispaa ya Kinondoni katika mradi huu kuanzia mwaka 2010- 2013 ni yepi kama siyo kumnufaisha Mbia, *Oysterbay Villas* pekee?

c) Mauzo ya Hisa za Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam katika UDA

Mheshimiwa Spika, katika kuangalia mapato ya Jiji la Dar es Salaam yanayotakana na uwekezaji, Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam iliileza Kamati kuwa hisa zake katika UDA hazijauzwa kwa sababu mnunuzi ambaye ni Kampuni ya *Simon Group Ltd* imeshindwa kulipia hisa zake kama mkataba ulivyotamka. Ilielezwa Zaidi kwamba kutokana na hali hiyo, Halmashauri ilisitisha mkataba wa mauziano kwa vile mchakato wa kuhamisha hisa haukukamilika hivyo hisa za Halmashauri zimebaki kama zilivyo.

29 JANUARI, 2015

Aidha, Kamati inazo fununu kwamba hisa hizo zimeuzwa na kuhamishiwa kwa Simon Group Ltd kwa bei ya takribani shilingi bilioni 6.

Kutokana na hali hiyo, Kamati haijafahamu ukweli halisi ni upi kuhusiana na hisa za Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam katika UDA.

Maoni ya Kamati ni kwamba Serikali itaeleza hapa Bungeni ukweli wa jambo hili kama hisa za Jiji la Dar es Salaam katika UDA zimeuzwa na kuhamishiwa kwa Simon Group Ltd au hazijauzwa? Endapo hisa hizo hazijauzwa, mchakato wa uuzaji wa hisa hizo utapaswa kuzingatia sheria, kanuni na taratibu zinazohusika.

2.6.2 Malipo ya mishahara kwa Watumishi hewa.

2.6.2.1 **Mheshimiwa Spika**, Hoja ya Malipo ya Mishahara kwa "Watumishi hewa" ni ya muda mrefu na huleta hasara kwa Taifa. Sababu za kuwepo kwa mishahara ya aina hii ni za aina mbalimbali ikiwepo HAZINA kulipa mishahara moja kwa moja kwenye akaunti za Watumishi badala ya kupitisha kwa Waajiri wao hususani katika Mamlaka za Serikali za Mitaa, yaani Wakurugenzi wa Halmashauri.

2.6.2.2 Kwa mujibu wa Taarifa ya Mdhidhi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (2012/2013) zaidi ya shilingi milioni 800 zilitumika kama malipo ya mishahara kwa watumishi wasiokuwepo kazini katika Halmashauri 38 tu. Sanjari na malipo hayo kiasi cha zaidi ya shilingi milioni 400 kililipwa kama michango ya watumishi hao katika mifuko ya jamii.

2.6.2.3 Kamati inaona malipo ya mishahara kwa Watumishi wasiokuwepo kazini kutokana na kuacha kazi au kufariki ni fedheha na kashfa kwa Serikali yenye vyombo mbalimbali vya Uchunguzi, uratibu na utendaji. Jambo hili linapaswa siyo tu kuonekana linapungua bali kukomeshwa kabisa.

Hoja ya Kamati inabaki palepale kwamba kama mtumishi ameacha kazi au amefariki nani anachukua mishahara

29 JANUARI, 2015

wake kama Serikali haijibii yenyewe na kujitumbukiza kwenye lindi la hasara na kashfa za matumizi mabaya ya fedha za umma?

2.6.3 Miradi kutokamilika au kutekelezwa chini ya viwango.

2.6.3.1 Mheshimiwa Spika, fedha zinazotolewa na Serikali Kuu pamoja na nguvu za Wananchi katika Halmashauri zetu zinapaswa kutolewa na kutumika kwa namna yenye kuleta tija. Tija yenyewe inapaswa kuonekana katika kuboreka kwa maisha ya Wananchi mahali walipo. Miongoni mwa miradi ambayo ikitekelezwa kikamilifu na kwa wakati inaboresha maisha ya Watu wetu ni miradi ya maji, afya, miundombinu, elimu, umeme, kilimo, uvuvi na ufugaji.

2.6.3.2 Hali iliyopo katika Halmashauri mbalimbali ni kwamba miradi mingi haitekelezwi kwa wakati na mingine haitekelezwi kabisa wakati mingine hutekelezwa chini ya viwango! Kwa mfano:

a) Ujenzi wa hospitali ya Wilaya ya Kilolo (Tsh. 294 milioni zimetumika) na hospitali ya **Wilaya ya Mbarali**, sasa ni takribani miaka minne majengo hayo yapoyapo tu bila kukamilishwa kiasi cha kuanza kuchakaa na kuitia hasara Serikali;

b) Wilayani Iringa: ujenzi wa soko la samaki la Igumbilo ambalo mpaka sasa halitumiki;

c) Wilayani Nkasi: ujenzi wa Bweni la Wavulana katika Shule ya Sekondari ya Kirando uliogharimu shilingi milioni 56 lakini ni wa chini ya kiwango.

d) Wilayani Sengerema: Katika Jimbo la Buchosa, pamejengwa Mwalo wa Nyakalilo kwa gharama ya shilingi milioni 267.6 ambao hautumiki.

29 JANUARI, 2015

e) Wilayani Nyamagana: Ujenzi wa Zahanati ya Makongoro iliyopo Jiji la Mwanza kwa gharama ya shilingi bilioni 1.2 ulio chini ya kiwango.

f) Jiji la Mwanza: Ujenzi wa Mradi wa kuvuna Maji katika Shule za Sekondari za Ibinza na Shibula na uboreshaji wa chemchem ya Nyashana wenye thamani ya shilingi 91,225,850 ambapo mkandarasi alilipwa kiasi cha shilingi 69,208,165 ili hali hakuna utekelezaji wowote uliofanyika (Miradi hewa)

Ni maoni ya Kamati kuwa utekelezaji wa miradi ya maendeleo chini ya viwango stahiki ni kiashiria tosha cha uzembe katika usimamizi na ubadhirifu katika matumizi ya fedha.

2.6.4 Udhaifu katika ukusanyaji wa mapato ya ndani.

2.6.4.1 **Mheshimiwa Spika**, kwa Mujibu wa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, 1977, Serikali za Mitaa zinapaswa kuwa na Mamlaka fulani chini ya Serikali Kuu. Mamlaka hayo yanapaswa kudhihirika katika maeneo mbalimbali ikiwemo mipango ya maendeleo chini ya Mpango wa Taifa wa Maendeleo;

2.6.4.2 Kipengele cha fedha kinaonekana kuwa muhimu sana kwa sababu fedha hizo zinatumiwa katika kufadhili utekelezaji wa mipango ya maendeleo. Hata hivyo, uwezo wa Halmashauri zetu kukusanya mapato kutokana na vyanzo vya mapato vilivyopo kwenye maeneo yao bado siyo wa kuridhisha. Kwa kiasi cha fedha ambacho Halmashauri zetu zinakusanya ni vigumu kuwa na Halmashauri inayoweza kutekeleza mipango yake ya maendeleo kwa mwaka kwa kutumia fedha zake za ndani.

2.6.4.3 Uchunguzi wa Kamati unaonyesha kwamba juhudi za kukusanya na kudhibiti upotevu wa fedha zinazokusanywa ni hafifu;

2.6.4.4 Kwa mfano: ni vigumu kuamini kwamba katika siku 30 zilizopo katika Mwezi, jumla ya mapato ya Halmashauri

29 JANUARI, 2015

zote za mkoa wa Dar es Salaam kutokana na ushuru wa maegesho ya magari ni shilingi 75 milioni tu!

2.6.4.5 Ni vigumu pia kuamini kwamba mapato ya Halmashauri ya Wilaya ya Karatu kwa mwaka ni shilingi milioni 921 tu mbali ya kuwa na shughuli mbalimbali za kitalii pamoja na hoteli za kifahari;

Hoja ya msingi hapa ni kwamba pana udhaifu mkubwa wa Halmashauri zetu kukusanya fedha kutoka kwenye vyanzo vyao vya ndani. Mapato yanayolengwa zaidi ni yale ya kodi za majengo hususani katika majiji na manispaa.

2.6.5 Fedha za Mifuko ya Akina Mama na Vijana kutumika isivyo

2.6.5.1 **Mheshimiwa Spika**, mnamo mwaka 1993, Serikali ilianzisha utaratibu wa kuwa na Mifuko ya Maendeleo ya akina Mama na Vijana katika kila Halmashauri;

2.6.5.2 Kwa mujibu wa Maelekezo ya Serikali Kuu, Fedha za Mifuko hiyo zinatokana na 10% ya mapato ya ndani ya kila Halmashauri kila mwaka. Nia ya mifuko hiyo ni kuwasaidia akina mama na vijana kujikwamua kiuchumi kwa kuwapatia mikopo yenye masharti nafuu yasiyofanana na yale yaliyopo katika benki za biashara;

2.6.5.3 Kwa mujibu wa Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (2012/2013), endapo Halmashauri zote 140 zingetii agizo la Serikali la kuchangia mifuko hii, zingepatikana jumla ya shilingi bilioni 27 ikiwa ni asilimia 10 ya jumla ya mapato ya ndani ya Halmashauri hizo ambayo yalikuwa ni shilingi bilioni 270. Hata hivyo, michango ya Halmashauri zote haikufikia shilingi bilioni 7!

2.6.5.4 Pamoja na kuwepo nia njema ya kuanzisha mifuko hiyo, zaidi ya 98% ya Halmashauri hazitekelezi Agizo hili. Fedha zilizopaswa kuchangiwa kwenye mifuko hii huelekezwa katika matumizi mengine ambayo Halmashauri zinaona kuwa ni bora zaidi ya mifuko hiyo.

29 JANUARI, 2015

2.6.5.5 Madhara ya kutochangiwa kwa Mifuko hiyo ni kwamba fursa ya makundi hayo ya Jamii kusaidiwa kujinasua kutoka katika makucha ya umaskini na ukosefu wa ajira inapotea. Huenda Agizo hili lingekuwa linatekelezwa kikamilifu hata haya matukio ya Panya Road na Mbwa Mwitwa wa barabarani yasingekuwepo.

2.6.6 **Wakuu wengi wa Idara kukaimu nafasi zao za Kazi**

2.6.6.1 **Mheshimiwa Spika**, kukaimu nafasi fulani ya kazi ni jambo la kawaida na mara nyingine hutumika kama nafasi ya matazamio kuona kama mhusika anaweza kumudu vema majukumu ya nafasi anayokaimu;

2.6.6.2 Hata hivyo, siyo kila jukumu la kiofisi linaweza kutekelezwa na mtu anaekaimu. Yapo majukumu mengine humhitaji mtu mwenye madaraka kamili aliyeapa kuisimamia na kuiendesha Ofisi husika. Kwa maana hiyo, kukaimu kunapaswa kuwa jambo la muda mfupi, pengine muda usiozidi miezi sita;

2.6.6.3 **Mheshimiwa Spika**, hali inayoendelea katika Halmashauri nyingi nchini inaenda zaidi ya mipaka ya kukaimu kwani katika baadhi ya Halmashauri zaidi ya 85% ya Wakuu wa Idara Wanakaimu nafasi zao za Kazi.

2.6.6.4 Hili limebainika katika Halmashauri ya Manispaa ya Ilala, Manispaa ya Bukoba na Halmashauri ya Wilaya ya Mkinga. Mbaya zaidi ni pale ambapo kukaimu kunaonekana kutumika kama kichaka cha kuficha ubadhirifu wa fedha za umma. Kuna baadhi ya maeneo ambapo Kamati imeona pamepokea matumizi mabaya ya fedha za umma, halafu kila anayeulizwa hudai kuwa yeye hakuwepo katika kipindi cha matumizi ya fedha hizo, yeye anakaimu tu baada ya mhusika kuhamishwa.

2.7 SABABU ZA KUWEPO KWA MATUMIZI MABAYA YA FEDHA.

2.7.1 **Mheshimiwa Spika**, LAAC haijaishia kwenye kuona matumizi mabaya tu ya fedha za umma katika Halmashauri

29 JANUARI, 2015

bali imeenda mbali hadi kujiuliza sababu za kuwepo kwa matumizi hayo mabaya;

2.7.2 Kilichobainika ni kwamba sababu zingine ni za kimfumo. Kwa mfano mfumo wa kuwa na bajeti tegemezi kwa Wahisani huchangia kwenye tatizo hili pale fedha zinapoletwa kwa kuchelewa kiasi cha kuzifanya zitumike nje na mipango iliyokusudiwa. Sababu zingine za kimfumo ni zile zinazotokana na urasimu katika manunuzi ya umma kwa sababu ya udhibiti wa sheria na taratibu zingine za manunuzi ya umma;

2.7.3 Zipo sababu zingine zinazotokana na hulka tu za kibinadamu kwa baadhi ya Watendaji kuwa wazembe, mafisadi na wasiopenda kufanya ufuatiliaji wa majukumu yaliyo chini yao. Aidha sababu zingine ni hizi zifuatazo:

2.7.3.1 Kukosekana kwa Wataalam katika baadhi ya taaluma.

Mheshimiwa Spika, shughuli zinazotekelezwa na Serikali zinahitaji utaalum na uzoefu wa aina mbalimbali. Hivyo, kila taaluma inahitajika kwa wakati wake na mahali pake.

Uchunguzi wa LAAC umebaini kuwa pana upungufu mkubwa wa Wanasheria na Wakaguzi wa Ndani katika Halmashauri nyingi nchini. Zipo Halmashauri kama vile Halmashauri ya Wilaya ya Mpanda ambapo Kitengo cha Mkaguzi wa ndani kina mtumishi mmoja tu. Hali kadhalika kwa Kitengo cha Sheria, Mfano dhahiri ni katika Halmashauri ya Manispaa ya Bukoba na Halmashauri ya Wilaya ya Rorya.

Katika baadhi ya Halmashauri, Watumishi hao wapo lakini umahiri wao ni wenye kutia shaka. Mfano dhahiri ni katika Manispaa ya Kinondoni kuliko kithiri mikataba isiyo na tija kwa manispaa yenyewe.

Mheshimiwa Spika, kwa kiasi kikubwa Vitengo vya Sheria katika halmashauri zetu vina rekodi mbaya ya kushindwa kesi mahakamani na kuziingiza Halmashauri katika Mikataba isiyo na Tija. Haijulikani kama tatizo ni weledi wa Wanasheria

29 JANUARI, 2015

wenyewe au ni njama zao za makusudi dhidi ya Halmashauri zao wenyewe!

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Taarifa ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (ukurasa 305-307) mpaka kufikia mwaka wa fedha 2012/2013, Halmashauri 78 nchini zina jumla ya kesi zipatazo 636 ambazo zina thamani ya shilingi bilioni 74.4.

Maoni ya Kamati ni kwamba Serikali iviangalie kwa makini vifengo hivi viwili ili kuvipunguzia Halmashauri mzigo wa Taarifa zisizokuwa makini na madeni yanayotokana na kushindwa kesi ama kuingia kwenye mikataba mibovu.

2.7.3.2 Ruzuku ya Serikali Kuu Kutokutolewa kwa Wakati;

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kwamba ruzuku ya Serikali Kuu inacheleweshwa sana katika baadhi ya miradi ya maendeleo hususani kilimo, maji na barabara.

Mara nyingine, fedha za miradi hiyo hupelekwa katika Halmashauri katika kipindi cha mwezi mmoja kabla ya mwisho wa mwaka husika wa fedha. Matokeo yake ni kwamba fedha nyingi za miradi hiyo hubaki bila kutumika ama hutumiwa wa ajili ya shughuli zingine badala ya shughuli ama mradi uliokusudiwa. Katika Taarifa ya Mdhiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (355-357), katika mwaka wa fedha 2012/2013 kiasi cha shilingi bilioni 38.6 kati ya shilingi bilioni 124.6 zilizotolewa kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo katika Halmashauri mbalimbali nchini hakikutumika kutokana na kuchelewa kutolewa kwa fedha hizo.

Hali kama hiyo inapojitokeza, miradi husika huathirika na hoja za ukaguzi huibuka lakini baya zaidi ni kwamba maendeleo ya Wananchi hudidimia.

Sababu kubwa inayotolewa ni Wahisani kutokutekeleza ahadi zao kikamilifu. Huenda sababu hiyo ikatolewa kwa mara nyingine tena hata baada ya Taarifa hii kuwasilishwa.

29 JANUARI, 2015

Maoni ya Kamati ni kwamba athari hizi zinazotokana na utegemezi zinapaswa kuwa funzo kwa Serikali kujitegemea. Mkakati muhimu iwe ni kuongeza ukusanyaji wa mapato ya ndani ya nchi na kudhibiti wizi, ufisadi na matumizi mabaya ya fedha zinazokusanywa ili tupunguze utegemezi huo.

2.7.3.3 Maamuzi ya Serikali Kuu katika Mipango ya Serikali za Mitaa

Mheshimiwa Spika, pamoja na mahitaji mengine, ili tufanikiwe tunahitaji kuwa na nia na mipango kwa ajili ya kupata mafanikio hayo.

Tatizo ni kwamba ipo baadhi ya mipango ya Serikali ambayo huja "kiuvamizi sana" juu ya mipango mingine ya Serikali hiyohiyo moja hivyo kuathiri nidhamu ya matumizi ya fedha (budget discipline) katika Mamlaka za Halmashauri zetu.

Kwa mfano miaka kadhaa iliyopita, ujenzi wa shule za Sekondari kwa kila Kata ulileta shida sana katika bajeti za Halmashauri kwani ilikuwa ni Program nzuri lakini haikuwemo katika Bajeti ya Halmashauri kwa kipindi hicho. Utekelezaji wake ulihusisha uchofaji wa fedha (own source) kutoka katika Miradi mingine hivyo kuiathiri miradi ambayo fedha zake zimechotwa. Kwa sasa kuna ujenzi wa maabara kwa shule hizo. Maabara hizo zimeanza kujengwa kwa Tamko tu la Serikali bila maandalizi ya fedha za utekelezaji. Matokeo yake ni kwamba pametokea pia uhamishaji wa fedha kutoka katika miradi mingine kwa ajili ya kutekeleza Tamko hilo.

Ileleweke kwamba Kamati haijasema mipango hiyo ni mibaya bali ni kwamba mipango inapaswa kuwa na maandalizi ili kutokuathiri mipango mingine na kuziletea Halmashauri sifa ya kutokuwa na nidhamu katika matumizi ya bajeti zao.

29 JANUARI, 2015

Hivyo, ni maoni ya Kamati kwamba Serikali inapaswa kuendesha shughuli zake kwa kuzingatia mipango yake mahsusi ya mwaka husika labda tu kama jambo hilo ni la dharura.

2.7.3.4 Wakuu wa Idara Kukaimu kwa muda mrefu

Mheshimiwa Spika, Kamati hii inawajibu wa kusimamia **nidhamu ya matumizi sahihi ya fedha za umma katika Serikali za Mitaa kwa niaba ya Bunge lako Tukufu**. Imani ya Kamati na Wanamipango wengine Duniani ni kwamba fedha hazijitafuti, hazijipangi namna ya kutumika wala hazijilipi zenyewe bali kwa msaada wa maamuzi yanayotokana na taaluma, madaraka na mipango ya watumishi.

Hivyo, katika matumizi sahihi ya fedha za umma wanapaswa kuwepo wataalam, watumishi wenye mipango na madaraka ya namna ya kutumia fedha hizo kwa namna yenye kuleta tija.

Hata hivyo, Kamati imebaini kwamba katika Halmashauri nyingi nchini ikiwemo Halmashauri ya Manispaa ya Ilala, Kinondoni, Mkinga, Nkasi na zinginezo, zaidi ya 40% ya Wakuu wa Idara na Vitengo wanakaimu nafasi zao za kazi. Kukaimu huko kunatokana na sababu mbalimbali kama vile taratibu za upekuzi katika utumishi wa umma kuchukua muda mrefu.

Kutokana na hali hiyo, Kamati imebaini kuwepo hali ya kusuasua katika mipango ama kusuasua katika maamuzi ya kutekeleza mipango ya maendeleo katika Halmashauri husika.

Ni maoni ya Kamati kwamba hali hiyo isipotafutiwa ufumbuzi, itaendelea kuchochea ubadhirifu wa fedha za umma na kusuasua katika utekelezaji wa mipango ya maendeleo katika Halmashauri zetu.

29 JANUARI, 2015
SEHEMU YA TATU

3. MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

3.1 Mheshimiwa Spika, baada ya kutoa maelezo ya kina kuhusu yaliyojitokeza katika mijadala na ziara za Kamati, sehemu hii ya Taarifa itatoa Maoni na Mapendekezo Kumi na Mbili (12) kwaajili ya kuliomba Bunge lako Tukufu liyajadili na kuyaafiki ili yawe Maazimio ya Bunge kwa ajili ya kuchochea nidhamu ya matumizi ya fedha za umma katika Serikali za Mitaa. Mapendekezo haya yanatolewa kwa kuzingatia maeneo yenye matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za umma katika Serikali za Mitaa kwa namna ifuatayo:

3.1.1 Mikataba isiyokuwa na Maslahi kwa Serikali (Halmashauri)

Kwa kuwa imebainika kuwepo kwa Mikataba isiyokuwa na Maslahi kwa Halmashauri,

Na kwa kuwa Mikataba hiyo imekuwa ikizitia hasara kubwa Halmashauri husika kama ilivyobainika katika Mradi wa East African Meat Company, Uwekezaji wa Oysterbay Villas na Ukusanyaji wa Ushuru wa Maegesho katika Halmashauri za Mkoa wa Dar Es Salaam,

Kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liitake Serikali:-

a) Kueleza kwa kina kuhusu namna East African Meat Company ilivyopatikana na namna Halmashauri zilivyonufaika na michango iliyochangwa.

b) Kueleza kwa kina manufaa ambayo Manispaa ya Kinondoni imekuwa ikipata na itaendelea kupata kutokana na uwekezaji wa Kampuni ya Oysterbay Villas katika Kitalu Na. 322, Ruvu Road na Kitalu Na.277, Mawenzi Road (Dar Es Salaam)

29 JANUARI, 2015

c) Kueleza mikakati iliyonayo kwaajili ya kukuza mapato ya ndani kutokana na Ushuru wa Maegesho katika Halmashauri za Mkoa wa Dar Es Salaam, ikizingatiwa kuwa kuna ongezeko kubwa la magari ya watu binafsi.

3.1.2 Udhaifu katika ukusanyaji wa Mapato ya ndani

Kwa kuwa mapato ya ndani ya Halmashauri ni muhimu kwa ajili ya kugharamia huduma mbalimbali kama vile usafi wa miji, taa za barabarani na mikopo kwa ajili ya akina Mama na Vijana,

Na kwa kuwa ukusanyaji wa mapato hayo umekuwa dhaifu kiasi cha kuathiri huduma zilizotajwa hapo juu (usafi wa miji, taa za barabarani na mikopo kwa vikundi mbalimbali vya maendeleo),

Kwa hiyo basi Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu kuitaka Serikali kueleza ilivyojipanga kuimarisha ukusanyaji wa mapato ya ndani katika Serikali za Mitaa kwaajili ya kuboresha huduma za jamii katika maeneo yao.

3.1.3 Malipo ya Mishahara kwa Watumishi Hewa

Kwa kuwa imekuwa ni jambo la kawaida kabisa kwa watumishi wa Halmashauri mbalimbali nchini wasiokuwepo kazini kutokana na sababu mbalimbali kama vile kustaafu, kufariki ama kuachishwa kazi kuendelea kulipwa mishahara,

Na kwa kuwa hali hiyo ni ufujaji wa fedha za umma na aibu kwa Serikali,

Kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liitake Serikali kueleza Mkakati wake mahsusi wa kulitokomeza kabisa tatizo hilo ambalo kwa sasa linaonekana kuwa sugu katika hoja za ukaguzi na mapendekezo ya LAAC.

3.1.4 Fedha za Mfuko wa akina Mama na Vijana

Kwa kuwa Kamati imebaini kwamba Halmashauri nyingi nchini zimekuwa hazitengi asilimia kumi (10%) ya mapato

29 JANUARI, 2015

yake ya ndani kwajili ya Mifuko ya Maendeleo ya akina Mama na Vijana,

Na kwa kuwa kutotenga fedha hizo kunaathiri maendeleo ya akina Mama na Vijana na kwa namna moja ama nyingine kumekuwa ni kichocheo cha kuibuka makundi mabaya ya vijana,

Kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liitake Serikali kueleza kwa nini Halmashauri zimekuwa hazitekelezi agizo hili na ni hatua gani zitachukuliwa kuhakikisha kuwa fedha hizo zinatengwa na kuwafikia walengwa?

3.1.5 **Manunuzi ya Umma chanzo kikubwa cha Hoja za Ukaguzi**

Kwa kuwa manunuzi yasiyozingatia sheria, kanuni na taratibu za manunuzi ya umma ni miongoni mwa sababu zinazoleta hoja nyingi za Ukaguzi kwa Halmashauri nyingi nchini,

Na kwa kuwa uvunjifu wa taratibu hizo umekuwa ukizisababishia Halmashauri kupata aibu ya Hati zenye Mashaka hivyo kutoaminiwa na wadau wengine wa maendeleo,

Kwa hiyo basi Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liitake Serikali ieleze sababu za kukiukwa kwa taratibu hizo na mikakati iliyonayo kuhakikisha Halmashauri zinatii Sheria hizo.

3.1.6 **Fedha za Miradi kuchelewa**

Kwa kuwa uchunguzi wa Kamati umebaini kuwa Miradi mingi ya Maendeleo kwenye Halmashauri imekuwa ikichelewa kukamilika kutokana na fedha zinazotengwa kwenye miradi hiyo kuchelewa kutolewa,

Na kwa kuwa kuchelewa kwa fedha hizo kumekuwa kichocheo cha udhaifu katika matumizi yake na pia kuchelewa kwa miradi kumekuwa kukiathiri wananchi hasa kwenye huduma za afya, elimu, maji, miundombinu na kilimo,

29 JANUARI, 2015

Kwa hiyo basi Kamati inapendekeza Bunge lako Tukufu kuitaka Serikali kuimarisha ukusanyaji wa mapato yake ya ndani na kudhibiti matumizi yasiyo ya lazima kama vile ununuzi wa magari ya kifahari Serikalini ili fedha za ndani zichangie ukamilishaji wa miradi ya maendeleo kwa wakati.

3.1.7 Kukosekana kwa Wataalam

Kwa kuwa Kamati imebaini ya kuwa baadhi ya Halmashauri zimekuwa na ukosefu wa wataalam hasa wa Ukaguzi na ndani na wanasheria,

Na kwa kuwa kukosekana kwa wataalam wa Ukaguzi wa ndani kunachangia usimamizi mbovu wa matumizi ya fedha za Halmashauri ili hali ukosefu wa Wanasheria kunachangia Halmashauri kuingia kwenye Mikataba isiyo na tija,

Kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu kutatua tatizo hili kwa kufanya uchunguzi wa kina na kubaini ukubwa wa tatizo hili na athari zake zaidi kisha kuajiri Wataalam hao kwa kuzingatia sifa na idadi stahiki katika Halmashauri.

3.1.8 Kukaimu nafasi mbalimbali

Kwa kuwa Kamati imebaini kuwa Idara nyingi za Halmashauri mbalimbali nchini zimekuwa zikiongozwa na watumishi wanaokaimu kwa maelezo kwamba taratibu za upekuzi zinachukua muda mrefu,

Na kwa kuwa kukaimu huko kumekuwa kukifanya watendaji hao kutokuwa na mamlaka kamili ya kufanya maamuzi yenye maslahi kwa Halmashauri hizo,

Kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu kuishauri Serikali kuwa na muda maalum wa kuwafanyia upekuzi Watumishi wa umma wanao kaimu nafasi zao za kazi ili kupunguza athari zinazotokana na kukaimu kwao kwa muda mrefu.

29 JANUARI, 2015

3.1.9 Uhamisho wa Watumishi wenye Tuhuma

Kwa kuwa Watumishi wengi wa Halmashauri wenye tuhuma mbalimbali zikiwemo za matumizi mabaya ya Ofisi na fedha za umma wamekuwa wakihamishwa kutoka Halmashauri moja kwenda nyingine kama ilivyobainika kwenye Halmashauri ya Jiji la Mwanza, Wilaya za Kwimba na Kilosa.

Na Kwa kuwa uhamisho huo unaweza kutafsiriwa kuwa ni tunu kwa wafujaji wa fedha za umma au ni kupoteza ushahidi wa ubadhirifu wao,

Kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liitake Serikali (Ofisi ya Waziri Mkuu –TAMISEMI) kujitathmini juu ya utaratibu wake wa kuwahamisha na kuwapandisha vyeo watumishi wenye tuhuma za ubadhirifu katika baadhi ya Halmashauri.

3.1.10 Maelekezo ya Serikali Kuu katika Mipango ya Halmashauri

Kwa kuwa uchunguzi wa Kamati umebaini kuwa miongoni mwa sababu zinazoathiri nidhamu ya matumizi ya fedha katika Serikali za Mitaa ni mipango ya ghafla ya Serikali Kuu katika mipango ya Serikali za Mitaa,

Kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge kuitaka Serikali kuendesha shughuli zake kwa kuzingatia vipa umbele vilivyopo katika Bajeti ya kila mwaka ya Serikali za Mitaa au kuleta mipango mipya na fedha kwa ajili ya kutekeleza mipango hiyo.

3.1.11 Serikali kutokujibu Hoja za Kamati

Kwa kuwa Mfumo wa Uwajibikaji (Accountability loop) katika nchi za kidemokrasia unalitaka Bunge kuisimamia Serikali lakini pia Serikali kulieleza Bunge namna inavyotekeleza ama ilivyotekeleza majukumu yake,

29 JANUARI, 2015

Na kwa kuwa ni miaka mitatu mfululizo sasa ambapo Serikali imekuwa haijibu Hoja za LAAC hapa Bungeni kwa utaratibu wa *Treasury Notes*,

Kwa hiyo basi, Kamati inaliomba Bunge kuitaka Serikali kujibu Hoja za Kamati kwa maandishi ili Kamati na Bunge Zima liweze kuwa katika nafasi nzuri ya kufuatilia utekelezaji wa mapendekezo yake Serikalini.

3.1.12 Fedha kwaajili ya Ziara za Kamati

Mheshimiwa Spika, nia ya LAAC na Bunge lako kwa ujumla ni kuishauri Serikali ipasavyo ili iweze kutekeleza wajibu wake kikamilifu.

Sasa, **Kwa kuwa** mifano dhahiri ya matumizi mabaya ama mazuri ya fedha za umma inabainika dhahiri kwa njia ya ziara za Kamati kuliko majadiliano mezani,

Na Kwa kuwa pamekuwa na mashaka katika upatikanaji wa fedha za kutosha kwa ajili ya kukidhi ziara za Kamati,

Kwa hiyo basi, LAAC inaliomba Bunge lako Tukufu kuitaka Serikali kutoa fedha zote zinazotakiwa na Ofisi ya Bunge kwenye Mfuko wa Bunge ili Bunge na Kamati zake zitekeleze wajibu wao kikamilifu kwa manufaa ya Taifa.

3.2 SHUKRANI

Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua nafasi hii kutoa shukrani zangu kwako kwa namna ambavyo umekuwa ukitoa miongozo mbalimbali ya kusaidia ufanisi katika utendaji wa Kamati. Aidha, nawashukuru Wajumbe wote wa Kamati yangu kwa kutekeleza vyema na kwa ustadi mkubwa majukumu yao. Nawashukuru pia Wabunge wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa ushirikiano wao hususan katika majadiliano ya vikao na ziara za Kamati.

Mheshimiwa Spika, namshukuru sana Katibu wa Bunge Dkt. Thomas D. Kashililah na Mkurugenzi wa Idara ya Kamati za Bunge Ndg. Charles Mloka kwa ufafanuzi wa mambo

29 JANUARI, 2015

mbalimbali ya uendeshaji wa shughuli za Kibunge kila tulipowahitaji. Aidha, naomba kutumia fursa hii kumshukuru Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali na Watumishi wake kwa Taarifa za Ukaguzi zinazoisaidia Kamati kutekeleza majukumu yake ipasavyo. Shukrani zaidi nazitoa kwa nchi wahisani wa Mfuko wa Maboresho katika matumizi ya fedha za Umma (PFMRP) kwa kutuwezeshwa kufanya ziara za ukaguzi wa miradi, shukrani kwa Ofisi ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa na HAZINA kwa ushirikiano wao wakati wote wa Vikao vya Kamati.

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati natumia fursa hii kuwapongeza Makatibu wa Kamati hii Ndg. Mswige Dickson Bisile, Ndg. Chilemeji C. Nyamwanja, Ndg, Pamela E. Pallangyo na Msaidizi wao Waziri Kizingiti pamoja na watumishi wote wa Ofisi ya Bunge kwa ushirikiano wao wakati wote ambao Kamati iliwahitaji.

3.3 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, Kamati imebainisha matatizo sugu yaliyobainika katika matumizi ya fedha za Umma katika Halmashauri zetu katika kipindi cha Mwaka wa Fedha wa 2012/2013. Kamati imetoa mapendekezo dhidi ya matatizo hayo kama suluhisho. Ni wajibu wa Serikali sasa kujipanga vema ili kuweza kutekeleza ushauri huo bila ya kuhitaji usimamizi mkubwa wa kibunge. Aidha, kufuatia uchambuzi huo, ni vema Halmashauri nazo zikatambua nafasi zao katika ujenzi wa uchumi na maendeleo ya Taifa hili. Ni imani ya Kamati kuwa Halmashauri zititimiza wajibu wao ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa Hoja.

**Rajab M. Mohammed, Mb
MWENYEKITI
KAMATI YA HESABU ZA SERIKALI ZA MITAA
28 Januari, 2015**

29 JANUARI, 2015

SPIKA: Sasa nitamuita Mheshimiwa Mwenyekiti wa Kamati ya Bajeti! Makamu Mwenyekiti, Mheshimiwa Kidawa. (Makofi)

MHE. KIDAWA HAMID SALEH – MAKAMU MWENYEKITI WA KAMATI YA BAJETI: Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 117(11) ya Kanuni za Bunge, Toleo la mwaka 2013, naomba kuchukua fursa hii kukushukuru kwa kunipa nafasi ya kuwasilisha maoni ya Kamati ya Bunge ya Bajeti kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Kamati hiyo katika kipindi cha mwezi Februari, 2014 hadi Januari, 2015.

Mheshimiwa Spika, ili kukidhi matakwa ya Ibara ya 63(3) (c) ya Katiba kwa kujadili na kuishauri Serikali kuhusu utekelezaji wa shughuli za Serikali katika kipindi hicho, Kamati ya Bajeti kwa kuzingatia matakwa hayo Kikatiba na majukumu yaliyoweka chini ya Kanuni ya 118 ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni (9), napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Kamati ya Bajeti imetekeleza majukumu yake kama nitakavyoainisha hapo baadaye.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Bunge ya Bajeti ni changa ina umri wa miaka miwili tu tangu ianzishwe. Pamoja na uchanga wa Kamati, Bunge lako kwa kupitia Kamati hii limeleta mabadiliko katika namna Bunge linavyoishauri Serikali katika eneo la ukusanyaji wa mapato, mgawanyo wa Bajeti katika sekta mbalimbali na kusimamia matumizi ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa shughuli za Kamati katika kipindi cha mwezi Februari, 2014 hadi Desemba, 2014. Kamati imekuwa ikitekeleza majukumu yake kwa kuzingatia misingi iliyowekwa kwenye Kanuni za Bunge Toleo la mwaka 2013 pamoja na kuzingatia sheria na taratibu mbalimbali zilizowekwa kupitia Sheria za Fedha, Sera za Kodi, Sera za Fedha na Sera za Kiuhasibu. Katika kutekeleza majukumu yake, Kamati ilikutana na wadau mbalimbali ambao ilishirikiana nao katika kufanya uchambuzi wa masuala mbalimbali ya fedha, kodi na mengine ambayo kwa ujumla

29 JANUARI, 2015

yalilenga katika kuisaidia Serikali kukusanya mapato yenye tija kwa Taifa.

Mheshimiwa Spika, zifuatazo ni kazi zilizotekelezwa na Kamati ya Bajeti kwa kipindi tajwa:-

(a) Kutathmini na kuchambua Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Serikali kwa kipindi cha Mwaka 2013/2014 mwaka yatokanayo na vyanzo vya kodi na vyanzo vingine visivyo vya kodi;

(b) Kupitia na kujadili Mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa kwa kipindi cha Mwaka 2014/2015;

(c) Kufuatilia na kusimamia utekelezaji wa Bajeti ya Serikali ya mwaka 2013/2014 kwa vipindi mbalimbali vya robo ya mwaka;

(d) Kuchambua na kushauri kuhusu Muswada wa Sheria ya Fedha wa mwaka 2014/2015, Muswada wa Usimamizi wa Kodi wa mwaka 2014, Muswada wa Ongezeko la Thamani wa mwaka 2014 na Muswada wa Sheria ya Bajeti wa Mwaka 2014;

(e) Kamati ilipitia na kujadili mwongozo wa kutayarisha Mpango na Bajeti ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2015/2016 na hatimaye kutoa maoni na ushauri;

(f) Kamati inaendelea kufanya utafiti na uchambuzi wa vyanzo mbalimbali vya mapato vikiwemo vianzio vipya.

Mheshimiwa Spika, aidha, katika kujenga uwezo wa Kamati kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi, Kamati katika kutekeleza majukumu hayo ilielekeza katika kufanya mapitio na ulinganisho wa mwenendo wa mapato na matumizi ya Serikali katika kipindi cha miaka ya nyuma na kulinganisha na hali halisi ya ukuaji wa uchumi wa nchi.

Mheshimiwa Spika, tathmini iliyofanywa na Kamati wakati wa kuchambua na Makadirio ya Mapatyo na

29 JANUARI, 2015

Matumizi ya Serikali kwa kipindi cha mwaka 2014/2015 Kamati ilibaini yafuatayo:-

(i) Ufinyu wa vyanzo vya mapato uliosababisha Serikali kutumia vyanzo vilivyozoeleka (*traditional sources*) na hivyo kusababisha bajeti kutotekelezeka kama ilivyopitishwa na Bunge;

(ii) Tatizo la upatikanaji wa fedha za Serikali linaathiri utekelezaji wa miradi ya maendeleo;

(iii) Matumizi makubwa kwa Serikali nje ya utaratibu wa kibajeti;

(iv) Serikali imekuwa haizingatii matumizi maalum (*ring fenced*) yaliyoelekezwa kisheria hasa kwa upande wa fedha za miradi ya maendeleo hususan kwenye ujenzi wa barabara na umeme vijijini;

(v) Wizara na idara mbalimbali za Serikali kutopewa fedha za matumizi ya kawaida kama zilivoidhinishwa na Bunge kwa wakati. Matokeo yake kuathiri ufuatiliaji wa utekelezaji wa miradi ya maendeleo na shughuli nyingine zilizopangwa.

Mheshimiwa Spika, hoja za Kamati za Bunge za Kisekta. Kamati ya Bajeti imepewa jukumu la kuchambua hoja zitakazojitokeza kwenye Kamati za Bunge za Kisekta wakati wa kujadili Bajeti za Wizara kwa ajili ya kuishauri Serikali. Kamati ya Bajeti ilitokeleza jukumu katika kipindi cha mwezi Mei hadi Julai, 2014 kwa kupokea maombi mbalimbali ya nyongeza za fedha za bajeti zilizoombwa na Kamati za Kisekta kwa ajili ya Wizara ambazo Kamati hizo zinazisimamia.

Mheshimiwa Spika, licha ya utaratibu huu kuwa mgeni, umeendelea kuzoeleka na kuonyesha matunda kwa kuishauri Serikali kuhakikisha kuwa inatenga fedha kulingana na umuhimu wa sekta na mahitaji ya wananchi. Kupitia miongozo yako mbalimbali uliyoitoa kwa Kamati pamoja na busara za Kamati, tulifanikiwa kutekeleza jukumu hili.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa jukumu hili ulifanyika kwa kukutana na Wenyeviti na Makamu Wenyeviti wa Kamati za Bunge ambao waliwasilisha hoja zao za msingi zilizojitokeza wakati wa kupitisha bajeti za Wizara husika.

Aidha, Mawaziri na Naibu Mawaziri wa sekta zilizokuwa na hoja walifika mbele ya Kamati kwa ajili ya kutoa ufafanuzi kuhusu hoja hizo. Kamati ilipokea maoni yao kuhusu hoja hizo na kushauriana na Serikali na hatimaye kuongeza fedha kwenye baadhi ya vifungu kwa upande wa Matumizi ya Kawaida na Matumizi ya Maendeleo kwenye Bajeti husika.

Mheshimiwa Spika, kwa kila hatua, Kamati ilimshirikisha Waziri wa Fedha pamoja na wataalamu wake na wataalamu wa Tume ya Mipango katika kujadili na kushauriana masuala mbalimbali yaliyohusu taratibu za ugawaji wa fedha kwenye mafungu mbalimbali, hatua ambayo iliisaidia Kamati kufanya maamuzi.

Mheshimiwa Spika, tofauti na ilivyokuwa wakati wa kupitia na kuchambua bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2013/2014 maombi ya fedha kwa mwaka 2014/2015 yalishughulikiwa katika sura ya kipekee.

Kwanza Kamati ilijikita katika kuangalia namna ya ugawaji wa fedha ulivyofanyika katika kipindi cha mwaka 2013/2014. Baada ya kujiridhisha na ugawaji huo ndipo Kamati ikashauri Serikali kuongeza fedha katika sekta mbalimbali kulingana na umuhimu.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipitia na kuchambua hoja hizo na kupendekeza nyongeza ya fedha katika hoja za Mafungu 12.

Mheshimiwa Spika, mafungu hayo yapo katika ukurasa wa tisa wa kitabu cha Taarifa ya Kamati ambayo ni Ofisi ya Mwanasheria Mkuu, Jeshi la Polisi, Jeshi la Magereza, Sekretarieti ya Baraza la Mawaziri, Ngome, Jeshi la Kujenga Taifa, Wizara ya Katiba na Sheria, Wizara ya kilimo, Chakula

29 JANUARI, 2015

na Ushirika, Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii, Idara ya Uhamiaji, Wizara ya Habari, Utamaduni na Michezo na Wizara ya Uchukuzi.

Mheshimiwa Spika, nyongeza ya fedha katika mafungu hayo ilifanya jumla ya fedha iliyoongezwa kuwa shilingi bilioni 151.65.

Mheshimiwa Spika, Mpango wa Maendeleo wa Taifa. Kama ulivyo utaratibu wa Kikanuni, Kamati ilipokea mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa kwa mwaka 2015/2016 kwa kufanya uchambuzi na kutolea maoni. Aidha, kwa kuzingatia matakwa ya Kanuni ya 94(1) na (2), Bunge lako Tukufu liliujadili na kutoa maoni na ushauri kuhusu mapendekezo hayo na kuidhinisha pamoja na mabadiliko mengine yaliyopendekezwa.

Mheshimiwa Spika, maoni ya Waheshimiwa Wabunge yanatarajiwa kuboresha mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo kabla ya kufanyiwa kazi na kuletwa tena Bungeni kupitia Kamati ya Bajeti mwezi Machi na Aprili 2015 na hatimaye kuwasilishwa rasmi Bungeni.

Mheshimiwa Spika, ikumbukwe kwamba Mpango wa Maendeleo wa kila mwaka ni mwendelezo wa mpango wa kwanza wa maendeleo wa miaka mitano (2011/2012 - 2015/2016). Mwaka huu wa fedha ndiyo mwaka wa mwisho wa utekelezaji wa mpango huu. Changamoto kubwa ambayo Kamati imebaini katika kutekeleza mpango huu ni kusuasua kwa utekelezaji wa miradi mingi ya maendeleo. Hali hii imesababishwa kwa kiasi kikubwa na ukosefu wa fedha ambao umeathiri utekelezaji wa miradi mingi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaamini kuwa kutekelezwa ipasavyo kwa mpango huu kutasaidia nchi kukua kiuchumi na kufungua fursa nyingi za kuiwezesha nchi kukua kimaendeleo. Aidha, uimarishaji wa miundombinu ya barabara, miradi ya gesi na maeneo mengine ya kiuchumi ambayo yamekuwa yakiibuliwa kwa lengo la kukabiliana na changamoto za kupunguza umaskini wa mahitaji muhimu

29 JANUARI, 2015

na ule wa kipato yatawezesha nchi kuwa katika kundi la nchi zenye pato la kati.

Mheshimiwa Spika, Miswada wa Sheria ya Bajeti. Kamati inapongeza juhudi zako za kuhakikisha kwamba Muswada wa Sheria ya Bajeti unawasilishwa na kupitishwa Bunge lako Tukufu kabla la uhai wa Bunge la Kumi kuisha. Kamati inaunga mkono azma hiyo na inaendelea kufanya majadiliano na Serikali kuhusu maboresho ya Muswada huo. Miongoni mwa masuala ambayo Kamati inayawekea msisitizo katika Muswada huo ni nafasi ya Kamati ya Bajeti na uanzishwaji wa Ofisi ya Bajeti ya Bunge (*Parliamentary Budget Office*).

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Bajeti inaamini kuwa kupitishwa kwa Muswada wa Sheria ya Bajeti kutasaidia uanzishwaji wa Ofisi ya Bajeti kisheria itakayosaidia kuongeza ufanisi wa Bunge katika uchambuzi, usimamizi na uwajibikaji katika utekelezaji wa Bajeti ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Bajeti ya Serikali ya Mwaka 2014/2015 kwa kipindi cha nusu mwaka. Katika utaratibu wa kawaida Kamati ya Bajeti ilipanga kupokea taarifa ya utekelezaji wa Bajeti ya Serikali kwa kipindi cha nusu mwaka katika mwezi Januari, 2015. Hata hivyo, mpaka sasa Kamati haikuweza kupokea taarifa hiyo kutoka Serikalini na Serikali imeahidi kutupatia taarifa hizo tukiwa hapa Dodoma.

Mheshimiwa Spika, kwa muhtasari utekelezaji wa bajeti kwa kipindi cha nusu mwaka 2014/2015 unaonyesha kuwa lengo la makusanyo ya fedha kutoka vyanzo mbalimbali halikufikiwa kwa kiasi cha asilimia 10. Kamati ilijulishwa na Mamlaka ya Mapato Tanzania kwamba katika kipindi cha nusu mwaka 2014/2015 jumla ya mapato halisi ya kodi Tanzania Bara yalifikia shilingi 5,323,888.6 milioni ikilinganishwa na lengo lililowekwa la kukusanya shilingi 5,899,155.5 milioni. Makusanyo hayo ni sawa na asilimia 90 ya lengo na ni sawa na ongezeko la asilimia 13 ukilinganisha na

29 JANUARI, 2015

makusanyo yaliyofikia kipindi kama hiki kwa mwaka wa fedha 2013/2014.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa utekelezaji wa miradi ya maendeleo Kamati haikuweza kufahamishwa na Hazina kuhusu mwenendo wa ugawaji wa fedha kwa kipindi cha nusu mwaka 2014/2015 katika maeneo mbalimbali kutokana na taarifa hiyo kutokuwa tayari kuwasilishwa mbele ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua kwamba kupokelewa kwa taarifa kuhusu mwenendo wa upatikanaji wa fedha katika kipindi cha nusu ya mwaka wa fedha wa 2014/2015 kungetoa taswira ya hali halisi ya Bajeti ya Serikali inavyotekelezwa pamoja na mwelekeo wake. Hivyo, Bunge linaona umuhimu mkubwa katika kuhakikisha kwamba utaratibu unawekwa kisheria ili taarifa hizi ziweze kulifikia Bunge lako Tukufu kwa wakati kupitia Kamati ya Bajeti. Kamati ina maoni kuwa suala hili lizingatiwe katika Muswada wa Sheria ya Bajeti.

Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza jukumu la ufuatiliaji wa matumizi ya Serikali hasa kwa upande wa miradi ya maendeleo, kwa nyakati tofauti wakati wa vikao vya Kamati, Kamati ya Bajeti ilikutana na Wizara ya Maji, Wizara ya Nishati na Madini na Wizara ya Ujenzi ili kujadiliana nao kuhusu utekelezaji wa miradi ya maendeleo kwa kipindi cha nusu mwaka 2014/2015. Matokeo ya majadiliano hayo yalikuwa kama ifuatavyo:-

(a) Wizara ya Maji - Fungu 69

Mheshimiwa Spika, bado Wizara ya Maji inakabiliwa na changamoto kubwa katika kutekeleza miradi ya maendeleo licha ya kuwa mojawapo ya Wizara iliyotengewa fedha kiasi cha shilingi bilioni 488.8 katika mwaka wa fedha 2014/2015. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni 312 ni fedha za ndani sawa na asilimia 64 na shilingi bilioni 176.8 ni fedha za nje sawa na asilimia 36.

29 JANUARI, 2015

Takwimu zinaonyesha kuwa katika kipindi cha mwezi Julai - Disemba 2014, fedha zilizopokelewa na Wizara ya Maji kwa njia ya *exchequer* ni shilingi bilioni 105.7; kati ya fedha hizo, kiasi cha shilingi bilioni 23.3 bado hazijaingizwa katika akaunti husika kwa ajili ya matumizi.

Aidha, fedha za nje zinazopitia mafungu mengine ya Fungu 49, *exchequer issues* za kiasi cha shilingi bilioni 27.47 zimetolewa na Hazina kwenda kwenye mafungu ya Mikoa, lakini hata hivyo bado hazijaingia kwenye akaunti za maji za Halmashauri husika. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, kwa kifupi Wizara hii imepokea fedha kiasi cha asilimia 16.8 tu ya fedha zote zilizopitishwa na Bunge lako.

(b) Wakala wa Nishati Vijijini (REA)

Mheshimiwa Spika, lengo la kuanzisha Wakala wa Nishati Vijijini (REA) lilikuwa ni kuhakikisha kuwa wananchi wengi walio vijijini wanapata huduma bora ya nishati ili waweze kuchangia ipasavyo katika ukuaji wa uchumi vijijini na hatimaye uchumi wa nchi kwa jumla. Katika kuhakikisha jambo hili linatekelezwa Bunge lako limekuwa katika mstari wa mbele kusimamia na kutoa ushauri wa upatikanaji wa fedha kwa ajili ya REA ikiwa ni pamoja na kuidhinisha tozo ya shilingi 50 kwa kila lita ya mafuta yanaoyuzwa nchini ikusanywe kwenda REA ili lengo hili lifanikiwe.

Mheshimiwa Spika, pamoja na fedha hizo kukusanywa kutokana na kianzio husika, Kamati inashangazwa na kitendo cha Serikali kushindwa kupeleka fedha hizo kama ilivyokusudiwa. Takwimu za TRA zinaonyesha kuwa jumla ya tozo iliyokusanywa kulipia gharama za mradi kutokana na mauzo ya mafuta (*petroleum levy*) kuanzia mwezi Julai, 2014 hadi Novemba, 2014 zilikuwa shilingi bilioni 180.7. Kiasi kilichopokelewa kwenye Mfuko wa Nishati Vijijini hadi Januari, 2015 ni shilingi bilioni 144.2 pungufu ya shilingi bilioni 36.5. Aidha, kwa upande wa *Customs Processing Fee* kiasi kilichokusanywa kuanzia Julai, 2014 hadi Novemba, 2014 ni

223

shilingi bilioni 19.6. Hadi kufikia Januari 2015 kiasi cha shilingi bilioni 12.2 ndiyo kilikuwa kimepokelewa. Hivyo jumla ya fedha kutoka katika vyanzo vyote viwili ambazo bado hazijawasilishwa ni shilingi bilioni 43.9.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla kiasi cha fedha kilichopitishwa kwa ajili ya Mfuko wa Nishati Vijijini kutoka kwenye Bajeti ya

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, Kamati imesikitishwa na namna ambavyo REA imepelekwa fedha zitokanazo na tozo ya mafuta. Ikumbukwe kwamba fedha zitokanazo ni tozo ya mafuta kwa ajili ya kupelekwa REA zimewekwa kisheria.

Hivyo, Kamati imeona kuwa ni muhimu kwa fedha hizo ambazo ni *ring fenced* zitumike tu kutekeleza miradi iliyopangwa badala ya kutumika katika maeneo mengine ambayo hayakupangwa kama Katiba na Sheria inavyohitaji.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia kuwa miradi ya maji na umeme ilipewa kipaumbe wakati wa kujadili makadirio ya Bajeti ya Serikali kwa mwaka 2014/2015 lakini hali inaonyesha kuwa kwa ujumla hali halisi ya utoaji wa fedha kwenye miradi ya maendeleo kwa kuzingatia ratiba ya utekelezaji wa miradi hiyo sio nzuri.

Aidha, kuongezeka kwa kasi ya matumizi ya kawaida ya Serikali kumekuwa ni changamoto kubwa katika utekelezaji wa bajeti kwa upande wa miradi ya maendeleo ukizingatia kuwa fedha za makusanyo hugawanywa kulingana na matumizi ya wakati husika hivyo hakuna uwiano sawia kati ya matumizi ya kawaida na matumizi ya maendeleo.

(c) Mfuko wa Barabara

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2014/2015 Mfuko wa Barabara uliidhinishwa na Bunge jumla ya shilingi bilioni 751.7 kwa ajili ya matengenezo na ukarabati wa barabara. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni 526.2 zilitarajiwa kutumika katika kufanya matengenezo ya barabara chini ya Wizara ya Ujenzi na shilingi bilioni 225.5 zilitarajiwa kutumika kwa ajili ya matengenezo ya barabara za Wilaya na barabara za malisho (*feeder roads*) zilizopo chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa.

29 JANUARI, 2015

Mheshimiwa Spika, mgawanyo wa fedha unaonyesha kuwa, hadi mwezi Disemba 2014 jumla ya fedha kiasi cha shilingi bilioni 87.4 zilikuwa zimegawanywa kwa uwiano ufuatao:-

(i) TANROADS kiasi cha shilingi 25,274,205,808.00 sawa na asilimia 5.38;

(ii) Wizara ya Ujenzi, shilingi bilioni 2.7 sawa na asilimia 5.20;

(iii) Bodi ya Mfuko wa Barabara shilingi milioni 625.8; na

(iv) Ofisi ya Waziri Mkuu – TAMISEMI shilingi bilioni 58.7 sawa na asilimia 26.34.

Mheshimiwa Spika, Kamati imesikitishwa na kusuasua kwa upelekaji wa fedha kwenye miradi ya barabara. Ikumbukwe kwamba fedha kwa ajili ya kupeleka kwenye Mfuko wa Barabara zimewekwa kisheria.

Hivyo, Kamati inaendelea kusisitiza kuwa fedha ambazo *ring fenced* zitumike kutekeleza miradi iliyopangwa badala ya kutumika katika maeneo mengine ambayo hayakupangwa kama Katiba na Sheria inavyoelekeza.

(d) Wizara ya Uchukuzi

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Uchukuzi iliidhinishiwa na Bunge jumla ya shilingi bilioni 448.627 kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo shilingi bilioni 287.14 ni fedha za ndani na shilingi bilioni 161.48 ni fedha za nje.

Hadi kufikia mwezi Disemba 2014 Wizara ilikuwa imepokea kiasi cha shilingi bilioni 51.657 tu sawa na asilimia 17.99 ya bajeti yake ya fedha za ndani kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo.

29 OKTOBA, 2015

(e) Ujenzi wa majengo ya Ubalozi nje ya nchi.

Mheshimiwa Spika, Kamati imejadili mwenendo wa utekelezaji wa ujenzi wa majengo ya Ubalozi nje ya nchi. Eneo mahsusi ambalo imelipa kipaumbele ni ukamilishaji wa ujenzi wa jengo la Ubalozi wetu nchini Kenya litakalotekelezwa na Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Kimataifa kupitia Mfuko wa Hifadhi wa Jamii (NSSF). Kamati inasisitiza kwamba mkataba wa utekelezaji wa mradi huo ukamilike mara moja kwa kuwa suala hili limechukua muda mrefu.

(f) Ziara za mafunzo mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, katika nyakati tofauti na kugawanywa kwenye makundi matatu tofauti, Wajumbe waliweza kushiriki katika semina na warsha mbalimbali ndani na nje ya nchi, ambazo zilitoa mafunzo kwa wajumbe wa Kamati kuweza kupata elimu ya masuala ya utekelezaji wa shughuli za Kamati za Bajeti ikiwa pamoja na kupata uzoefu wa Mabunge ya Kiafrika ambayo yanazo Kamati za Bajeti ama Kamati zenye majukumu yanayofanana na ya Kamati za Bajeti. Kwa mfano, Kamati imeweza kujifunza kutoka uzoefu wa nchi za Kenya, Uingereza, Netherlands na Norway ambazo zimepiga hatua kubwa sana katika usimamizi wa bajeti kupitia Kamati ya Bajeti.

Mheshimiwa Spika, changamoto zilizojitokeza katika utekelezaji wa bajeti ya Serikali. Kamati ilipata fursa ya kufanya tathmini ya utekelezaji wa bajeti katika kipindi cha nusu mwaka wa fedha 2014/2015. Katika tathmini hiyo, Kamati ilibaini masuala na changamoto kadhaa katika utekelezaji wa bajeti kama ifuatavyo:-

- (i) Ucheleweshaji wa kutolewa fedha na Hazina pamoja na kutopatikana kwa fedha za kutosha na kwa wakati kwa ajili ya utekelezaji wa miradi mbalimbali ya maendeleo, mfano mzuri ni kwa Wizara ya Maji, Umeme na Barabara;

29 OKTOBA, 2015

- (ii) Upungufu wa fedha zilizotengwa na Serikali pamoja na washirika wa maendeleo kwa utekelezaji wa miradi ya mbalimbali ya maendeleo pamoja na ile iliyo chini ya Mkakati wa Tekeleza kwa Matokeo Makubwa Sasa (*BRN*);
- (iii) Kusuasua kwa uanzishwaji wa Ofisi ya Bajeti na Sheria ya Bajeti (*Budget Act*);
- (iv) Madeni ya Kimkataba (wakandarasi) kutolipwa kwa wakati hususan kwenye miradi ya barabara;
- (v) Wahisani kukatisha kutoa fedha za maendeleo kutokana na kubainika kuwepo kwa sakata la *ESCROW*; (*Makofi*)
- (vi) Kutokupelekwa ipasavyo kwa fedha ambazo zinatakiwa kuwa *ring fenced* mfano fedha za umeme Vijijini na fedha za barabara na hivyo kuathiri utekelezaji na ufanisi wa miradi husika; na
- (vii) Kupokelewa kwa *exchequer* zisizokuwa na malipo ya fedha kwa Wizara na taasisi za Serikali.

Mheshimiwa Spika, maoni na ushauri wa jumla. Kamati inashauri kuwa ili kuboresha shughuli za usimamizi na ufuatiliaji wa utekelezaji wa bajeti, Bunge lako lianzishe Ofisi mahsusii ya Bajeti itakayokuwa na wataalam wa kutosha pamoja na Sekretarieti iliyopo kuweza kuisaidia Kamati kufanya chambuzi mbalimbali za kibajeti. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Kamati inawapongeza na kuwashukuru wadau na taasisi zote zilizokubali wito wa Kamati, ama zilizoomba kukutana na Kamati kwa madhumuni ya kujadiliana masuala mbalimbali ya kibajeti yenye lengo la kujenga nchi yetu. Kamati inatoa wito kwa wadau wengi zaidi kukutana na Kamati ili kuweza kushauriana nao kuhusu masuala ya kibajeti. Hata hivyo,

29 OKTOBA, 2015

Kamati inatoa angalizo kuwa haitajishughulisha na maoni yenye mlengo wa mtu binafsi ama taasisi moja moja, bali yale ya makundi yenye maslahi ya Taifa tu.

Mheshimiwa Spika, kuhusu vyanzo vya mapato, Kamati inashauri Serikali kuendelea kuangalia mapendekezo mbalimbali yanayotolewa na Bunge lako Tukufu kuhusu vyanzo vipya vya mapato. Ni vema Serikali ikafanyia kazi taarifa za Kamati zinatolewa hapa Bungeni ambazo zimesheheni maoni na mapendekezo mahsusi ya vyanzo vipya vya mapato yenye lengo la kuhakikisha Serikali inapata mapato iliyojipangia. Aidha, kwa kutumia uwezo wake wa kitaalam, Serikali iendelee kutafuta na kuchambua vyanzo vipya vya mapato ili kupanua wigo wa kodi na hatimaye iweze kugharamia miradi yake ya maendeleo na kuweza kuikwamua nchi yetu kiuchumi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri Serikali ijenge mahusiano na Kamati ya Bajeti wakati wa kufanya maandalizi ya kufikiria vyanzo vya mapato ili kuweza kujenga utamaduni wa kuwa na bajeti shirikishi ambapo Bunge lako litaondokana na utamaduni wa kudai fedha za miradi bila kujihusisha katika utafutaji wa vianzio vipya vya kugharamia miradi hiyo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu likemee kwa nguvu zote utaratibu unaofanywa na Serikali wa kutumia fedha ambazo zimetengwa kisheria (*ring fenced funds*) na kuzitaka fedha hizo zitumike tu kutekeleza miradi iliyopangwa na sio vinginevyo. Kwani kufanya hivyo ni kuvunja Katiba na sharia ya nchi kama ilivyowekwa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kwamba kila mwaka mpya wa fedha unapoanza Serikali imekuwa ikianza na madeni ya mwaka wa fedha uliopita. Kamati inashauri kuwa kila inapofika mwisho wa mwaka wa fedha, Serikali ibainishe madeni itakayoingia nayo katika mwaka wa fedha unaofuata na yaingizwe katika bajeti husika.

29 OKTOBA, 2015

Mheshimiwa Spika, suala utoaji wa *exchequer* hewa, Kamati inashauri Serikali iondokane na utaratibu huo kwa kuwa unaipotezea imani Serikali na Taasisi na wadau inaowahudumia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, hitimisho. Napenda kuchukua fursa hii kukushuruku kwa mara nyingine kwa kunipa fursa hii ili niweze kuwasilisha taarifa hii mbele ya Bunge lako Tukufu. Napenda nimshukuru aliyekuwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais-Mahusiano na Uratibu, Mheshimiwa Stephen Wassira na sasa ni Waziri wa Kilimo, kwa kushirikiana vyema na Kamati. Namshukuru pia Waziri wa Fedha, Mheshimiwa Saada S. Mkuya (Mb), Naibu Mawaziri, Mheshimiwa Adam K. Malima (Mb) na Mheshimiwa Mwigulu L. Mchemba (Mb) kwa ushirikiano wanaoutoa kwa Kamati. Nawashukuru pia wataalamu wote kutoka Wizara ya Fedha na Tume ya Mipango pamoja na Taasisi mbalimbali za Fedha ambao wamefanya kazi na Kamati hii katika kipindi hiki. Aidha, kwa namna ya pekee kabisa, napenda kuwashukuru wadau mbalimbali wa masuala ya biashara na kodi ambao wameshirikiana na Kamati hii katika hatua mbalimbali za utekelezaji wa majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Wajumbe wote wa Kamati kwa kufanya kazi zao vizuri.

Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua fursa hii kumshukuru pia Katibu wa Bunge, Dkt. Thomas Kashillah na watumishi wote wa Ofisi ya Bunge kwa kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake vizuri. Aidha, napenda kuishukuru Sekretarieti ya Kamati inayoongozwa na Ndugu Elisa Mbise na Makatibu wa Kamati Ndugu Michael Kadebe, Ndugu Michael Chikokoto, Ndugu Lina Kitosi na Ndugu Elihaika Mtui kwa kuihudumia vema Kamati hadi kukamilika kwa taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja. *(Makofi)*

29 OKTOBA, 2015

SPIKA: Huungi mkono hoja wewe unaomba kutoa hoja.

MHE. KIDAWA HAMID SALEH (K.n.y. MWENYEKITI WA KAMATI YA BAJETI): Ooh! Sijatoa hoja? Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja, ahsante sana. *(Makofi)*

MHE. FRANCIS J. MBATIA: Mheshimiwa Spika, naafiki.

**MAONI YA KAMATI YA BUNGE YA BAJETI KUHUSU
UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI KATIKA KIPINDI
CHA MWEZI FEBRUARI, 2014 HADI JANUARI 2015 KAMA
ILIVYOWASILISHWA MEZANI**

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (11) ya Kanuni za Bunge, Toleo la Mwaka 2013, naomba kuchukua fursa hii kukushukuru kwa kunipa nafasi ya kuwasilisha maoni ya Kamati ya Bunge ya Bajeti kuhusu utekelezaji wa Majukumu ya Kamati hiyo katika kipindi cha mwezi Februari, 2014 hadi Januari, 2015. Ili kukidhi matakwa ya ibara ya 63(3) (c) ya Katiba kwa kujadili na kuishauri Serikali kuhusu utekelezaji wa shughuli za Serikali katika kipindi hicho, Kamati ya Bajeti kwa kuzingatia matakwa hayo kikatiba na majukumu yaliyoweka chini ya Kanuni ya 118 ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni (9), napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Kamati ya Bajeti imetekeleza majukumu yake kama nitakavyoainisha hapo baadaye.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Bunge ya Bajeti ni changa ina umri wa miaka miwili tu tangu ianzishwe. Pamoja na uchanga wa Kamati, Bunge lako kwa kupitia Kamati hii limeleta mabadiliko katika namna Bunge linavyoishauri Serikali katika eneo la ukusanyaji

29 OKTOBA, 2015

wa mapato, mgawanyo wa Bajeti katika Sekta mbalimbali na kusimamia matumizi ya Serikali.

2.0 UTEKELEZAJI WA SHUGHULI ZA KAMATI KATIKA KIPINDI CHA MWEZI FEBRUARI, 2014 HADI DESEMBA, 2014.

Mheshimiwa Spika, Kamati imekuwa ikitekeleza majukumu yake kwa kuzingatia misingi iliyowekwa kwenye Kanuni za Bunge Toleo la 2013 pamoja na kuzingatia sheria na taratibu mbalimbali zilizowekwa kupitia Sheria za Fedha, Sera za Kodi, Sera za Fedha na Sera za kiuhasibu. Katika kutekeleza majukumu yake, Kamati ilikutana na Wadau mbalimbali ambao ilishirikiana nao katika kufanya uchambuzi wa masuala mbalimbali ya fedha, kodi na mengine ambayo kwa ujumla yalilenga katika kuisaidia Serikali kukusanya mapato yenye tija kwa Taifa.

Mheshimiwa Spika, zifuatazo ni kazi zilizotekelezwa na kamati ya Bajeti kwa kipindi tajwa:-

- a) Kutathmini na kuchambua Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Serikali kwa kipindi cha Mwaka 2013/14 mwaka yatokeanayo na vyanzo vya kodi na vyanzo vingine visivyo vya kodi;
- b) Kupitia na kujadili Mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa kwa kipindi cha Mwaka 2014/15;
- c) Kufuatilia na kusimamia utekelezaji wa Bajeti ya Serikali ya mwaka 2013/14 kwa vipindi mbalimbali vya robo ya mwaka;
- d) Kuchambua na kushauri kuhusu Muswada wa Sheria ya Fedha wa Mwaka 2014/15, Muswada wa Usimamizi wa Kodi wa mwaka 2014, Muswada wa Ongezeko la Thamani wa**

29 OKTOBA, 2015

mwaka 2014 na Muswada wa Sheria ya Bajeti wa Mwaka 2014;

- e) Kamati ilipitia na kujadili mwongozo wa kutayarisha Mpango na Bajeti ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2015/16 na hatimaye kutoa maoni na ushauri;
- f) Kamati inaendelea kufanya utafiti na uchambuzi wa vyanzo mbalimbali vya mapato vikiwemo vianzo vipya.

Mheshimiwa Spika, aidha, katika kujenga uwezo (capacity) ya uwezo wa Kamati kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi imehudhuria mafunzo mbalimbali yenye lengo la kuwaongezea Wajumbe wa Kamati uwezo na ujuzi katika kuchambua Sera za kodi, sera za fedha na sera za kiuhasibu zilizopendekezwa na Serikali.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua umuhimu wa maoni na michango mbalimbali iliyotolewa na wadau katika kufanikisha utekelezaji wa majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa lengo la taarifa hii ni kuliarifu Bunge lako tukufu juu ya utekelezaji wa shughuli za Kamati katika kipindi hicho, naomba sasa kuelezea utekelezaji wa baadhi ya shughuli muhimu kama ifuatavyo:-

2.1 MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA SERIKALI.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Bajeti imepewa jukumu la kutathimini na kuchambua Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Serikali ya kila mwaka yatokananayo na vyanzo vya kodi na vyanzo vingine visivyokuwa vya kodi.

29 OKTOBA, 2015

Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza jukumu hilo Kamati ilijielekeza katika kufanya mapitio na ulinganisho wa mwenendo wa Mapato na Matumizi ya Serikali katika kipindi cha miaka ya nyuma na kulinganisha na hali halisi ya ukuaji wa uchumi wa nchi.

Mheshimiwa Spika, tathmini iliyofanywa na Kamati wakati wa kuchambua Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Serikali kwa kipindi cha Mwaka 2014/15 Kamati ilibaini yafuatayo:-

- (i) ufinyu wa vyanzo vya mapato unaosababisha Serikali kutumia vyanzo vilivyozoeleka (*traditional sources*) na hivyo kusababisha bajeti kutotekelezeka kama ilivyopitishwa na Bunge;
- (ii) Tatizo la upatikanaji wa fedha za Serikali linaathiri utekelezaji wa miradi ya maendeleo;
- (iii) Matumizi makubwa kwa Serikali nje ya utaratibu wa kibajeti;
- (iv) Serikali imekuwa haizingatii matumizi maalum (ringfenced) yaliyoelekezwa kisheria hasa kwa upande wa fedha za miradi ya maendeleo hususan kwenye ujenzi wa barabara na umeme vijijini;
- (v) Wizara na idara mbalimbali za Serikali kutopewa fedha za matumizi ya kawaida kama zilivyoidhinishwa na Bunge kwa wakati. Matokeo yake kuathiri ufuatiliaji wa utekelezaji wa miradi ya maendeleo na shughuli nyingine zilizopangwa.

29 OKTOBA, 2015

2.2 **HOJA ZA KAMATI ZA BUNGE ZA KISEKTA**

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Bajeti imepewa jukumu la kuchambua hoja zitakazojitokeza kwenye Kamati za Bunge za kisekta wakati wa kujadili Bajeti za Wizara kwa ajili ya kuishauri Serikali. Kamati ya Bajeti ilitekeleza jukumu katika kipindi cha mwezi Mei hadi Julai, 2014 kwa kupokea maombi mbalimbali ya nyongeza za fedha za bajeti zilizoombwa na Kamati za Kisekta kwa ajili ya Wizara ambazo Kamati hizo zinazisimamia.

Mheshimiwa Spika, licha ya utaratibu huu kuwa mgeni, umeendelea kuzoeleka na kuonyesha matunda kwa kuishauri Serikali kuhakikisha kuwa inatenga fedha kulingana na umuhimu wa sekta na mahitaji ya wananchi. Kupitia miongozo yako mbalimbali uliyotoa kwa Kamati pamoja na busara za Kamati, tulifanikiwa kutekeleza jukumu hili.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa jukumu hili ulifanyika kwa kukutana na Wenyeviti na Makamu Wenyeviti wa Kamati za Bunge ambao waliwasilisha hoja zao za msingi zilizojitokeza wakati wa kupitisha bajeti za Wizara husika.

Aidha, Mawaziri na Naibu Mawaziri wa sekta zilizokuwa na hoja walifika mbele ya Kamati kwa ajili ya kutoa ufafanuzi kuhusu hoja hizo. Kamati ilipokea maoni yao kuhusu hoja hizo na kushauriana na Serikali na hatimaye kuongeza fedha kwenye baadhi ya vifungu kwa upande wa matumizi ya Kawaida na Matumizi ya Maendeleo kwenye Bajeti husika.

Mheshimiwa Spika, kwa kila hatua, Kamati ilimshirikisha Waziri wa Fedha pamoja na wataalamu wake na wataalamu wa Tume ya Mipango katika kujadili na kushaurina masuala mbalimbali yaliyohusu taratibu za ugawaji wa fedha kwenye mafungu

29 OKTOBA, 2015

mbalimbali, hatua ambayo iliisaidia Kamati kufanya maamuzi.

Mheshimiwa Spika, tofauti na ilivyokuwa wakati wa kupitia na kuchambua bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2013/14 maombi ya fedha kwa mwaka 2014/15 yalishughulikiwa katika sura ya kipekee. Kwanza Kamati ilijikita katika kuangalia namna ugawaji wa fedha ulivyofanyika katika kipindi cha mwaka 2013/14. Baada ya kujiridhisha na ugawaji huo ndipo Kamati ikashauri Serikali kuongeza fedha katika sekta mbalimbali kulingana na umuhimu.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipitia na kuchambua hoja hizo na kupendekeza nyongeza ya fedha katika hoja za Mafungu Kumi na Mbili.

Mheshimiwa Spika, Miongoni mwa Mafungu yaliyoidhinishiwa fedha za nyongeza na Bunge yapo katika mchanganuo ufuatao;

(i). Fungu 16- Ofisi ya Mwanasheria Mkuu shilingi Bilioni 6.5

(ii). Fungu 28 – Jeshi la Polisi Shilingi bilioni 18.8

(iii). Fungu 28 – Jeshi la Magereza Shilingi bilioni 5.2

(iv). Fungu 30 – Sekretarieti ya Baraza la Mawaziri: taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa Shilingi bilioni 1.868:

(v) Fungu 38 – Ngome Shilingi Bilioni 36.2

(vi) Fungu 39 – Jeshi la Kujenga Taifa Shilingi Bilioni 8

(vii) Fungu 41 – Wizara ya Katiba na Sheria Shilingi milioni 600

(viii) Fungu 43 – Wizara ya kilimo, Chakula na Ushirika Shilingi Bilioni 20;

29 OKTOBA, 2015

(ix) Fungu 52 – Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii Shilingi Bilioni 36.75;

(x) Fungu 93 – Idara ya Uhamiaji Shilingi milioni 838.8;

(xi) Fungu 96 – Wizara ya Habari, Utamaduni na Michezo Shilingi Bilioni 2; na

(xii) Fungu 62 Wizara ya Uchukuzi Shilingi Bilioni 14.
Nyongeza ya fedha katika mafungu hayo ilifanya **jumla ya fedha iliyoongezwa kuwa shilingi bilioni 151.65.**

2.3 MPANGO WA MAENDELEO WA TAIFA

Mheshimiwa Spika, Kama ulivyo utaratibu wa kawaida kikanuni Kamati ilipokea Mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa kwa mwaka 2015/16, iliuchambua na kutolea maoni. Aidha, kwa kuzingatia matakwa ya Kanuni ya 94 (1) na (2), Bunge lako Tukufu liliujadili na kutoa maoni na ushauri kuhusu mapendekezo hayo na kuidhinisha pamoja na mabadiliko mengine yaliyopendekezwa.

Mheshimiwa Spika, maoni ya waheshimiwa wabunge yanatarajiwa kuboresha mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo kabla ya kufanyiwa kazi na kuletwa tena Bungeni kupitia Kamati ya Bajeti mwezi Machi/ April 2015 na hatimaye kuwasilishwa rasmi Bungeni.

Mheshimiwa Spika, Ikumbukwe kwamba Mpango wa Maendeleo wa Kila Mwaka ni mwendelezo wa Mpango wa Kwanza wa Maendeleo wa Miaka Mitano (2011/12-2015/16). Mwaka huu wa fedha ndio mwaka wa mwisho wa utekelezaji wa Mpango huu. Changamoto kubwa ambayo Kamati imebaini katika kutekeleza Mpango huu ni kusuasua kwa utekelezaji wa miradi mingi ya maendeleo. Hali hii imesababishwa kwa kiasi kikubwa na ukosefu wa fedha ambao umeathiri utekelezaji wa miradi mingi.

29 OKTOBA, 2015

Mheshimiwa Spika, Kamati inaamini kuwa kutekelezwa ipasavyo kwa mpango huu kutasaidia nchi kukua kiuchumi na kufungua fursa nyingi za kuiwezesha nchi kukua kimaendeleo. Aidha, uimarishaji wa miundo mbinu ya barabara, miradi ya gesi na maeneo mengine ya kiuchumi ambayo yamekuwa yakiibuliwa kwa lengo la kukabiliana na changamoto za kupunguza umaskini wa mahitaji muhimu na ule wa kipato yatawezesha nchi kuwa katika kundi la nchi zenye pato la kafi.

2.4 MUSWADA WA SHERIA YA BAJETI

Mheshimiwa Spika, Kamati inapongeza juhudi zako za kuhakikisha kwamba Muswada wa Sheria ya Bajeti unawasilishwa na kupitishwa Bunge lako Tukufu kabla la Uhai wa Bunge la 10 kuisha. Kamati inaunga mkono azma hiyo na inaendelea kufanya majadiliano na Serikali kuhusu maboresho ya Muswada huo. Miongoni mwa masuala ambayo Kamati inayawekea msisitizo katika Muswada huo ni nafasi ya Kamati ya Bajeti na uanzishwaji wa Ofisi ya Bajeti ya Bunge (*Parliamentary Budget Office*).

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Bajeti inaamini kuwa kupitishwa kwa Muswada wa Sheria ya Bajeti kutasaidia uanzishwaji wa Ofisi ya Bajeti kisheria itakayosaidia kuongeza ufanisi wa Bunge katika uchambuzi, usimamizi na uwajibikaji katika utekelezaji wa Bajeti ya Serikali.

2.5 UTEKELEZAJI WA BAJETI YA SERIKALI YA MWAKA 2014/15 KWA KIPINDI CHA NUSU MWAKA.

Mheshimiwa Spika, Katika utaratibu wa kawaida Kamati ya Bajeti ilipanga kupokea taarifa ya utekelezaji wa Bajeti ya Serikali kwa kipindi cha Nusu mwaka (*Mid year Review*) katika mwezi Januari, 2015. Hata hivyo, mpaka sasa Kamati haikuweza kupokea taarifa hiyo kutoka Serikalini.

29 OKTOBA, 2015

Mheshimiwa Spika, kwa muhtasari utekelezaji wa bajeti kwa kipindi cha nusu mwaka 2014/15 unaonyesha kuwa lengo la makusanyo ya fedha kutoka vyanzo mbalimbali halikufikiwa kwa kiasi cha **asilimia 10**. Kamati ilijulishwa na Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) kwamba, katika kipindi cha nusu mwaka 2014/2015 jumla ya mapato halisi ya kodi Tanzania bara yalifikia **shilingi 5, 323,888.6 milioni** ukilinganisha na lengo lililowekwa la kukusanya **shilingi 5,899,155.5 milioni**. Makusanyo hayo ni sawa na **asilimia 90** ya lengo na ni sawa na ongezeko la **asilimia 13** ukilinganisha na makusanyo yaliyofikia kipindi kama hiki kwa mwaka wa fedha 2013/2014.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa utekelezaji wa miradi ya maendeleo Kamati haikuweza kufahamishwa na Hazina kuhusu mwenendo wa ugawaji wa fedha kwa kipindi cha nusu mwaka 2014/15 katika maeneo mbalimbali kutokana na taarifa hiyo kutokuwa tayari kuwasilishwa mbele ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua kwamba kupokelewa kwa taarifa kuhusu mwenendo wa upatikanaji wa fedha katika kipindi cha nusu ya mwaka wa fedha wa 2014/15 kungetoa taswira ya hali halisi ya Bajeti ya Serikali inavyotekelezwa pamoja na mwelekeo wake. **Hivyo, Bunge linaona umuhimu mkubwa katika kuhakikisha kwamba utaratibu unawekwa kisheria ili taarifa hizi ziweze kulifikia Bunge lako tukufu kwa wakati kupitia Kamati ya Bajeti. Kamati inamaoni kuwa suala hili lizingatiwe katika Muswada wa Sheria ya Bajeti.**

Mheshimiwa Spika, katika kukamilisha jukumu la ufuatiliaji wa matumizi ya Serikali hasa kwa upande wa miradi ya maendeleo, kwa nyakati tofauti wakati wa vikao vya Kamati, Kamati ya Bajeti ilikutana na Wizara ya Maji, Wizara ya Nishati na Madini na Wizara ya Ujenzi ili kujadiliana nao kuhusu utekelezaji wa miradi ya maendeleo kwa kipindi cha nusu mwaka

29 OKTOBA, 2015

2014/15. Matokeo ya majadiliano hayo yalikuwa kama ifuatavyo:-

a) Wizara ya Maji (Fungu 69)

Mheshimiwa Spika, bado Wizara ya Maji inakabiliwa na changamoto kubwa katika kutekeleza miradi ya maendeleo licha ya kuwa mojawapo ya Wizara iliyotengewa fedha kiasi cha shilingi **488,878,252,000** katika mwaka wa fedha 2014/15. Kati ya fedha hizo, **shilingi 312,066,164,000** ni fedha za ndani sawa na **asilimia 64** na **shilingi 176,812,088,000** ni fedha za nje sawa na **asilimia 36**. Takwimu zinaonyesha kuwa katika kipindi cha mwezi Julai-Disemba 2014, fedha zilizopokelewa na Wizara ya Maji kwa njia ya *Exchequer* ni **shilingi 105,732,986,191**. Kati ya fedha hizo, kiasi cha **shilingi 23,356,581.14** bado hazijaingizwa katika akaunti husika kwa ajili ya matumizi. Aidha, fedha za nje zinazopitia mafungu mengine ya Fungu 49, *Exchequer issues* za kiasi cha **shilingi 27,475,842,389** zimetolewa na Hazina kwenda kwenye mafungu ya Mikoa, **lakini hata hivyo bado hazijaingia kwenye akaunti za maji za Halmashauri husika.**

Mheshimiwa Spika, kwa kifupi Wizara hii imepokea fedha kiasi cha **asilimia 16.8 tu** ya fedha zote zilizopitishwa na Bunge lako.

b) Wakala wa Nishati Vijijini (REA)

Mheshimiwa Spika, Lengo la kuanzisha Wakala wa Nishati vijijini (REA) lilikuwa ni kuhakikisha kuwa wananchi wengi walio vijijini wanapata huduma bora ya nishati ili waweze kuchangia ipasavyo katika ukuaji wa uchumi vijijini na hafimaye uchumi wa nchi kwa jumla. Katika kuhakikisha jambo hili linatekelezwa Bunge lako limekuwa katika mstari wa mbele kusimamia na kutoa ushauri wa upatikanaji wa fedha kwa ajili ya REA ikiwa ni pamoja na kuidhinisha tozo ya shilingi 50 kwa kila lita ya mafuta yanaoyouzwa nchini ikusanywe kwenda REA ili lengo hili lifanikiwe.

29 OKTOBA, 2015

Mheshimiwa Spika, pamoja na fedha hizo kukusanywa kutokana na kianzio husika, Kamati inashangazwa na Kitendo cha Serikali kushindwa kupeleka fedha hizo kama ilivyokusudiwa. Takwimu za TRA zinaonyesha kuwa, jumla ya tozo iliyokusanywa kulipia gharama za Mradi kutokana na mauzo ya mafuta (*Petroleum levy*) kuanzia mwezi Julai 2014 hadi Novemba 2014 zilikuwa shilingi **Bilioni 180.7**. Kiasi kilichopokelewa kwenye Mfuko wa Nishati Vijijini hadi Januari 2015 ni shilingi **Bilioni 144.2**, pungufu ya shilingi **Bilioni 36.5**. Aidha, kwa upande wa '*Customs Processing Fee*' kiasi kilichokusanywa kuanzia Julai 2014 hadi Novemba 2014 ni shilingi Bilioni 19.6; hadi kufikia Januari 2015 kiasi cha shilingi Bilioni 12.2 ndio kilikuwa kimepokelewa. Hivyo jumla ya fedha kutoka katika vyanzo vyote viwili ambazo bado hazijawasilishwa ni shilingi Bilioni 43.9 (*Petroleum Levy*, **shilingi bilioni 36.5** na *Customs Processing Fee* **shilingi Bilioni 7.4**).

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla kiasi cha fedha kilichopitishwa kwa ajili ya Mfuko wa Nishati Vijijini kutoka kwenye Bajeti ya Serikali pamoja na vyanzo vingine kwa mwaka 2014/2015 kilikuwa **shilingi Bilioni 292.6**; hadi kufikia Januari 2015 kiasi cha shilingi **Bilioni 59.2** sawa na asilimia 20; kinyume na matarajio ya shilingi Bilioni 146.3 sawa na **asilimia 50** ya Bajeti kwa Mwaka 2014/2015.

Mheshimiwa Spika, Kamati imesikitishwa na namna ambavyo REA imepelekewa fedha zitokanazo na tozo ya mafuta. Ikumbukwe kwamba fedha zitokanazo ni tozo ya mafuta kwa ajili ya kupeleka REA zimewekwa kisheria. Hivyo, Kamati imeona kuwa ni muhimu kwa fedha hizo ambazo ni ring fenced zitumike tu kutekeleza miradi iliyopangwa badala ya kutumika katika maeneo mengine ambayo hayakupangwa kama Katiba na Sheria inavyohitaji.

29 OKTOBA, 2015

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia kuwa, miradi ya Maji na umeme ilipewa kipaumbele wakati wa kujadili makadirio ya Bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2014/15 lakini hali inaonyesha kuwa kwa ujumla hali halisi ya utoaji wa fedha kwenye miradi ya maendeleo kwa kuzingatia ratiba ya utekelezaji wa miradi hiyo sio nzuri. Aidha, kuongezeka kwa kasi ya matumizi ya kawaida ya Serikali kumekuwa ni changamoto kubwa katika utekelezaji wa bajeti kwa upande wa miradi ya maendeleo ukizingatia kuwa fedha za makusanyo hugawanywa kulingana na matumizi ya wakati husika hivyo hakuna uwiano sawia kati ya matumizi ya kawaida na matumizi ya maendeleo.

c) Mfuko wa Barabara

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2014/2015 Mfuko wa Barabara uliidhinishwa na Bunge jumla ya **Shilingi 751,700,000,000** kwa ajili ya matengenezo na ukarabati wa barabara. Kati ya fedha hizo, Shilingi 526,200,400,000 zilitarajiwa kutumika katika kufanya matengenezo ya barabara chini ya Wizara ya Ujenzi na **shilingi 225,499,600,000** zilitarajiwa kutumika kwa ajili ya matengenezo ya barabara za Wilaya na Barabara za Malisho (Feeder Roads) zilizopo chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa.

Mheshimiwa Spika, mgawanyo wa fedha unaonyesha kuwa, hadi mwezi Disemba 2014 jumla ya fedha kiasi cha **shilingi 87,409,216,568** zilikuwa zimegawanywa kwa uwiano ufuatao; TANROADS Kiasi cha **shilingi 25,274,205,808.00 (sawa na asilimia 5.38)** ; Wizara ya Ujenzi, **2,714,093,467.00 (sawa na asilimia 5.20)** ; Bodi ya Mfuko wa Barabara **shilingi 625,882,304.97; na** Ofisi ya Waziri Mkuu – TAMISEMI **shilingi 58,795,034,988.03 (sawa na asilimia 26.34).**

Mheshimiwa Spika, Kamati imesikitishwa na kusuasua kwa upelekaji wa fedha kwenye miradi ya barabara. Ikumbukwe kwamba fedha kwa ajili ya kupelekwa

29 OKTOBA, 2015

kwenye Mfuko wa Barabara zimewekwa kisheria. Hivyo, Kamati inaendelea kusesitiza kuwa fedha ambazo *ring fenced* zitumike kutekeleza miradi iliyopangwa badala ya kutumika katika maeneo mengine ambayo hayakupangwa kama Katiba na Sheria inavyotaka.

d) WIZARA YA UCHUKUZI

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Uchukuzi iliidhinishiwa na Bunge jumla ya Shilingi bilioni 448.627 kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo shilingi bilioni 287.140 ni fedha za ndani na shilingi bilioni 161.487 ni fedha za nje. Hadi kufikia mwezi Disemba 2014 Wizara ilikuwa imepokea kiasi cha Shilingi bilioni 51.657 sawa na asilimia 17.99 ya bajeti yake ya fedha za ndani kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo.

e) Ujenzi wa Majengo ya Ubalozi nje ya Nchi

Mheshimiwa Spika, Kamati imejadili mwenendo wa utekelezaji wa ujenzi wa majengo ya Ubalozi nje ya nchi. Eneo mahususi ambalo imelipa kipaumbele ni ukamilishaji wa ujenzi wa jengo la Ubalozi wa Kenya litakalotekelezwa na Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Kimataifa pamoja na Mfuko wa Hifadhi wa Jamii (NSSF). Kamati inasisitiza kwamba mkataba wa utekelezaji wa mradi huo ukamilike mara moja kwa kuwa suala hili limechukua muda mrefu.

2.6 ZIARA ZA MAFUNZO MBALIMBALI

Mheshimiwa Spika, Katika nyakati tofauti na kugawanywa kwenye makundi matatu tofauti Wajumbe waliweza kushiriki katika semina na warsha mbalimbali ndani na nje ya nchi, ambazo zilitoa mafunzo kwa wajumbe wa Kamati kuweza kupata elimu ya masuala ya utekelezaji wa shughuli za Kamati za Bajeti ikiwa pamoja na kupata uzoefu wa mabunge ya kiasia ambayo yanazo Kamati za Bajeti ama Kamati zenye majukumu yanayofanana na ya Kamati za Bajeti. Kwa mfano, Kamati imeweza

29 OKTOBA, 2015

kujifunza kutoka uzoefu wa nchi za Kenya, Uingereza, Netherlands na Norway ambazo zimepiga hatua kubwa sana katika usimamizi wa bajeti kupitia Kamati ya Bajeti.

3.0. CHANGAMOTO ZILIZOJITokeza KATIKA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA SERIKALI

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kufanya tathmini ya utekelezaji wa bajeti katika kipindi cha Nusu ya mwaka wa fedha 2014/2015. Katika tathmini hiyo Kamati ilibaini masuala na changamoto kadhaa katika utekelezaji wa bajeti kama ifuatavyo:-

- (viii) Ucheleweshaji wa kutolewa fedha na Hazina pamoja na kutopatikana kwa fedha za kutosha na kwa wakati kwa ajili ya utekelezaji wa miradi mbalimbali ya maendeleo, mfano mzuri ni kwa Wizara ya Maji, Umeme na Barabara;
- (ix) Upungufu wa fedha zilizotengwa na Serikali pamoja na washirika wa maendeleo kwa utekelezaji wa miradi ya mbalimbali ya maendeleo pamoja na ile iliyo chini ya Mkakati wa Tekeleza kwa Matokeo Makubwa Sasa. (BRN)
- (x) Kusuasua kwa uanzishwaji wa Ofisi ya Bajeti na Sheria ya Bajeti (Budget Act);
- (xi) Madeni ya Kimkataba (wakandarasi) kutolipwa kwa wakati hususan kwenye miradi ya barabara
- (xii) Wahisani kukatisha kutoa fedha za maendeleo kutokana na kubainika kuwepo kwa sakata la ESCROW.
- (xiii) Kutokupelekwa ipasavyo kwa fedha ambazo zinatakiwa kuwa *ring fenced* mfano fedha za Umeme Vijijini na fedha za Barabara, na hivyo kuathiri utekelezaji na ufanisi wa miradi husika; na
- (xiv) Kupokelewa kwa exchequer zisizokuwa na malipo ya fedha kwa Wizara na taasisi za Serikali.

29 OKTOBA, 2015

4.0. MAONI NA USHAURI WA JUMLA

- 4.1 Mheshimiwa Spika**, Kamati inashauri kuwa ili kuboresha shughuli za usimamizi na ufuatiliaji wa utekelezaji wa bajeti, Bunge lako lianzishe Ofisi mahsusi ya Bajeti itakayokuwa na wataalamu wa kutosha pamoja na sekretariati iliyopo kuweza kuisaidia Kamati kufanya chambuzi mbalimbali za kibajeti.
- 4.2 Mheshimiwa Spika**, Kamati inawapongeza na kuwashukuru wadau na taasisi zote zilizokubali wito wa kamati, ama zilizoomba kukutana na Kamati kwa madhumuni ya kujadiliana masuala mbalimbali ya kibajeti yenye lengo la kujenga nchi yetu. Kamati inatoa wito kwa wadau wengi zaidi kukutana na Kamati ili kuweza kushauriana nao kuhusu masuala ya kibajeti. Hata hivyo Kamati inatoa angalizo kuwa haitajishughulisha na maoni yenye mlengo wa mtu binafsi ama taasisi moja moja, bali yale ya makundi yenye maslahi ya Taifa tu.
- 4.3 Mheshimiwa Spika**, kuhusu vyanzo vya mapato, Kamati inashauri Serikali kuendelea kuangalia mapendekezo mbalimbali yanayotolewa na Bunge lako tukufu kuhusu vyanzo vipya vya mapato. Ni vema Serikali ikafanyia kazi taarifa za Kamati zinatolewa hapa bungeni ambazo zimesheheni maoni na mapendekezo mahsusi ya vyanzo vipya vya mapato yenye lengo la kuhakikisha Serikali inapata mapato iliyojipangia. Aidha, kwa kutumia uwezo wake wa kitaalam, Serikali iendelee kutafuta na kuchambua vyanzo vipya vya mapato ili kuongeza wigo wa kodi na hatimaye iweze kugharamia miradi yake ya maendeleo na kuweza kuikwamua nchi yetu kiuchumi.

29 OKTOBA, 2015

- 4.4 Mheshimiwa Spika,** Kamati inashauri Serikali ijenge mahusiano na Kamati ya Bajeti wakati wa kufanya maandalizi ya kufikiria vyanzo vya Mapato ili kuweza kujenga utamaduni wa kuwa na bajeti shirikishi ambapo Bunge lako litaondokana na utamaduni wa kudai fedha za miradi bila kujihusisha katika utafutaji wa vianzio vipya vya kugharamia miradi hiyo.
- 4.5 Mheshimiwa Spika,** Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu likemee kwa nguvu zote utaratibu unaofanywa na Serikali wa kutumia fedha ambazo zimetengwa kisheria (*ring fenced funds*) na kuzitaka fedha hizo zitumike tu kutekeleza miradi iliyopangwa na sio vinginevyo. Kwani kufanya hivyo ni kuvunja Katiba na sheria iliyowekwa na Bunge lako Tukufu.
- 4.6 Mheshimiwa Spika,** Kamati imebaini kwamba kila mwaka mpya wa fedha unapoanza Serikali imekuwa ikianza na madeni ya mwaka wa fedha uliopita. Kamati inashauri kuwa kila inapofika mwisho wa Mwaka wa fedha Serikali ibainishe madeni itakayo ingia nayo katika mwaka wa fedha unaofuata na yaingizwe katika bajeti husika.
- 4.7 Mheshimiwa Spika,** suala utoaji wa exchequer hewa kamati inashauri Serikali iondokane na utaratibu huo kwa kuwa unaipotezea imani Serikali na Taasisi na wadau inaowahudumia.

5.0. HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua fursa hii kukushuruku kwa mara nyingine kwa kunipa fursa hii ili niweze kuwasilisha taarifa hii mbele ya Bunge lako Tukufu. Napenda nimshukuru Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais-Mahusiano na Uratibu Mhe Stephen Wassira kwa

29 OKTOBA, 2015

kushirikiana vyema na Kamati. Namshukuru pia Waziri wa Fedha, Mheshimiwa Saada S. Mkuya (Mb), Naibu Mawaziri, Mhe. Adam K. Malima (Mb) na Mwigulu L. Mchemba (Mb) kwa ushirikiano wanaoutoa kwa Kamati. Nawashukuru pia wataalamu wote kutoka Wizara ya Fedha na Tume ya Mipango pamoja na Taasisi mbalimbali za Fedha ambao wamefanya kazi na Kamati hii katika kipindi hiki. Aidha, kwa namna ya pekee kabisa napenda kuwashukuru wadau mbalimbali wa masuala ya biashara na kodi ambao wameshirikiana na Kamati hii katika hatua mbalimbali za utekelezaji wa majukumu ya Kamati.

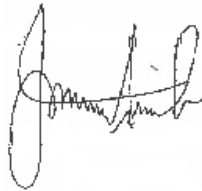
Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Wajumbe wa Kamati hii kwa umakini wao katika kujadili na kutoa mapendekezo mbalimbali kwa Serikali kupitia taarifa ambazo Kamati ya Bajeti iliwasilisha Bungeni. Naomba kuwatambua Wajumbe hao kama ifuatavyo:-

1.Mhe. Dkt. Festus B. Limbu, Mb-	Mwenyekiti
2.Mhe. Kidawa Saleh, Mb -	M/ Mwenyekiti
3.Mhe. Andrew J. Chenge, Mb	- Mjumbe
4.Mhe. Amina Amour, Mb	- Mjumbe
5.Mhe. Dr. Cyril Chami, Mb	- "
6.Mhe. Mansoor Hiran, Mb	- "
7.Mhe. Josephat Kandege, Mb	- "
8.Mhe. Christina M. Lissu, Mb	- "
9.Mhe James Mbatia, Mb	- "
10.Mhe Assumpter Mshama, Mb	- "
11.Mhe. Hamad Rashid, Mb	- "
12.Mhe. Joseph Selasini, Mb	- "
13.Mhe. Saleh Pamba, Mb	- "
14.Mhe Beatrice Shelukindo, Mb	- "
15.Mhe Ritha Mlaki, Mb	- "
16.Mhe. Balozi Khamis Kagasheki, Mb-	"
17.Mhe John Cheyo, Mb	- "
18.Mhe. Godfrey W. Mgimwa, Mb	- "
19.Mhe. Dkt. Goodluck Ole-Medeye, Mb-	"

29 OKTOBA, 2015

Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua fursa hii kumshukuru pia Katibu wa Bunge Dr. Thomas Kashililah na watumishi wote wa Ofisi ya Bunge kwa kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake vizuri. Aidha, napenda kuishukuru Sekretarieti ya Kamati inayoongozwa na Ndugu Elisa D. Mbise na Makatibu wa Kamati Ndugu Michael Kadebe, Ndugu Michael Chikokoto, Ndugu Lina Kitosi na Ndugu Elihaika Mtui kwa kuihudumia vema Kamati hadi kukamilika kwa taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha, na naunga mkono hoja.

Dkt. Festus B. Limbu, Mb
MWENYEKITI
KAMATI YA BUNGE YA BAJETI
Januari, 2015

SPIKA: Waheshimiwa Wajumbe, kwa mujibu wa Kanuni 5(1) ambayo inasema:-

“Katika kutekeleza majukumu yake yaliyotajwa katika Ibara ya 84 ya Katiba, Spika ataongozwa na Kanuni hizi na pale ambapo Kanuni hazikutoa mwongozo, basi Spika atafanya kazi kwa kuzingatia Katiba, Sheria nyingine za nchi, Kanuni nyingine zilizopo, maamuzi ya awali ya Maspika wa Bunge pamoja na mila na desturi za Mabunge mengine yenye utaratibu wa Kibunge unaofanana na utaratibu wa Bunge la Tanzania”.

29 OKTOBA, 2015

Waheshimiwa Wabunge, kwa miaka mingi mpaka miaka michache tuliyopitisha Sheria ya *Controller and Auditor General*, utaratibu wa sisi kujadili hotuba kama hizi ulipotea kidogo. Baadaye ukarudishwa kwa mujibu wa taratibu kwa hiyo ni lazima tujadili hotuba hizi mbili hasa ya PAC na LAAC ya Bajeti imeingia baadaye.

Miaka ile ya nyuma kabla ya kipindi hiki kupotea tulikuwa hatutoi taarifa kwa maana hii tunayofanya sasa lakini tulikuwa na utaratibu mwingine ambao ulikuwa ni mzuri. Ilikuwa baada ya *Controller and Auditor General* kukagua hesabu, Kamati za Bunge kupokea na kufanya ziara zake kama mlivyofanya na kuandika taarifa halafu zile taarifa zinakwenda Serikalini, Serikali inabidi ijibu zile hoja na ilikuwa inaitwa *Treasury Observation Minutes*. *Treasury Observation Minutes* ni kazi inayofanywa na Hazina ambapo inaangalia ule utendaji ma-*Accounting Officers* katika hoja zilizotolewa na *Controller* na Bunge kuzipitia wamezifanyia kazi au sivyo. Sasa tulipoanza kulifanyia utafiti hili suala kwa nini hii hatuioni, Serikali ikaanza utaratibu wa kuleta maandiko, wanajaza vitabu na nyie mnapokea mkishapokea mnabeba na kwenda habari hamna.

Namshukuru Mwenyekiti wa Kamati ya LAAC leo katika Ibara yake mojawapo, ya mwisho hapa, yeye anasema Serikali kutokujibu hoja za Kamati, kwa kuwa mfumo wa uwajibikaji (*accountability loop*) katika nchi za kidemokrasia unalitaka Bunge kuisimamia Serikali lakini pia Serikali kulieleza Bunge namna inavyotekeleza majukumu yake na kwa kuwa ni miaka mitatu mfululizo sasa ambapo Serikali imekuwa haijibu hoja za LAAC hapa Bungeni kwa utaratibu wa *Treasury Observation Notes*. Kwa hiyo, Kamati inaliomba Bunge kuitaka Serikali kujibu hoja za Kamati kwa maandishi ili Kamati na Bunge zima liweze kuwa katika nafasi nzuri ya kufuatilia utekelezaji na mapendekezo yake Serikalini. (*Makofi*)

Kwa msingi huo, sasa namuita Waziri wa Fedha na baadaye Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu (TAMISEMI). Mnasogea hapahapa kwa sababu *Treasury Observation Note*

29 OKTOBA, 2015

ni taarifa rasmi, soge hapa. Tunakupa na wewe dakika thelathini.

WAZIRI WA FEDHA: Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha maelezo ya ufafanuzi kuhusu hoja kwenye taarifa ya Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali Kuu yaani PAC kwa mwaka wa fedha uliochia Juni 2013.

Mheshimiwa Spika, awali ya yote, nachukua fursa hii kuipongeza Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) kwa kukamilisha na kuwasilisha Taarifa ya Kamati kwa mwaka uliochia Tarehe 30 Juni 2013.

Mheshimiwa Spika, mambo muhimu ambayo yamejitokeza katika taarifa tumeyapatia majibu na yale mengine ambayo yatahusu Mamlaka za Serikali za Mitaa yatatolewa ufafanuzi katika Bunge lako Tukufu na Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu (TAMISEMI).

Mheshimiwa Spika, taarifa yangu inaainisha kwa muhtasari maoni yaliyojitokeza katika taarifa ya Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali Kuu yaani PAC kwa mwaka wa fedha ambao...

SPIKA: Mheshimiwa Waziri, samahani kidogo. Maelezo ya Waziri pia ni lazima yawe yamemfikia *Controller and Auditor General* siyo kwamba anaandika mwenyewe ni lazima *Controller and Auditor General* awe amethibitisha kwamba ni sahihi anachokisema. (Makofi)

WAZIRI WA FEDHA: Mheshimiwa Spika, kwa sababu maelezo ambayo yalitolewa na Mwenyekiti wa Kamati ya PAC ni maelezo ambayo tumeyapata baada ya yeye kuyawasilisha hapa na sisi tumejitahidi kuyafanyia kazi. Kwa hiyo, hakukuwa na mawasiliano rasmi na CAG.

SPIKA: Endelea kuwasilisha mtayapeleka kwa CAG. (Makofi)

29 OKTOBA, 2015

WAZIRI WA FEDHA: Sawa.

Mheshimiwa Spika, kulikuwa kuna taarifa kama ilivyotolewa kuhusiana na uchambuzi wa taarifa ya Ukaguzi Maalum wa Mamlaka ya Mapato Tanzania yaani TRA. Taarifa ya PAC imebainisha kulikuwa na ukiukwaji wa maelekezo ya Serikali kuhusu utoaji wa misamaha ya kodi mbalimbali. Kisera, misamaha ya kodi inatolewa kwenye Sheria za Kodi kwa kuzingatia vigezo mbalimbali vya kijamii, kiuchumi, kiutawala, kidiplomasia pamoja na kiusalama. Misamaha inayotolewa kwenye vitu kama vile vyakula muhimu, elimu, afya, maji na huduma nyinginezo za jamii inazingatia ukweli kuwa huduma hizo ni muhimu na huhitajika na watu maskini ambao bila ya kuondolewa kodi wanaweza wakashindwa kulipia bidhaa na huduma hizo na hivyo kuhatarisha maisha ya wananchi. Aidha, misamaha pia hutolewa kwa lengo la kuvutia wawekezaji kuwezesha ukuaji wa sekta muhimu kama vile kilimo, kupunguza gharama za mitaji ya kuwezesha viwanda vya ndani. Misamaha hii vilevile hutolewa katika misingi ya kiuchumi.

Mheshimiwa Spika, wakati mwingine Serikali inatoa misamaha kwa misingi ya kisiasa na kidiplomasia ili kuheshimu majukumu yake katika mikataba mbalimbali ya Kimataifa. Kwa kuzingatia maudhui ya misamaha ya kodi nchi zote duniani hutoa kiasi fulani cha misamaha ya kodi. Serikali kwa upande wetu tunaendelea kupitia misamaha ya kodi mwaka hadi mwaka ili kuhakikisha kuwa mishahara isiyokuwa na tija inaondolewa. Hatua hizi zimesaidia kupunguza misamaha kwa kiasi fulani. Tunakubaliana na maoni ya Kamati kuwa wastani wa misamaha kwa miaka mitatu iliyopita ilikuwa ni 3.3% ya pato la Taifa. Hata hivyo, tukizingatia takwimu mpya za pato la Taifa yaani *rebased GDP figures* misamaha ya kodi imepungua kutoka 3.1% ya Pato la Taifa kwa mwaka wa fedha 2011/2012 hadi kufikia 2.3% ya Pato la Taifa kwa mwaka wa fedha wa 2012/2013.

Mheshimiwa Spika, misamaha ya kodi hutolewa kupitia sheria mbalimbali za kodi kwa nia ya kutoa vivutio

29 OKTOBA, 2015

vya uwekezaji au unafuu wa kodi kwa wawekezaji na makundi ya watu kwa nia ya kutekeleza Sera mbalimbali za Taifa. Kwa ujumla wake, misamaha mingi imetolewa kupitia Sheria ya Kodi ya Ongezeko la Thamani, Sheria ya Forodha ya Jumuiya ya Afrika Mashariki na Sheria ya Kodi ya Mapato. Aidha, misamaha hii pia hutolewa kwa kupitia Sheria ya Ushuru wa Bidhaa na sheria nyinginezo kama vile Sheria ya Uwekezaji, Sheria ya Maeneo Maalum, Sheria ya Kusindika Bidhaa kwa Mauzo ya Nje yaani *EPZ* pamoja na Sheria ya Ushuru wa Mafuta na Matangazo ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, taarifa ya PAC imebainisha ukiukwaji wa maelekezo ya Serikali uliosababisha hasara ya Sh.22,325,178,728 kufuatia kuhamishwa kwa mafuta yenye msamaha wa kodi kutoka kwa makampuni ya madini kwenda kwa wakandarasi mbalimbali. Mamlaka ya Mapato imekuwa inashughulikia suala hili baada ya kufanya *comprehensive review* yaani ufuatiliaji wa kina kutokana na maelekezo hayo ambayo yanatolewa kutokana na misamaha ya kodi na tayari imeshachukua hatua kadhaa. Ukaguzi umefanyika kwenye baadhi ya makampuni ya madini na kubaini kuwa baadhi ya makampuni ya madini ikiwemo *Geita Gold Mine* kweli alitoa mafuta yaliyosamehewa kodi kwa wakandarasi. *TRA* imekadiria kodi na kuidai kampuni ya *Geita Gold Mine* jumla ya Sh.5,100,000,000. Hata hivyo, *Geita Gold Mine* ilikata rufaa kwenye Bodi ya Rufaa za Kodi, kuna kesi Na.5 ya mwaka 2012 ambapo Bodi ilitoa amri ya kutokukusanya kodi hiyo kutoka kwa wale wakandarasi na hadi sasa tunasubiri maamuzi ya Bodi za Rufaa. Kwa hiyo kwa upande wetu kupitia *TRA* tumefuatilia na tunadai kodi yetu ya Sh.5,100,000,000 na tunasubiri maamuzi ya Bodi ili sasa *whether* tuweze kuendelea au kusubiri maamuzi mengineyo.

Mheshimiwa Spika, vilevile taarifa ya PAC imebainisha matumizi ya misamaha ya kodi kwa malengo tofauti na yanayokusudiwa na kusababisha upotevu wa mapato ya Sh.392,701,602. Mamlaka ya Mapato imepata taarifa hizi kupitia vyanzo mbalimbali na tayari imeshughulikia suala hili. Kampuni ya *Killwarrior Expeditions Limited* ilipata haki ya kuingiza magari yaliyosamehewa kodi kupitia Cheti cha

29 OKTOBA, 2015

Uwekezaji chenye namba zinazoonekana hapo. TRA ilimuhoji Mkurugenzi wa Kampuni hii na kubaini kuwa kampuni hii inamiliki gari moja tu kwa kutumia msamaha ambao umetolewa.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, katika mfumo wa usajili wa magari, magari 34 yamesajiliwa kwa jina la *Kiliwarrior*. TRA tunapenda kutoa taarifa kwamba tayari tumeshafungia magari 33 katika mifumo yetu ya usajili na yaliyobakia tunaendelea na utaratibu wa kuwafungulia kesi za jinai wahusika wote waliohusika na uhalifu huu kwa kushirikiana na vyombo vingine vya dola. Hii inamaanisha ni pamoja na wafanyakazi wa TRA ambao kwa makusudi tukiwabaini kuwa wamehusika na haya basi tutawachukulia hatua za kisheria. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, vilevile taarifa ya PAC imebainisha misamaha ya kodi iliyotolewa kwa kampuni isiyostahili yenye thamani ya Sh.53,999,565. Kampuni ya *Kilema Kyaro Mountain Lodge Limited*, ambayo ina Makao Makuu yake Moshi na kupitia Cheti cha Uwekezaji Na.031707 ilipewa msamaha wa kuagiza magari. Kampuni hii, ilipewa cheti cha upananuzi wa mradi wa kufungua ofisi ya tawi Karatu na kupewa Cheti Na.031753. Kwa kuwa ukaguzi huu umeangalia taarifa za tawi pekee lililofunguliwa, Mamlaka ya Mapato Tanzania inafanya usuluhishi wa takwimu (*reconciliation*) na kuchukua hatua stahiki kwa wahusika wote. Hizi taarifa zilizotolewa zimechukua ule upande wa tawi lakini *the main office* bado hatujafanya *reconciliation*. Kwa hivyo, TRA inafanya hiyo *reconciliation* na kama tutabaini kulikuwa na huo udanganyifu, basi hatua stahiki tutazichukua kwa wahusika wote.

Mheshimiwa Spika, taarifa ya PAC vilevile imebainisha utoaji wa misamaha ya kodi isiyo na ukomo kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya ukarabati na upanuzi wa makampuni mbalimbali ambao umeikosha Serikali mapato ya karibu shilingi bilioni 63. Serikali kupitia Sheria ya Uwekezaji Tanzania, Sura ya 38, imekuwa inatoa misamaha ya kodi kwa wawekezaji kwenye sekta maalum, ikiwa ni pamoja na

29 OKTOBA, 2015

ukarabati na upanuzi wa miradi yao. Dhamira ya Serikali katika kutoa vivutio hivi, ni kukuza na kuendeleza uwekezaji hapa nchini. Hata hivyo, vivutio vya kodi katika upanuzi na ukarabati wa miradi vimekuwa vikisababisha upotevu wa mapato kwa kiwango kikubwa. Sisi kama Serikali tumeliona hili na katika Sheria ya Fedha ya mwaka 2014, Sehemu ya Kumi, kifungu cha 48(d), Serikali imeondosha misamaha wa namna hii. Kwa hivyo, misamaha hii haipo toka tulipopitisha Sheria ya Fedha ya mwaka 2014 na tumeondosha kupitia Sehemu ya Kumi, kifungu cha 48(d).

Mheshimiwa Spika, vilevile kulikuwa kuna misamaha ya kodi ambayo inafikia jumla ya shilingi bilioni 13, ambayo imetolewa kwa kuzingatia maombi yasiyo na nyaraka za kutosha. Serikali inatambua umuhimu wa kuzingatia utaratibu katika utoaji wa misamaha ya kodi. Mamlaka ya Mapato, imechukua hatua kadhaa za kuimarisha usimamizi wa utoaji wa misamaha na kuhakikisha kuwa utoaji wa misamaha yoyote ni lazima taratibu zote ziwe zinafuatwa kikamilifu ikiwa ni pamoja na nyaraka na kama Kamati ilivyoelekeza. Kwa hiyo, kwa kupitia Bunge lako Tukufu, tutahakikisha kwamba tunalisimamia hili na kwamba msamaha wowote wa kodi uliopo kisheria, unaambatana na nyaraka husika kabla ya msamaha huo kutolewa.

Mheshimiwa Spika, vilevile taarifa ya PAC imebainisha kufungwa kwa duka la bidhaa zilizosamehewa kodi bila kuwasilisha hesabu za matumizi ya misamaha ya kodi kulikosababisha hasara ya Serikalini ya Sh.3,824,000,000. Kampuni ya *Conti Africa Limited* ilifungua duka la kuhudumia Wanajeshi katika kambi ya Oljoro JKT, tarehe 15 Februari 2008. Utaratibu wa kuendesha maduka ya Jeshi ni kuwa kikosi husika huandaa mahitaji yake na kupeleka Mamlaka ya Mapato Tanzania. Bidhaa walizonunua huthibitishwa kuwa zimefika kwenye duka husika na Mkuu wa Kikosi. Aidha, Kikosi huandaa *return* ya matumizi ya kila mwezi ikionyesha orodha ya wahusika, aina ya bidhaa, pamoja na thamani yake. Duka linaloendeshwa na *MS Continental Africa*, taarifa tulizonazo ni kwamba bado linaendelea kutoa huduma kwa Kikosi cha Oljoro JKT.

29 OKTOBA, 2015

Mheshimiwa Spika, hata hivyo tunakiri udhaifu uliopo katika uendeshaji wa maduka haya na sisi kupitia TRA tunafanya utaratibu maalum wa kuona kwamba, kama kutakuwa na haja ya kuendelea kutoa misamaha ya kodi kupitia utaratibu huu ambao tunautoa sasa hivi, ama tutafute utaratibu mwingine wa kutoa misamaha hii kwa Wanajeshi wetu, kama vile ambavyo wanafanya nchi nyingine za Afrika Mashariki. Kuna utaratibu maalum wa kutenga bajeti na kuwapatia Wanajeshi ili waweze kujikwimu mahitaji yao kama vile inavyofanyika Uganda na Kenya. Kwa hivyo na sisi kama Tanzania, tunaangalia utaratibu kwa sababu tumebaini kuna udhaifu mkubwa wa uendeshaji wa maduka haya ya *Duty Free* kwamba hata watu ambao hawafaidiki, hawahusiki na ile misamaha nao wanakuwa wanafaidika. Kwa hivyo, hili duka lipo linaendelea lakini bado tunakiri kuna udhaifu mkubwa katika uendeshaji wa maduka haya.

Mheshimiwa Spika, kulikuwa na hoja nyingine ambayo inahusiana na Ukaguzi Maalum wa matumizi ya shilingi 9,600,000,000 katika vikao vya Baraza la wafanyakazi TPA pamoja na posho nyingine ikiwemo vilevile matumizi ya matangazo. Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA), ilikuwa ikitumia posho kwa safari za kikazi nje na ndani ya nchi mara tu baada ya kupata idhini ya Bodi bila idhini ya Msajili wa Hazina tangu Septemba 2009. Sababu kubwa ambayo imetolewa na TPA kufanya hivyo, ni kutokuwa na uelewa wa sheria. Kulikuwa hakuna uelewa huo wa sheria kwamba wao iliwataka lazima wapate kibali cha Msajili wa Hazina ili kulipa posho mbalimbali. Mamlaka iliwasilisha ombi la kutaka kibali cha kuidhinisha posho hizo *retrospectively* turudi nyuma, toka ambapo zimeanza kutumika tarehe 12, Novemba 2014. Ofisi ya Msajili wa Hazina hakukubaliana na ombi hilo na imeidhinisha posho hizo zianze kutumika Januari 2015.

Mheshimiwa Spika, kwa hivyo, kupitia Msajili wa Hazina, hatukuidhinisha posho hizo zilizokuwa zikitumika hapo awali lakini tumeanza kuidhinisha mnamo mwezi huu wa Januari, 2015. Kwa mujibu wa Sheria ya Msajili wa Hazina,

29 OKTOBA, 2015

Mashirika yana wajibu wa kupata kibali cha Msajili wa Hazina kabla ya kuanza kulipa viwango vipya vya mishahara na posho za kujikimu. Naomba nirejee tena, kwa mujibu wa Sheria ya Msajili wa Hazina, mashirika yana wajibu wa kupata kibali cha Msajili wa Hazina kabla ya kuanza kulipa viwango vipya vya mishahara na posho za kujikimu. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, kwa utaratibu huo, hivi sasa Msajili wa Hazina anafanya *management auditing*, lengo kuu vilevile ni kuweza ku- *standardize* hizi posho zinazotolewa kwa Wajumbe kwa mashirika mbalimbali. Tunataka kuweka viwango stahiki, viwango vinavyolingana na kazi na viwango vinavyoendana na shirika na tunataka ku- *standardize*. Isiwe shirika moja linalipa shilingi milioni moja lingine linalipa shilingi laki mbili na kuweka tofauti kubwa kwenye hilo.

Mheshimiwa Spika, katika hili, naomba niliarifu Bunge lako Tukufu na umma wa Watanzania kwamba, sisi Wizara ya Fedha tumeshaamua rasmi kwamba watendaji wote wa Msajili wa Hazina hawatakuwemo katika Bodi zozote za shirika lolote hapa Tanzania. Kwa sababu kufanya hivyo kutakuwa na *conflict of interest*. TR anapaswa kabisa kuwa anasimamia yale mashirika lakini ikiwa mfanyakazi kutoka *Treasury Registrar* anakuwa ni Mjumbe katika Bodi ile na yeye anakuwa sehemu kama kutakuwa na tatizo, badala ya kusimamia na yeye anazidisha tatizo. Kwa hiyo, tunaanza rasmi kuwatoa wafanyakazi wote wa *Treasury Registrar* katika Bodi zote za Mashirika ambazo wamo, kuanzia sasa hivi. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, vilevile kuna taarifa maalum kuhusu ubinafsishwaji wa Benki ya Taifa ya Biashara (NBC) na hatma ya hisa za Serikali katika benki hiyo. Taarifa ya PAC imebainisha upungufu katika ubinafsishwaji wa Benki ya Taifa ya Biashara (NBC) na hatma ya hisa za Serikali katika Benki. Imeelezwa kuwa Serikali inamiliki asilimia 30 ya hisa katika Benki ya *NBC Limited*. Tatizo la mtaji wa NBC lilianza kujitokeza kuanzia mwaka wa fedha 2010 hali ambayo ilipelekea NBC kupewa *notice* na Benki Kuu ya Tanzania kwa kupewa taarifa

29 OKTOBA, 2015

kuwa ifikapo tarehe 30 Juni, 2012 iwe imeongeza mtaji wake ili kuepuka sheria inayoitaka Benki hiyo kuwa mtaji usiopungua kiwango cha asilimia 12 yaani *capital adequacy ratio*.

Mheshimiwa Spika, ili kuongeza mtaji, Serikali ilikubaliana na wanahisa wengine kuiomba *BOT* ruhusa kwa *NBC Limited*, kuendesha shughuli zake katika hali iliyopo hadi tarehe 30 Septemba 2012 ili kutoa nafasi kwa wanahisa kushughulikia namna ya kuongeza mtaji wa Benki. Vilevile *BOT*, iliendelea kutoa nyongeza ya ruhusa ya vipindi vya miezi mitatu mitatu, hadi tarehe 31 Desemba, 2012 na kwa mara ya mwisho iliongeza ruhusa hiyo hadi 31 Machi, 2013. Katika ruhusa ya mwisho, *BOT* ilitoa masharti kadhaa, ikiwemo Mhisa atakayeshindwa kutoa mtaji katika Benki awe tayari kupunguziwa umiliki yaani *diluted* ili kuwezesha utekelezaji wa mpango wa kuongeza mtaji katika *NBC Limited* ifikapo tarehe 31 Machi, 2014. Katika kikao cha wanahisa kilichofanyika tarehe 25 Machi, 2013, wanahisa kwa kauli moja waliafiki kuongeza mtaji wa Benki kwa kulipia hisa za ziada laki tano na sabini elfu, kwa bei ya shilingi 131,766/= kwa kila hisa. Mtaji uliotakiwa kuongezwa katika *NBC* ili kufikia kiwango kinachotakiwa na *BOT*, ulikuwa ni shilingi bilioni 75. Serikali ilitakiwa kutoa shilingi bilioni 22.5 ikiwa ni asilimia 30 ya mtaji unaotakiwa.

Mheshimiwa Spika, Benki ilipata hasara kutokana na makosa ya kiuhasibu, kwa kutumia mfumo uliosababisha kutambua mapato hewa, kwa kutumia *Interest Suspense Account* katika kutunza hesabu za benki. Hali hii, iliongeza hasara ya shilingi bilioni 36.8 baada ya mapato hayo hewa kuondolewa. Kuna hatua kadhaa ambazo Wizara ya Fedha imechukua.

Kwanza, kupitia vikao vya wanahisa *NBC Limited*, iliagiza kutolea taarifa suala la kusimika viongozi watendaji ili kuhakikisha Benki inakuwa na usimamizi imara.

Pili, kuitaka *management* kuhakikisha kuwa iwapo wataongeza mtaji utaleta tija na faida kwa maslahi ya benki, wanahisa na Taifa kwa ujumla.

29 OKTOBA, 2015

Tatu, kutoa maagizo kwa *management* kutaka kupewa taarifa ya hatua zilizochukuliwa dhidi ya wale wote waliohusika kuisababishia benki hasara, wakiwemo wafanyakazi, wateja pamoja na ABSA ambao ndiyo wana jukumu la kuiendesha benki kwa niaba ya wanahisa.

Nne, vilevile kupendekeza kufanyika kwa ukaguzi maalum kuhusu mahitaji ya mtaji, *management* na rasilimali watu katika benki pamoja na kupata thamani halisi ya malipo yanayofanyika kutokana na huduma za kiutawala (*management fees*).

Tano, kupitia Shirika Hodhi la Mashirika ya Umma (*CHC*) wakati huo, Wizara ya Fedha ilifanya jitihada ya kufanya vikao na wadau kutoka katika Mifuko ya Pensheni ya Jamii ili kupata fedha za kuongeza mtaji wa benki. Pamoja na Wajumbe kukubaliana kuhusu kutumia mkakati wa *right issues* katika kutatua tatizo la mtaji, Mifuko ya Pensheni haikuwa tayari kuwekeza katika NBC kutokana na hali ya benki.

Sita, Serikali ilishauriwa kupitia upya mkataba wa makubaliano kati ya wanahisa wa *NBC Limited* na kuufanyia marekebisho katika vifungu visivyokidhi mahitaji ya sasa ya Benki kwa kuzingatia maendeleo katika sekta ya fedha nchini.

Mheshimiwa Spika, katika jitihada za kuongeza mtaji, wanahisa kupitia kikao cha tarehe 25 Machi 2013, walikubaliana kuongeza mtaji kwa kununua hisa za ziada kabla ya tarehe 31 Machi 2013, kwa *IFC* ambao wanamiliki asilimia 15 ya hisa katika *NBC* pamoja na *ABSA* ambao wanamiliki asilimia 55 ya hisa katika *NBC*, waliahidi kulipia hisa zao za ziada ifikapo tarehe 28 Machi, 2013. Kwa kuwa Serikali kwa wakati huo haikuwa imetenga shilingi bilioni 22.5 katika bajeti yake kwa ajili ya kuongeza mtaji katika *NBC*, ilikubaliana na *Barclays* ama *ABSA*, kuwa *ABSA* walipie kiasi hicho katika Benki ya *NBC Limited* kwa niaba ya Serikali. Rasimu ya makubaliano kati ya *Barclays*, *ABSA* na Serikali inapitiwa katika Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali kabla ya fedha hizo hazijalipwa kwa *Barclays* au *ABSA*.

29 OKTOBA, 2015

Mheshimiwa Spika, fedha hizo zipo, tumezitenga na kutokana na utaratibu ambao tumekubaliana, tutalipia shilingi bilioni 22.5 kusudi hisa za Serikali zisiwe *diluted*. Naomba kutoa taarifa hii kwa Bunge lako Tukufu kwamba Serikali inalishughulikia na karibuni tu, tutalipia hizi shilingi bilioni 22.5 na vilevile tutaendelea kutekeleza majukumu mengine kama vile ambavyo yamependekezwa na Kamati ya PAC.

Mheshimiwa Spika, kulikuwa na taarifa maalum kuhusu deni ambalo Serikali inadaiwa na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii. Utaratibu wa hati fungani yoyote, unaratibiwa na Wizara ya Fedha kupitia Kamati Maalum ambayo inajulikana kama *Bond Market Development Committee*, ambayo hufanya uchambuzi wa hali ya soko na kupendekeza kiwango muafaka cha hati fungani kwa mwaka wa fedha unaofuata. Kamati hiyo, huandaa *bond issuance plan* ambayo hujumuishwa katika bajeti ya Serikali na vilevile kuidhinishwa na Bunge. Hivyo, pamoja na Serikali kuangalia uwezekano wa kutoa hati fungani, agizo hili halijatekelezwa kwa kuwa maagizo haya yalitolewa katikati ya mwaka wa fedha 2014/2015, ambapo Serikali imekuwa ikitekeleza bajeti iliyoidhinishwa na Bunge mwezi Juni 2014.

Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa Serikali inatekeleza kikamilifu maamuzi ya Kamati ya Bunge ya kulipa madeni ya Mifuko ya Hifadhi ya Jamii, tarehe 31 Desemba, 2014, Wizara ya Fedha iliunda Kikosi Kazi kwa ajili ya kuchambua na kuhakiki taarifa za madeni ya Mifuko yote ya Hifadhi ya Jamii wanayoidai Serikali ili kujua deni halisi linalodaiwa na Mifuko hiyo pamoja na kuandaa mapendekezo au taratibu stahiki wa kulipa deni hilo kwa mujibu wa maagizo ya Kamati ya Bunge. Kikosi Kazi cha kuhakiki na kuandaa Waraka wa Baraza la Mwaziri kuhusu namna itakavyolipa deni lake, tayari kimeanza kazi na tunakaribia kupata ridhaa ya Serikali kuhusu mapendekezo yao. Aidha, katika Waraka huo, Wizara ya Fedha imetoa mapendekezo kadhaa na ushauri ambao sasa utawezesha kutoa mwongozo wa uimarishaji wa Mifuko ya Jamii ili iweze kuwa endelevu. Kabla hatujatoa hati fungani, tunaomba Bunge lako Tukufu litupe nafasi ya kuwasilisha Waraka huo

29 OKTOBA, 2015

Baraza la Mawaziri ambapo tunatarajia utawasilishwa hivi karibuni na hivyo kupata mwelekeo wa jinsi gani tunaweza kulipa deni hili kupitia *Bond Issuance* ama utaratibu mwingine kama vile ambavyo tutakuwa tumeelekezwa.

Mheshimiwa Spika, kuhusiana na deni la *ATCL*, kulikuwa na taarifa maalum kuhusiana na kampuni ya ndege ya *ATCL*, kampuni ya *Wallis Trading* ilisaini mkataba na *ATCL* mwezi Oktoba, 2007 wa ukodishaji wa ndege kwa kipindi cha miaka sita kwa malipo ya dola 370,000 kila mwezi ikiwa ni gharama za ukodishaji ndege yaani *monthly rental*. Aidha, Serikali ilitoa dhamana ya ukodishaji wa ndege hiyo mwezi Aprili, 2008. Kampuni ya China Sonangol ilikubali kulipa nusu ya fedha za awali yaani *deposit* kwa ajili ya ukodishaji wa ndege hiyo kwa kiasi cha dola za Kimarekani 1,110,000 na pia sehemu ya gharama za ukodishaji kiasi cha dola 1,448,515. Baada ya ndege kuwasili, ilifanya kazi kwa kipindi cha miezi sita. Aidha, kufungiwa kwa *ATCL* na Mamlaka ya Usafiri wa Anga Tanzania Desemba 2008 hadi Januari 2009 kutokana na *ATCL* kushindwa kutekeleza matakwa ya usafiri wa anga ikiwemo kurekebisha vitabu vinavyoeleza mambo ya usalama wa ndege, kulisababisha ndege hiyo na nyingine kusimama.

Mheshimiwa Spika, ndege kupelekwa matengenezo. Ndege hiyo ililazimika kwenda Mauritius kwa ajili ya matengenezo ya kawaida mwezi Machi, 2009. Aidha, mwezi wa Julai, 2009, ndege imepelekwa Ufaransa kwa ajili ya matengenezo makubwa baada ya kutimiza miaka kumi na mbili tangu ilipotengenezwa kwa mujibu wa taratibu za matengenezo ya ndege. Matengenezo hayo yalikamilika Novemba 2009 na kugharimu kiasi cha dola milioni tatu.

Mheshimiwa Spika, kulingana na mkataba wa ukodishaji, matengenezo haya yalitakiwa yagharimiwe na *ATCL* lakini kutokana na hali mbaya ya kifedha, *ATCL* ilishindwa kulipa gharama za matengenezo pamoja na ada ya kila mwezi kwa kipindi chote ambacho ndege hii ilikuwa kwenye matengenezo. Aidha, kufuatia *ATCL* kushindwa kulipia gharama za matengenezo na ada ya kila mwezi,

29 OKTOBA, 2015

ndege hiyo iliendelea kushikiliwa na aliyeifanyia matengenezo hadi mkataba wa ukodishaji ulipovunjwa mwezi Oktoba, 2011 kutokana na ATCL kushindwa kulipia ada ya ukodishaji pamoja na gharama za matengenezo.

Mheshimiwa Spika, sasa kumekuwa na majadiliano kati ya Serikali na Wallis. Tarehe 28 Oktoba 2009, *Wallis* ilimwandikia Mwanasheria Mkuu wa Serikali kumueleza nia ya kutaka kuishtaki Serikali kwa kushindwa kulipa deni hili na tarehe 7 Januari, Wallis alipelekewa barua kutoka ATCL ya wito wa kuhudhuria kikao cha majadiliano tarehe 26 Januari, 2010. Tarehe 26 na 27 Januari 2010, kikao cha majadiliano kati ya Kamati ya majadiliano ya Serikali na Wallis kilifanyika na kukubaliana kwamba Wallis awasilishe mapendekezo ya namna ya kulipwa deni lake. Kamati ya majadiliano ya Serikali ilieleza kwamba deni hilo litalipwa baada ya kupata idhini ya Baraza la Mawaziri.

Mheshimiwa Spika, tarehe 6 Machi, 2011, Wallis waliwaandikia ATCL *notice* ya kuvunja mkataba wa ukodishaji wa ndege. Aidha, kwa kupitia kwa *Mkono and Advocates*, tarehe 28 Februari, 2011, Wallis aliwasilisha Wizara ya Fedha, *Demand Notice* kwa ajili ya kutaka alipwe ndani ya siku tisini. Kikao cha majadiliano kati ya Kamati ya majadiliano ya Serikali na Wallis kilifanyika tarehe 26 Oktoba, 2011 na kukubaliana kwamba kiasi hiki kilipwe kwa awamu kwa kipindi cha miezi 36, kuanzia tarehe 31 Oktoba, 2011 hadi 26 Novemba, 2013 na kwamba deni la Wallis ni dola 42,459,000 ikijumuisha ada ya ukodishaji dola milioni 32.9 na gharama za kuvunja mkataba dola milioni 9,800,000.

Mheshimiwa Spika, katika kikao hicho cha tarehe 26 Oktoba, *Wallis* alipunguza deni lake hadi kufikia dola milioni thelathini na tisa. Serikali tumeweza kulipa dola milioni moja na laki tano hata hivyo kutokana na hali ya kifedha tumeshindwa kuendelea na kutekeleza makubaliano hayo. Mwezi Julai 2010, *Wallis Trading* aliandikia tena Serikali barua yenye nia ya kulifikisha suala hili kwenye vyombo vya kisheria ili apate haki yake. Mwezi Oktoba 2013, Wallis ilikutana na Kamati ya Majadiliano na kujadili namna ya kuendelea kulipa

29 OKTOBA, 2015

deni lake. Hadi tarehe 26 Agosti, 2013 deni hilo lilifikia kiasi cha dola milioni 45 pamoja na riba. Katika majadiliano hayo vilevile *Wallis* alieza kwamba yupo tayari ku-*discount* dola milioni tatu pamoja na kupunguza riba hadi asilimia tano kutoka asilimia kumi iwapo Serikali italipa deni hilo ifikapo mwezi Agosti 2014 na iwapo Serikali haitalipa kulingana na makubaliano italazimika kulipa kiasi chote cha dola milioni 45 kwa riba ya asilimia 10 kuanzia tarehe 26 Agosti, 2013. Kwa hiyo, tayari Serikali tumelipa dola milioni kumi Desemba 2013 na hivyo tunaendelea kutafuta jinsi gani tunaweza tukalipa deni hilo kama vile ambavyo tumekubaliana na hadi sasa bado kiasi cha dola milioni 26 hatujaendelea kulipa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile kulikuwa kuna maagizo ya Kamati ya Bunge kwanza, Wizara ya Uchukuzi kufanya tathmini ya deni la *Wallis* na kuona ni namna gani ambavyo Serikali inaweza kumshtaki kwa kuwa alivunja mkataba wa kukodisha ndege hiyo wakati mkataba huo haukuwa umevunjwa, watendaji wote waliohusika katika kusaini mkataba huo wachukuliwe hatua, kuwe na mpango mkakati wa *ATCL*, hayo ndiyo Kamati ya Bunge iliishauri Serikali. Sisi kama Serikali tutaendelea kukaa pamoja kuona ni jinsi gani tutaweza kuyatekeleza yale ambayo Bunge imeagiza Serikali kuyatekeleza.

Mheshimiwa Spika, kwa ruhusa yako sasa, naomba vilevile kuwashukuru Wajumbe wote wa Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali pamoja na wataalam mbalimbali ambao wameendelea kushirikiana na Serikali katika kutekeleza maagizo ambayo Bunge imekuwa ikitoa. Tunaahidi sisi kama Serikali tutaendelea kushirikiana na kutekeleza majukumu yetu kama vile ambavyo yameagizwa.

Mheshimiwa Spika, ahsante. (*Makofi*)

SPIKA: Ahsante. Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu TAMISEMI, dakika hizohizo thelathini.

29 OKTOBA, 2015

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (TAMISEMI): Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri Mkuu, napenda kutoa ufafanuzi wa hoja ambazo ziliwasilishwa na CAG. Kwa mujibu wa Kanuni zetu tayari tulishaleta taarifa ya kujibu hoja za CAG na tulileta nakala za CD 400 katika ofisi yako ambazo ninaimani kabisa Waheshimiwa Wabunge walizipata na kuzisoma.

Mheshimiwa Spika, naomba niende kwenye kutoa ufafanuzi katika baadhi ya hoja ambazo Kamati yetu ya LAAC ambazo ni sehemu ya hoja za CAG imezileta.

Mheshimiwa Spika, kwanza, napenda kuishukuru Kamati ya LAAC ikiongozwa na Mwenyekiti pamoja na Wajumbe wake kwa kazi nzuri wanayoifanya katika kutusaidia Ofisi ya Waziri Mkuu TAMISEMI katika kutekeleza majukumu yetu ya kuzisimamia Mamlaka za Serikali za Mitaa. Pia, napenda kumshukuru Mkaguzi na Mdhhibiti Mkuu wa Serikali kwa kutusaidia katika kuzikagua Halmashauri zetu na kutupa maelekezo ambapo ukichanganya na kazi ya Kamati yako ya LAAC ambayo inapita kukagua na kujionea yenyewe pamoja na kupitia hoja moja baada ya nyingine na kuangalia majibu ambayo tunayatoa na kutupatia maelekezo, kwa kweli imetusaidia sana katika kuimarisha utendaji katika Mamlaka za Serikali za Mitaa. Hii imeziwezesha Halmashauri kuongeza hati safi kutoka 77 hadi hati 112 mwaka 2013.

Mheshimiwa Spika, katika hoja ambazo tumelekezwa tuzitolee ufafanuzi na Kamati ya LAAC hapa, mojawapo ni hatua zipi ambazo tumezichukua katika mikataba ambayo haina maslahi na Halmashauri. Katika mifano ya mikataba ambayo Mwenyekiti ameielezea hapa na nishukuru kwamba Kamati ilipomaliza kazi zake ilituomba tukutane nayo na tulikutana nayo katika majumuisho kwa hiyo mengi ya maelekezo ambayo wametupatia baadhi yake tayari tumeshayafanyia kazi.

29 OKTOBA, 2015

Mheshimiwa Spika, kuhusu suala la uwekezaji wa *Oysterbay Villa* kwamba tangu ujenzi ulipokuwa umekamilika Manispaa ya Kinondoni ilikuwa haijanufaika na mradi huo. Ni kweli baada ya kufuatilia tulikuta kwamba kulikuwa na utata baina ya mbia yule ambaye amewekeza pamoja na Manispaa ya Kinondoni. Katika makubaliano yao ni kwamba Manispaa ya Kinondoni baada ya ujenzi kukamilika ilipaswa kupata asilimia 25 na mwekezaji asilimia 75. Ndani ya mkataba wao kulikuwa na makubaliano kwamba hati iliyokuwepo itabadilishwa na kutakuwa na hati ya pamoja ambayo inatambua uwepo wa mwekezaji ambaye anamiliki asilimia 75 na uwepo wa Manispaa ya Kinondoni.

Mheshimiwa Spika, kutokana na ucheleweshaji wa kubadilisha hati ndiko ambako kulimfanya mwekezaji yule kugomea kutoa zile pesa ambazo zilistahili Manispaa ya Kinondoni kuzipata ili kushinikiza ile hati ibadilishwe. Baada ya kufuatilia Manispaa ya Kinondoni na kwa kushirikiana na Wizara ya Ardhi kwa sababu tayari Manispaa ya Kinondoni ilikuwa imepeleka maombi ya kubadilisha hati katika Wizara ya Ardhi, sasa nafurahi kulifahamisha Bunge lako Tukufu pamoja na Kamati yetu kwamba tayari hati hiyo tunategemea kama siyo leo basi wiki ijayo itapatikana na hivyo kuiwezesha Manispaa ya Kinondoni kupata pesa zake. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, suala lingine ambalo lilizungumzwa ni suala la uwekezaji wa Kiwanda cha Nyama cha Afrika Mashariki ambapo Manispaa za Dar es Salaam pamoja na Jiji la Dar es Salaam waliingia na kuanzisha kiwanda hiki. Katika kikao cha majumuisho baada ya kupitia taarifa ambazo ziliwasilishwa na kumbukumbu zilizopo na changamoto ambazo tulizona, tuliomba Kamati yako itupe muda na taarifa hiyo tuiwasilishe katika Bunge la mwezi wa tatu.

Mheshimiwa Spika, kuhusu suala la uwekezaji wa *UDA*, nalo lilizungumzwa katika kikao cha majumuisho na katika kikao ambacho Kamati ilikaa na bado katika Baraza la Kazi suala hili tulilijadili kwa kirefu na kukubaliana kwamba

29 OKTOBA, 2015

tulirejeshe kwa Mwanasheria wa Serikali ili aweze kulipitia tangu mwanzo mpaka sasa hivi tulipofikia na tuone hatua gani stahiki zinazoweza kuchukuliwa. Hii ikiwa ni pamoja na kulipeleka TAKUKURU ikiwezekana kutokana na mkanganyiko wa mchakato mzima wa shughuli zilizopo lakini pia na mkanganyiko kwamba, je, manunuzi yamefanyika kiuhalali au hayajafanyika kiuhalali.

Mheshimiwa Spika, mfano mwingine ambao umetolewa katika taarifa ile ni uwekezaji wa kampuni ya *ACE Chemical Limited* katika Manispaa ya Bukoba. Suala hili mara tu baada ya taarifa ile kuipata, kwa sababu ilitokana na Ukaguzi Maalum ambao ulifanywa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Serikali, tulianza kuifanyia kazi. Hatua ya kwanza ambayo tuliifanya ni kuhakikisha kwamba watumishi wote ambao walihusika kuhakikisha mikataba ambayo haina tija katika Halmashauri iliingiwa katika Manispaa ya Bukoba wanachukuliwa hatua. Mojawapo ilikuwa ni kumvua Mkurugenzi wa Manispaa ya Bukoba aliyekuwepo, pia kuliagiza Baraza la Madiwani liwachukulie hatua watumishi wengine ambao mamlaka ya nidhamu ni Manispaa ya Bukoba.

Mheshimiwa Spika, katika kuliangalia suala zima la mikataba na jinsi gani ambavyo tunaweza tukaondokana na mikataba ambayo haina maslahi katika Halmashauri, ndipo pale ambapo iliamuliwa na Serikali kwamba mikataba yote ya Halmashauri ni lazima ipelekwe kwa Mwanasheria wa Serikali ili aipitie na kujiridhisha kama ina manufaa na Serikali au na Halmashauri yenyewe. Kwa hiyo, suala la mikataba kama hii michache ambayo nimeizungumzia ambayo tumeiona nina uhakika kabisa kwamba halitajirejea.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kwamba kumekuwa na malalamiko kwamba kupeleka mikataba yote kwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali kunaweza kukachelewesha utekelezaji wa miradi, pia suala hili nalo tumelifanyia kazi kupitia kwanza kikao ambacho tulikifanya na Mwanasheria Mkuu wa Serikali kule Morogoro pamoja na Wanasheria wote wa Halmashauri na Sekretarieti za Mikoa. Kwanza, kupitia

29 OKTOBA, 2015

kikao ambacho pia tumekifanya kupitia Baraza la Kazi, tumekubaliana kwamba Mwanasheria Mkuu wa Serikali atatoa Wanasheria wawili katika kila Mkoa ambao ndiyo watakuwa wanapokea hiyo mikataba na kuipitia na kuirejesha. Kwa hiyo, ni imani yetu kwamba kwa kufanya hivyo mikataba isiyokuwa na tija katika Halmashauri zetu itapungua kwa kiasi kikubwa.

Mheshimiwa Spika, pia kulikuwa na suala la manunuzi yasiyozingatia Sheria na Kanuni za Manunuzi katika Halmashauri zetu. Suala hili TAMISEMI imelishughulikia kwanza kwa kuhakikisha kwamba tunatoa mafunzo kwa Maafisa Manunuzi wote waliopo katika Halmashauri zetu na pia tunatengeneza nyenzo na kutoa miongozi ambayo inawawezesha Maafisa Manunuzi kuweza kufanya kazi zao kwa mujibu wa sharia. Tumekuwa tukitoa mafunzo ya mara kwa mara kwa Maafisa Manunuzi. Kwa kupitia *PPRA*, kila mwaka inafanya tathmini kuangalia ni kwa kiasi gani Halmashauri zetu zimezingatia suala la Sheria na Kanuni zilizopo katika manunuzi. Katika mikutano yetu ya mwaka huwa tunawaita wenzetu wa *PPRA* na wanakuja kutuelezea Halmashauri moja baada ya nyingine kwa kiasi gani imezingatia na zipi ambazo hazikuzingatiwa katika eneo gani. Wamekuwa pia wakipatiwa mafunzo lakini pia wale ambao wamekiuka kufuata Sheria za Manunuzi na sheria nyingine zozote za matumizi ya fedha za Serikali tumekuwa tukiwachukulia hatua.

Mheshimiwa Spika, kumekuwa pia na malalamiko kwamba watumishi ambao wanakiuka au ni wabadhirifu katika Halmashauri zetu huwa hatuwachukulii hatua stahiki au tumekuwa tukiwahamisha kutoka Halmashauri moja kwenda Halmashauri nyingine. Mara nyingi watumishi wanakuwa wanahamishwa pale ambapo labda haijabainika yale ambayo yanakuja kujitokeza mara ambapo CAG anakuja kujitokeza kwa sababu siyo sera yetu kuhamisha mtumishi ambaye ni mbadhirifu. Mara tunapogundua kwamba kuna hoja mahali au kuna ubadhirifu umefanyika katika Halmashauri fulani huwa tunawarejesha waende wakajibu hoja katika Halmashauri

29 OKTOBA, 2015

zinazohusika au wakajibu mashtaka katika Halmashauri zinazohusika. Mara zote tumekuwa tukiwachukulia hatua stahiki watumishi wanaohusika. Katika kipindi cha mwaka 2013 hadi 2015, Wakurugenzi 21 tumewavua madaraka, Wakurugenzi watano tumewasimamisha kazi na pia Wakurugenzi 27 wamepewa onyo na Wakurugenzi wengine watano tumewafikisha Mahakamani na kesi zao zinaendelea.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa watumishi wengine, tunao watumishi 233 ambao tumewafukuza kazi na hawa 233 wamefukuzwa na Mabaraza ya Madiwani ambao ndiyo mamlaka zao za nidhamu. Pia watumishi 377 wamefikishwa Mahakamani na kati yao, 10 kesi zimekamilika wengine wemefungwa na wengine wamelipa faini.

Mheshimiwa Spika, kumekuwa na suala la miradi kutokukamilika au miradi kutekelezwa chini ya kiwango. Katika kulishughulikia hili, kwanza tumebadilisha kanuni zetu za kudumu za uendeshaji wa Mamlaka za Serikali za Mitaa. Sasa hivi tunataka Katika Baraza la Madiwani, Waheshimiwa Madiwani wakasome taarifa ya utekelezaji wa miradi katika maeneo yao. Tunaamini kabisa kwa kufanya hivyo, itasaidia sana kuhakikisha kwamba Waheshimiwa Madiwani wanasimamia hii miradi na inakamilika kwa ubora unaotakiwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia mwaka 2014, tumeupitia muundo wetu ambao sasa hivi umeanza kutumika, kwa kuhakikisha kwamba tunakuwa na Idara ambayo kazi yake ni ufuatiliaji na tathmini pamoja na ukaguzi wa miradi katika maeneo yetu. Kwa hiyo, tutakuwa na Idara maalum ambayo itakuwa inazizungukia Halmashauri kukagua miradi, kuhakikisha kwamba miradi imekamilishwa kwa ubora unaotakiwa na pale inapogundulika kwamba miradi ipo chini ya kiwango au kuna utovu wa nidhamu wa aina yoyote pale tunahakikisha hatua zinachukuliwa haraka badala ya kusubiri mpaka afike Mdhibiti na Mkaguzi wa Serikali. Tumeona ni lazima sisi wenyewe tuanze kujikagua.

29 OKTOBA, 2015

Mheshimiwa Spika, pia Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Serikali katika taarifa ameona Halmashauri nyingi kumekuwa na udhaifu mkubwa katika ukusanyaji wa mapato ya ndani. Katika kuhakikisha kwamba tunaimarisha ukusanyaji wa mapato katika Halmashauri, Ofisi ya Waziri Mkuu TAMISEMI imetekeleza mambo yafuatayo:-

Mheshimiwa Spika, kwanza, tulifanya utafiti wa kuainisha vyanzo vipya na katika mwaka 2013 viliibuliwa vyanzo vya mapato kama ifuatavyo. Kwanza, kodi ya majengo kwa Halmashauri kwa sababu kodi ya majengo ilikuwa inatozwa katika Miji peke yake. Sasa tumeona katika Makao Makuu ya Halmashauri ya Wilaya ni vizuri na wenyewe wakatoza kodi ya majengo.

Mheshimiwa Spika, chanzo kingine ambacho tumekiona ni ushuru wa minara ya simu, ushuru wa nyumba za kulala wageni ambao hapo awali ulifutwa. Pia ili kuhakikisha kwamba vyanzo hivi vipya ambavyo tumeibua vinaweza kukusanyika, tumeona ni vyema turekebishe Sheria yetu ya Fedha ya Mamlaka za Serikali za Mitaa ya mwaka 1982 ili kuweza kuongeza wigo huo wa mapato. Kwa sasa, ofisi yangu imekamilisha rasimu ya kwanza ya mabadiliko ya sheria hiyo ili kuongeza vyanzo vipya vya mapato na kuimarisha ukusanyaji wa mapato na utambuzi wa vyanzo vipya vya mapato katika Halmashauri zetu.

Mheshimiwa Spika, pia tumeendelea kusimamia uwekajii wa mifumo ya kielektroniki ya usimamizi wa mapato katika Halmashauri ambapo tumeanzisha mfumo wa *Local Government Revenue Collection System* wa *E-Tax* katika Halmashauri 25 za miradi ya Benki ya Dunia kwa lengo la kuboresha usimamizi na udhibiti wa mapato ya ndani ya Halmashauri na kuhakikisha kwamba mapato haya yanatumika ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, aidha, katika mwaka 2014/2015, chini ya programu ya *PFMRP*, Awamu ya IV, Ofisi ya Waziri Mkuu, TAMISEMI itaweka mfumo wa *E-Tax* katika Halmashauri

29 OKTOBA, 2015

za Mikoa 10 kwa ufadhili wa *DFID* ili kuimarisha ukusanyaji wa mapato.

Mheshimiwa Spika, vilevile kupitia Mpango wa Matokeo Makubwa Sasa, suala la ukusanyaji wa mapato na lenyewe tumeliweka kama mojawapo ya kipaumbele na kwa kuanzia tumeanza na Halmashauri zile za Dar es Salaam na baadhi ya Majiji ikiwemo ya Arusha.

Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kwamba kunakuwa na uzingatiaji wa manunuzi ya umma, kama nilivyotangulia kusema kwamba tumepitia muundo wa Ofisi ya Waziri Mkuu, TAMISEMI na kuhakikisha kwamba Sekretarieti za Mikoa na zenyewe pia tunaziwezesha kuzisimamia na kufuatilia Halmashauri zetu zote ili kuhakikisha kwamba miradi inatekelezwa kwa viwango, sheria zinazingatiwa na taratibu zote zinafuatwa wakati wa manunuzi na matumizi ya fedha za Serikali.

Mheshimiwa Spika, kuhusu suala la malipo ya mishahara kwa watumishi hewa. Suala hili limesimamiwa kikamilifu na wenzetu Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma pamoja na Wizara ya Fedha. Kwa sababu sasa hivi tunao mfumo wa *Lawson*, Toleo la 9.05 ambapo mamlaka za Serikali za Mitaa wanachokifanya wao ni kuingiza majina na kuhakiki lakini Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Hazina wao wanachokifanya ni kuhakiki. Sasa hivi mamlaka za Serikali za Mitaa zinachotakiwa ni kuhakikisha kila mwezi zinapeleka majina ya watumishi waliopo, waliofariki, walioondoka, waliostaafu na walioacha kazi na Wizara ya Fedha inapeleka mishahara hiyo ya watumishi waliokuwepo kazini moja kwa moja kwenye akaunti zao bila kupitia katika Halmashauri zetu.

Mheshimiwa Spika, kuhusu suala la Wakuu wa Idara wengi kukaimu kwa muda mrefu, hii ni kutokana na masuala mazima ya upekuzi. Hata hivyo, tumeziambia Halmashauri wahakikishe kwanza wale watumishi wanaokaimu wawe ni wenye sifa ambao wakipeleka Utumishi yale majina hayatarudi. Hili lilitokana na malalamiko kwamba

29 OKTOBA, 2015

tunawachagua Wakuu wa Idara ambao wengi hawana sifa kwa maana ya maadili na utendaji wao wa kazi. Ili kuhakikisha tunaondoka na tatizo hili tuliona ni vizuri sasa Wakuu wa Idara nao wapekuliwe ili tujiridhishe tunavyowateua basi wawe ni wale ambao wana sifa.

Mheshimiwa Spika, kutokana na wingi wa Wakuu wa Idara na mtawanyiko katika maeneo mbalimbali, suala hili huwa linachukua muda mrefu. Hata hivyo, bado tunaendelea na wenzetu wa Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma kuhakikisha kwamba wanajitahidi kutupatia taarifa za upekuzi haraka iwezekanavyo ili tuweze kuwathibitisha wale ambao wamekaimu kwa muda mrefu.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, napenda kuishukuru tena Kamati ya LAAC pamoja na Mdhhibiti Mkuu wa Hesabu za Serikali. Kupitia wao, kwa kweli wanatusaidia sana kuweza kufahamu upungufu mwingi uliokuwepo katika maeneo yetu kwa sababu sisi kama Mawaziri huwezi kupita kila Halmashauri na huwezi ukasoma Taarifa ya Mdhhibiti Mkuu wa Hesabu za Serikali kila Halmashauri kila ukurasa. Kamati kwa sababu ni jukumu lao wanaweza na pale wanapoona kuna upungufu wanatuletea na sisi tunaufanyia kazi.

Mheshimiwa Spika, nimshukuru Mdhhibiti Mkuu wa Hesabu za Serikali na nipende kuwahakikishia kwamba yale maelekezo waliotupatia na maeneo ambayo yametutaka tuyafanyie kazi tutayafanyia kazi ili kuhakikisha sheria, kanuni na taratibu katika Halmashauri zetu zinafuatwa kwa maendeleo ya Halmashauri zetu.

Mheshimiwa Spika, ahsante sana. *(Makofi)*

SPIKA: Haya waliyoeleza ni yale machache ambayo Kamati zimeweza kuyaandika na kuyaleta hapa. Sasa kufuatana na maelezo ya Ofisi ya Waziri Mkuu (Sera, Uratibu na Bunge) kwamba kulikuwa na maelezo yaliyoletwa hapa, ni vizuri nayo yakaonekana kwa *Controller and Auditor General* halafu yeye ata-match na taarifa za Kamati kuona ni zipi zimefutika, zipi zimebakia na itabidi mtoe na hatua

29 OKTOBA, 2015

mlizochukua kuwawajibisha wanaohusika, ndiyo maana ya *Treasury Observation Minutes*. Kwa sababu tukienda namna hiyo, kila mwaka tunaweza kuwa tunapunguza hoja ambazo zinakuwa nyingi na hazieleweki. Tufanye hivyo na muifanye kama ni *operation* kusudi hesabu zingine zinazokuja kuwe na sura tofauti kidogo kuliko hii. Sasa mkifanya hivyo itakuwa vizuri.

Kesho nitamwomba Mwenyekiti, Mheshimiwa Zungu akae Mezani, kwa hiyo, nitamwita sasa achange kwa dakika tulizonazo kwa sababu alikuwa ameomba kuchangia, Mheshimiwa Zungu.

MHE. MUSSA Z. AZZAN: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi kuchangia.

Mheshimiwa Spika, kwanza, nichukue nafasi hii kuwashukuru Wenyeviti wote watatu, Mheshimiwa Zitto, Mheshimiwa Rajab na Mheshimiwa Limbu ambaye amewakilishwa na Makamu wake kwa ripoti nzuri na nampongeza Waziri wa Fedha amejibu vizuri. Kuipata taarifa tu hapahapa na kuja na majibu kama hayo inaonesha uweledi wako na uwezo wako mkubwa sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nichukue nafasi hii vilevile kumpongeza Waziri wa TAMISEMI na yeye amejibu vizuri na amejibu kwa uweledi mkubwa sana. Hongera sana na hongereni wote. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, limezungumzwa hapa tatizo la Bandari walianza kulipana posho mapema lakini napenda kujua wakati ana- *windup* mtoa hoja, tumeambiwa kuna watu wamepata *demotion* pale Bandari, wale waliokuwa Wakurugenzi sasa wameshushwa mpaka vyeo chini. Tunataka kujua, je, hii ni moja ya sababu na kama ni moja ya sababu basi inaonesha kazi nzuri ya Wizara, Serikali na Kamati sasa watu wanaanza kuwajibika katika maeneo wanakwenda kinyume na maadili na utaratibu unaotakiwa. *(Makofi)*

29 OKTOBA, 2015

Mheshimiwa Spika, liko suala la UDA. Hili suala limekuja takriban toka Bunge hili lianze tunazungushana tu humo ndani. Kwa kweli ifike wakati ...

SPIKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, jana nimeletewa taarifa kutoka Serikalini, kuna kesi mbili kuhusiana na UDA. Bahati mbaya nimeacha case number ofisini, ziko kesi mbili. Sasa naomba tuendeleo kuwa na utaratibu wa kuheshimu Mahakama wakati katika maoni yake.

MHE. MUSSA Z. AZZAN: Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, naweza kuchangia lakini kwa utaratibu ule wa kutokuigusa Mahakama? (Kicheko)

SPIKA: Mkiliacha itakuwa vizuri maana ninazo kesi mbili ofisini, Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Spika, kama ulivyosema, yako Mahakamani mashauri matatu yanayohusiana na Shirika la Usafiri Dar es Salaam na mimi ninayo humu ndani sasa nimeona kuendelea kuchelewesha muda wako wakati umeshanipa ruhusa nizungumze, lakini ziko hapa.

Mheshimiwa Spika, utaratibu wetu ni ule tu wa kuheshimu mihimili mingine inapokuwa inafanya kazi ya kutekeleza majukumu yake kwa mujibu wa Katiba. Kwa hiyo, naomba kushauri kwamba suala hili liko Mahakamani, Bunge lako Tukufu lisilizungumzie, ni hayo tu.

SPIKA: Kwa kweli mimi nimeona uthibitisho sikuwa ninasoma taarifa za hawa, ninao uthibitisho zimekuja Ofisini kwangu. Naomba tuendeleo kuwa na heshima kwa Mahakama. Kuna nini, Mheshimiwa Halima muda hautoshi sasa.

MHE. HALIMA J. MDEE: Mheshimiwa Spika, taarifa ya LAAC imetaja UDA, haikuzuiwa, Waziri ametaja UDA hakuzuiwa, Mheshimiwa Zungu anataka kuzungumza

29 OKTOBA, 2015

anaambiwa kuna kesi. Mwanasheria Mkuu wa Serikali angetusaidia, angetuambia Mahakamani kuna kesi gani, zinahusu nini na zinahusiana vipi na suala ambalo anataka kulizungumza Mheshimiwa Zungu na atuletee ushahidi.

Mheshimiwa Spika, kwa sababu suala la *UDA* ni nyeti na kuna ufidadi mkubwa. Sasa kama Mahakama zitageuka vichocho hiyo siyo sahihi.

SPIKA: Wewe hujapewa nafasi ya kuzungumza, ungetaka mwongozo wangu ingekuwa hata afadhali.

MHE. HALIMA J. MDEE: Mheshimiwa Spika...

SPIKA: Naomba ukae kwanza kidogo, mimi nimesimama. Kwa hiyo, nasema kesi za *UDA* nimepewa uthibitisho mimi kwamba zipo Mahakamani. Mheshimiwa Zungu, naomba uendelee.

MHE. MUSSA Z. AZZAN: Mheshimiwa Spika, mimi nakuheshimu sana na naheshimu mamlaka na hili nafikiri labda tutalitafutia sehemu nyingine ya kuweza kulizungumzia isije mihimili ikagongana.

Mheshimiwa Spika, niwapongeze Mawaziri wote na Kamati, maana mdadi wenyewe hamna tena hapa. *(Kicheko/Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nakushukuru. *(Makofi)*

29 OKTOBA, 2015

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, nina tangazo moja. Mheshimiwa Mkosamali, naomba ukaye chini. Nina tangazo moja hapa, Mheshimiwa Mnadhimu wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni, Mheshimiwa Tundu Lissu ameomba nimitangazie kwamba Wabunge wote wa Kambi Rasmi ya Upinzani baada ya kuahirisha kikao hivi sasa wakutane kwenye Ukumbi wa Msekwa.

Waheshimiwa Wabunge, kwa kuwa hatuna matangazo mengi, kesho tutaanza kujadili, kwa hiyo, naahirisha Bunge mpaka kesho saa tatu asubuhi.

*(Saa 1.33 usiku Bunge lilihirishwa hadi Siku ya Ijumaa,
Tarehe 30 Januari, 2015 Saa Tatu Asubuhi)*